

T.C
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

AKSARAY KENTİ AÇIK-YEŞİL ALANLARININ NİTELİK VE NİCELİK
YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çapan Dede AKBULUT
YÜKSEK LİSANS TEZİ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

Konya, 2007

T.C
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

AKSARAY KENTİ AÇIK-YEŞİL ALANLARININ NİTELİK VE NİCELİK
YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çapan Dede AKBULUT
YÜKSEK LİSANS TEZİ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

Bu tez 02.11.2007 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir

Doç.Dr. Serpil ÖNDER (Danışman)	Yrd. Dr.Sertaç GÜNGÖR (Üye)	Yrd. Dr.Ahmet Tuğrul POLAT (Üye)
------------------------------------	--------------------------------	-------------------------------------

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

AKSARAY KENTİ AÇIK-YEŞİL ALANLARININ NİTELİK VE NİCELİK YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çapan Dede AKBULUT

Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Danışman: Doç.Dr. Serpil ÖNDER

2007, 194 Sayfa

Jüri: Doç.Dr. Serpil ÖNDER

Yrd. Dr.Sertaç GÜNGÖR

Yrd. Dr.Ahmet Tuğrul POLAT

Bu çalışma, Aksaray kent merkezi mücavir alan sınırı içerisinde yürütülmüştür ve kent ölçeğinde ele alınmıştır. Aksaray kent merkezindeki açık ve yeşil alanların bugünkü durumları incelenmiş ve bu durumu etkileyen doğal, sosyal, kültürel, tarihi değerler ortaya konmuş, bugün ve gelecek için yeterlilikleri tespit edilerek alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre, Aksaray kentindeki mevcut düzenlenmiş aktif açık-yeşil alanlar (kent ve mahalle parkları, çocuk bahçeleri ve oyun alanları) nitelik ve nicelik olarak yetersiz olup kişi başına ortalama 3,5 m² düşmektedir. Aksaray kentinde kişi başına düşen aktif yeşil alanların Türkiye standartlarının altında kaldığı tespit edilmiştir. Aktif yeşil alanların küçük yüzölçümleri ve kent genelinde düzensiz dağılımları nedeniyle kent yaşantısına yeterli katkı sağlayamadığını göstermektedir. Kentteki açık- yeşil alanların bilimsel, ekolojik ve teknik kriterler dikkate alınarak bir bütünlük içinde planlanması, tasarlanması, nitelik ve nicelik olarak yeterli hale getirilmesi için gerekli önlemler alınmalıdır

Anahtar Kelimeler: Aksaray kenti, Açık-yeşil alanlar, Aktif yeşil alanların yeterliliği.

ABSTRACT

Ph.D. Thesis

RESEARCH OF OPEN-GREEN AREAS IN AKSARAY AND LANDSCAPE ARCHITECTURE EVALUATION

Çapan Dede AKBULUT

Selçuk University

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Department of Agricultural Structures and Irrigation

Supervisor : Doç.Dr. Serpil ÖNDER

2007, 195 Page

Jury : Doç.Dr. Serpil ÖNDER

Yrd. Dr.Sertaç GÜNGÖR

Yrd. Dr.Ahmet Tuğrul POLAT

This study is carried on **mücevvir** field in Aksaray the city and considered respectly city scale. The condition in these days of the open field and green fields in Aksaray is examined carefully, natural, social, cultural and historical worths that can affect the condition are pu forth. After that the adequacy for these days and future of the worths, it is aimed that to determine the required measures about the subject.

According to the results that got, existing, prepared and active open and green fields in Aksaray, such as city and neighborhood parks, kids parks, game parks, are inadequate qualitatively and quantitatively and there are 3.5 m² field for one person. It is determined that the quantity of the active and green fields for one person is under the standards of Turkey. It is observed that the fields cannot adequately assist in the life in the city because of the little area of the fields and unsystematic distribution of the fields in the city. The green and open fields in the city must be completely planned and devised in the light of scientific , ecological and tachtical criterions and the necessary measures must be taken to make them adequate qualitatively and quantitatively.

Key Words: Aksaray the city, open and green fields, the adequacy of the active fields.

ÖNSÖZ

Günümüzde modern şehirler tesis edilirken, şehircilik uzmanları tarafından bireyin kentsel doku içerisindeki taleplerine cevap verecek yeni kabuller, yeni standartlar, geliştirme çabaları içindedirler. Bireylerin bu talepleri şehirlerin geometrik yayılımına etki ettiği gibi sosyo-ekonomik yapıyı da etkilemektedir. Sağlık ihtiyaçları, ticari sahalar, meskenler, sanayi alanları, ana ve tali yollar hava alanları, yeşil alanlar, sportif mekânlar v.b. alanlar tesis edilirken tüm bu faktörlerin önceden şehir imar planlarında yer alması, nüfusa orantılı bir standartla alanların ayrılması gerekmektedir.

Artık yerel yönetimler, sorumluluk alanları içinde üç beş çocuk oyun elemanı, biraz çim ve birkaç yapraklı ve ibrelî ağaç ile alan düzenlemesinin yeşil alan tesisi için yeterli olmadığını kavramış durumdadır. Günümüz peyzaj, biliminin gerektirdiği yenilik ve teknolojileri uygulamak ve bu amaca ulaşmak için bünyelerinde ilgili teknik kadrolara yer vermenin gereği benimsenmiştir.

Sosyal hayatın en önemli unsurlarından biriside yeşil alanlardır. Ülkemizde açık-yeşil alanlara yabancı ülkelerdeki kadar önem verilmemiştir. Bu husus Aksaray kenti içinde geçerlidir. Aksaray tarih boyunca birçok uygarlık ve devlet için ipek yolu üzerinde olması hasebiyle önemli bir merkez olmuştur.

Aksaray'da imar şartlarına bağlı olarak yeşil alanlar çok az miktarda bulunmaktadır. Bu nedenle insan hayatının en önemli unsurlarından biri olan bu yeşil alanları oluşturmak ve geliştirmek ve bunun için her türlü imkânı seferber etmek gerekmektedir. Kentin hemen yakınında bulunan Kılıçaslan parkının şimdiye kadar bir nebze olsa halkın yeşil alan ve rekreasyon ihtiyacını karşılamıştır. Ama artan nüfus yoğunluğuna ve yeşil alanın yetersiz olması sebebiyle halk daha çok yeşil alana ihtiyaç duymaktadır. Aksaray'da geçmişten günümüze kadar açık-yeşil alanlarla ilgili hiçbir bilimsel çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmamızdaki amaç Aksaray'ın yeşil alanlarının yetersizliğini ortaya koyarak ve bunun için yapılabilecek ve yapılması gereken çalışmalar hakkında bilgi vermektir.

Tezimin hazırlanmasında ve eğitimim süresince gösterdiği ilgi ve maddi-manevi katkılarından dolayı her zaman şükranla anacağım kıymetli hocam ve

danışmanım **Sayın Doç.Dr. Serpil ÖNDER**'e, hocam Sayın Yrd. Doç.Dr. Setaç GÜNGÖR'e, hocam Sayın Yrd.Doç.Dr. Ahmet Tuğrul POLAT'a, ayrıca desteklerinden dolayı eşime ve aile büyüklerime teşekkürlerimi sunuyorum.

ŞEKİLLER

Şekil 2.1: Kentsel Yeşil Alanın Sınıflandırılması	7
Şekil 2.2: Açık ve Yeşil Alanlar	11
Şekil 4.1: Aksaray İli İlçe Sınırları ve Komşuları	27
Şekil 4.2: Hasan Dağı'ndan Genel Görünüş	31
Şekil 4.3: Selime–İhlara Vadisindeki Piknik Alanları	32
Şekil 4.4: Aksaray ili Jeoloji Haritası	34
Şekil 4.5: Aksaray Deprem Haritası	35
Şekil 4.6: Aksaray İçme Suyunun Karşılandığı Melendiz Çayı	37
Şekil 4.7: Aksaray ili Toprak Sınıfları	41
Şekil 4.8: Aksaray İli Rüzgâr Gülü	46
Şekil 4.9: Aksaray Kenti Nazım İmar Planı	69
Şekil 4.10: Aksaray İli Hükümet Meydanı ve Çevresinden Görünüm	73
Şekil 4.11: Aksaray Ulucami ve Belediye Konağı Önü Çevre Düzenlemesi	75
Şekil 4.12: Aksaray Valilik Binası Önündeki Meydandan Görünüm	76
Şekil 4.13: Aksaray Valilik Binası Önündeki Meydanın Görünümü Düzenlenmiş Son Hali	76
Şekil 4.14: Aksaray İli Hükümet Meydanı	86
Şekil 4.15: Kültür Parktan Bir Görünüm	94
Şekil 4.16: Bakımsız ve Bitkilendirmenin Yanlış Olduğunu Gösteren Kültür Parktan Bir Görünüm	94
Şekil 4.17: Kılıçaslan Parkına Sahip Çıkılmadığının Görüntüsü	96
Şekil 4.18: Kılıçaslan Parkı Piknik Alanında Bulunan Oturma Banklarından ve Alanda Bulunan Doğal Bitki Örtüsünden Bir Görünüm	97
Şekil 4.19: Fatih Mahallesi Parkında Bulunan Süs Havuzundan Bir Görünüm	97
Şekil 4.20: Fatih Mahallesi Parkında Bulunan Taştan Yapılmış Kamelyalardan Bir Görünüm	98

Şekil 4.21: Fatih Mahallesiindeki Trafik Parkından Bir Görünüm.....	100
Şekil 4.22: Ulucami Önü Parkı ve Belediye Önü Dinlenme Alanından Bir Görünüm.....	101
Şekil 4.23: Beden Eğitim Yüksek Okulu Karşısı Parkında Basket Sahasından Görünüm.....	103
Şekil 4.24: Çok Parkta Kullanılan Beton Duvarlar ve Oturma Grupları Hassas Mahalle Parkından Bir Görünüş.....	104
Şekil 4.25: Fatih Mahallesinde Bulunan Parktan Bir Görünüm.....	105
Şekil 4.26: Küçük Atık Alanların Değerlendirildiği Bir Çocuk Oyun Alanı.....	117
Şekil 4.27: B.Bölcek Mahallesiindeki Kültür Park İçerisindeki Çocuk Bahçesi.....	117
Şekil 4.28:Çocuğun Yola Çıkışının Engellenmediği Bir Oyun Alanı ve Döşeme Malzemesi Olarak Kum Kullanılan Parklardan Bir Örnek.....	118
Şekil 4.29: Çevreleme Elemanı Olarak Beton Duvar Kullanılan Bir Çocuk Oyun Alanı.....	119
Şekil 4.30: Yeni Toprak Reform Arkası Parkı İçerisinde Yer Alan Mini Futbol ve Basket Sahası.....	122
Şekil 4.31: Bitkiden Yoksun, Yola Yakın Olmasına Rağmen Herhangi Bir Kuşatma Elamanı Olmayan Basketbol Sahası.....	123
Şekil 4.32: Dağılgan Spor Kompleksi İçerisinde Standartlara Uygun Olarak Yer Alan Basket ve Voleybol Sahası.....	123
Şekil 4.33: Dağılgan Stadyumu.....	125
Şekil 4.34: Dağılgan Spor Kompleksi İçerisinde Yer Alan Kentin Tek Tenis Sahası.....	125
Şekil 4.35: Devlet Su İşlerinin Bahçesinde Bulunan Çim Futbol Saha.....	128
Şekil 4.36: Adliye Binasının Bahçesi.....	128
Şekil 4.37: Kadın Doğum Hastanesinin Bahçesinden Bir Görünüm.....	129
Şekil 4.38: Asfalt Zemin Üzerine Yerleştirilmiş Sadece Basket Potalarından İbarettir Bir Okul Bahçesi	132
Şekil 4.39: Cumhuriyet Bulvarında Ihlamur (<i>Tilia tomentosa</i>) larla Bir Yol Ağaçlandırması.....	136

Şekil 4.40: Kentin En Yoğun Bulvarları Olan Atatürk Bulvarında Hatalı Bitkilendirme Yapılmış Refüj.....	137
Şekil 4.41: Bankalar Caddesi Dişbudak (<i>Fraxinus Excelsior</i>) ve Aksayalar (<i>Acacia Dealbata</i>)’larla Bir Yol Ağaçlandırması.....	139
Şekil 4.42: Alparslan Türkeş Bulvarı Refüj ve Yol Ağaçlandırması.....	140
Şekil 4.43: Ebulfeyz Elçibey Caddesi Refüj Düzenlemesinde Kullanılan Mavi Selviler(<i>Cupressus arizonica glauca</i>).....	142
Şekil 4.44: Ervah Kabristanlığı Girişte Yol Boyu Mazı (<i>Thuja orientalis</i>) ve Kavak (<i>Populus alba</i>) lar.....	145
Şekil 4.45: Konut-Çevre İlişkisinin İyi Oluşturulduğu Bir Ev Bahçesi.....	149
Şekil 4.46: Cumhuriyet Bulvarı Üzerindeki Yeteri Kadar Bahçe Ayrılmamış Bir Siteden Bir Görünüş.....	150

ÇİZELGELER

Çizelge 2.1: Minimum açık yeşil alan standartları.....	13
Çizelge 2.2: Türkiye'de Olması Gereken Açık ve Yeşil Alan Miktarları.....	14
Çizelge 2.3: Avrupa Kentlerinde Güncel Kişi Başına Düşen Yeşil Alan Miktarı.....	17
Çizelge 2.4: Türkiye' deki Bazı Kentlerde Açık ve Yeşil Alan Değerleri.....	19
Çizelge 2.5: Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Metropoliten Alan Nazımı Planında İskana Açılan Alanlarda Geliştirilecek Uygulama Planlarında ve Getirilen Yerleşme Taleplerinde Aranacak Şartlar İle Gerekli Teçhizat ve standartlar.....	20
Çizelge 2.6: Bayındır ve İskan Bakanlığı Yeşil Alan Normlarının Karşılaştırılması....	21
Çizelge 4.1: Aksaray İli Arazi Kullanımının Dağılımı.....	43
Çizelge 4.2: Aksaray İli Aylara Göre Sıcaklık Değerleri.....	45
Çizelge 4.3: Aksaray İli Aylara Göre Yağış Miktarları	45
Çizelge 4.4: Aylara Göre Aksaray İli'nin Uzun Yıllar Ortalaması Meteorolojik Faktörler Listesi.....	47
Çizelge 4.5: 1990–2000 Yılları Aksaray İl Merkezi Genel Nüfus Sayımı Kesin Sonuçlarına Göre Nüfus Durumu.....	50
Çizelge 4.6: Aksaray Kent Nüfusunun 2000 Yılında Yaş Grupları Dağılımı Ve Oranları.....	50
Çizelge 4.7: Aksaray İli Mahallelere Göre Nüfus Dağılımı.....	51
Çizelge 4.8: Aksaray İlinin Arazi Dağılımı.....	55
Çizelge 4.9: Aksaray'da Kentsel Alanda 1964–2006 Yılları Arasında Yapılan İmar Planlama Çalışmalar.....	70
Çizelge 4.10: Aksaray Kentinin Son Yapılan İmar Çalışmasıyla Ortaya Çıkan Alan Kullanımları.....	74
Çizelge 4.11: Aksaray İlinin Açık ve Yeşil Alan Durumunun Karşılaştırması.....	79
Çizelge 4.12: Ülkemizde İmar Planları Üzerinde Yapılan Değişiklikler Bu Değişikliklerin Oranları.....	81

Çizelge 4.13: Bir Mahalle Parkındaki Kullanımlar İçin Ayrılması Gereken Alan Ölçüleri.....	90
Çizelge 4.14: Aksaray İli Kent ve Mahalle Parklarının Durumu.....	92
Çizelge 4.15: Aksaray İli Oyun Alanlarının Durumu.....	116
Çizelge 4.16: Aksaray Kenti Çocuk Bahçeleri, Mahalle Parkları ve Spor Alanlarının Durumu.....	126
Çizelge 4.17: Aksaray Kentinde Bulunan Cadde, Yol, Bulvar ve Hane Sayıları.....	141

İÇİNDEKİLER

ÖZET

ABSTRACT

ÖNSÖZ

ŞEKİLLER

ÇİZELGELER

SİMGELER

1. GİRİŞ.....	1
2. KAYNAK ARAŞTIRMASI.....	3
2.1. Açık ve Yeşil Alan Kavramları.....	3
2.2. Açık ve Yeşil Alanların İşlevleri.....	5
2.3. Kentlerde Açık ve Yeşil Alanların Sınıflandırılması.....	6
2.4. Açık ve Yeşil Alan Standartları.....	12
2.4.1. Dünyada çeşitli ülkelere ait açık ve yeşil alan standartları.....	15
2.4.2. Türkiye'de açık ve yeşil alan standartları.....	17
2.4.3. Ülkemizdeki açık ve yeşil alanların yabancı standartlarla karşılaştırılması	19
2.5. Açık ve Yeşil Alan Planlama Kriterlerinin Belirlenmesi.....	22
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	24
3.1. Materyal.....	24
3.2. Yöntem.....	25
4. ARAŞTIRMA SONUÇLARI.....	26
4.1. Aksaray Kenti Çevresinin Fiziki ve Sosyal Yapısı.....	26
4.1.1. Fiziki Yapısı.....	26
4.1.1.1. Coğrafi konum.....	26
4.1.1.2. Yerleşim ve idari bölünme	26
4.1.1.3 Ulaşım	27
4.1.2. Aksaray ilinin Doğal Yapısı.....	28
4.1.2.1. Jeomorfolojik yapı.....	28
4.1.2.2. Jeolojik yapı.....	32
4.1.2.3. Jeotektonik yapı	35
4.1.2.4. Hidrolojik Yapı.....	36
4.1.2.5. Toprak yapısı	38
4.1.2.6. İklim özellikleri.....	43

4.1.2.7. Doğal Bitki Örtüsü	48
4.1.3. Aksaray Kentinin ve Yakın Çevresinin Sosyo-Ekonomik Yapısı.....	49
4.1.3.1.Nüfus yapısı.....	49
4.1.3.2. Sosyal gruplar.....	52
4.1.3.3. Ekonomik Durum.....	53
4.1.4. Cumhuriyet Dönemine Kadar Aksaray Kentinin Tarihi ve Mekânsal Gelişimi.....	57
4.1.4.1. Kentin tarihsel gelişimi.....	57
4.1.4.2. Tarihsel çevre.....	60
4.1.4.2.1. Önemli tarihi ve arkeolojik değerler.....	62
4.1.4.2.2.Aksaray merkezde tescilli eski eserler	63
4.1.5. Cumhuriyetin İlanından Sonra Aksaray Kentinde Yapılan İmar Çalışmaları.....	64
4.1.6. Kentsel Alan Kullanımı	71
4.1.7. Planlamada Açık ve Yeşil Alanların Durumları.....	75
4.2. AKSARAY KENTİNDE MEVCUT AÇIK VE YEŞİL ALANLARIN	
DURUMUNUN İNCELENMESİ	80
4.2.1. Meydanlar	83
4.2.2. Parklar.....	87
4.2.3. Çocuk Oyun Alanları.....	107
4.2.4. Spor Alanları.....	120
4.2.5. Resmi Kurumlar ve Okul Bahçeleri.....	127
4.2.5.1 Resmi Kuruluşlar	127
4.2.5.2 Okul Bahçeleri	129
4.2.6.Yollar, Yaya Yolları, Refüjler ve Bulvarlar	133
4.2.7. Mezarlıklar.....	142
4.2.8. Pazar yerleri	145
4.2.9. Konut ve Toplu Konut Bahçeleri	146
5. TARTIŞMA ve SONUÇ	151
KAYNAKLAR	166

EKLER.....	174
EK-1: Aksaray İli Arazi kullanma Durumu	175
EK-2: Aksaray Belediyesine Ait parklar.....	176
EK-3: Aksaray Merkezde Bulunan Okulların Bahçe Miktarları.....	179
EK-4: Aksaray İl Merkezinde Yer Alan Resmi Kurumların Açık ve Yeşil Alan Miktarları.....	181
EK-5: Aksaray Merkezde Bulunan Orta Refüj ve Bulvarlar	182
EK-6: Aksaray İlinde Yer Alan Çocuk Bahçeleri ve Çocuk Oyun Grupları.....	183
EK-7: Kentlerde Açık ve Yeşil Alanların Sınıflandırılması.....	186
EK-8: Aksaray İlinde Kullanılabilecek Bitkilerin Listesi.....	187
EK-9: Çocuk Oyun Alanlarından Uzak Tutulması Gereken Zehirli Bitki Türleri.....	191
EK-10: Mahalle Nüfus Yoğunluğu, İş Yeri Sayısı ve Konu Miktarı	192
EK-11: Kentin Gelişimini Gösteren Şehir Planı	193
EK-12: Aksaray Kentinde Yer Alan Spor Oyun Alanları	194
EK-13: Aksaray Nazım imar Planı Yeşil Alanlar.....	195

SİMGELER

ASTO	Aksaray Sanayi Ticaret Odası
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
DMİ	Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü
KHGM	Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü
MTA	Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
TAU	Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu

1.GİRİŞ

Uygarlık tarihinin başlangıç noktası olarak kabul edilen kentsel mekânlar, insanların toplu yaşama içgüdüleri veya sosyalleşme eğilimlerinin ortaya koyduğu bir yaşam biçimi ve mekânı olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçmişten günümüze kadar değişim geçiren kentler, insanların esas yerleşim amaçları ve varlıklarının sürdürme konusundaki ideallerine göre karakter kazanmışlar ve kazanmaktadırlar. Bir kentin fiziksel yapısını, o kentte yaşayan insanların ekonomik, sosyal ve kültürel özellikleri ve birbirleriyle olan etkileşimleri oluşturur. Ancak günümüz kentlerinin kuruluş amaçları ne olursa olsun hemen hemen hepsinde toplumun yaşama, çalışma, eğlenme ve dinlenme etkinliklerine imkân sağlayan bölümler veya mekânlar bulunmaktadır. Bu mekânları işlevlerine göre yerleşim alanları, ticaret ve iş alanları, endüstri alanları, ulaşım alanları, sosyal tesisler, rekreasyonel alanlar ve doğal alanlar şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

Ülkemizde 1950 yıllarında başlayan sanayileşmeye paralel olarak, sosyo-ekonomik ve kültürel gelişmeler doğrultusunda kentleşme olgusunun giderek yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. İkinci Dünya Savaşı sırasında ülke nüfusunun yaklaşık % 18,3 ü kentlerde yaşarken 1997 yılında bu oran % 60'lara ulaşmaktadır.

Kent nüfusunun hızlı artışı, sosyal, ekonomik, politik ve kültürel koşullar sonucu günümüz kentlerinde, özellikle kent merkezinde yık ve yap eylemi ile birlikte çok katlı yapıların artması, yeni yerleşim ve sanayi alanlarının yoğun bir şekilde eklenmesi, gibi nedenler açık-yeşil alanların yatay ve düşey yönde giderek azalmasına yol açmaktadır.

Ülkemizdeki hızlı, düzensiz ve çarpık kentleşme eğilimi, ekolojik temele dayanmayan planlama ve uygulamalar, pek çok sorunu da beraberinde getirmekte, insan sağlığını ve yaşam kalitesini ciddi şekilde olumsuz etkilemektedir. Böyle bir yapıya sahip kentler, insanları doğal ortamdan uzaklaştırmakta, monotonlaştırmakta, fiziksel ve zihinsel açıdan olumsuz etkilemektedir.

Günümüzde modern şehirler tesis edilirken, şehircilik uzmanları tarafından bireyin kentsel doku içerisindeki taleplerine cevap verecek yeni kabuller, yeni

standartlar, geliştirme çabaları içindedirler. Bireylerin bu talepleri şehirlerin geometrik yayılımına etki ettiği gibi sosyo-ekonomik yapıyı da etkilemektedir. Sağlık ihtiyaçları, ticari sahalar, meskenler, sanayi alanları, ana ve tali yollar hava alanları, yeşil alanlar, sportif mekânlar v.b. alanlar tesis edilirken tüm bu faktörlerin önceden şehir imar planlarında yer alması, nüfusa orantılı bir standartla alanların ayrılması gerekmektedir.

Bir kentin genel karakterini, mimari yapılar, açık-yeşil alanlar ve bunların birbirleriyle olan ilişkileri ve bütünlüğü tayin eder. Açık-yeşil alanlar, insan ile doğa arasındaki bozulan ilişkiyi dengelemede ve kentsel yaşam koşullarının iyileştirilmesinde önemli bir konuma sahiptir. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde açık-yeşil alanların nitelik ve nicelikleri, medeniyetin ve yaşam kalitesinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda pek çok gelişmiş ülke, insanların zihinsel ve fiziksel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak insan yaşamı için uygun kent mekânı veya ekolojisini planlama ve oluşturma çabasına yönelmektedirler.

Orta Anadolu'da, Doğu-Batı ve Kuzey - Güney ana bağlantı yollarının kavşağında, gelişme yolunda olan sanayisi ile verimli ovalara sahip Konya'dan sonra en önemli tahıl ambarı durumunda olan Aksaray, 150 bine ulaşan nüfusu ile 15.6.1989 tarihinde yeniden vilayetliğini elde etmiş olmanın sevincini yaşayan eski bir yerleşim merkezidir. Aksaray ilinin 1990 yılındaki nüfusu 90698 iken şu andaki nüfusu ise 150.384 dür. Aksaray ili çok hızlı bir nüfus artışı göstermektedir. Aksaray kent nüfusu her geçen gün artmaktadır. Yakın kasabalarla kent yerleşiminin birleşmesi sonucunda daha yoğun bir hal alacak olan kentin açık ve yeşil alanlar konusunda uygun kararların bir an önce alınması gerekmektedir. Aksi taktirde bu konu ilerleyen dönemlerde kent için çözümü çok zor bir sorun haline gelecektir.

Çalışma alanında Aksaray kent merkezi mücavir alan sınırı içerisinde yürütülmüştür ve kent ölçeğinde ele alınmıştır. Aksaray kent merkezindeki açık ve yeşil alanların bugünkü durumları incelenmiş ve bu durumu etkileyen doğal, sosyal, kültürel, tarihi değerler ortaya konmuş, bugün ve gelecek için yeterlilikleri tespit edilerek alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca diğer dönemlerde yapılacak olan çalışmalara yol gösterici nitelik taşıması hedeflenmiştir.

2. KAYNAK ARAŞTIRMASI

2.1 Açık ve Yeşil Alan Kavramları

Kentsel açık ve yeşil alanlar kentin fiziksel yapısı içinde kentte yaşayan insanların günlük yaşamı ve gereksinimleri açısından önemli yer tutan öğelerdir. Kentin rahatlama, nefes alma ve daha pek çok işlevini yerine getiren açıklıklar fiziksel mekâna "açık ve yeşil alanlar" olarak yansımaktadır. Kent planlama çalışmalarında belirlenen konut alanları, ticaret merkezleri, sosyal donatı alanları ve diğer kullanımlar gibi açık ve yeşil alanlar da kentsel mekânın fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik olarak tasarlanması ile ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan açık ve yeşil alanlar kent içinde görsel ve fiziksel olarak doluluk-boşluk dengesini sağlayan önemli unsurlardır. Birçok bilimcinin, açık ve yeşil alan tanımları incelendiğinde farklı yaklaşımlar dikkati çekmektedir.

Gürses (1970) açık alanları 'Mülkiyeti kime ait olursa olsun, üzerinde yapı bulunmayan açıklık yerler (su yüzeyleri dahil)', yeşil alanları ise 'tarım ve diğer işletme alanları dışında kalan, düzenlemelerle genelde topluma yararlı hale getirilmiş yerler şeklinde tanımlamaktadır.

Keleş'e (1980) göre açık alan, insan yaşantısını sürdürdüğü üzerinde yapı bulunan kapalı uzantıların dışında kalan, ya doğal durumda bırakılmış ya da tarımsal ve konut dışı dinlenme amaçlarına ayrılmış kent parçasıdır. Yeşil alan ise; kent ve kasabalarda, insanların gezmesine, çocukların oynamasına ve bu yerlerin bir taş yığını görünümü kazanmasına engel olmak amacıyla, kent yönetimlerince düzenlenen gezinti yolu, ağaçlı yol gibi ortak kullanım alanıdır.

İngiliz peyzaj mimarı Sylvia Crowe, açık alanları esas itibarıyla iki grupta ele almaktadır. Birinci grubu oluşturan açık alanlar, mimari elemanların baskın olduğu alanlardır. Bunların içine kentin sıkışık ve hareketli yerlerindeki küçük dinlenme parkları ve küçük meydanlar girmekte ve daha çok oturma ve seyretmeye yönelik pasif rekreasyona hizmet etmektedir. İkinci gruba giren açık alanlar ise, kentin kalabalık

ve gürültülü bölümlerinden uzakta olan, insanlara huzurlu, sakin dinlenme ve aktif rekreasyon olanağı sağlayan açık alanlardır (Kaymaklı 1990).

Bir şehrin gövdesini teşkil eden yapılar, şehir halkına iç yaşama mekanı hazırlar. Bu yapı kitlelerini çevreleyen ve birbirine bağlayan boşluklar ise gün ışığı, toprak, su ve bitkiden meydana gelen biyolojik bir dış yaşama mekânıdır. İç ve dış mekân birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Değişik sınıflar içinde değerlendirilen açık alanlar, bir şehrin strüktüründe, şehir halkı için gerekli dış mekânı sağlarlar. Açık sahaların her biri ayrı ayrı veya toplu halde belirli fonksiyonları yerine getirir. Şehirlerde genel olarak biyolojik, sosyal, fiziksel ve estetik amaçlara yönelik bu fonksiyonların ideal şekilde yerine getirilebilmesi, İnsan sayısı ile bina sayısı ve açık alanlar arasında belirli ölçü oranlarının korunması ile mümkün olur. Kontrolsüz bir nüfus artışı ve plansız büyümeler, şehirlerde açık sahaların fonksiyonların aksaması ile sonuçlanır. Kent içi yeşil alalar bitkisel elemanlarla (ağaç, ağaççık, çalı, çiçek, çim ve çayır) örtülüdürler (Kırzioğlu 1995).

Kentsel açık ve yeşil alanlar, 3194 Sayılı İmar Kanunu'nda aktif yeşil alanlar ve diğer yeşil alanlar olarak iki grupta tanımlanmıştır. Aktif yeşil alanlar; toplumun doğrudan yararlanması için düzenlenmiş parklar ve dinlenme alanları, çocuk bahçeleri ve oyun alanlarını kapsayan kullanımlardır. Diğer yeşil alanlar ise; halkın doğrudan kullanabilecek ya da dolaylı olarak yararlanabilecekleri ancak, aktif yeşil alanların fonksiyonlarına genellikle sahip olmayan alanlardır. Yerleşim alanları bünyesinde doğal olarak kullanabilecekleri gibi insan eliyle de düzenlenmiş olabilirler. Şehirlerdeki diğer yeşil alanların başlıcaları şu şekilde sıralanabilir; orman alanları, ağaçlandırma alanları, çalılıklar, kamu yada özel mülkiyete ait bahçeler, fuar, panayır ve festival alanları, mezarlıklar vb. gibi alanlar (Kahraman 1999).

Açık alanları bitki materyali ile bilinçli ve planlı bir biçimde düzenlemesi sonucu yeşil alanlar oluşturulur. Yeşil mekânları, kent içerisindekiler ve yakın çevresindekiler olarak iki grupta toplayabiliriz. Kent içindeki yeşil mekanlara; parkları, çocuk bahçelerini, çocuk oyun alanlarını, spor alanlarını, hayvanat-botanik bahçelerini, meydan, bulvar örnek olarak verilebilir. Kent çevresindeki yeşil mekanlar ise; halkın özellikle hafta sonlarında gezip eğleneceği, dinleneceği piknik alanları, baraj çevreleri, mesire yerleri, akarsu, göl kıyıları, vb. gibi yerlerdir (Yurddaş 1992).

2.2. Açık ve Yeşil Alanların İşlevleri

Açık ve yeşil alanlar kentsel hayatın hafiflemesini arttırmakta çok önemli rol oynar.

Açık ve yeşil alanlar, kentin fiziksel yapısının oluşumuna yardımcı mekânlar olup farklı kullanımlar arasında düzenleyici görevler yaparlar. Yeşil alanların yaşam koşullarının iyileştirmedeki işlevlerinden yararlanmak geleceğimiz açısından büyük önem taşımaktadır.

Şehir içi, kenarı ve yanındaki veya bölgedeki açık-yeşil alanlar, hijyenik, rekreatif, sportif, vizüel, estetik ve koruyucu karakterde olan işlevlerini bazen tek tek çoğunlukla birkaçı bir arada, bir sistem içinde yerine getirirler. Bu işlevler ana hatları ile birkaç grup içinde şöyle açıklanmaktadır (Pamay 1978):

1. Açık alanlar, bir kentin fiziksel dengesini sağlarlar. Bunlar kentlerde ikamet, ticaret ve endüstri gibi farklı karakteri olan kesimler arasındaki karşılıklı olumsuz etkilerin ve uyuşmazlıkların giderilmesinde tampon sahalar olarak büyük ödevler yüklenirler.

- Kent içi insan ve bina yoğunluğunun artmasına engel olurlar veya bu yoğunluğu hafifletirler. Çevreye yayılma eğilimi gösteren kent dışı yerleşmelerin kontrol altında ve dengede tutulmasına yardımcı olurlar.

- Açık alanlar, şehir içindeki insanlarla kitleler arasındaki ölçüyü dengelerler.

- Açık alanlar, şehrin monoton geometrik yapılarını, bunların kuruluşunu hafifletmede, onlara canlılık vermede, yapı kitlelerinin yumuşak birer anlam kazanmasında, bu kitlelerin birbirine bağlanmasında, önemli fonksiyonlara sahiptir.

- Açık alanlar, fiziksel yapısı içinde şehre estetik bir görünümde kazandırır. Yeşil kitleler (ağaçlar), renkli bitkiler, düz yeşil alanlar (çayır ve çimenlikler) şehrin strüktürüne renk, kitle, form katarak, onun estetik bir yapıt olarak değer kazanmasına hizmet ederler. Hatta açık ve yeşil alanlar şehirlerin karakteristiği olarak da önem kazanabilirler.

2. Açık alanlar, vasıta trafiğini ikamet ve rekreasyon sahalarından ayırarak, gerek araç ve gerekse yayalar için trafik güvenliğini sağlar ve artırır.

3. Şehir içi ve şehir dışı sirkülasyonuna kolaylıklar sağlarlar.
4. Açık alanlar, özellikle yeşil alanlar, yeşil kuşak ve perdeler halinde, gürültüyü absorbe eder, dağıtır ve keserler.
5. Açık alanların, şehre ve şehir halkına ışık ve temiz hava sağlanmasında önemli rolleri vardır.
6. Açık alanlar şehir iklimim etkileyerek, onun mikroklimatik özellikler kazanmasına yardımcı olurlar.

Şehirleşme ve modern mimari hareketleriyle ortaya konan yeni formlar, kitleler ve yapı yoğunlaşmaları ile vejetasyon örtüsü, toprak florası, yüzey şekilleri büyük tahribata ve değişmelere maruz kalmakta, bataklıkların kurutulması, su yüzeylerinin kaybolması veya yeni su yüzeylerinin kazanılması suretiyle, çevrenin ve şehir havasının nisbi rutubeti, sıcaklığı, rüzgarı ve yağış iklimi etkilenmektedir.

7. Açık ve yeşil alanlar şehir havasının kirlenmesini önlemede büyük fonksiyonlara sahiptir. Genellikle yeşil alanlar ve özellikle ağaçlar, oksijen üretmek suretiyle havanın temizlenmesine yardımcı olurlar.

8. Açık ve yeşil alanlar, şehir içinde oldukları takdirde, şehir halkı ve insanının günlük ve haftalık rekreasyon ihtiyaçlarını önemli fonksiyonlar icra ederler. Şehir dışı açık alanlar ise daha uzun süreli rekreasyon olanakları için elverişli özelliklere ve fonksiyonlara (aktif ve pasif) sahiptir. Geometrik mimari yapılar içine hapsedilmiş olan çağın modern insanı, doğa ile olan ilişkilerini giderek kesmekte; şehrin kirli, gürültülü ve güneşsiz havası içinde bunalımlara sürüklenmektedir. Bu insanların bunalımlarını önlemede ve doğa ile ilişkilerini sürdürmelerinde rekreasyonel aktiviteler ve bu aktivitelerin cereyan ettiği açık alanlar, giderek daha büyük önem taşımaktadır (Pamay 1978).

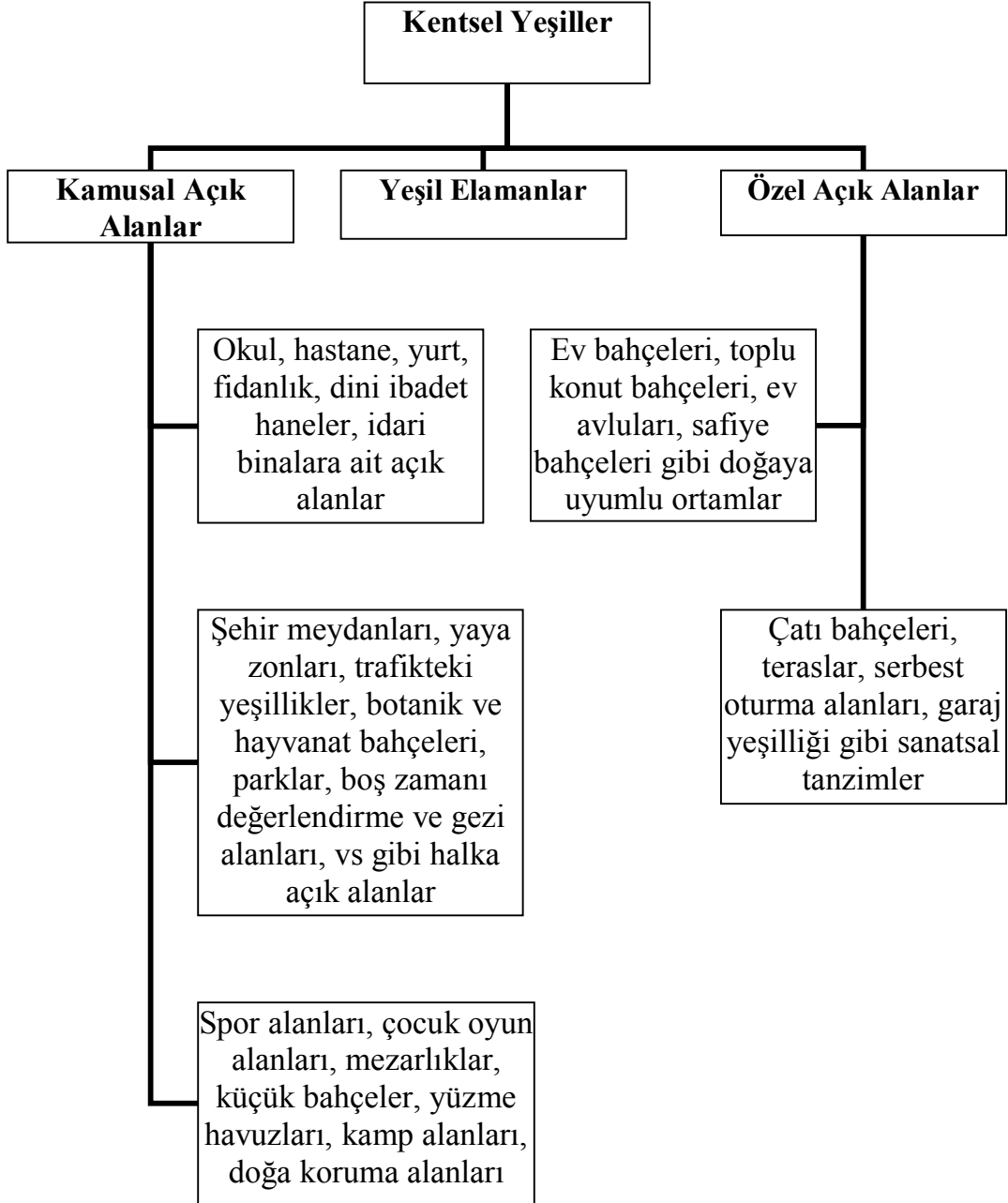
2.3. Kentlerde Açık ve Yeşil Alanların Sınıflandırılması

Açık yeşil alanlar, karakteri, kullanım şekilleri, büyüklükleri gibi değişik faktörlere göre farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır.

Kent içinde ve çevresinde yer alan açık ve yeşil alanları Richter (1981),

genel olarak Şekil 2.1’de görüldüğü gibi sınıflandırmıştır.

Şekil 2.1 Kentsel Yeşil Alanların Sınıflandırılması (Richter 1981)

Tandy (1975), açık ve yeşil alanları; kent makroformunda yerleri ve kullanım amaçlarına göre şu şekilde sınıflandırmıştır.

1) Lineer (çizgisel) rekreasyon alanları: Tren yolları, akarsular, dereler ve kanallar gibi kent içindeki parklar ve kentsel alanları birbirine bağlamada kullanılabilecek çizgisel yolları oluşturan açık ve yeşil alanlardır. Bunun yanında rekreasyonel aktivitelerde olanak sağlar.

2) Merkezi açık alanlar: Çok amaçlı kullanıma hizmet edecek alışveriş merkezleri, meydanlar, vb. bu sınıf içine girmektedir.

3) Rekreasyona yönelik yerleşimler: Göller gibi rekreatif değerleri olan alanların yakınında kurulmuş olan yerleşmelerdir.

4) Spor alanları: Ticari spor merkezleri, Üniversite spor tesisleri, okulların spor tesisleri şeklinde sınıflandırılabilen, iç ve dış mekânda yer alabilen, sportif faaliyetlere hizmet eden alanlardır.

5) Dinlenme parkları: Sportif, kültürel ve sosyal aktivitelerin yer aldığı alanlardır.

California Recreation Commission açık ve yeşil alanları altı gruba toplamıştır:

1. Çocuk bahçeleri(Playground): Kentlerin yeşil mekân sisteminin en küçük birimini oluşturan çocuk bahçeleri, altı yaşından küçük okul öncesi çocukların yaşlarına göre yeteneklerinin geliştirilmesi ve çocuğa trafik tehlikesinden, gürültüden uzak, emniyetli bir ortam sağlamak amacıyla düzenlenen alanlardır. Bu tip alanların ana ulaşım ağı dışında, trafiğin yoğun olmadığı ve konutlardan kolaylıkla gözlenebilecek yerlerde bulunması gerekmektedir.

2. Mahalle rekreasyon merkezi (Neighborhood recreation center): Mahalle biriminin tümüne hizmet veren, birinci planda 6–14 yaş grubu çocukların, İkinci planda ise gençler ve yetişkinlerin rekreasyonel faaliyetlerine olanak sağlayan parklardır. Konut yoğunluğunu azaltacak bir konumda olması gereken bu yeşil mekânlarda, gezi yerlerine, çay bahçesine, bisiklet yollarına, ufak çaplı piknik alanlarına yer verilebilir. Spor alanları mahalle parklarına ek olarak geliştirilebilir. Bu yeşil mekânların okul bahçeleri ile birlikte planlanması, okul saatleri dışında diğer sosyal grupların da yararlanmasına olanak sağlayacağından,

daha ekonomik ve pratik olur.

3. Mahalle kümesine ait rekreasyon merkezi (Community recreation park): Mahalle kümesine hizmet veren ve mahalle parkındaki faaliyetlerin genişletilerek yer verildiği alanlardır. Botanik bahçesi, spor alanları, yüzme havuzu, güzel sanatlar ve sosyal faaliyetler binası, kütüphane vb. tesisleri içerebilirler.

4. Kent parkı (City recreation park): Kentin açık dokusunu belirleyen ve kentin bütününe hizmet eden geniş alanlardır. Önceki rekreasyon alanlarında yer verilmeyen faaliyetlere ait merkezleri, kayak için göl gibi büyük ölçülü rekreasyon alanlarını içeren ve kente prestij kazandıran parklardır.

5. Özel kullanım alanları (Special use facilities): İnsanların özel olarak, kendi kendilerine yapacakları rekreasyonel faaliyetlere olanak sağlayan alanlardır. Bu alanlar arasında plajlar, stadyumlar, golf alanları, hayvanat ve botanik bahçeleri, açık hava tiyatroları, sanat merkezleri vb. sayılabilir.

6. Bölge parkı (Regional recreation park): Bir veya birden fazla kente veya metropolitan alanın bütününe hizmet eden, koruma amaçlı, fakat eğlence, spor, dinlenme fonksiyonlarına açılabilen çok geniş rezerv alanıdır (Özkan 1986).

Kent içindeki açık-yeşil alanları, hizmet ettikleri kent birimine bağlı olarak işlev ve etkinliklerine göre bina düzeyinde, komşuluk düzeyinde, mahalle düzeyinde ve kent düzeyinde olmak üzere 4 grup altında sınıflandırmak mümkündür (Yıldızcı 1982).

1. Konut Düzeyinde Yeşil Alanlar: Yeşil alanların en küçük birimini oluşturur. Tek veya çok katlı konutların bahçeleri, teras ve çatı bahçeleri, balkon düzenlemeleri bu birim içinde değerlendirilir. Bu düzeyde bina ile bahçe bütünlük arz eder. Genellikle ön, yan ve arka bahçe olarak tanımlanır. Büyüklükleri, işlevleri ve estetik etkinlikleri, konut sahiplerinin kültür ve ekonomik durumu ile orantılı olduğu kadar kentin fiziksel ve toplumsal özellikleri de önemli bir rol oynar.

2. Komşuluk Ünitesi Düzeyinde Yeşil Alanlar: Yaklaşık olarak 6 ile 400 konutu içeren ve 30 ile 500 nüfusu barındırabilen kent birimidir. Alan olarak en fazla 15 ha lık bir alanı kaplayabilmektedir. Bu düzeydeki yeşil alanlar, çocuk bahçeleri,

spor ve oyun alanları ve toplu konut bahçelerinden oluşur.

3. Mahalle- Semt Düzeyinde Yeşil Alanlar: Üç komşuluk ünitesi kapasitesi kadar nüfusu en az 15.000 olan ve 15 ha.'lık alanı kapsamaktadır. Mahalle parkları, spor alanları, çocuk bahçeleri, oyun alanları ve okul bahçelerinden oluşur.

4. Kent düzeyinde Yeşil Alanlar: Kent düzeyindeki yeşil alanların etki alanı, bütün bir kent halkına hizmet edecek büyüklük ve işleve sahiptir. Yerleşim yerlerinin, nüfus ve yapı yoğunluğu arttıkça yeşil alan gereksinimi de büyümeye başlar. Bu nedenle mahalle düzeyindeki yeşil alanların en az 3 katı olacak şekilde 45 bin nüfusa, en az 135 ha'lık bir alana ve hektar başına en az 350 kişilik bir kapasiteye sahip olmalıdır. Kent düzeyindeki yeşil alanlar, kent parkları, spor kompleksleri, rekreasyonel alanlar, hayvanat bahçeleri, botanik bahçeleri, fuar ve sergi alanları, kent içi yol-bulvar ve refüj, yaya yolları, kent ormanları, koruluklar, yeşil kuşak ve mezarlıklar yasılabilir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi İmar Müdürlüğünün (1987) yaptığı "Belediye ve mücavir alan sınırları içerisindeki açık ve yeşil alan sınıflandırması" ise şöyledir (Değirmencioğlu 1998);

a) Aktif yeşil alanlar: Eğlence, dinlenme, sağlık, vb. amaçlar için düzenlenen, ticari amaçlı da olabilen halkın doğrudan kullanımına açık alanlardır. Bunlar; parklar, çocuk bahçeleri, fuar alanları, hayvanat-botanik bahçeleri, çay bahçeleri gibi ticari amaçlı da düzenlenen ağaçlık-ormanlık, piknik ve gezinti alanlarıdır.

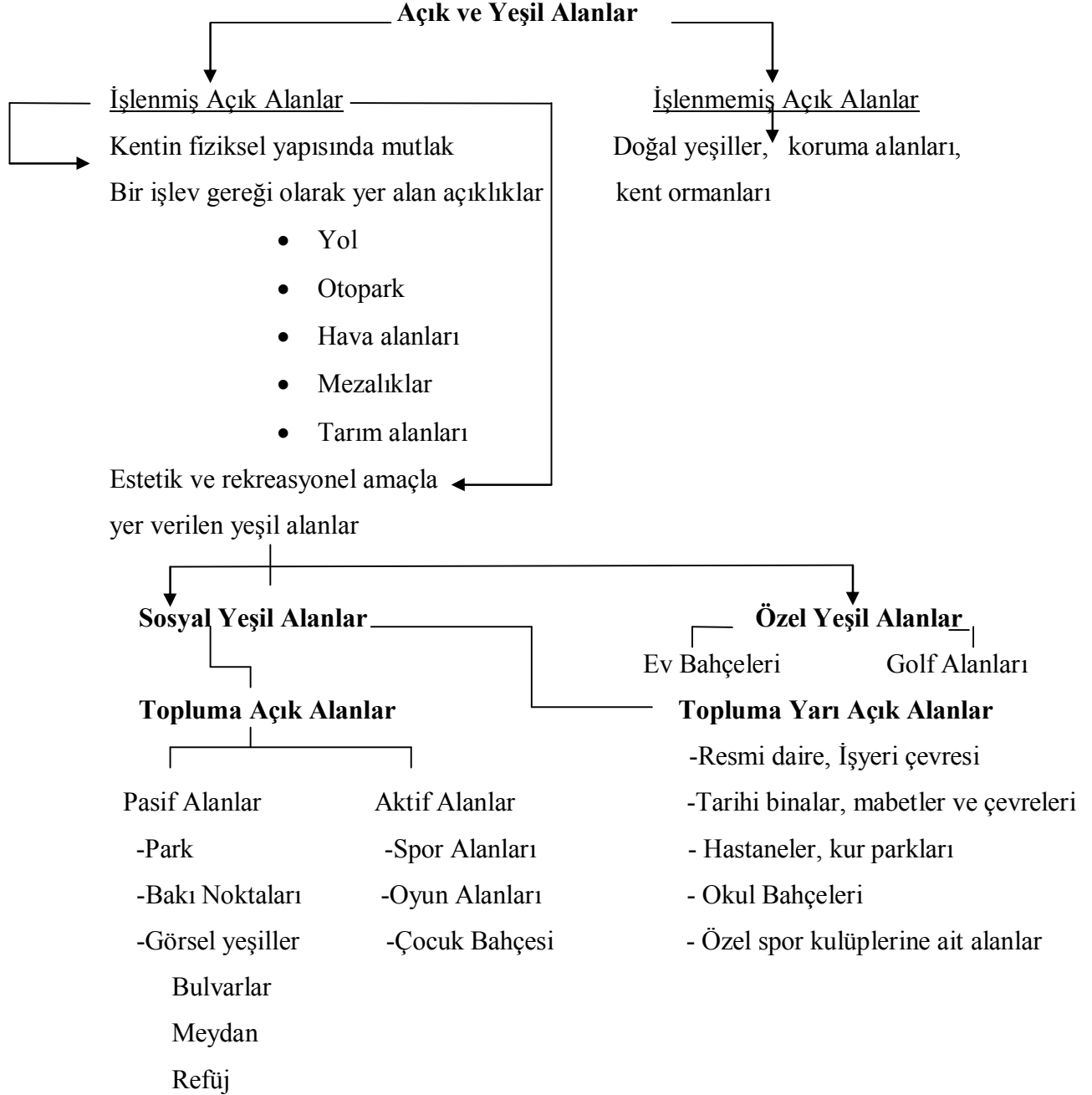
b) Yarı aktif yeşil alanlar: Bir bedel veya özel bir belge karşılığı sınırlı kullanılabilen organize yeşil alanlardır. Spor alanları, hipodrom, golf-tenis kulübü, kamu kuruluşlarına ait büyük spor ve yeşil alanlar.

c) Pasif yeşil alanlar: Halk kullanımına açık olmayan, koruma, estetik vb. amaçlarla düzenlenen yeşil alanlardır. Meyvelik, fidanlık, kavaklık, mezarlık, topografik nedenlerle ağaçlandırılıp aktif kullanıma mümkün olmayan alanlar ile iki kullanım arasında koruma bandı olarak düzenlenmiş ağaçlıklar, ormanlar, koruluklar, eski eser ve kültürel amaçlı düzenlenmiş kullanımlar çevresindeki yeşil alanlardır.

Kentlerde açık ve yeşil alanların sınıflandırılması Ek-7'de verilmiştir.

Açık ve yeşil alanlara ait sınıflandırma Bayraktar'a (1973) göre Şekil 2.2'de verilmiştir.

Şekil 2.2. Açık ve Yeşil alanlar (Bayraktar 1973)

2.4 Açık ve Yeşil Alan Standartları

Kent içinde rekreasyonel amaçlı olarak kullanılan açık ve yeşil alanların ölçüsü ve dağılımı, nüfusu ve nüfusun kent içindeki dağılımı ile yakından ilişkilidir. Kent nüfusu, açık ve yeşil alanların ölçüsünün belirlenmesinde önemlidir. Nüfusun yerleşim noktaları ise bu alanlara olan uzaklıklarıyla, kullanım kolaylığı açısından etkilidir (Önder 1997).

Standartlar, kişi başına düşen metrekare (alan) olarak tanımlanır. Kentsel doku içerisinde; yeşil alan standardını belirleyen kriterleri; ihtiyaçlar (gereksinimler), nüfus, kentin boyutu, coğrafi konumu, iklimi ve kullanım yoğunluğu olarak sıralayabiliriz. Örneğin kurak iklime sahip bir yerleşme ile yağışlı iklime sahip olan yerleşme arasında yeşile duyulan gereksinim farklılığı standartları etkilemektedir. Gereksinimler yaş, gelir, eğitim, mesleğin doğurduğu düşünce ve örgütlenme yöntemiyle, yaşama mekânı ve hareket olanaklarına göre değişmektedir. Standartların belirlenmesinde yeşil alanların kullanım yoğunluğu da önemli rol oynar. Gezinti, dinlenme, spor ve eğlence alanlarında yoğunluklar değişiktir. Büyük kentlerde açık alanların miktar ve alansal olarak azlığı gereksinimleri sınırlamaktadır (Yıldızcı 1982).

Yeşil alan gereksiniminde alan ölçüsünü bulma yönünden nüfusun önemi büyüktür. Burada sorun artan nüfusa karşı azalan standart sistemi kullanıp kullanmamadadır. Yeşil alan standartları, özellikle kent çevresi ve gelecekteki büyümelere dönüktür. Kent merkezinde ve yoğun yerleşme yerlerinde kent yenileme işlemleriyle öneri standartlara erişmek mümkün değildir. Çoğalan standart yerleşmelerin yapısındadır. Bunları çevreyi düzenlemeyi gerçekleştirmek için azaltmaktan kaçınılmalıdır.

Her ülkede şehir ve bölge planlama çalışmalarında rekreasyonel ölçülerin belirlenmesi zorunlu olmuştur. Değişik ülkelerde geliştirilen ölçüler arasında bazı benzer yönler bulunmasına rağmen her ülke kendi koşullarına uygun standartlar geliştirmiş ve uygulamaya koymuştur.

Çizelge 2.1 de minimum açık yeşil alan standartları verilmiştir.

Çizelge 2.1. Minimum açık yeşil alan standartları (Gürses ve ark. 1968).

Yeşil alan tipi		Nüfus başına düşen alan (m ²)
Aktif alan	Çocuk oyun alanı	1
	Oyun ve spor alanları	10
	Açık yüzme havuzları	1
	Toplam	12
Pasif alan	Merkezi ve mahalle birliği parkları	8
	Trafik yeşillikleri	1
	Thadit ve endüstri yeşillikleri	1

Gürses (1961) açık ve yeşil alanlara erişme mesafeleri olarak şu değerleri vermektedir (Pamay 1978).

- Çocuk oyun bahçeleri (2–6 yaş)	100 m.
- Çocuk oyun bahçeleri (7–12 yaş)	500 m.
- Yaşlılar için rekreasyon alanı	200 – 350 m.
- Oyun ve spor alanları	600 – 1000 m.
- Mahalle parkları	300 – 800 m.
- Merkezi park (Kent parkı)	1000 – 1500 m.
- Sosyal tesisler	800 – 1000 m.

Türkiye'de açık yeşil alan kullanımı açısından bütün kentlerde aynı birim uygulaması zorunluluğu getirilmektedir. Belirlenen açık yeşil alan ölçütünün ülkemizdeki bütün kentlerde uygulanmak istenmesi zorunluluğu yanıltıcı sonuçlara neden olmaktadır. Nitekim her kent birbirinden farklı özelliklere sahiptir (Gedikli 2002).

Pamay'a (1978) göre; Türkiye koşullarında, açık ve yeşil alanlarla ilgili bazı standartların kent tipi ve kentin coğrafi mevkii, koşulları ne olursa olsun yapılacak imar planlarında uyulması gereken kişi başına düşen m² değerleri Çizelge 2.4'de verilmiştir.

Çizelge 2.2: Türkiye'de Olması Gereken Açık ve Yeşil Alan Miktarları
(Pamay 1978).

Açık ve yeşil alan çeşidi	Kişi başına (m ²) (Ort)	(min-max)	Minimum saha büyüklüğü
Çocuk oyun bahçesi(5-15 yaş)	1,0	0,5-4,5	12 dekar
Spor ve oyun sahaları	4,0	2,5-8,5	40 dekar
Şehir bahçeleri (çiçek bah.)	0,25	-	5 dekar
Parklar - mahalle parkı	2,5	-	8 dekar
- semt parkı	5,0	-	50 dekar
- şehir parkı	10,0	10-40	400 dekar
Botanik ve Zoo Parkı	0,5	-	100 dekar
Koloni bahçeleri			
Hastane	0,5	-	50 dekar
Fabrika		-	10 dekar
Resmi daire-okul		-	5 dekar
Ev bahçesi (daimi)	7,0	2-40	0,5 dekar
Sergi parkları (luna park)	0,2	0,1-0,5	100 dekar
Meydan (iskele, pazar, şehir meydanları, otopark)	1,0	-	10 dekar
Mezarlık	4,0	1,2-5	100 dekar
Koru-orman (büyük rekreasyon alanı olarak)	5,0	3-9	2000 dekar
Çayırılık (doğal)	5,0		50 dekar

Prof. G. Allinger'e göre yeşil alanlar şehrin kuruluş alanı içinde %10-20 oranında yer kaplamalıdır. Buna göre kişi başına alan kullanımı:

Ev bahçeleri	: 20–40 m ²
Spor ve oyun alanları	: 4–8 m ²
Topluma ait park ve bahçeler	: 4–8 m ²
Mezarlıklar	: 2–4 m ²
Toplam	: 30–60 m ²

Bu toplama, kent dışındaki koru, orman ve piknik alanları için 10 m²'lik bir alan eklendiğinde ortalama 40–70 m² lik bir alan gereksinimi ortaya çıkar (Öztan 1968).

2.4.1 Dünyada çeşitli ülkelere ait açık ve yeşil alan standartları

Dünyadaki açık ve yeşil alan standartları her ülkeye göre değişmektedir. Dünyadaki açık ve yeşil alan standartlarını, Amerika ve Avrupa  lkelerindeki kullanılan açık ve yeşil alan standartları olarak iki şekilde ele alınacaktır.

Amerika Yeşil Alan Standartları

Amerika yeşil alan standart sistemi zaman zaman revizyona uğrayan kentsel yeşil alan standartlarının en iyi örneğini oluşturur. Amerikan yeşil alan standart yöntemi, Avrupalılardan değişik bir kent görüntüsünden ve yaşam şekli kültüründen kaynaklanmaktadır.

Komşuluk düzeyinden bölge düzeyine kadar ulaşan kompleks bir sistem niteliğinde bir yeşil alan standart sistemi vardır. Amerikan kentleri araç hareketlerinin öneminden dolayı genellikle, topoğrafyaya uymayan grid (kafes) yol sistemine göre planlanmıştır. Kentsel yaşamın hızlı gelişmesiyle bölgeye yakın açık alanlarda hızlı bir gelişme aşaması izlemiştir. Üst ve orta üst gelir grubu kentin merkezinden uzak, düşük yoğunlukta yerleşmeleri tercih etmişlerdir. Bu kesimde bahçe içinde, ahşap 1 veya 2-3 katlı evlerde, bireysel yüzme havuzuna kadar indirgenmiş yerel alan gereksinimleri doğmuştur. Kişi başına bahçeli evlerde 2,8-6 m², toplu konutlarda ise 4,8-8 m² önerilmiştir (Yıldızcı 1982).

Amerika'da mahalle  nitesi düzeyindeki standart olarak 20 000 kişi için 7,7 ha (77 000 m² lik) bir park alanı önerilmiştir. Kent  nitesi düzeyindeki standart olarakta kent yoğunluğunun 250 kişi/ha olması düşüncesi ile kişi başına 40 m² yeşil alan standardı kabul edilmiştir. Bu standart sadece kent içinde ve kent çevresinin hemen yakınında yaşayanlar içindir.

Günümüzde Amerika'da nüfus büyüklüğüne göre değişen yeşil alan standart sistemi uygulanmaktadır. Nüfusu 500 000'den büyük kentlerde kişi başına 20 m², nüfusu 1 milyondan büyük kentlerde ise kişi başına 13 m² yeşil alan standardı uygulanmaktadır.

Amerika yeşil alan standart değerlerine bakıldığı zaman nüfus artıkça kişi başına düşen yeşil alan miktarının düştüğü görülmektedir.

Amerika kentlerinden biri olan Newyork'ta mevcut yeşil alan durumları ve güncel kişi başına düşen yeşil alan miktarı aşağıda belirtilmiştir.

Newyork kenti ise 833 km 'lik bir alana 7.322.564 kişilik bir nüfusa sahiptir. Kent yoğunluğu 88 kişi/ha iken kişi başına 23,1 m² yani 1 000 kişi için 2,3 ha yeşil alan düşmektedir. Bu değer de kent alanının %20'sine eşdeğerdir (Yıldızcı 1982).

Avrupa Yeşil Alan Standartları

Avrupa yeşil alan standartları oluşturulurken kentsel doku içerisinde, çocuk oyun alanı, spor alanı ve park işlevini gören yeşil alanlar, kentsel dokunun dışında yer alan 'yeşil kuşak' zonları ele alınmıştır. Yeşil alanlara ulaşılabilirlik görüşüne dayanarak çeşitli donatılar öngörülmüştür. Bugünkü Avrupa yeşil alan standart sisteminde Amerika yeşil alan standart sisteminden daha değişik ve bütüncü bir yöntem önerilmiştir. Yerleşmeler büyüdükçe yeşil alan gereksinimleri artar, zira kent doğadan uzaklaşır ve yaşam tarzı değişir düşüncesine varılmıştır.

İngiltere'de ise kişi başına 70 m² kentsel yeşil alan ve 8 m² kent yakını yeşil zona önerilmiştir. Kentsel yeşil alanların 20 m² 'sini mahalle ve semt parkları, 10 m² 'sini spor alanı ve 40 m² sini ise şehir parkları oluşturmaktadır (Yıldızcı 1982).

Bir batı Avrupa ülkesi olan Fransa'nın İmar Bakanlığınca öngörülen yeşil alan kullanımı çeşitli büyüklükteki kent miktarlarının % 34'ü ile % 40'ı arasında değişmektedir. Bu karar ile çok daha geniş görüşlü, gereksinimleri karşılayabilen planlama esası ortaya konulmaktadır (Kırzioğlu 1995).

Avrupa ülkelerinin kent örneğinde görüldüğü gibi mevcut yeşil alan değerleri öneri standart değerlerine ulaşmış ve öneri standart değerlerinin üzerine çıkmıştır. Avrupa ülkelerinin kentlerinden bazılarının mevcut yeşil alan durumları ve güncel kişi başına düşen yeşil alan miktarı çizelge 2.3 de belirtilmiştir.

Çizelge 2.3. Avrupa Birliği Kentlerinde Kişi Başına Düşen Açık-Yeşil Alan Standartları (Özcan 2006).

Ülke	Kent	Açık-yeşil alan değerleri (m ² /ki)
Norveç	Oslo	45
İsveç	Stockholm	56
Polonya	Yeni Kentler(50.000 nüfus)	10
İngiltere	Yeni Kentler(10.000 nüfus için)	21,5
	Yeni Kentler(15-25.000 nüfus için)	22
Fransa	Yeni Kentler(6-9.000 nüfus)	17,5
	Yeni Kentler(35.000 nüfus)	25,3
Almanya	Hamburg	10,3
	Münih	11,6
Hollanda	Yeni Kentler(2.000 nüfus)	20,5
	Lahey	19,9

2.4.2 Türkiye'de açık ve yeşil alan standartları

Ülkemizde Planlama eylemlerinde donatım yönünden ilk kabuller 2290 sayılı Yapı Yollar Kanunu ile başlamaktadır. 1933–1956 yılları arasında yapılan imar planlarında bu kanunun 4. maddesine uyularak kişi başına 65 m² şehir alanı ayrılmıştır (Çetiner 1991) .

6785/1605 Sayılı İmar Kanununun (1956) 28. Maddesi; İmar İskan Bakanlığının, şehir planlama esaslarını tespiti, donatımlarının yer ve miktarını saptamaya, yöresel özelliklerine göre farklı miktarlar belirlemesi gereken hallerde ise, öngörülen rakam ve oranlar imar tüzüklerinde göstermeye yetkili olduklarını belirtmektedirler. Ancak yeşil alanlara minimum bir norm getirmek için "bu tespitler sırasında yeşil sahaların tamamı planlamaya esas alınan nüfus başına 7 m² den aşağı düşürülemez" açıklaması ile yeşil alanlara ait önerilecek normların spekülasyonu açıklamasını önlemiş olmaktadır. Ancak genel anlamda ortaya konan 7 m² lik yeşil alan normu İmar ve İskan Bakanlığı tarafından minimum ölçüde tutularak diğer donatım ölçüleriyle birlikte çeşitli yerleşme birimlerine dağılımı saptanmıştır (Yıldızcı 1982).

İmar ve İskan Bakanlığı İmar İşleri Genel Müdürlüğü Yüksek Kurulu 22.12.1975 tarihinde yayımlanmış olduğu genelgede; "Metropolitan Alan Nazım

planında iskana açılan alanlarda geliştirilecek uygulama planlarında ve getirilen yerleşme taleplerinde yeşil alanlarla ilgili şu standartlar konulmuştur.

- İlköğretim Ünitesi Düzeyinde: Çocuk Bahçeleri 1, 5 m² / kişi (3-6 ve 7-11 Yaş)
- Mahalle Ünitesi Düzeyinde: Spor Alanları: 2,00 m² / kişi (11-18 Yaş) Mahalle Parkı: 1, 00m²/kişi
- Kent Ünitesi Düzeyinde: Semt Stadı: 1,00 m² / kişi Parklar: 3, 75 m² / kişi

Yukarıdaki değerlerden de anlaşıldığı gibi kişi başına 9, 25 m² yeşil alan Standardı düşmektedir. 6785/1605 sayılı İmar kanununun 28. Maddesi daha önceden gördüğümüz gibi kişi başına 7 m² yeşil alan standardı önermiştir. Aradaki 2, 25 m²/kişilik yeşil alan artışı kent ölçeğindeki parklara verilen önemden ileri gelmektedir (Yıldızcı 1982).

2 Kasım 1985 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 3194 Sayılı İmar Kanununda ülkemizdeki kentsel, sosyal ve teknik altyapı standartları (kreş + İlköğretim, ortaöğretim, aktif yeşil alan, sağlık tesisi alanları, vb. gibi) ayrıntılı olarak belirtilmektedir. İlk yürürlüğe giren yönetmelikte 7 m²/kişi olan aktif yeşil alan standardı, 2 Eylül 1996 tarih ve 23804 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren "İmar Planı Yapılması ve Değişikliklere Ait Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik" ile 10 m² / kişi olarak değiştirilmiştir (TAU 2000) (Çizelge 2.5).

3194 Sayılı İmar Kanununda belirtildiği üzere aktif yeşil alan miktarı kişi başına 10 m² olarak verilmiştir. Ancak burada aktif yeşil alanlar için tek tip standart belirlenmiş ve bu alanların içinde bulunması gereken standartlar belirtilmemiştir. Bu durumda yeşil alanların gelişi güzel planlanmasına ve uygulamasına neden olmuştur ve sonuçta da karşımıza sağlıklı olmayan mekânlar ortaya çıkmaktadır. Çizelge 2.4.de Türkiye'deki bazı kentlerde yer alan açık ve yeşil alan miktarları verilmiştir.

Çizelge 2.4. Türkiye' deki Bazı Kentlerde Açık ve Yeşil Alan Değerleri (Kahraman 1999)

Şehir	Kişi Başına Düşen Yeşil Alan Miktarı (m ²)
Ankara	0.86 (parklar ve dinlenme alanı, çocuk bahçesi, oyun alanı)
İstanbul	0.84 (parklar ve dinlenme alanı, çocuk bahçesi, oyun alanı)
İzmir	0.94 (parklar ve dinlenme alanı, çocuk bahçesi, oyun alanı)
Adana	0.76 (parklar ve dinlenme alanı, çocuk bahçesi, oyun alanı)
Konya	3.20 (parklar ve dinlenme alanı, çocuk bahçesi, oyun alanı)
Muğla	6.30 (parklar ve dinlenme alanı, çocuk bahçesi, oyun alanı)
Aksaray	0.83 (parklar ve dinlenme alanı, çocuk bahçesi, oyun alanı)

2.4.3 Ülkemizdeki açık ve yeşil alanların yabancı standartlarla karşılaştırılması

Amerika ve Avrupa yeşil alan standartları oluşturulurken; bütün kent yapısı, bir düşünce bütünlüğü ile ele alınmıştır. İlköğretim ünitesi düzeyinden bölge düzeyine kadar ulaşan kompleks bir sistem söz konusudur. Kentsel doku içerisinde; çocuk oyun alanı, spor alanı ve park işlevini gören yeşil alanlar; kentsel dokunun dışında yer alan "yeşil kuşak zonları ele alınmıştır. Nüfus büyüklüğüne göre değişen yeşil alan standart sistemi uygulanmaktadır. Türkiye yeşil alan standartlarına göre ise; kentsel alanlarda kişi başına 10 m²'lik aktif yeşil alan; Belediye ve Mücavir alan sınırları dışında yapılacak olan planlamalarda ise aktif yeşil alan miktarı, 14 m² alınmak suretiyle belirtilmiştir. Kent yakınında yeşil bölge tahsis önerilmemiştir. Nüfus büyüklüğüne göre değişen yeşil alan standart sistemi uygulanmamaktadır. Avrupa ve Amerika kentlerinden bazılarının yeşil alan standartlarını ülkemiz yeşil alan standartları ile kıyasladığımızda İmar ve İskan Bakanlığı standartlarının yabancı standartlardan daha dar kapsamda ele alındığı görülmektedir. (Çizelge 2. 6)

Çizelge 2.5. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Metropolitan Alan Nazımı Planında İskana Açılan Alanlarda Geliştirilecek Uygulama Planlarında ve getirilen Yerleşme Taleplerinde Aranacak Şartlar İle Gerekli Teçhizat ve standartlar*

DONATIMLAR	İLKÖĞRETİM ÜNİTESİ		MAHALLE ÜNİTESİ		KENT ÜNİTESİ	
	Nüfusu: min 5000 kişi		Nüfusu: min 15000 kişi		Nüfusu: min 45000 kişi	
	Alanı: min 15 Ha		Alanı: min 451 Ha		Alanı: min 135 Ha	
	Yoğunluğu: max 350 Kişi/Ha		Yoğunluğu: max 350 Kişi/Ha		Yoğunluğu: max 350 Kişi/Ha	
	Donatım çeşidi	m ² /kişi	Donatım çeşidi	m ² /kişi	Donatım çeşidi	m ² /kişi
EĞİTİM	Anaokulu	1.0	Ortaokul	3.0	Lise ve Meslek Okulu	0.50
KÜLTÜR	İlkokul	4.0	Sosyal Bina	0.50	Tiyatro	0.35
	Sosyal Bina	0.50			Sinema	0.35
TİCARET	Dükkân grupları	0.50	Tali Ticaret	0.40	Cami	0.35
			Açık Pazar+ Çarşı		İkinci Derece	0.80
SAĞLIK	Sağlık Evi	2.0	Sağlık Ocağı	2.0	100 yataklı hastane	1.0
İDARE BİNALARI	-	3.0	İdare binası ve servisler	3.5	Sağlık Merkezi Dispanser	1.0
	Oyun ve çocuk bahçeleri	1.5	Oyun ve Spor Alanları	2.0	İdare Binası	3.5
AKTİF YEŞİLALAN	(3-6;7-11 yaş)		Mah. Parkı	2.0	Semt Stadı	1.00
	-	1.0			Parklar	3.50
TEKNİK ALT YAPI	-	1.0		2.0	-	3.0
GE. OTOPARK		0.50		0.30		0.40
YOLLAR	Yoğunluk 250 Kişi/Ha	10.60		9.90		8.80
	Yoğunluk 300 Kişi/Ha	9.00		8.50		7.70
	Yoğunluk 350 Kişi/Ha	7.90		7.40		6.70

* 1985 Tarihli Yönetmelik 2 Eylül 1999 Tarihli Resmi Gazetede ki Değişikliklerle Birlikte Ortaya Çıkan Değerdir

Çizelge 2.6. Bayındır ve İskan Bakanlığı Yeşil Alan Normlarının Karşılaştırılması

Fonksiyon	USA	Amsterdam	Stockholm	Roma	Varşova	İngiltere	Fransa	**Türkiye
Çocuk Oyun Alanları	*	*	5,6	3,2		*	3,5	1,5
Mahalle ve Semt Parkı	3,9			5,5	15	20	4,2	2
Şehir Parkı	13-20	9	23,8	11,6	5,3	40	10	3,5
Kent Yakını Yeşil Zon	60	30	48, 1	18	17,5	8	10	-
Spor Alanları	*	6,5	10	7,5	7,5	10	8	3
TOPLAM	77-84	45,5	87,5	45,8	45,3	78	35,7	10

*Alanlar, park alanları içinde düşünülmüştür

**1985 Tarihli yönetmelik 2 Eylül 1999 tarihli resmi gazetede ki değişikliklerle birlikte ortaya çıkan değerler

2.5 Açık ve Yeşil Alan Planlama Kriterlerinin Belirlenmesi

1957 yılına kadar yürürlükte bulunan 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Yasası, her kentsel işlev için nüfus başına ne kadar büyüklükte toprak gerekeceğini gösteriyordu (Keleş, 1984). 6785 sayılı İmar Yasasında kentsel işlevler için imar planlarında ayrılması gereken yerlerin büyüklüğüyle ilgili bir hüküm yoktu, yalnız bu konudaki kuralları koymada İmar ve İskan Bakanlığı'nın yetkili olduğu belirtilmişti. Her kentin ve kasabanın özellikleri, gereksinim ve olanaklarının farklı olduğu düşünülürse, yasanın, hepsi geçerli ve uyulması zorunlu rakamları göstermek yerine, yerel özelliklere göre saptanması ve yönetmeliklere bırakılması akla uygun görünmektedir. Bununla birlikte, İmar Yasası'nın bu genel kuraldan, yalnız yeşil alanlar konusunda ayrıldığı görülmektedir. Bu yüzdendir ki, 1972 yılında İmar Yasası'nda yapılan değişiklikle yeşil alanların tümü, planlamaya konu olan yerleşim yerinin nüfusu başına 7 m²'den aşağıya düşürülmesi koşulu getirilmiştir. Ne var ki, kent ve kasabalarımızda yeşil alanlar batı ülkelerinin kentleriyle kıyaslanmak şöyle dursun, halkın rahatça ve bolca yararlanabileceği yeşil mekânlara sahip olmaktan henüz çok uzaktır. Genel olarak geçerli sayılan kurallara göre, kent topraklarından en az %10'unun yeşil alanlara ayrılması gerekmektedir. Bunun için kentin açık ve yeşil alan sistemini oluştururken, yeşil alan planlaması aşamasında yerleşim bölgelerinin doğal yapısı, mekânın konumu, yeşil mekânların çekiciliği ve donanımı, kullanıcıların boş zaman ve boş zaman alışkanlıkları belirlenmelidir (Yıldızcı 1991). Bunlar:

—Doğal mekânla ilgili özellikler: Kent sisteminde yeşil alanların mekânsal dağılımı, bir dizi faktör tarafından tayin edilmektedir. Bu faktörler; doğal mekânla ilgili özellikler, peyzaj strüktürü en belirgin olarak da reliyef, su yüzeyleri, akarsular, toprak, vejetasyon ve kent iklimi ile ilgili özellikler ve kentin görünümüdür.

—Mekânın konum değeri: Yeşil mekânın konumu ile kullanıcı arasında yani ziyaret sıklığı arasında çok sıkı ilişki vardır. Konum değerinin hesaplanması (yeşil mekanın yaya olarak 5-10-15 dakika ulaşabilecek kişilerin sayısı) planlamada karar verirken çok önemlidir. Çünkü bir yeşil mekâna ziyaretçiler ne kadar kısa sürede ulaşılabilirse ya da yeşil mekân bir yerleşim bölgesine ne kadar yakınsa ve bu

iskan bölgesinin yoğunluğu ne kadar yüksekse, yeşil mekanın değeri o kadar yüksek olacaktır.

—Yeşil mekânların çekiciliği ve donanımı: Park kullanıcıları ile yeşil mekân arasındaki büyük mesafeler, yeşil alanların çekici hale getirilmesi ile azaltılabilir. Gleichmann (1963)'te yaptığı çalışmada, su yüzeyleri, ilginç bitkiler ve hayvanlarla çekici noktalar oluşturularak yeşil mekânlarda çekicilik yaratılabileceğini ortaya koymuştur. Buna karşılık spor tesislerinin kullanımı uzaklıktan hemen hemen hiç etkilenmemekte ya da nüfusun belli bir kesimi ile sınırlı kalmaktadır.

—Kullanıcıların boş zamanı ve boş zaman eğilimleri: Gröning (1975) ve Gleichmann (1963)'e göre, kamuya açık yeşil mekânların kullanım süresi ve sıklığı üzerine etki yapan bir önemli konuda kullanıcıların çeşitli istekleridir. Sahip olunan zamana bağlı olarak günlük kullanım ve hafta sonu kullanım için farklı alışkanlıklar vardır. Her yerleşim yeri için yeşil alan planlaması öncesinde tüm bu veriler toplanarak değerlendirilmek suretiyle planlama kararları alınmalıdır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Araştırma alanı olarak 1/25.000 ölçekli Aksaray Belediyesi mücavir alan sınırı esas alınmış ve araştırma Aksaray kent merkezinde yürütülmüştür. Yapılan araştırmanın ana materyalini Aksaray kent merkezindeki mevcut açık ve yeşil alanlar oluşturmaktadır. Aksaray Belediyesinin toplam 44 adet mahallesi bulunmaktadır. Araştırmada kent merkezi bütünü ve mahalleler dikkate alınmıştır.

Aksaray'ın tarihsel gelişimi Aksaray Belediyesinden alınan bilgilerin yardımı ile incelenmiştir. Bu bölümde, anlatımda yardımcı olarak çizelge ve haritalar kullanılmıştır. Ayrıca fiziksel verileri oluşturan jeomorfolojik yapı, jeolojik yapı, toprak yapısı, iklim özellikleri ve bunlara bağlı yeraltı ve üstü su durumları etüd edilerek haritalar üzerinde gösterilmiştir.

Araştırma için, aşağıdaki kurumların bilgisine başvurulmuştur.

- Aksaray Belediyesi İmar Müdürlüğü
- Aksaray Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü
- Devlet İstatistik Enstitüsü
- Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü
- Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- Aksaray Valiliği İl Çevre Orman Müdürlüğü

Çalışmada araştırma sonuçlarını ortaya koyabilmek amacıyla; Aksaray Belediyesi'nden elde edilen 2001–2003 yılı İmar Planı Açıklama Raporu, belediyenin ilgili müdürlüklerinden elde edilen veriler ile kentin alan kullanımını ve açık yeşil alanların belirlenmesinde 1/5000 nazım imar planları ve 1/1000 uygulama imar planlarından yararlanılmıştır.

Ayrıca çalışma alanı ve konusuyla ilgili çeşitli kurum, kuruluş ve araştırmacıların yapmış olduğu araştırma, faaliyet raporları, projeler, raporlar ve tezler ile konuyla ilgili internet sitelerinden yararlanılmıştır. Çalışmada araştırma alanına ait yerinde inceleme yapılarak görsel inceleme sonucunda elde edilen güncel fotoğraflara da yer verilmiştir.

3.2. Yöntem

Araştırmanın yöntemi analiz, gözlem, sentez ve değerlendirmeden oluşmaktadır. Öncelikli olarak açık ve yeşil alan kavramının tanımı yapılarak, açık ve yeşil alanların amacı, işlevi, çeşitli kaynaklara göre sınıflandırılması, ülkemiz ve yabancı ülkelerde belirlenen standartlar incelenmiştir.

İkinci aşamada çalışma alanının doğal, kültürel ve fiziksel özellikleri ortaya konmuştur. Çalışmanın devamında açık ve yeşil alanlar; parklar, çocuk oyun alanları, spor ve oyun alanları, meydanlar, resmi kuruluşlar ve okul bahçeleri, yaya bölgeleri, yollar, sokaklar ve refujler, mezarlıklar, pazaryerleri, bahçe ve sayfiye alanları olmak üzere 9 başlık altında incelenmiştir. Bu kısımda çeşitli kaynaklardan alınan bilgiler ve normlar ortaya konmuştur. Daha sonra Aksaray Kentinde oluşan kentin açık ve yeşil alan durumları yerinde yapılan gözlemlerle ve Aksaray Belediyesi İmar Müdürlüğü, Park Bahçe Müdürlüğünden elde edinilen bilgiler ışığında, 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planları dikkate alınarak bugünkü durumları belirlenmiştir. Araştırmada Aksaray merkez mahallerinde yer alan açık ve yeşil alanların miktarları ile mahalle nüfusları dikkate alınmıştır. Bu doğrultu da açık ve yeşil alanların yeterlilikleri ve erişilebilirlikleri incelenmiştir.

Araştırmanın son kısmı olan sentez ve değerlendirme bölümünde ise, Aksaray kent merkezi açık ve yeşil alanı ile ilgili önerilerde bulunulmuştur. Bu bölümde bulgular kısmında yapılan araştırma sonuçlarından elde edilen literatür bilgileri ışığı altında değerlendirme yapılmış, özellikle 3194 Sayılı İmar Kanununda belirtilen standartlar dikkate alınmıştır.

4.ARAşTIRMA SONUÇLARI

4.1 Aksaray Kenti Çevresinin Fiziki ve Sosyal Yapısı

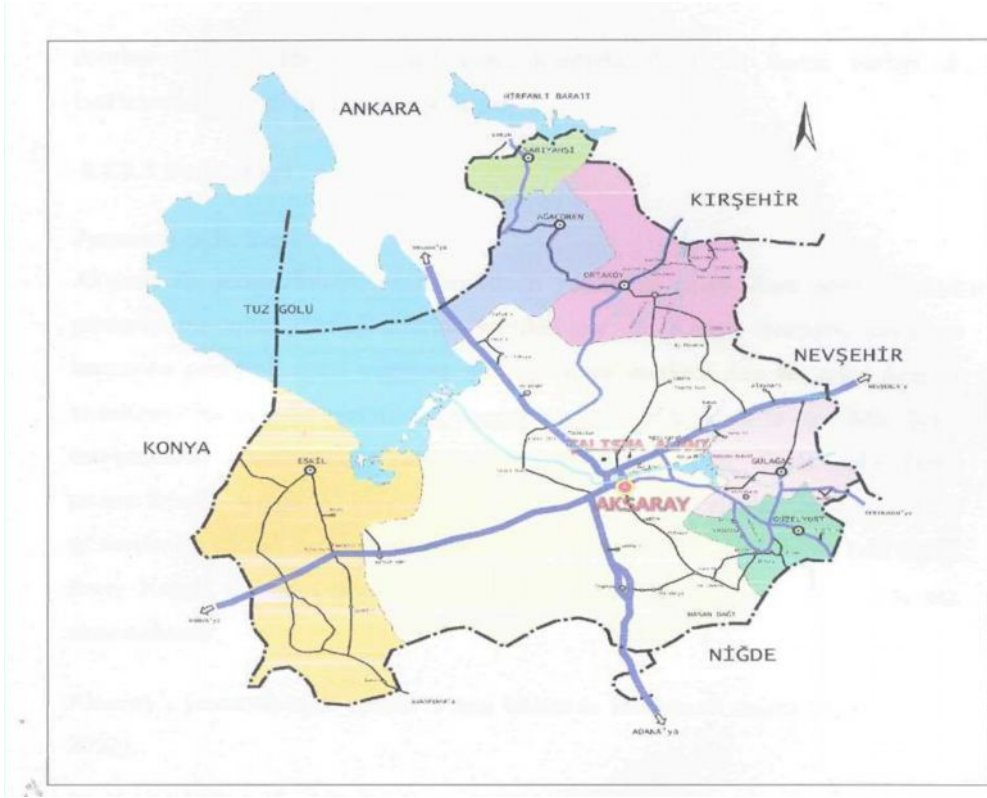
4.1.1 Fiziki Yapısı

4.1.1.1 Coğrafi konum

Aksaray ili, Orta Anadolu'nun merkezi konumunda, Edirne, İstanbul, Ankara, Adana, İskenderun karayolu ile Samsun, Konya, Kayseri, Antalya karayolu üzerinde bulunmaktadır. İlin coğrafi konumu, Orta Anadolu bölgesine giren Orta Kızılırmak bölümünde 36° 23 Kuzey Enlemleri ile 34° 41 Doğu Boyamları arasında yer alır. Yüzölçümü 7 821 km'dir. İl merkezinin denizden yüksekliği 965 m dir. Aksaray, Konya Ovası' nın devamını kapsayan geniş bir arazi yapısına sahiptir. Arazinin büyük bir kısmı ovalıklardan oluşmaktadır. Aksaray İli'nin güneydoğusunda 3268 m yükseklikteki Hasan Dağı, Kuzey orta bölümünden ayıran noktada uzanan Hasan Dağı ile birleşen Ekecik Dağı (2 137m) vardır. Aksaray, batıda Konya ve Kuzeydoğuda Nevşehir, Kuzeybatıda Ankara, Güneydoğuda Niğde, Güneyinde ise Konya iliyle çevrilidir (Anonim 2004).

4.1.1.2 Yerleşim ve idari bölünme

Aksaray İli 1989 yılının 15 Haziran günü vilayet olmuştur. Aksaray ili ne bağlı 6 İlçe bulunmaktadır. Bunlar, Merkez, Eskil, Ortaköy, Gülağaç, Ağaçoören, Güzelyurt, Sarıyahşi'dir. İl içinde toplam 26 Bucak ve 160 Köy bulunmaktadır. Aksaray'ın mücavir alan sınırları ve ilçeleri Şekil 4.1 de verilmiştir (Anonim 2007b).

Şekil 4.1. Aksaray İl, İlçe Sınırları ve Komşuları (Anonim 2007b).

Aksaray merkez İlçeye bağlı 44 mahallesi mevcuttur. Kent merkezi hızlı bir gelişme göstermektedir. Son iki yıl içerisinde mahalle sayısında hızlı bir artış olmuştur. Kente il dışından ve kırsal alandan hızlı bir göç olmaktadır.

4.1.1.3 Ulaşım

Aksaray Kenti Türkiye'nin doğu-batı ve kuzey-güney ana yolları üzerinde bulunmaktadır. Niğde, Nevşehir, Kayseri, Konya, Adana karayollarının kavşak noktasıdır. İl sınırları içerisinde yer alan diğer karayolları yerel nitelik taşımaktadır. Kent, uluslararası ticaret yolu olan E-90 karayolu üzerindedir. İl sınırlarının tamamını kapsayan alanda 441 km yol ağı bulunmaktadır. Bunun 160 km si devlet, 279 km si il yoludur (Anonim 2004).

İl Merkezinde mevcut durum araç trafiğini kaldırmayacak boyutlara

ulaşmıştır. İl merkezinde özellikle mesai giriş-çıkışlarında trafik yoğunluk kazanmakta olup ayrıca otalar için park sıkıntısı yaşanmaktadır.

İlimizdeki taşımacılık minibüs ve halk otobüsleri ile yapılmaktadır. Kent içi yollar trafik ihtiyacını karşılamamaktadır. Şehirde araç sayısı fazla olduğundan sıkıntı yaratmakta, bunun yanı sıra hava kirliliği, trafik sıkışıklığı ve gürültü oluşmakta buda insan sağlığına olumsuz etkilemektedir (Anonim 2006).

Aksaray ili'nde kent içi ulaşım kademelenmesi incelendiğinde transit ve çevre yollar (50–30 m) 1. derece yollar kapsamına, sanayi-ticaret ve bunun gibi şehir içindeki işlevsel yolların bağlantısını sağlayan yollar (30–20 m) 2. derece yollar kapsamına, şehir içindeki bölgelere dağıtımı ve toplamayı sağlayan bölge içi toplayıcı yollar (15–30 m) 3. derece yollar kapsamına girmektedir. Aksaray' in mevcut otogarı şehir merkezine 5 km uzaklıktadır. Otogarın toplam alanı 60 000 m² olup içerisinde açık alanlar ile açık otoparklar da bulunmaktadır (Anonim 2006).

Kentin en önemeli sorunu trafik sorunun azaltılabilmesi için toplu taşımacılığın arttırılması gerekmektedir. Kentte toplu taşımacılık çok az olduğundan herkes ulaşımını sağlamak kendi aracıyla şehir merkezine girmek istemesinden dolayı şehir trafiği çok yoğunlaşmaktadır.

4.1.2 Aksaray ilinin Doğal Yapısı

4.1.2.1 Jeomorfolojik yapı

Aksaray ili, jeomorfolojik yapı özellikleri yönünden çevre illere göre çeşitlilik gösteren bir arazi sistemi üzerine kurulmuştur. İl, Konya ovasının devamını kapsayan geniş bir arazi yapısına sahiptir. Kent merkezi düz bir arazi üzerine kurulmuş olsa da şehir ayrı özellik taşıyan jeomorfolojik yapılarla çevrilidir. Şehir merkezinden uzaklaştıkça küçük, tepe, sırt, vadi, ova, yayla gibi farklı jeomorfolojik yapılarla karşılaşmak mümkündür. Bu alanlar zengin peyzaj gösterilerine olanak sağlayacak durumdadır. Yalnız Aksaray, başta da belirtildiği üzere Konya ovasının devamı olduğu için fazla hareketli bir arazi formu arz

etmemektedir.

Aksaray'ı jeomorfolojik açıdan 5 ana bölümde incelemek mümkündür (Çelik 2002).

1- Kılıçaslan parkından başlayıp Sağlık köyüne kadar uzanan ve kentin doğusunda yer alan 1. Bölge

2- Kuzeydoğusunda Kılıçaslan parkı, kuzey batısında Nevşehir yolu ile sınırlanan 2. Bölge

3- Ulurmak vadi tabanına kurulmuş şehir merkezini kapsayan 3. Bölge

4- Kentin kuzeyinde yer alan Toplu Konut Bölgesi'nin yer aldığı 4. Bölge

5- Şehir merkezinin batısında yer alan 5. Bölge olarak adlandırdığımız diğer yerleşim merkezleri

Birinci Bölge, şehrin doğusunda bulunan Kılıçaslan tepesi eteklerine kurulmuştur. Kentin bitki örtüsü ve arazi açısından en verimli kesimidir. Aksaray'ın sebze ve meyve ihtiyacının %40 ' ı bu yerleşim alanından sağlanmaktadır.

İkinci Bölge, Kılıçaslan tepesinden Nevşehir yoluna kadar uzanan küçük tepecikler ve tepe yamaçlarına kurulmuştur. Ulurmak çevresine inildikçe alan bitki Örtüsü yönünden zenginleşmektedir. Ayrıca kentin tarihi eserlerinin büyük bir kısmı bu alan içerisinde yer almaktadır.

Üçüncü Bölge, Mamasın barajında başlayıp Tuz Gölü'nde biten, Ulurmak Vadisi'nin bitim noktasında yer almaktadır. Zengin bitki örtüsü ve tarım arazilerine sahiptir. Ayrıca bu kesim Kılıçaslan Parkı'nıda içine almaktadır.

Dördüncü Bölge, Nevşehir yolunun doğusunda yer almaktadır. 2002 yılına kadar devlet arazisi olan daha sonra Belediye mücavir alan sınırlarına dahil edilen bu alan kendi içinde küçük tepeler ve vadilere sahiptir. Bitki örtüsü yönünden tuzlu su deresini kapsadığı için çorak bir yapı hakimdir.

Kentin batısında bulunan Beşinci bölge Konya ovası üzerine kurulduğu için arazi kırsal ve bataklıktır. Yerleşime elverişsiz olduğu için bu alanlarda daha çok sanayi ve tek katlı yapılar belediye tarafından uygun görülmüştür. Yerleşim açısından en yoğun olan mahallesi ise Paşacık ve Taşpazarı Mahalleleridir.

Aksaray daha çok kuzeye doğru toplu konut bölgesini de içine alan

kesimlerde gelişmektedir. Bu alanlar üzerine yoğunlaşmıştır. Bunun nedeni ise bu arazinin zemin yönünden çok katlı yapılara elverişli olmasıdır. Ayrıca bu alanın diğer bir avantajı ise ağaçlandırma projesi içinde Nevşehir yokuşundan başlayıp Kılıçaslan tepesini de içine alan Kurtuluş Mahallesi'ne kadar uzanan yamaçların ve tepelerin proje alan kapsamına girmesidir. Aksaray'a ait jeomorfolojik yapıları sınıflandıracak olursak kent ova, vadi ve küçük tepecikler üzerine kurulmuştur (Anonim 2004).

Ulurmak vadi düzlüğü, ırmak yatağının iki tarafında birkaç yüz metre genişliğe sahip bir arazi şeklinde oluşmuştur. Bu durum ırmağın getirdiği çakıl, kum, mil ve killerin karışık bir şekilde biriktirilmesinin bir sonucudur. Vadi tabanı kentin en çukur yerini teşkil ettiği ve bu alanın içinde su geçiren dağınık kum ve çakıl gibi tanecikler fazlaca bulunduğu için taban suyu bakımından oldukça zengindir ve su yüzeye çok yakındır. Şehir merkezinden geçen ulurmanın devamı olan hafta sonlarında halkın piknik alanı olarak kullandığı alanlardır. Mikroklima bakımından bu arazi kentin en ılık-sıcak ve az rüzgârlı bölümünü teşkil eder. Zengin taban suyu ve ağaçlıklar sebebiyle buralar yüksek yerlere göre daha nemlidir. Ova kesimine rastlayan mahallelerde zaman zaman aşırı don tehlikesi görülmektedir. Şekil 4.3'de İhlara vadisinden bir görünüş (Anonim 2004).

Aksaray il geneli yerleşme ve inşaat açısından topoğrafik hiçbir engel arz etmez. Temelin gevşek-dağınık kum, kil ve çakıllardan meydana gelmiş olması, taban suyunun yüzeye yakın oluşu, hava kirlenmesine müsait yerler oluşu ve sık taşkınlara uğrama ihtimalinin olması nedeniyle 4 katın üzerine yapı izni verilmemektedir. İmar planında bu bölgeler m² si ve kat adedi sınırlandırılmış villa tipi yapılara ayrılmıştır (Anonim 2004).

Tepelere çıkıldıkça bitki örtüsü zayıfladığı için bu alanların ağaçlandırılması gerekmektedir. Çünkü bu alanlar çeşitli peyzaj gösterilerine olanak sağlayacak bir arazi yapısına sahiptir. Fakat bu alana uygun bitki türleri seçilirken arazinin sahip olduğu toprak yapısı göz önünde bulundurulmalıdır.

Aksaray, Konya ovasının devamını kapsayan geniş bir arazi yapısına sahiptir; Mücavir alan sınırları içerisinde yer alan mahallelerin büyük bir kısmı bu ovanın içinde yer almaktadır. Bu alanlarda kil oranı ve alüvyon oranı yüksektir. Taban suyu ise yüzeye yakındır. Hızlı ulaşım yollarının açılmasına en uyumlu

morfolojik birimi oluştururlar. Eğimi az ve herhangi bir engele yer vermeyen alanlardır. Bu alanların olumsuz yönleri ise, taban suyunun yüzeye çok yakın olması ve bazı bataklık yerlerin yerleşim ve bitki örtüsüne uygun olmamasıdır (Anonim 2002).

İl sınırları içerisinde dağ oluşumlarından en önemlisi sönmüş bir volkanik dağ olan Melendiz Dağları içerisinde yer alan Hasan Dağı'dır. Yüksekliği 3.268 m'dir. Hasan Dağı'nın yanında küçük Hasan Dağı 3.069 m, Ekecik Dağı 2.137 m yüksekliğinde ilin diğer önemli dağlarıdır. Şekil 4.2 de Aksaray ilinin doğal harikası olan sönmüş yanardağı olan Hasan Dağı'nın görünüşü verilmektedir.

Aksaray ili, Orta Anadolu bölgesinde morfolojik bakımdan yerleşime elverişlidir. Aksaray ilinin şehir merkezi 5–15 ° eğime sahiptir. Kentte yamaç eğimi aniden azalır. Dağ şeridi boyunca topografyanın yamaç eğimi 30° nin üzerine çıkar. Doğusuyla batısı arasında yükselti 300 m'dir (Anonim 2007b).

Şekil 4.2 Hasan Dağı'ndan Genel Görünüş (Anonim 2007b)

Şekil 4.3. Selime–Ihlara Vadisindeki Piknik Alanları (Anonim 2007b)

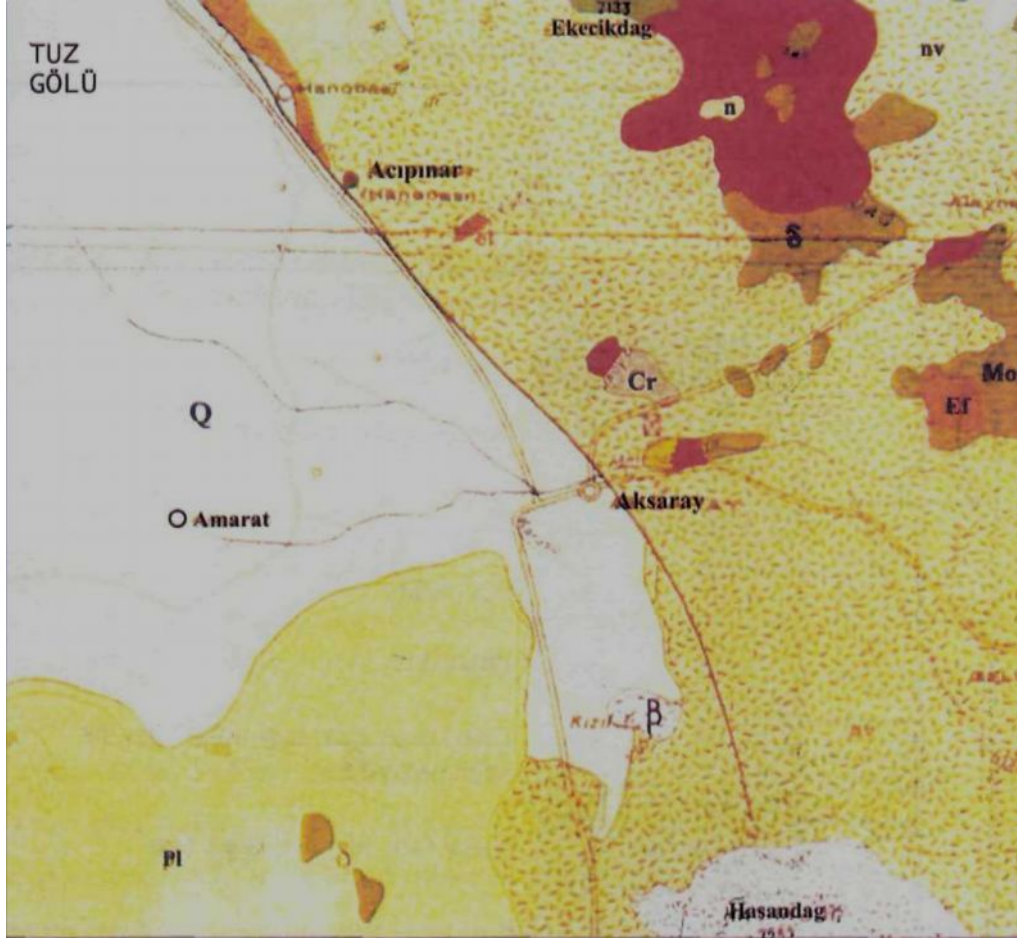
4.1.2.2 Jeolojik yapı

Aksaray ve çevresinde Orta Anadolu Kristalen Karmaşığına ait metamorfik ve magmatik kayalarla, bunlar üzerine uyumsuz olarak gelen sedimanter ve volkanik kayalar yer almaktadır.

Aksaray ili sınırları içerisinde mağmatik, metomorfik sedimentler ve kaeasal kökenli kayalar mevcut olup bunlar metomorfik kayaşlar, plütonik kayaşlar, sedimenter kayaşlar, volkanik kayaşlar, gilsel ve volkanosedimenter kayaşlar, güncel oluşuklar, allokton ofiyolit karmaşığdır.

Bölgede en yaşlı birim Paleozoyik yaşlı Orta Anadolu Metamorfitlerine ait Tamadağ ve Bozçaldağ metamorfitleridir Bu metamorfitler Orta Anadolu - Granitoyitlerine ait Üst Kretase-Erken Pliosen yaşlı gabro ve granit bileşimli magmatitler tarafından sıcak dokanaklarla (çökelme, sokulum veya

faylanma sonucu iki farklı tipdeki kayacın yan yana geldiği yüzey) kesilmektedir. Metamorfik ve magmatik kayalar Pliosen-Eosen yaşlı Karapınar formasyonu tarafından uyumsuz olarak üstlenir. Oligo-Miyosen yaşlı Mezgit formasyonu Karapınar formasyonunu açılı uyumsuz olarak örter Alt Pliosen yaşlı Uzunkaya formasyonu Mezgit formasyonu ile açılı uyumsuz ilişki içerisinde. Orta-Üst Pliosen yaşlı Kızıl kaya ignimbiritleri alttaki birimleri uyumsuz olarak örter. Yine tüm bu birimler Kuaterner yaşlı alüvyon tarafından örtülmektedir. Aksaray'ın merkezi Kuaterner yaşlı alüvyonlar tarafından örtülmektedir (KHGM 1994) (Şekil 4.4).

AÇIKLAMALAR

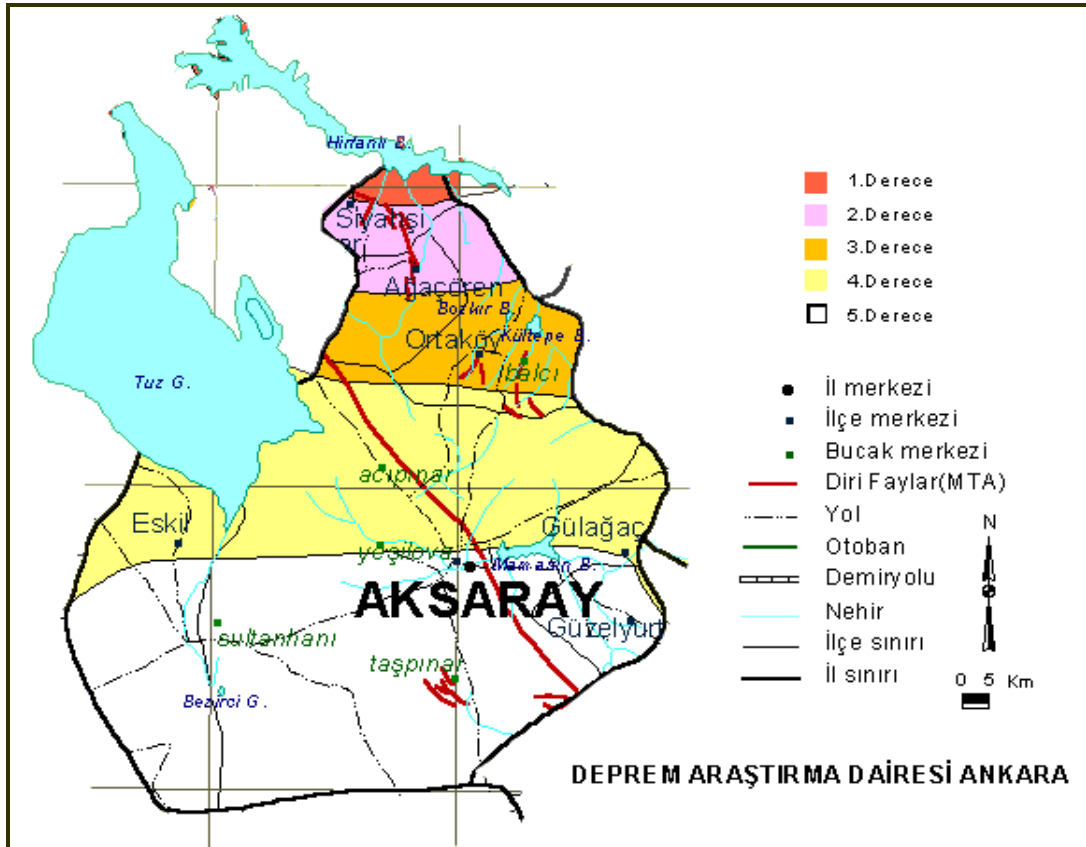
Q	Kuaterner, Alüvyon	Cr	Metamorfik Seri
nv	Neojen Vulkanik	n	Granit, Granodiyorit, Kuarslı
pl	Pliosen	s	Diyorit, Gabro, Diyabaz
ef	Eosen	β	Bazalt

Şekil 4.4: Aksaray ili Jeoloji Haritası (MTA 1989)

4.1.2.3 Jeotektonik yapı

Aksaray ili ve yakın çevresinde örtülü veya topografyada izlenebilen aktif veya diri faylar yer almaktadır. Bu faylardan Kuzeybatı-Güneydoğu doğrultulu olan Tuz gölü fayı Pliyosen ve Kuvaterner yaşlı birimleri kesmesi, Aksaray çevresinin tektonik açıdan aktif bir bölge konumunda olduğuna işaret etmektedir. (Şekil 4.5)

İ. Ü. Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü 01. 01. 1998 tarihinde yayınlanan Türkiye Deprem Haritası'nda Aksaray ili 4. derece deprem bölgesi kuşağına girmektedir. Kent merkezinden geçen ve aktif olduğu düşünülen, Tuz gölü fayı diye adlandırılan, Şereflikoçhisar'dan Bor'a kadar uzanan bir fay bulunmaktadır. Bu fay üzerinde en son 29 Mart 1998 tarihinde 3, 9 büyüklüğünde bir deprem meydana gelmiştir (Anonim 2007c).

Şekil 4.5. Aksaray Deprem Haritası (Anonim 2007c).

4.1.2.4 Hidrolojik Yapı

Aksaray İli merkezinde en önemli akarsuyu Melendiz dağlarından doğan Uluırmak'tır. Membası Mamasun barajından başlayıp, Tuz gölü'ne kadar uzanan bu ırmak, genellikle sulama suyu ihtiyacını karşılamak amacıyla kullanılmaktadır. Uluırmak dışında Mamasun barajını besleyen Melendiz ve Karasu çayının su potansiyeli de Aksaray için önemli kaynaklardır. Aksaray'ın şehir merkezi sulama şebekelerin beslendiği kaynaktır. Aksaray için içme suyu olarak çok önemli bir kaynaktır. Melendiz çayının membası, Ihlara-ılsu-Belisırma-Selime güzergahından çıkıp Doğanlarla mevkiinde Mamasun barajına dökülmektedir. Melendiz çayı Ihlara vadisinin turistler tarafından çekiciliğini artırmaktadır. (Şekil 4.6) Selime ve Belisırma köyünde Melendiz çayı piknik ve avcılık, günübirlik dinlenme olanakları sunmaktadır (Elhatip 2000).

Aksaray il sınırları içerisinde bulunan Mamasun baraj gölü ve bir kısmı Aksaray il sınırları içerisinde bulunan Hirfanlı baraj gölleri Aksaray halkının rekreasyonel gereksiniminin karşılandığı kuşakta yer almaktadır. Bitki örtüsü, yaban hayatı, görsel ve çevresel değerleri, su öğelerinin varlığı, Hirfanlı ve Mamasun baraj göllerinin günübirlik dinlenme, doğa yürüyüşü, piknik, balıkçılık, avcılık gibi aktiviteleri bir arada sunmasına olanak sağlamaktadır. Mamasun Baraj gölünün tümüyle Aksaray sınırları içinde kalması nedeniyle, sahip olduğu olanaklardan, tüm Aksaraylılar yararlanmaktadır. Helvadere göleti Aksaray İlinin 28 km güneydoğusunda yer almaktadır. Halkın rekreasyon ihtiyacını karşılayabilecek kapasitede olsa da Aksaraylılar bundan tam anlamıyla yararlanamamaktadır. Aksaray İl Merkezindeki Mahallelerdeki tatlı su çeşmelerinin büyük bir kısmının su ihtiyacı buradan karşılanmaktadır (Anonim 2004).

Karasu çayı ise Gülağaç güzergâhından başlayarak Çatalsu mevkiinden baraja dökülmektedir. Bunların dışında Ekecik ve Peçeneközü dereleri güneydoğuda, Helvadere kaynakları güneyde, Eşmekaya pınarı batıda, Öteyüz ve İnaltı dereleri ise doğuda bulunur (Elhatip 2000).

Şekil 4.6: Aksaray İçme Suyunun Karşılandığı Melendiz Çayı (Anonim 2006)

Yüzey sularının potansiyelinin azalması, biriktirme ve iletme giderlerinin artması nedeniyle, içme, kullanma, endüstri ve sulamada kullanılan yeraltı suyu miktarları bütün dünyada günden güne artmaktadır. Bu nedenle, son zamanlarda yeraltı suyunun hidrolojik dolaşım içindeki rolü ve dağılımı büyük önem kazanmıştır (Elhatip 2000).

Elhatip(2000)'e göre Aksaray'ın yeraltı suyu kaynaklarını içme suyu, sulama suyu, içme ve sulama suyu olmak üzere 3 başlıkta toplanmıştır.

1) İçme suyu sağlanan yeraltı suyu kaynakları: Dutlupınar soğuk su kaynağı, Ayazma soğuk su kaynağı, Bağlıköy yeraltı su kaynağı

2) Sulama suyu sağlanan yeraltı suyu kaynakları: Aksaray'ın sulama suyu ihtiyacı Helvadere Kasabası sınırları içerisinde yer alan Helvadere soğuk su kaynağıdır.

3) İçme ve sulama suyu sağlanan yeraltı suyu kaynakları: Kırkgözler soğuk su kaynağıdır. Kırkgözler kaynağı Ihlara vadisi kenarında yer almaktadır. Bu kaynağın sıcaklığı 11°C dir ve debisi '0.5-21t/s' arasında değişmektedir.

4.1.2.5 Toprak yapısı

Hilberseimer (1949), “İklimle birlikte arazi, hayatın kaynağıdır. Metaller ve minerallerden başka, hemen bütün mahsüller direkt veya indirekt olarak araziden gelmekte olup, bütün varlığımız toprağa ve onun kullanımına bağlıdır” demektedir.

Güneş, su ve toprak insanların ve bütün canlıların hayat kaynağı olan üç önemli unsurdur. Gökyüzü faaliyetlerinin su ve toprak ile kaynaşması sonucunda meydana gelen tabii yeşil örtünün, peyzajın organik dokusu içindeki değeri ölçüsüzdür. Peyzaj, ancak sahip olduğu yeşil örtü ile gerçek bir biyolojik ortam niteliğini kazanır. Toprak tabakasının bulunmadığı yerlerde bitkilerin varlığı söz konusu olmayacağına göre, organik bünyeli ve sıhhatli bir peyzaj için toprağın ne derece önemli bir eleman olduğu kendiliğinden ortaya çıkar (Bayraktar 1973).

Tabiat alemi içinde toprak, tabii olayların etkisi altında daima şekil ve bünye değiştirir. İnsan üstü bir düzen içinde cereyan eden bu değişimler sonucunda profil developmanı mümkün olur ve toprak horizonları teşekkül eder. Toprak, horizonları teşekkül etmiş olsun veya olmasın, karda yaşayan bitkilerin gelişmesi için lüzumlu, tabii bir ortamdır (Oakes 1958).

Peyzajın canlı ve plastik varlıkları sayılan, mekanda en güzel renk etkisini uyandıran bitki alemi için bir dayanak ve gelişme kaynağı oluşu yanında, ancak kendisinden faydalanmak yoluyla hayatlarını devam ettire bilen insanlara yerleşme ve faydalanma zemini olarak da, toprak ayrı bir önem taşır. Adalı (1954), “ İskan olmadan topraktan faydalanma mümkün olmayacağı gibi, topraktan faydalanma olmadan da iskan mümkün olmaz.” Demekle iki hareketin birbirine bağımlılığını belirtmektedir.

Toprak her memlekette imar faaliyetlerinin cereyan ettiği, ziraat ve endüstri ile ilgili üretimin yapıldığı, ham maddelerinin ve enerjinin elde edildiği sahneyi teşkil eder. Bu bakımdan çok dikkatle mütalaa edilmesi gereken bir elamandır. Topraktan faydalanma konusunda belirli prensiplerin kabul edilmesi ile, yanlış gelişmelerin, enerji, zaman ve sermaye israfının önüne geçilebilir. Büyük bir zorunluluk olmadıkça, değerli ziraat toprakları inşa maksatlarına tahsis edilmemelidir (Yavuz 1956).

Büyük Toprak Grupları:

Toprak su Genel Müdürlüğünün (1978)'de tarafından yapılan etütler sonucu havza toprakları 3 grup altında toplanmıştır.

1. Alüviyal topraklar: Bu topraklar A ve C horizonlarına sahip akarsu ve göl orijinli Depozitlerin meydana getirdiği ve muhtelif zamanlarda gelen sedimentasyonun durumuna göre profilin de çeşitli katlar buluna genç ve derin topraklardır. Bitki örtüsü iklime bağlı olarak değişiklik gösterir. Bulundukları iklime uyabilen her tür kültür bitkisinin yetiştirilmesine elverişli ve üretken topraklardır. Araştırma alanında bu topraklar daha çok Aksaray'ın kuzey ve kuzeybatı kısmında yer almaktadır. Merkezde ve ulurmak yatağına yakın mahallelerde görülmektedir. Tacin, B.Bölcek, K.Bölcek, H.Hasanlı, Bayram Baba, Cumhuriyet, Yeni, Bahçeli, Nakkaş, Hassas ve Çiftlik Mahalleleri bu toprak yapısına sahip alanlardır. Aksaray'ın büyük çoğunluğu bu toprak yapısına sahiptir.

2.Kahverengi topraklar: Çeşitli ana maddelerden oluşan ABC profili zonal topraklardır. Oluşumlarında kalsifikasyon rol oynar. Bu işlem sonucu profillerinde çok miktarda kalsiyum bulunur. Erozyona uğrayanlarında A ve C horizonları görülür. Doğal drenajları iyidir. B horizonu açık kahverengiden koyu kahverengiye değişen renklerde ve kaba yuvarlak köşeli blok yapıdadır. Doğal bitki örtüsü; kısa, orta boylu ot ve çalılardır. Aksaray'ın batısı kısmında kalan bir kısmı bu yapıya sahiptir.

3.Kireçsiz kahverengi topraklar: A(B)C profili topraklardır. A horizonu kahverengi kırmızımsı, kahverengi grimsi, kahverengi yumuşak kıvamında veya biraz sıkıdır. B horizonu daha ağır bünyeli, daha sert kahverengi veya kırmızımsı kahverengidir. Bazen alt toprakta çok az olarak serbest karbonatlar görülebilir. Doğal bitki örtüsü ot ve ot-çalı karışımıdır. Bu toprak yapısına daha çok Aksaray'ın merkezinde yer alan mahalleleridir. Aksaray'ın güney ve güneybatısında yer almaktadır.

Arazi Sınıfları ve Kullanma Durumu:

Araştırma alını arazi sınıfları ve kullanma yeteneği açısından incelendiğinde toprak sınıflarının ilk dört sınıfı Aksaray mücavir alan içerisinde yer aldığı görülmektedir. Beşinci sınıf toprak yok denecek kadar az olup çok az kısımlarda

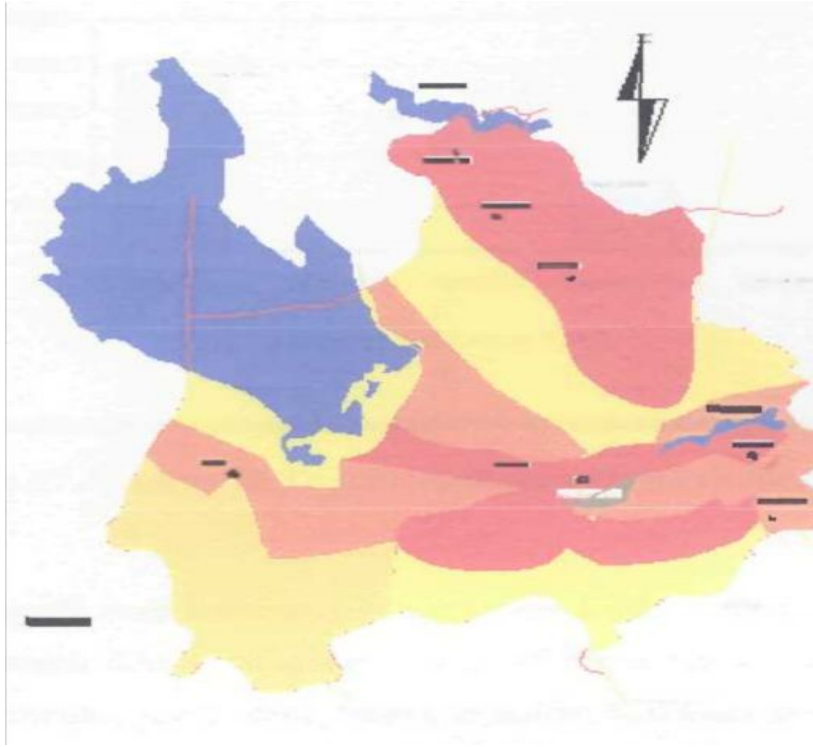
lokal alanlarda görülmektedir. Buna göre toprakların özellikleri aşağıda incelenmiştir (KHGM 1994) (Şekil 4.7).

I. Sınıf topraklar; topografyaları hemen hemen düzdür. Su ve rüzgâr erozyonu zararı yok veya çok azdır. Toprak derinliği fazla, drenajları iyidir. Tuzluluk, alkalilik ve taşlık gibi sorunları yoktur. Su tutma kapasiteleri yüksek ve verimlilikleri iyidir. Kentin kuzeydoğunda yer alan Cumhuriyet, Tacin ve Yeni Mahalleleri bu arazi sınıfı içerisinde yer almaktadır.

II. Sınıf topraklar; bu topraklar kültür bitkileri, çayır mera ve orman için kullanılabilir. Sahip oldukları orta düzeyde kısıtlayıcı faktörler nedeniyle I. Sınıf topraklara göre daha az ya da orta derecede toprak ve su koruma önlemlerinin alınmasını gerektirirler. Bu kısıtlayıcılar hafif eğim, orta derecede su ve rüzgâr erozyonuna maruzluk veya geçmişteki erozyonun orta derecede olumsuz etkileri ve idealden daha az toprak derinliği şeklinde sıralanabilir. Bu arazi Kurtuluş, Laleli, Pınar, Hasas, Kılıçaslan, Çiftlik, Bahçeli, Nakkaş, Çoğlakı ve Yunus Emre Mahalleri bu arazi sınıfı içerisinde yer almaktadır.

III. Sınıf topraklar; bu sınıftaki topraklar II: sınıftakilerden daha fazla sıralandırmalara sahiptirler. III. sınıf topraklara, kültür bitkileri tarımına alınabilecekleri gibi çayır, mera ve orman arazisi olarak da kullanılabilirler. Bu arazi vasıflarını taşıyan Aksaray'ın güney ve güneybatı kısmında yer alan mahalleleridir. Bunlar Fatih, H.Harmanı, Hürriyet, İstiklal, Taşpazarı ve M.Akif Ersoy Mahalleridir.

IV. Sınıf topraklar; bu sınıfta, toprakların kullanılmasındaki kısıtlamalar III: sınıfkından daha fazla ve bitki seçimi daha sınırlıdır. İşlendiklerinde daha dikkatli bir idare gerektirirler. Çayır, mera ve orman için kullanılabilecekleri gibi, gerekli önlemlerin alınması halinde, iklime adapte olmuş tarla veya bahçe bitkilerinden bazıları içinde kullanılabilirler. Aksaray'ın güneydoğu ve güneybatı kısmında yer alan kısmıdır. Bu alanlar daha çok daha önceleri Mera olarak kullanılan Organize Sanayi Bölgesi ve Üniversite Kampus alanın kurulduğu alandır. Yavuz Sultan Selim Mahallesi bu arazi sınıfı içerisinde yer almaktadır.

AÇIKLAMALAR

1.Sınıf Arazi	2.Sınıf Arazi	3.Sınıf Arazi	4.Sınıf Arazi

Şekil 4.7. Aksaray ili Toprak Sınıfları (KHGM 1994)

Şimdiki Alan Kullanım Durumu:

Aksaray ilindeki bağ-bahçe arazilerinin toplam alanı 9.521 ha'dır. Kullanılabilir araziler % 51-34 'tür. Bu arazilerin % 69,38'i derin ve orta derindir. % 70,7 'si düz, düze yakın ve hafif eğimlidir % 29,29'u ise orta ve çok dik eğime sahip arazilerdir. Aksaray ilinde çayır ve mera olarak kullanılan araziler 259.967 ha alan kaplamaktadır. Bu arazilerin % 52,2 'si derin ve orta derin arazilerdir. % 78, 68'i ise V, VI, VII. derece arazilerdir. Aksaray ilindeki orman ve funda örtüsü 10.952 ha'dır (Anonim 2004a).

Aksaray kent merkezi yoğun yerleşim alanı ile çevresinde bulunan az yoğun yerleşim alanlarından oluşmaktadır. Kentin güneyinde Üniversite eğitim kampusu, Organize Sanayi Bölgesi ve küçük sanayi alanları bulunmaktadır. Kentin

güneyinde Hamidiye ve Taşpınar kasabalarına kadar olan alanlarda çayır-mera arazileri yoğun olarak bulunmaktadır. Askeri alan kentin batı kısmındadır. Çayır-mera arazileri, polis okulu, Üniversite yurtları, eğitim merkezleri, küçük sanayi alanları ve tarım alanları yoğun olarak gelişim göstermektedir (Anonim 2004a).

Sulu tarım alanları kentin batısında, güneydoğusunda ve kuzeydoğusunda yoğun olarak bulunmaktadır. Tarım ve çayır-mera alanları kentin etrafını çepeçevre sarmaktadır.

Kentin içerisinden geçen uluırmağın yatağı boyunca tacin mahallesi ve Topakkaya kasabası arasında verimli sulu tarım arazileri mevcuttur. Kentin doğusu ve güneydoğusunda yer alan Kurtuluş ve Laleli mahallelerinde sebzeçilik ve meyvecilik yoğun olarak yapılmaktadır.

Kuzeydoğuda topoğrafik engelinde kent gelişimini sınırlandırması nedeniyle kentsel gelişim kuzeye doğru yönelmiş güneybatıdaki endüstriyel alanlar ve gelişme alanları oluşumuna karşın kuzeyde Ankara yoluna paralel imar alanları ve toplu konut alanları yer seçimine gidilmiştir. Ankara yolunun sağ-sol taraflarındaki Yeni mahalle, Cumhuriyet Mahallesi ve Yunus Emre Mahalleleri I.sınıf tarım arazileridir. Toplu konut alanı olarak yeni kurulan Yunus Emre Mahallesi hızlı bir şekilde büyüme göstermektedir (Anonim 2004a).

Aksaray kentinde Ankara-Adana kara yolu ile Konya-Kayseri karayolu civarında yapılaşma hızlılık kazanmaktadır. Belediye olarak yeni yerleşim alanları tarım alanları olmayan, yerleşime elverişli yamaçlarda toplu konut alanları tespit edilerek belirlenmektedir. Ticari alanlarda, karayolları üzerinde ferdi (İmara uygun) yapılaşmalar haricinde Taşpazarı mahallesi batısında toptancılar, mobilyacılar, kunduracılar, galericiler, tiftik yapıları kooperatif alanları mevcuttur.

Sofular ve Kalanlar mahalleleri arasında Çipkilik mevki, Çiftlik mahallesi, kuzeydoğusunda tuzlusu mevki, Büyük Bölcek ve Tacin mahalleleri arasında uluırmağın sağ ve sol taraflarında kentsel rekreaktif alanlar bulunmaktadır. Yeni sanayi mahallesinde küçük ve örnek sanayi siteleri mevcuttur.

Yeni Mahalle ve Gerentol yolu üzerinde büyükbaş-küçükbaş hayvan besiciliğı yapılmaktadır. Aksaray İlinin arazi kullanım dağılımı Çizelge 4.1'de ve arazi kullanma durumu Ek-1'de verilmiştir.

Çizelge 4.1. Aksaray İli Arazi Kullanımının Dağılımı (KHGM 1994).

KULLANMA ŞEKLİ	ALAN(HEKTAR)
TARIM ARAZİLERİ	319 934
Kuru Tarım(Nadaslı)	256 605
Sulu Tarım	46 254
Yetersiz Sulu Tarım	9 733
Bağ(Kuru)	383
Bağ(Sulu)	335
Bahçe(Kuru)	1 645
Bahçe(Sulu)	1 779
ÇAYIR-MERA	239 084
Çayır Arazisi	39 374
Mera Arazisi	199 710
ORMAN-FUNDA	10 952
Orman Arazisi	2 469
Fundalık Arazisi	8 483
TARIM DIŞI ARAZİ	8.731
YERLEŞİM(YOĞUN)	6 150
YERLEŞİM (AZ YOĞUN)	2 360
SANAYİ ALANI	221
DİĞER ARAZİLER	1 468
SU YÜZEYİ	43 015
TOPLAM	623 184

4.1.2.6 İklim özellikleri

Tabii peyzaj için değerli bir varlık olan bitki örtüsü üzerinde iklim faktörlerinin hepsi bir arada etkiler oluşturur. Başka bir deyişle bitkilerin yetişmesi için gerekli bütün faktörlerin minimum seviyeler üzerinde beraberce bulunmaları şarttır (Bayraktar 1973).

Durum vejetasyon bakımından ele alındığında, çeşitli assosiasyonların veya formasyonların bulunduğu büyük botanik ünitelerin, flora bölgelerini meydana getirdiği görülür. Flora bölgelerinin yeryüzündeki yayılışı da iklimatik toprak tiplerinin zonal yayılışına uygundur. Bu büyük flora bölgeleri, yine iklim şartları ile onun hazırladığı yerel şartlar ve toprak tiplerine bağlı olarak belirli türlerin yetişmesine imkân veren daha küçük bölümlere ayrılır. İklim, toprak ve vejetasyon tipinin karşılıklı paralel münasebetleri sonucunda peyzaj şekilleri

ortaya çıkar. Bu üç önemli faktör üzerinde, dördüncü etken faktör olarak insanlar vardır. Ancak, her ne kadar modern insan başka kuvvetleri kontrol gayesi ile, bu düzeni değiştirebilmekte bir dereceye kadar başarılı ise de hiçbir şekilde iklimin belirttiği kesin sınırların dışına çıkamaz.

Dünyadaki genel değişiklikler arasında özellikle peyzajın temeli olan arazinin morfolojik yapısından sonra, onu bezemek sureti ile tabii fizyonomiyi tamamlayan ikinci önemeli eleman olan yeşil örtü ile sıkı ilgisi bakımından, iklimin oluşturduğu değişiklikler başta gelir (Bayraktar 1973).

Son yıllarda küresel ısınmadan dolayı bütün dünyada iklimsel değişiklikler kendisini göstermeye başlamıştır. Türkiye’de bundan etkilenmeye başlamıştır. Aksaray ili bu iklimsel değişmeden en çok etkilenen iller arasındadır. Son 7–8 yıldır kuraklıklar kendini hissettirmeye başlamıştır. Bütün bunlara bakıldığında açık yeşil alanların en önemli unsuru olan bitkilerinde bu iklimsel değişikliklerden nasibi almaktadır. Bu iklimsel değişikliklerden dolayı bitkilerin bakımlarının çok iyi takip edilmesi gerekmektedir. Aksaray ilinin uzun yıllar meteorolojik rast değerleri Çizelge 4.4’de verilmiştir.

Aksaray ili orta iklim kuşağı içerisinde kışları soğuk ve yağışlı, yazları kurak, sıcak ve nemli iklime sahip yakın step ikliminde yer alır. İklim özellikleri sıcaklık, yağış, rüzgâr, güneşlenme, başlıkları altında incelenmiştir.

a) Sıcaklık: Aksaray ilinde yıllık ortalama sıcaklık 12,2 °C 'dir. En yüksek sıcaklık Temmuz ayında görülmüş ve 30,1 °C olarak ölçülmüştür. En düşük sıcaklık ise ocak ayında yaşanmış -4,3 °C'dir. Aksaray ilinde yıllık ortalama en yüksek sıcaklık 22,8 °C'dir. Yıllık ortalama en düşük sıcaklık ise -0, 3 °C'dir (Anonim 2006a) (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2. Aksaray İli Aylara Göre Sıcaklık Değerleri °C (Anonim 2006a).

Aylar	Ort. Sıcaklık	Ort.Mak.Sıcaklık	Ort.Min.Sıcaklık
Ocak	0,3	4,9	-4,3
Şubat	3,1	8,4	-1,7
Mart	7,2	13,8	1,6
Nisan	11,3	17,5	5,3
Mayıs	15,9	21,8	9,4
Haziran	20,3	26,7	13,1
Temmuz	23,4	30,1	15,7
Ağustos	23,0	30,1	15,2
Eylül	18,8	26,8	11,3
Ekim	15,2	22,6	7,9
Kasım	6,2	12,4	1,0
Aralık	1,2	5,7	-2,6
Yıllık	12,2	18,4	6,0

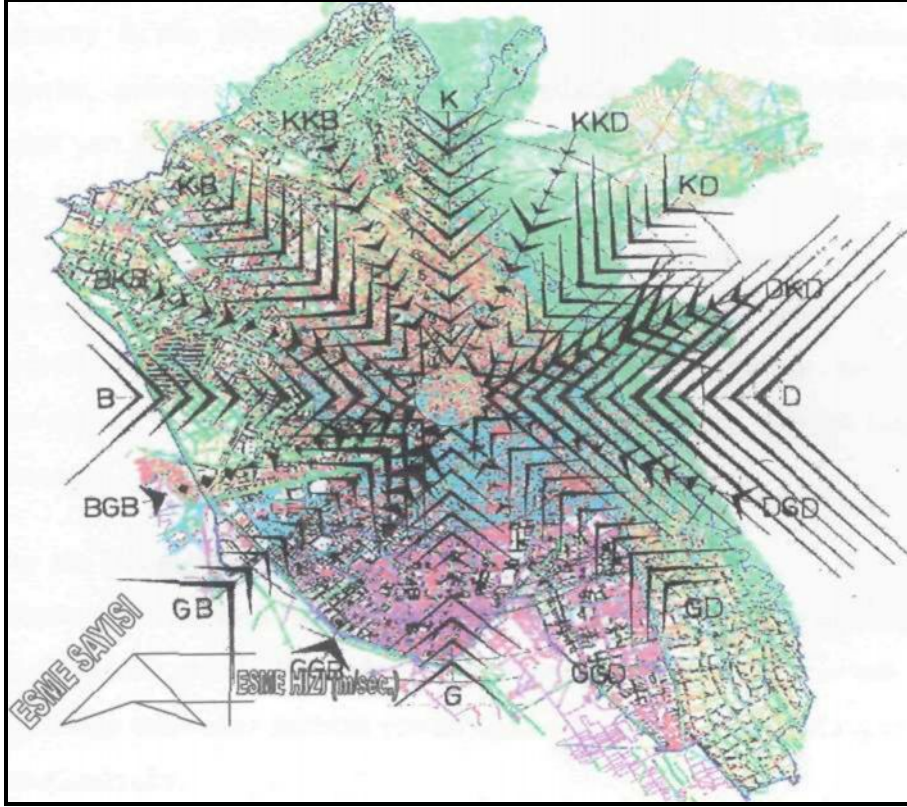
Çizelge 4.3. Aksaray İli Aylara Göre Yağış Miktarları(Anonim 2006a).

Aylar	Toplam Yağış Miktarı	Günlük En Çok Yağış Miktarı	Yağış>0,1 m Olduğu Günler Sayısı	Yağış>10mm. Olduğu Günler Sayısı
Ocak	50,4	11,9	14,0	2
Şubat	10,4	2,7	13	-
Mart	14,6	6,1	5	-
Nisan	72,3	30,7	9	3
Mayıs	30,4	13,4	11	1
Haziran	21,5	9,5	7	-
Temmuz	5,5	5,5	1	-
Ağustos	2,3	2,3	1	-
Eylül	0,0	-	-	-
Ekim	2,5	1,3	5	-
Kasım	78,7	27,2	10	3
Aralık	15,1	7,3	4	-
Yıllık	303,7	30,7	80	9

b) Yağış: Aksaray ilinin aylara göre yağış miktarı incelendiğinde hemen hemen yağışsız ay bulunmadığı, en az yağışın temmuz ayında olduğu görülür. Yıllık toplam yağış miktarı 303,7 mm'dir. Günlük en çok yağış miktarı nisan ayında 30,7 mm olarak ölçülmüştür. Kar yağışları kasım ayında başlamakta ve nisan ayında sona ermektedir. Aksaray'da 13 gün kar yağışlı, 35 gün karla örtülü geçmektedir. En yüksek kar kalınlığı 25 cm olarak aralık ayında tespit edilmiştir. Aksaray İli'ndeki ortalama bulutluluk süresi 3, 9 gündür (Anonim 2006a) (Çizelge 4.3).

c) Rüzgâr: Aksaray İlinde hakimî rüzgar doğu yönündedir. Kentteki yeni yerleşimler hakimî rüzgar yönü düşünülerek yapılmıştır. Sokaklar genellikle doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır. Aksaray'da ortalama rüzgâr hızı yıllık 2, 7 m/sn'dir. Maksimum rüzgâr hızı ise 19, 5 m/sn dir. Doğudan esen rüzgâr nisbi nemi artırmakta ve bu da hububatın tane tutmasına ve özümlemesine neden olmaktadır (Anonim 2006a) (Şekil 4.8).

d) Güneşleme: Bitki ve insan organizması üzerinde önemli fonksiyonları olan iklim faktörlerinden biride güneşlenmedir. Aksaray İli'nde güneşli günlerin sayısı 136'dır Şehirde kapalı günlerin sayısı ise 46 gündür. Kapalı günler en çok aralık ayında, açık günler ise en çok ağustos ayında görülür (Anonim 2006a).

Şekil 4.8. Aksaray İli Rüzgâr Gülü(Anonim 2006a).

Çizelge 4.4. Aylara Göre Aksaray İli'nin Uzun Yıllar Ortalaması Meteorolojik Faktörler Listesi (Anonim 1999).

METEOROLOJİK FAKTÖRLER	AYLAR												YILLIK
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Ortalama basınç Mb.	903.7	905.0	902.6	904.3	904.3	904.1	902.6	903.0	905.4	907.5	908.1	905.3	904.6
En Yüksek basınç Mb.	916.6	918.8	916.1	915.0	915.0	913.5	910.0	911.2	911.6	915.0	914.7	916.4	918.8
En Düşük basınç Mb.	880.2	885.6	880.5	891.3	891.3	894.8	895.8	896.3	898.0	898.9	895.7	893.9	880.2
Ortalama sıcaklık °C	0.8	2.4	6.8	11.1	11.1	19.4	22.7	21.9	17.5	12.2	7.7	4.0	11.8
En Yüksek sıcaklık °C	5.7	7.8	12.6	17.7	17.7	26.8	30.8	30.3	26.6	20.5	14.8	8.8	18.7
En Düşük sıcaklık °C	-3.3	-2.0	2.1	5.0	5.0	11.9	15.8	14.2	9.8	5.6	2.4	0.1	5.8
Ortalama Kar yağışı	2.7	3.5	1.0	0.5	-	-	-	-	-	-	0.8	1.1	9.8
Karla Örtülü Günler Sayısı cm.	8.4	5.5	2.3	0.2	-	-	-	-	-	-	0.7	4.3	21.4
Ortalama Kar Kalınlığı	27	16	21	14	-	-	-	-	-	-	14	21	27
Ortalama Yağış miktarı mm.	42.2	38.7	42.0	41.2	43.9	30.8	2.8	4.2	11.0	22.1	31.0	46.7	356.7
En yüksek Yağış miktarı mm. (Günlük)	27.3	28.3	27.6	42.4	39.4	52.0	24.0	22.1	35.4	31.2	45.3	32.7	52.0
Ortalama Nispi Nem	74	73	68	61	60	54	48	51	54	63	72	76	63
En Düşük Nispi Nem	27	25	13	13	15	16	15	11	11	5	21	19	16
Bulutluluk (Ø - 10)	5.9	5.7	5.8	4.7	3.8	2.7	1.1	1.0	1.8	2.9	4.6	6.2	3.9

4.1.2.7 Doğal Bitki Örtüsü

Doğayı oluşturan çeşitli fiziksel ve biyolojik etkenler içerisinde bitki örtüsü ayrı bir önem taşımaktadır. Doğal peyzaj içerisinde tüm antropojen etkilerden korunmuş bitki örtüsü “doğal bitki örtüsü” olarak değerlendirilmektedir.

Aksaray ilinde arazilerin büyük kısmı pulluk altında olduğundan genellikle doğal bitki örtüsü yerini kültür bitkilerine terk etmiştir. Bunla birlikte çeşitli yerlerde orman, ağaç ve ağaççıkları bulunmaktadır. Ayrıca meralarda doğal olarak yetişen çok çeşitli mera ve baklagil bitkilerine yaşı ya da çorak yerlerde çayır, çorak veya su seven bitkilere rastlanılır.

Aksaray ilinin bitki örtüsü bozkır ikliminin doğal bitki örtüsü olan bozkır bitkileridir. Baharla birlikte her taraf yemyeşil otlar çayır ve çiçeklerle (gelincik, papatya, geven, devedikeni, üzerlik gibi) bezenir. Ancak Haziran ayı ile birlikte bu yemyeşil otlar, çayırlar ve çiçekler sararır, solar. Akarsu boylarında öz (kaynak çevreleri) ve sulak yerlerde kavaklık ve söğütlükler yer alır (Toprak Su Genel Müdürlüğü 1978).

Hasandağı ve Ekecik Dağları üzerinde meşe koruluklarına rastlanır. Ayrıca bölgede Akkavak (*Populus alba*), meşe (*Quercus L.*), Salkım söğüt (*Salix babylonica*), Yabani armut ve meyve ağaçlarının yanında Alıç (*Crataegus monogyna*), Kızılcık (*Cornus mas*), Keven, Deve Dikeni çok sık rastlanan bitki türleridir.

Kent mücavir alanında doğal bitki örtüsü gerek kent merkezindeki yoğun yapılaşma gerekse tarımsal amaçlar için hemen hemen bütünüyle yok edilmiştir. Doğal bitki örtüsü sadece engebeli arazilerde ve akarsu kenarlarında ve çorak, taban suyun yüksek olduğu yerlerde (*Populus sp* , *Salix sp*) çayır ve mera bitkilerinden oluşur. Kent merkezi dışında kalan alanlar ise yoğun tarım alanlarıyla kaplıdır. Yer yer çorak araziler bulunmaktadır (Toprak Su Genel Müdürlüğü 1978).

Kent mücavir alanında yer alan söğüt ve kavak bitkileri genellikle akarsu kenarlarında bulunan bu bitkiler kışları yapraklarını dökmektedir.

Aksaray'daki çayır ve mera bitkileri aşırı otlatma sebebiyle bir hayli azalmış bulunmaktadır. En çok rastlanılanlar başta yavşan (*Veronica*), üzerlik (*Peganum harmala*), yumak (*Festuca ovina*), geven (*Astragalus*) ve kekik (*Thymus vulgaris*) olmak üzere gökbaş (*Centevrea spp.*), yabani buğday (*Triticum segelcupoidef*), otlak ayrığı (*Agropyron cristatum*) , köpek dişi (*Cynodon dactylon*), kelp kuyruğu (*Phleum pratense*), aktavus otu (*Agrostis alba*), gazel boynuzu (*Lotus corniculatus*), düğün çiçeği (*Ranunculus spp.*), yüksek çayır yulafı (*Arrhenatherum elatius* 1.), domuz ayrığı (*Dactylis glomerata*), piren (*Artemisia fragrans*), civan perçemi (*Achillea santolina*), sütleğen (*Euphorbiatine*), küre çiçeği (*Globutratia aorientalis*), yabani çivit otu(*İsatis glauca*), salkım otu (*Poa bulbosa*), ayı kulağı (*Arctotis* 1.), kangal dikenini (*Carduus* 1.), ballı baba (*Lamium* 1.), pıtrak (*Caucalis* 1.), acımık (*Cephalaria schrad* 1.), ebegümeci (*Malva* 1.), kuzu kulağı (*Rumex acetosa*), tapir (*Salvia cryptantha*), tarak dişi ayrık (*Agropyron orientale*), yüksek otlak ayrığı (*Agropyron elangatum*), epilek (*Bromus tectorum*), dağ sarmaşığı (*Convolvulus* 1.), korunga (*Onobrychis*), tırfıl (*Trifolium*), fiğ (*Vicia*), çayır tilki kuyruğu (*Alopecurus pratensis*), sorguç (*Stipa*), arpa çimi, sığır kuyruğu, deli sarı, gelincik, sakal otu, yandak dikenini, saz, kamış, kova, *Salicornia*, *Statica*, *Limonium* ve *Atriplex*dir (Toprak Su Genel Müdürlüğü 1978) .

4.1.3 Aksaray Kentinin ve Yakın Çevresinin Sosyo-Ekonomik Yapısı

4.1.3.1 Nüfus yapısı

2000 yılı genel nüfus sayımı kesin sonuçlarına göre Aksaray İli toplam nüfusu, 396 084, Merkez nüfusu ise 236 560 dır. 1990 ve 1997 yılı nüfus sayımı dönemlerine göre nüfus durumu incelendiğinde yıllara göre oldukça hızlı bir artış olduğu görülmektedir.1990 ile 2000 yılı arasındaki nüfus değişimi incelendiğinde merkezin nüfus değişimleri ve yıllık nüfus artış hızları aşağıdaki Çizelge 4.5'de verilmiştir.

İnceleme alanı olan merkez ilçe nüfusunun 1990–2000 yılları arasındaki nüfus istatistikleri incelendiği zaman nüfusun %22,02 oranında arttığı gözlenmektedir. Kentteki otomotiv sanayisine dayanan hizmet sektörü geliştiği için 1992 den 2000'e sektörel dağılımda hizmetler sektörü baskın hale gelmiştir. Bu çerçevede nüfus artışından kaynaklanan imar faaliyetleri de hızlanmıştır. Bu durum merkez ilçe nüfusun kentsel faaliyetlerinin yıllara göre artış gösterdiği, yeni yatırımlarla yeni istihdamın oluştuğu ve sonuçta da merkez ilçenin göç aldığını göstermektedir.

Kentsel nüfus yapısı yaş gruplarına göre incelendiğinde genç nüfusun oranının yaşlı nüfusa oranı daha fazla olduğu gözlenmektedir. Bu durum hızlı nüfus artışını ve kentleşmeye olan ihtiyacı beraberinde getirmektedir. 0–14 yaş arası çocuk nüfusunun genel nüfusa oranının ise % 31,9 olduğu görülmektedir (Çizelge 4.6).

Aksaray ili'nin cinsiyete ve yaş grubuna göre nüfus durumu incelendiğinde yoğunlukta genç nüfusun olduğu göze çarpmaktadır. Planlı yatırımlar dâhilinde bu genç nüfus gelecek açısından Aksaray için Önemli bir işgücü haline gelecektir.

Çizelge 4.5. 1990–2000 Yılları Aksaray İl Merkezi Genel Nüfus Sayımı Kesin Sonuçlarına Göre Nüfus Durumu (Anonim 2007d).

Aksaray İl Merkezi	Şehir	Köy	Toplam
1990 Yılı Nüfus Yoğunluğu	90.698	99.094	189.792
2000 Yılı Nüfus Yoğunluğu	129.949	106.611	236.560
Yıllık Nüfus Artış Hızı(%)	35,5	7,31	22,02

Çizelge 4.6. Aksaray Kent Nüfusunun 2000 yılında Yaş Grupları Dağılımı ve Oranları (Anonim 2007d).

Yaş Grupları	Aksaray İl Merkezi	
	Nüfus Miktarı	Oran (%)
0–14	41.555	31,9
15–24	29.080	22,3
25–64	54.197	41,7
65+	5.117	4,1
Toplam	129.949	100

Aksaray ili kentsel nüfusun mahallelere göre dağılımı incelendiğinde en yoğun mahallelerin kent merkezinde olduğu ve çevreye doğru nüfusun azaldığı görülmektedir. En fazla nüfus 11.780 ile Taşpazar Mahallesinde iken bunu sırasıyla 10.760 K.Bölcek ile 10.400 Fatih, 10.229 ile B.Bölcek, 7.611 ile Ereğlikapı ve 6.043 ile Paşacık Mahalleleri izlemektedir. Aksaray ilinde en az nüfusu barındıran mahalleler ise 166 ile Kalanlar, 482 ile Bayram Baba ve 540 ile Bedirmuhtar Mahalleleri izlemektedir. Aksaray ili mahallelere göre nüfus dağılımı Çizelge 4.7' de görülmektedir.

Çizelge 4.7. Aksaray İli Mahallelere Göre Nüfus Dağılımı (Anonim 2007a).

No	Mahalleler	Nüfus	No	Mahalleler	Nüfus
1	Bahçeli	2.934	23	M.Akif Ersoy	2.034
2	Bayram Baba	482	24	Minarecik	145
3	Bedir Muhtar	540	25	Muhsin çelebi	697
4	B.Bölcek	10.229	26	Nakkaş	2.583
5	Çerdiğin	3.660	27	Pamucak	2.400
6	Çiftlik	2.789	28	Paşacık	6.043
7	Çoğlakı	4.959	29	Pınar	3.544
8	Cumhuriyet	2.789	30	Selçuklu	1.511
9	Dere	843	31	Sofular	860
10	Ereğlikapı	7.611	32	Şeyh Hamit	3.538
11	Fatih	10.400	33	Şamlı	1.389
12	Hacı Hasanlı	2.783	34	Somuncu Baba	697
13	H.Harmanı	4.239	35	Şifahane	3.355
14	Hasas	4.605	36	Taşpazarı	11.780
15	Hamidiye	1.540	37	Tacın	3.474
16	Hürriyet	2.760	38	Zafer	2.374
17	Kalanlar	166	39	Zincirli	581
18	Kılıçaslan	5.796	40	İstiklal	698
19	Kurtuluş	3.893	41	Yavuz Sultan Selim	4.619
20	K. Bölcek	10.769	42	Yeni sanayi	2.242
21	Laleli	2.440	43	Yeni Mahalle	878
22	Meydan	5.258	44	Yunus Emre	3.457
TOPLAM					150384

4.1.3.2 Sosyal gruplar

Konut alanlarının gelir ve sosyal statü guruplarına göre farklılaşması kentlerde sanayi devrimi ile ortaya çıkan bir özelliktir. Konut ve iş yerlerinin bir birinden ayrılmasından sonraki kentsel ortamda farklı gelirler için farklı nitelik ve fiyatta konut üretilmeye başlanmıştır. Değişik nitelikteki konutların kentsel mekânda farklı yerlerde üretilmesi ile toplumsal yapıdaki ayrışmaya paralel olarak çeşitli grupların konut alanları mekânsal olaraktan farklılaşmıştır (Türel 1987).

Mesleklere göre sosyal grupların ayrımı (Akçura 1971)

YUKARI SOSYAL GRUP

- İhtisaslaşmış teknik elaman ve serbest meslekler(Doktor, Avukat vb.)
- Yüksek Memurlar, Müfettişler, Generaller, Yüksek rütbeli subaylar vb.
- Müteşebbisler, Müteahhitler, İthalat ve İhracatçılar

ORTA SOSYAL GRUP

- Memurlar
- Düşük rütbeli subaylar, astsubaylar
- Küçük tüccarlar, Önemli dükkân sahipleri
- Az ihtisaslaşmış teknik elaman ve serbest meslek
- İhtisaslaşmış hizmetlerde çalışanlar(Önemli terziler, Polis komiserleri vb.)

AŞAĞI SOSYAL GRUP

- Esnaf, tezgâhtarlar
- Çiftçiler
- Zanaatkârlar (Küçük Tamirhane sahipleri ve burada çalışanlar)
- Ulaşımda çalışanlar (Şoför, Biletçi vb.)
- Diğer hizmetlerde çalışanlar

Aksaray merkezde çalışan nüfus sayısı 20.078 kişidir. Resmi kurumlarda toplam 2.911 kişi çalışmaktadır Resmi kurumlarda çalışan sayının toplam çalışan sayı içerisindeki payı %14.49'dur. Aksaray merkezdeki resmi kurumlar yoğun olarak Minarecik ve Zincirli mahallelerinde bulunmaktadır. Aksaray kentinin ekonomisi tarım ve hayvancılık ağırlıklı bir ekonomidir. Aksaray 15–64 yaş arası 100 bin kişi olduğu tahmin edilen iktisaden faal nüfusun %6 gibi çok az bir bölümü

sanayi sektöründe istihdam edilmektedir. Bu nüfusun geriye kalan %69'u tarım ve hayvancılık, %25'i hizmet sektöründe çalışmaktadır. Son yıllarda Aksaray'a yapılan sanayi yatırımları ile ve organize sanayisinin faaliyete geçmesi ile 100 bin kişi olan iktisaden faal nüfusumuzun sanayi sektöründeki istihdam oranlarını %6'lardan, %25'lere, hizmet sektöründe çalışan nüfus oranı ise %30'lara çıkmıştır (Anonim 2006).

Aksaray kentinin sosyal guruplarının her mahalleye göre meslek çalışma alanları değişim göstermektedir. Aksaray'da gecekondulaşmanın yoğun olduğu yerde vasıfsız işçilerin yoğun olduğu gözlenmektedir. Gecekondulaşmanın en yoğun olduğu Kurtuluş ve Bayram Baba Mahalleleridir. Her mahallede oturan mahalle sakinlerinin çalışma gurupları farklılaşma göstermektedir. Fatih mahallesinde aşağı sosyal gurupların yoğun olduğu gözlenmektedir. Aksaray'da yukarı sosyal gurupların yoğunlaştığı tek bir mahalle yoktur ve tüm mahallelere dağılmış vaziyettedir. Yine orta sosyal guruplarda bir veya birkaç mahallede toplanmamıştır. Tüm mahallere dağılmış vaziyetidir. Gecekondulaşmanın yoğun olduğu mahallerde orta ve aşağı sosyal guruplar yerleşme bölgesidir. Aksaray'da Toplu konut alanları yerleşime açılan kısımları ise, yukarı ve orta sosyal gurupların yerleşme bölgesi olarak görülmektedir.

4.1.3.3 Ekonomik durum

Aksaray'da ticaret sektörü Uluırmağın güneydoğusu ile Selçuklu Caddesi arasındaki bölgede gelişmiştir. Banaklar Caddesi ulaşılabilir en yüksek oldğu bölgedir. Burası toplu ulaşım araçlarının kalkış ve varış noktasına yakındır. Geleneksel merkezin içinde kalan toptancılar sorun oluşturmaktadır. Geleneksel merkez çevre düzeni planı kararlarına göre desantrilize olmuştur. Aksaray ilinde ticaret dinamik bir yapıya sahiptir. İl merkezinde süpermarketler, alışveriş merkezleri, işhanları, tuhafiye mağazaları ve toptan perakende alış veriş merkezleri ticaretin sürekli canlı kalmasında önemli rol oynamaktadırlar. Ayrıca Taşpınar halıcılığı il'in ticaretine önemli katkılar sağlamaktadır.

Tarım:

Aksaray'ın ekonomisi ve geçim kaynağı tarım ve hayvancılığa dayalı olduğu için kentin kenar mahallerinde tarım ve hayvancılıkla uğraşan nüfusun yoğunlaştığı görülmektedir. Bunun yanında tarıma dayalı sanayi sektöründe de son zamanlarda hızlı gelişmeler olmuştur.

Aksaray'ın sosyo-ekonomik yapısı tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Faal nüfusun %70'i tarım ve hayvancılıktan geçimini sağlamaktadır. İlimizde, toprakların %54,4'ü tarıma elverişli olup, geri kalan %45,6'sı ise çayır, mera, bozuk ormanlık ve tarıma elverişsiz ormanlardır. Aksaray ilinin arazi dağılımı çizelge 4.8 de verilmektedir. 420.430 hektar olan İlimiz tarım alanlarında hububat, baklagiller, endüstriyel bitkiler, yumrulu bitkiler, meyve ve sebze yetiştirilmektedir. Tarıma elverişli arazilerin %86'sında kuru, %14'ünde sulu tarım yapılmaktadır. Tarımda çalışan nüfusun yüzdesini aşağıya çekmek için, sanayi ve hizmet sektörünü geliştirmek, tarımda üretimi ve verimliliği artırmak için ürün deseninde değişiklik yapmak, toprak işlemedeki yanlışlıkları gidermek, kaliteli ve uygun girdi kullanımına ağırlık vermek, makineleşmeyi teşvik ederek kullanımını yaygınlaştırmak suretiyle birim alandan daha çok ürün alınması ve çiftçilerin eğitilmesine çalışmaları yapılmaktadır(Anonim 2007e).

Sanayi:

Aksaray kentinde sanayi sektörü diğer birçok İlden farklı bir yapıdadır. Sanayi kent bünyesinde yeterli bir seviyede olmamakla birlikte şaşırtıcı bir şekilde çeşitlilik arz etmektedir.

Kentte fiilen üretim yapan ya da deneme üretimine geçmiş yaklaşık 90 tesis bulunmaktadır. Otomotiv, metal ve makine, tuğla, madencilik, un ve kepek, karma yem, süt ve süt ürünleri, mobilya, halı ve kilim vb. çeşitli alanlarda faaliyet gösteren tesisler vardır. Bunların en büyük bölümü (50'den fazla işçi çalıştıranları) küçük işletmeler halindedir.

Çizelge 4.8. Aksaray İlinin Arazi Dağılımı(Anonim 2007e).

Arazinin Cinsi	Miktarı (Ha.)	Miktarı %
Tarım Arazisi	420.430	54,46
Çayır Mera Arazisi	277.803	35,97
Orman Arazisi	12.528	1,62
Tarım Dışı Arazi	10.376	1,34
(Yerleşim Yerleri Dahil)		
Toplam Su Yüzeyleri	51.048	6,61
(Göl Ve Göletler Dahil)		
Toplam	772.185	100,00

İmalat sektörü, Aksaray ilinde ana ekonomik uğraşı konusudur. İmalat sektörünün bölgenin tarımsal ürünlerine ne derece bağlı olduğunu gösteren veriler aşağıda sıralanmıştır.

— Fabrikaların girdilerinin %76'sını tarımsal ürünler oluşturmaktadır.

— Sanayi kuruluşlarının %32'si girdi olarak tarım ürünlerini kullanmaktadır.

Kentin yayılma sınırı içerisinde tekstil, un ve yiyecek-içecek maddeleri fabrikaları yer almaktadır. Bunlara ek olarak çeşitli sayılarda kereste ve orman ürünleri, metal eşya, makine, teçhizat ve diğer imalat sanayileri özellikle kentin batı-güney-kuzey istikameti E-90 karayolu boyunca yoğunlaşmıştır (Anonim 2007).

Bölgede en fazla gelişme gösteren sanayi kollarından biride dokumacılıktır. Özellikle el dokumacılığı önem arz etmektedir. Ayrıca un fabrikaları, Yem fabrikaları modern çalışma imkânlarına sahip bir pastörize süt ve mamulleri fabrikası ile tuğla, plastik fabrikaları ile hazır beton imalat fabrikaları vardır.

Aksaray'da özellikle tahıl üretimi çok olduğu için bununla beraber birçok un ve yem fabrikaları bulunmaktadır. Bundan başka Aksaray'da süt ve mamulleri fabrikası olup bunlarda tam kapasite üretim yapmaktadırlar.

Büyük ölçüde sayılabilecek 50'yi aşkın metal ürünleri, inşaat malzemeleri, yapı elemanları, maden üretimi, tekstil ürünleri, mobilya üretimi gibi sanayi kuruluşları da mevcuttur. Aksaray sanayi yönünden hızlı bir gelişme içindedir.

Motor ve kamyon fabrikası ve yan sanayi ürünleri yanında, tuz, süt ürünleri, tuğla, un, yem, değirmen makineleri ve taşları, prefabrik yapı elemanları, kalsit madeni, konfeksiyon, halı, kilim ve battaniye gibi üretim yapan büyük sanayi kuruluşları da bulunmaktadır. Aksaray kentinde sanayileşme politikası cumhuriyetin ilk yıllarında başlamıştır. 1927 yılında kurulan Azmi Milli T. A. Ş. un fabrikası, sanayi alanında yapılan ilk yatırımdır. Bu fabrika çok yakın bir zamana kadar çalışmıştır. Şu anda yıkılarak yeri yeşil alan olarak değerlendirilecektir. Bunlardan en büyüğü olan Mercedes Benz-Türk AŞ'nin projelendirilmesine 1984 yılında başlanmıştır. Fabrika toplam 545.000 m² lik alan üzerinde kurulmuştur. Bu alan 45.000 m² si kapalı alan, 66.000 m² si ise sosyal tesisler ve yeşil alan olarak değerlendirilmiştir. Aksaray'ın en büyük sanayi yatırımdır (Anonim 2007).

Kent sanayi alanında istenilen gelişmeyi sağlayamamış olmakla beraber son yıllarda yapılan sanayi yatırımları büyük bir hamle olarak görülmektedir. Bu gelişmeye etken en büyük katkı ise kalkınmada öncelikli iller arasına girmesi ve Organize Sanayi Bölgesi (OSB)'nin kurulmasıdır. Aksaray kentinde 2 adet küçük sanayi sitesi mevcuttur.

Ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanan Aksaray İl oluşundan bugüne kadar geçen on yıllık süre içerisinde tarım ve sanayi sektörleri arasındaki dengeyi kurabilmek için son yıllarda bir atılım içerisine girmiştir. Organize sanayi bölgesi altyapı çalışmalarının yanı sıra küçük ve orta boy işletmelerle üretim ve istihdam alanında önemli katkılar sağlanmıştır. Organize sanayi bölgesi toplam alan olarak 290 Hektar alandan oluşmaktadır. Organize sanayi bölgesinde bulunan 132 sanayi parseli adedi, yatırımcıların doğrultusunda ifrazlar yapılarak 1.422'ye ulaşmıştır. Bölgedeki sanayi parsellerinin toplam alanı 1.758.788m²'dir. Satışı yapılan parsellerin alanı ise 870.000 m²'dir. OSB arazi kullanışı açısından incelendiğinde 121.182 m²'lik 15 bağımsız yeşil alan bulunmaktadır. Ayrıca idari tesisler 42.065 m², çırak eğitim merkezleri için 10.022 m², sağlık tesisi için 9.954 m², spor alanı için 39.692 m², arıtma tesisi için 36.981 m², itfaiye için 8.891 m², otopark için 24.908 m² alan öngörülmüştür (Anonim 2007).

4.1.4. Cumhuriyet Dönemine Kadar Aksaray Kentinin Tarihi ve Mekânsal Gelişimi

4.1.4.1. Kentin tarihsel gelişimi

Aksaray, M.Ö. 8000 yıllarına dayanan bilinen tarihi ve günümüze kadar hüküm süren çeşitli medeniyetlere ait kültür varlıkları, tabii güzelliği ve ekonomik, ticari ve turizm merkezi olmasından dolayı önemini hiç bir dönemde kaybetmemiştir.

MÖ. 7000–6000 yıllarında Neolitik devirde Anadolu medeniyetinin ilk izlerini gördüğümüz Konya yakınlarındaki Çatal höyükte Hasandağı'na dolayısıyla Aksaray'a ait vesikalara rastlanmaktadır. Burada Hasandağının lav püskürttüğünü tasvir eden bir kazıntı resme rastlanmıştır. Neolitik dönemde Aksaray ve çevresi iskân görmüştür. Kalkolitik ve eski demir devirlerinde iskân olup olmadığı bilinmemekle birlikte çevre köylerde (Böget ve Koçaş) bu döneme ait seramiklere rastlanmaktadır (Anonim 1999).

MÖ. 3000–2000 yıllarında Anadolu'da Hatti kavmi yaşamıştır. Bu dönemde asurlu tacirler burada ticaret yapmışlardır. Aksaray'ın ilk ve orta tunç devirlerindeki durumunu Acemhöyük ören yerlerindeki yapılan kazılardan ve müze müdürlüğünün satın almış olduğu eski eserlerden öğrenmekteyiz. Bu dönemde Asurlu tüccarlar Mezopotamya'dan gelerek şehirlerin banliyölerinde ticaret merkezi kurmaya başlamışlardır. Asurlu tüccarlar yazıyı biliyorlardı. Pişirilmiş çamur üzerine yazılmış metinler, çamurun pekiştirilmesi suretiyle yapıştırılıyordu. Höyük MÖ.3000'den itibaren iskân edilmiştir. Acemhöyük' ün en parlak devirleri MÖ.2000 yılının ilk yarısına isabet etmektedir (Anonim 1999).

Koloni dönemlerinin sonlarına doğru MÖ. 1700 yıllarında Kafkaslardan gelen, küçük şehir devletleri kuran ve Anadolu'da, askeri bir devlet halinde bir kavmin varlığını görüyoruz. Hint-Avrupalı olan bu kavmin Anadolu'da siyasi iktidarı ele geçirerek kurduğu devlet, eski Hitit Devletidir. Aksaray'da Hititlere ait eserler bulunmamakla beraber mağlup memleketler arasında Aksaray'ın da adı geçmektedir (Anonim 1999).

Orta Anadolu’da MÖ.13.yy. sonlarına kadar devam eden Hitit egemenliği MÖ.12.yy.da batıdan (Trakya) gelen ve deniz kavimleri olarak bilinen kavimlerin en güçlüsüdür.

Yanardağ küllerinin sıkışmasından oluşan tüf tabakalarının çok kolay kazılabilme özelliği nedeniyle bölgemize çok sayıda yeraltı şehri, dik yamaçlara kaya içinde yerleşme birimleri yapılmıştır. 7.yy. sonlarından itibaren Müslüman Arapların Anadolu üzerinden İstanbul’a yaptıkları seferler nedeni ile bölgeye sığınan Hristiyanların sayısı çok artmış, İhlara, Gelveri ve Göreme gibi yerleşim birimleri oluşmuştur.

1142 yıllarında Selçuklu egemenliğine giren Aksaray’a II. Kılıçaslan zamanında saraylar, medreseler, zaviyeler, kervansaraylar yaptırılmış, Azerbaycan ve başka yerlerden Müslüman halk, gazi, mücahit, âlim, ticaret erbabı getirilerek yerleştirilmiştir. Bu yıllarda Aksaray, bir Selçuklu askeri üssü durumundadır. Kılıçaslan’ın babası Sultan Mesut, Danişmentlere karşı Aksaray’ı bir askeri üs olarak kullanmıştır ve burada bazı tesisler yapmıştır. II. Kılıçaslan burada bir saray yaptırarak Arkhelais adını Aksaray’a çevirdi ve burası ikinci payitaht gibi idi. II. Kılıçaslan kendi adını taşıyan türbede ebedi uykusundadır. Aksaray, Selçuklu ve Karaman oğlu dönemlerinden kalan eserler yönünden oldukça zengindir (Anonim 1999).

1470 yılında İshak Paşa tarafından ele geçirilen Aksaray Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. İstanbul’un fethinden sonra boşalan şehrin iskânı için, Aksaray halkının büyük bir bölümü İstanbul’a nakledilmiştir ve bu şehirde bir semte de Aksaray adı bu nedenle verilmiştir.

Aksaray, Osmanlı sınırları içine alındıktan sonra Fatih adına yapılan ilk tahrirde Aksaray vilayeti olarak gösterilmiştir. Kanuni Sultan Süleyman zamanına kadar Aksaray, Karaman eyaletine bağlı bir kazadır. Kanuni devrinde Konya’ya bağlı bir sancaktır. Cumhuriyet dönemine kadar bu şekilde devam ede gelmiştir.

Şehirlerin eskiden beri çoğunlukla savunma, ticaret ve diğer amaçlarla nehir, göl, vadi, deniz kıyısı, dağlık alanlar gibi çok farklı iklim, topografya, su, bitki örtüsü, hayvan toplulukları gibi değişik doğal potansiyelleri içermeleri, kent alanlarının zengin ekolojik özelliklere sahip olmasına ve farklı ekosistemlerin oluşumuna olanak vermiştir. Bu gün artan kentsel çevre sorunlarına rağmen bu

çeşitlilik kendini farklı yönlerde yenilemekte veya kentsel kullanımların yoğun baskısına yenik düşmektedir.

Eski çağlarda ilk insanların bir arada bulunma ihtiyaçlarının zamanla toplumlar arası ticarete dönüşmesi, kentlere ilk kimliklerini kazandırmıştır. Zaman zaman koruma amaçlı surlarla çevrilen şehirler daha sonra el sanatlarının ve ticaretin ve pek çok insan ihtiyacı ürünün üretildiği merkezler haline gelmişlerdir. Sanayi devriminden sonra da kentler bugünkü anlamda en yoğun nüfusun, yapılaşmanın, üretimin ve tüketimin gerçekleştiği, her yönüyle kırsal karakteristiklerini kaybetmiş büyük metropoller halini almıştır.

Aksaray, ilk çağlardan beri önemli bir yerleşim merkezi olma özelliğini sürdürmektedir. Kapadokya bölgesinin en belirgin özelliklerinden birini teşkil eden yeraltı yerleşim örneklerine burada da çok sık rastlanmaktadır. Henüz bunların büyük bir bölümü ziyarete açık olmamakla birlikte, ziyarete açık olanlar ilgi çekmekte ve yörenin turizmine ayrı bir canlılık kazandırmaktadır.

Yine bölgeye has kaya oyma yerleşim yerleri ile kaya oyma kiliseler çok sık görülmektedir. Sadece Ihlara Vadisi içerisinde binin üzerinde kaya oyma yerleşim yeri ve kilise mevcuttur. Çoğunluğu Hristiyanlığın ilk dönemlerinden kalma ve fresklerle bezeli kiliseler yerli ve yabancı yüz binlerce ziyaretçiyi adeta büyülemektedir. Yeraltı ve kaya oyma yerleşim yerleri ve kiliselerin yanı sıra, yine Hristiyanlığın ilk dönemlerinden (5 yy.) kalma, il geneline dağılmış çok sayıda kilise ve manastır yerel mimari açısından çok büyük öneme haizdir. Freskleri yer yer parçalanmış olmasına rağmen bu eserler döneminin özelliklerini en iyi şekilde günümüze yansıtmaktadır (Anonim 1999) .

Eskiden beri anayolların kesiştiği, stratejik bir konumda bulunması Aksaray'ı Selçuklu ve Karamanoğulları eserleri yönünden de zenginleştirmiştir. Ulurmak üzerinde bulunan iki ve üç gözlü köprüler, hanlar, kervansaraylar ve hamamlar o devrin özelliklerini gösteren, o döneme ışık tutan değerli hazinelerdir. Cami, minare ve minberlerde görülen taş oyma sanatının inceliği, çinilerdeki renk ve desen uyumu ve bezemelerdeki karakteristik dönemin mimari özelliklerini günümüze taşıyan öğelerdir.

Kesme taştan, geniş avlulu, balkonlu, yüksek ve ferah olarak yapılmış olan eski Aksaray evleri, yazları serin ve kışları da çok sıcak olması nedeniyle oldukça

sıhhatli yapılardır. Genellikle tek katlı ve en çok iki katlı olarak yapılmışlardır. Bu yapılar geniş bir salondan çok sayıda odaya açılan kapılar ve arka bahçe kapısı ile ön cephelerdeki taş oyma sanatının zarafeti ile yakın geçmişimizin mimari özelliklerini taşımaktadırlar (Anonim 1999).

4.1.4.2. Tarihsel çevre

Aksaray eski bir kent olmasından ötürü tarihi ve mimari bakımdan özellikleri olan yapı ve mekânlara sahip bir yerleşmedir. Tarihsel çevreyi iki bölümde ele almak mümkündür. Bunlardan birincisi şehir merkezi ve çevresindeki yakın değerler. Selçuklu ve Karamanoğulları eserlerinin pek çok olduğu Aksaray, Han ve Kervansarayları, Zinciriye Medresesi, Ulu Camii, Eğri Minaresi yanında Somuncu Baba (Şeyh-Hamidüddin-i Aksaray-i), Yunus Emre ve Tapduk Emre'si ile İslam aleminin ilgisini de üzerine çekmektedir. Zinciriye Medresesi son yıllara kadar halen müze olarak kullanıldı ve şu anda müze olarak kullanılmamaktadır. Bu müze müdderis yetiştiren zamanın en büyük okullarından birisidir. Somuncu Baba ve Hacı Bayram-ı Veli burada öğretmenlik yapmışlardır. Merkezde bulunan köprü ve hamamlar mevcuttur. Aksaray il merkezinde birbirinden ayrı bölgelerde iki adet kentsel sit alanı bulunmaktadır. Bunlardan ilki minarecik civarında bulunan bedestenler bölgesidir. Burada hala ticari faaliyetler devam etliği için ticari sît alanı olarak nitelendirilmiştir Diğer sit alanı ise Taşpazar Mahallesi civarında bulunan kentsel sit alanlarıdır (Anonim 2004).

İkinci bölümde ise şehir dışında değerler ve çekicikleridir. Geniş tarihi içerisinde Aksaray çeşitli medeniyetlere beşiklik yapmıştır. Güzelyurt ve Ihlara Hristiyanlarca önemli dini merkezler durumundadır. Bu kavimlerin hâkimiyeti Friglerin Anadolu'yu istilaları ile son bulmuştur. Şehrin güneydoğu kısmında yer alan Güzelyurt ve Ihlara vadisi, Aksaray yerleşim yeri olarak tarihi ipek yolu üzerinde olduğu için yol güzergâhlarında tarihi hanlar, çeşmeler, hamamlar ve birçok eserler mevcuttur. Yine şehir merkezinin dışında birçok höyükler, kiliseler camiiler mevcuttur.

MÖ. 1200–700 yıllarında Hititler devrinde Aksaray çok büyük önem kazandı. Son yıllarda şehir merkezinde ve çevresinde yapılan kazılar M.Ö.1100–

1000 yılları ile 9 yy. ait Hitit hiyeroglifi ile yazılmış kitabelerin bulunması bu durumu ispatlamaktadır.

MÖ. 6 yy. da Perslerin Frig devletini ortadan kaldırması ile tüm Anadolu Pers egemenliğine girmiştir. Perslerin Yunanistan'a ilerlemeleri Grekopers kültürü adı verilen yeni bir uygarlık geliştirmiştir. Bu durum M.Ö 3.yy. da Büyük İskender'in Persleri ortadan kaldırmasına dek devam eder (Anonim 2004).

Büyük İskender'le başlayan ve M.Ö 300 yıllarında sona eren döneme Helenistik dönem adı verilmektedir. Büyük İskender'in ölümünden sonra bölge kumandanlar arasında paylaşılmıştır. Aksaray'da Kapadokya Beyliğine bağlanmıştır. Bu dönemde Aksaray'ın ismi Arkhelais olmuştur. Roma İmparatorluğunun M.S. 395 'de ikiye ayrılması ile Doğu Roma İmparatorluğu içinde kalan bölgemiz Doğu Romanın Bizans ismini almasından sonra (1071–1174) Bizans egemenliğinde kalmıştır (Anonim 2004).

M.S 1 yy.da Havari St.paul ve müridleri tarafından Anadolu'da yayılmaya başlayan Hristiyanlık, çok tanrılı Roma taraftarlarının büyük tepkisine neden olduğundan, ilk Hristiyanlar korunma açısından daha elverişli yerlere yerleşmeye başlamışlardır. Ayrıca inzivaya çekilmek isteyen birçok din adamı da bu bölgeye gelmiştir.

Gerek Manastır Vadisi ve gerekse İhlara Vadisi içerisinde bulunan kaya oyma yüzlerce manastır ve kilise her yıl yüz binlerce yabancınn ziyaret ettiği çok önemli turizm merkezlerimizdir. Jeolojik yapısı itibarı ile de bu yöremiz, bozulmamış tabii güzelliklere sahip, birçok oyma yerleşim yeri ve yeraltı şehrinin bulunduğu, kaplıcaların yer aldığı hem dini, hem doğal güzellikler ve hem de termal turizm açısından değer ifade etmektedir (Anonim 2004).

Aksaray, tarihi, kültürel ve turizm açısından ele alındığında, Hristiyanlık öncesi, Hristiyanlık dönemi ve İslami döneme ait birçok esere sahip, kolektif açık hava müzesi durumundadır. Doğu-Batı, Güney-Kuzey ana yollarının bağlantı noktasında bulunması, dünyanın ve Türkiye'nin her yerine kolayca ulaşılmasından dolayı önemli bir turizm merkezi olma konumunu muhafaza etmektedir (Anonim 2004).

4.1.4.2.1. Önemli tarihi ve arkeolojik değerler

Aksaray kenti tarih, kültür ve turizm değerleri açısından oldukça zengindir. Genellikle Aksaray'ın Güzelyurt İlçesinde ve tarihi ipek yolu güzergâhı üzerinde çok tarihi eserler mevcuttur. Eski yerleşim alanlarında yoğunlaşan bu tarihi değerler Eski Roma, Hristiyan ve İslam eserlerini barındırmaktadır.

a) Eski roma eserleri: Viranşehir (NORA)'de mezar, Aksaray (Garsaura)'da Greko-Romen kalıntıları.

b) Hristiyan eserleri: Mamasun'da Saint Michel Kilisesi, kayaya oyulmuş haç planlı 10.yy. başına ait arkaik resimlerle süslü. Akhisar'ın 7km kuzeydoğusundaki Çanlı Kilise 11.yy. haç planlı kayaya oyulmuş vaziyette. Akhisar'ın 7 km kuzeydoğusunda Manastır 10.yy. ikinci yarısına ait resimlerle süslü, dört adet hepsi bir kayaya oyulmuş vaziyette, birisi üç nefli diğer ikisi birer nefli. Gelveri (Güzelyurt)'de Çömlekli Kilise. Gelveri (Güzelyurt)'de Saint Gregoire'de Nazianze Kilisesi. Haç planlı, 6 yy ait. Karaören'in 3 km güneyinde Anatepesi Kilisesi, tek nefli 5.yy. ait. Helvadere'de Kilise köy (tahrip edilmiştir). Yenipınar'ın 3 km kuzeydoğusunda Sarıgöl kilisesi, tek nefli 6.yy. aittir. Viranşehirin 1 km güneybatısında Yardıbaş kilise, haç planlı 5.yy. ait. Viranşehir'in 1 km. güneybatısında Süt kilise, haç planlı 5.yy. ait. Viranşehir'de kilise (Hasandağı yakınında) haç planlı. Viranşehir'in 3km güneybatısında boz boyun kilise tek nefli 6.yy. ait. Hasandağı'nın tepesinde Tepe kilise, haç planlı 6.yy. ait. Hasandağı'nın yakınında Çavdarlıkta 2 nefli kilise 6.yy. ait. Hasandağı yakınında Dede sivride Çukurkent Kilisesi 6.yy.haç planlı. Hasandağı yakınında Yenipınarda Kale kilise, haç planlı. Sivrihisar'da Sivri Kilise, haç planlı. Akhisar'da şato (Bizans dönemi). Viranşehir'de şato (Bizans dönemi). Sivrihisar'da şato (Bizans dönemi). Keçi kalesi'nde şato (Bizans dönemi).

c) İslami eserler: Aksaray-Konya yolunda AKHAN, avlulu Kervansaray 13.yy., Aksaray'da Kılıçaslan hanı. Avlusuz kervansaray. Aksaray'da Hacı Şükrüllah hanı, Aksaray-Kayseri yolunda Hoca Mesud Kervansaray'ı (Ağzıkarahan). Avlulu kervansaray (1231–1239), Aksaray-Kayseri yolunda Alayhan (1220–1225), Aksaray-Kayseri yolunda Sünnetli Han (Avlusuz), Aksaray-Kayseri yolunda Öresinhan avlusuz (1270), Aksaray'da Kılıçaslan Türbesi (1264–

1265), Bekar (Nenezi) civarında Bekar Sultan Türbesi, Yunus Emre Türbesi (Ortaköy İlçesi Reşadiye Köyü), Kaya Cami (Güzelyurt İlçesi), Selime Sultan Türbesi (Selime Kasabası).

4.1.4.2.2. Aksaray merkezde tescilli eserler

a) Cami ve medreseler: Ulu Camii (15.yy.), Nakkaşlı Camii (16.yy.), Alaadin Camii (1156) tahrip olmuştur, Zincirli Medrese (15.yy. ortası), İbrahim Bey Medresesi (15.yy. ortası), Sultanhanı (13.yy. ikinci yarısı), Kızıl (eğri) minare (1221), Ulu Camiide bulunan Minber (Hoca Anüştekin tarafından Sultan 1.Mesud Zamanında yaptırılmıştır), Paşa hamamı ve Darphane mevcuttur.

b) Kümbet ve türbeler: Şeyh Hamid-İ Veli, Yusuf Hakiki Baba, Tapduk Emre Türbeleri, Hamid-İ Veli (Somuncu Baba), Yusuf Hakiki Baba Türbesi Ve Mescidi, Şeyh Cemaleddin-İ Aksaray-İ Türbesi, Şeyh Cemaleddin-İ Aksaray-İ İtifakhanesi Çilehanesive Mescidi, Aksaray'lı Mahmut Oğlu Mehmet'in Türbesi, Ali Paşa Türbesi, Ana Sultan Zaviyesi ve Türbesi, Baba Ekmelüddin Türbesi, Baydı Hatun Türbesi, Bayram Baba Türbesi, Bedir Muhtar Veli Türbesi, Bekar Sultan Türbesi, Çaput Baba Türbesi, Hallac-ı Mansur Türbesi, Hamza Bey Türbesi ve Mektebi, Hasas Baba Türbesi, Temre Baba Türbesi, Hırkalı Sultan Türbesi, Kara Abdal Türbesi, Kabakbaş Veli - Emirşeyh Türbesi, Kılıçarslan Türbesi, Külhani Ali Baba Türbesi, Sancı Baba Türbesi, Pir Ali Sultan Türbesi, Şeyh Hamza Türbesi, Kınalı Parmak Türbesi, Sefil Baba Türbesi, Şeyh Abdurrahman Türbesi, Şeyh Gazi Türbesi, Şeyh Gaznevi Türbesi, Şeyh Mustafa Türbesi, Uzun Dede Türbesi, Selime Sultan Türbesi.

c) Köprüler: Aksaray'ın idari sınırları içinde Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular devirlerine kadar birçok köprünün bulunduğunu kalıntılardan anlamaktayız. Bu köprüler eskiden yollar terk edildikten sonra, yakın köylerin taş ocağı haline gelmiş, taşları köylüler tarafından sökülerek çeşitli yerlerde kullanılmıştır. Aksaray içinden geçen ulu ırmak üzerinde başlıca dört köprü bulunmaktadır. Kalanlar Köprüsü, Baş köprü, Nakkaş Köprüsü ve Debbaglar Köprüsü mevcuttur.

d) Doğal ve tarihi sit alanları: Sit alanları, doğal özelliklerinden dolayı ender bulunmaları nedeniyle mutlak korunması gereken alanlardır. Aksaray il merkezinde birbirinden ayrı bölgelerde iki adet kentsel sit alanı bulunmaktadır. Bunlardan ilki minarecik civarında bulunan bedestenler bölgesidir. Burada hala ticari faaliyetler devam etliği için ticari sit alanı olarak nitelendirilmiştir Diğer sit alanı ise Taşpazarı Mahallesi civarında bulunan kentsel sit alanlarıdır .

Bu alanlar 1992 yılında sit alanı ilan edilmiştir. Aksaray Belediyesi tarafından 1996 yılında koruma amaçlı imar planı tadilatları hazırlanmıştır. Plan tadilatlarının incelenmesi sonucu Kültür ve Tabiatları Varlıkları Genel Müdürlüğü koruma amaçlı imar planı istemiştir.1999 yılında yeniden koruma amaçlı imar planı belediye tarafından yapılmıştır (Anonim 2004).

4.1.5. Cumhuriyetin İlanından Sonra Aksaray Kentinde Yapılan İmar Çalışmaları

H.1336 M.1920 yılında Aksaray vilayet olmuştur. 1933 yılına kadar 13 yıl vilayetlik yaptıktan sonra vilayetliği lağvedilmiştir. 20.3.1933 tarihinde 2197 sayılı kanunun 3.maddesi ile Niğde'ye ilçe olarak bağlanmıştır (Anonim 2006).

Aksaray, hızlı kentleşme içerisinde olan bir ilimizdir. Nüfusun % 44'ü şehir merkezlerinde yaşamaktadır. Kentleşme oranının yüksek olması, konuta olan talebin yüksek olmasına neden olmaktadır. 1989 yılında Aksaray'ın il olmasıyla birlikte Merkez ilçede, nüfus artış hızından ve göçlerden dolayı konuta olan talep artmıştır.

Yerleşim yerlerinde toplu yerleşim tipi egemendir. Orta Anadolu'nun karakteristik yerleşim özelliklerini gösteren Aksaray, merkezi uygun coğrafi yapısı nedeniyle hızlı bir gelişme göstermekte ve modern yapılar şehri güzelleştirmektedir.

Aksaray ilinde konut gelişimi batıya doğru ilerlemektedir. Kentin doğusundaki topoğrafik alanların engel teşkil etmesi sebebiyle böyle bir gelişim söz konusudur. Yoğun konut alanları şu anki Merkezi İş Alanı (MİA)'nın

etrafında yer almaktadır. Ankara ve Konya yolunun devamı niteliğindeki merkeze ulaşan taşıt yolu dışında konut alanları çok nadir yer almaktadır. Bu alandaki yapıları da kısmen kaçak yapılaşmalar oluşturmaktadır (Anonim 2006).

Aksaray'da ticaret sektörü uluırmağın güneydoğusu ile Selçuklu Caddesi arasındaki bölgede gelişmiştir. Banaklar Caddesi ulaşılabilir en yüksek bölgedir. Burası toplu ulaşım araçlarının kalkış ve varış noktasına yakındır. Geleneksel merkezin içinde kalan toptancılar sorun oluşturmaktadır. Geleneksel merkez çevre düzeni planı kararlarına göre desantrilize olmuştur (Anonim 2006).

Aksaray Belediyesi ilk olarak 1866 yılında kurulmuştur. İlk imar planı 8.9.1964 yılında tasdik olmuştur. Aksaray Belediyesi 25.12.1974 yılında yanmıştır. İkinci imar planı 3.2.1977 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Birinci etap imar planı 19.03.1984 de ve ikinci etap imar planı 28.08.1984 de yapılmıştır. İlave imar planı 14.06.1985 de tamamlanmıştır (Anonim 2007b).

Aksaray ili yerleşimi kentsel gelişim alanları ile birlikte yaklaşık 8350 ha'lık bir alanı kapsamaktadır. Yerleşim alanının %90'ı eğimi %0–5 arasında değişen ova üzerinde geriye kalan bölümü ise eğimli yamaç araziler üzerindedir (Anonim 2004).

İmar planının tamamının yüzölçümü 5.350 ha dır. Buna ilave olarak 300 ha organize sanayi alanı ilave edilmiştir. İmar planı harici alan 2700 ha dır. Belediye tapulanan sınır alanı 8.350 ha dır. 17.04.1984 yılı mücavir alan toplamı 27.700 ha dır. Birinci etap revizyon imar planı 26.5.1992 tarihinde yapılmıştır. Bu imar planı Ereğlikapı, Taşpazarı ve Paşacık mahallelerini kapsamaktadır (Anonim 2007b).

İkinci etap revizyon imar planı 7.9.1992 tarihinde yapılmıştır. Bu imar planı Tacin, Hasas, Nakkaş, Şifehane, Zafer ve Çiftlik mahallerini kapsamaktadır. Bir nolu gecekondü önleme bölgesi 174 ha dır. İki nolu gecekondü önleme bölgesi ise 154 6.360 ha dır. Aratolun Belediyelik olması ile birlikte 17.4.1994 yılında 1.500 ha alan Aksaray imar planından çıktı. Bununla birlikte 109 ha alan ilave edildi.

Aksaray'ın 1994 yılındaki önerilen mücavir alan sınırı toplamı 37.100 ha dır. Topakkaya sınırına kadarki ilave imar planı 13.2.1998 yılında yapıldı. Topakkaya sınırına kadarki olan ilave imar planında 234 ha dır.

Aksaray kentinde bu imar planları içerisinde yeşil alan olarak 3.239 ha alan ayrılmıştır (Anonim 2007b).

Aksaray uygun coğrafi konumu nedeniyle yerleşime elverişli bir kenttir. Kentte çalışma imkânlarında artışların olmasından dolayı, kenti her geçen gün hızla nüfus büyümeleriyle karşı karşıya koymaktadır.

Aksaray'da artan nüfus, beraberinde birçok sorun getirmiştir. Bu sorunların en önemlilerinden birisi ise çözümüne öncelik tanınan konut sorunudur. Konut sorununun çözümüne öncelik tanınması, açık yeşil alanlara gereken önemin verilmeyişle çarpık bir kentleşmeye sebep olmuştur.

Tarım toprağını korumak ve mikroklimatik rahatlığı sağlamak amacı ile konut alanlarını kuzey-batıya çekme düşüncesi sonucu, belediye kentin kuzey ve kuzey-batı kesiminde çok katlı, yüksek yoğunluklu yerleşme alanlarını içeren imar uygulama çalışmalarını başlatmıştır.

Son on yıl içerisinde inşaat sektöründe büyük gelişme görülmüştür. Genellikle bir ya da iki katlı müstakil evler yerine, çok katlı toplu konut sisteminin geliştirilmesiyle bu sektöre canlılık kazandırılmıştır.

Aksaray kenti yerleşim alanı kentsel gelişme alanları ve organize sanayi bölgesi ile birlikte bir alanı kapsamaktadır. Akdeniz bölgesindeki kentleri Ankara ve İstanbul'a bağlayan E-90 karayolu üzerinde kurulmuş olması, Ankara'ya yakınlığı, Kapadokya yöresi içerisinde bulunması nedeniyle gelişmeye yerleşmeye açık bir kenttir (Anonim 2007b).

1989 yılında vilayet olduktan sonra gerekli servislerin kente getirilmesi ve artan nüfus artışı mevcut imarlı alanları yetersiz kılmış ilave imar planları ve mevzii imar planları ile imarsız alanlar imara açılarak ihtiyaca cevap verilmesine çalışılmıştır.

Özellikle konut sorununa çözümler getirilmeye çalışılmış 1. ve 2. gecekondü önleme bölgelerinde alt yapı gurubuna belediye tarafından ucuz arsa tahsis edilip, bu tip projelerle ucuz konut edindirme çalışmaları yapılmış, büyük ölçüde de başarılı olunmuştur. Fakat nüfusun artmaya devam etmesi, organize sanayi bölgesi ve üniversite yatırımlarıyla kente dışardan gelen nüfusla konut sorunu devam etmiş, toplu konut çalışmalarıyla çözüm aranmıştır. Birinci toplu konut alanı mevcut imar planları sınırları ile kent içerisinde seçilmiş, ikinci toplu

konut alanı kentin kuzeyinde konuşlanmıştır. Kentin gelişimi ve nüfus artışı üçüncü toplu konut alanı ihtiyacını gündeme getirmiş olup, çalışmaları devam etmektedir. Birinci toplu konut alanı tamamen yapılaşmış, ikinci toplu konut alanı 2967 konutluk olup kısmen çalışmaları devam etmektedir. Üçüncü toplu konut alanında 5000 konutluk planlama çalışmaları devam etmektedir. Konut sorununa çözüm aranırken başvurulmuş toplu konut çalışmaları tercih edilen bir alternatif olmasına rağmen alt yapı çalışmalarını yetersiz olması ve maddi imkânsızlıklar kentlileri farklı bir sorun bütünü içerirse bırakmaktadır. Alt yapının yetersizliği kentliyi kent merkezine yakın bölgelerde iskâna zorlamakta ve bu nedenle konut kiralari korkunç bir artış göstermektedir. Alt yapı tamamlandığında konut sorunu da büyük bir ölçüde çözülmüş olacaktır (Anonim 2006).

Aksaray kentinin güney kısmını organize sanayi bölgesi, üniversite ve Hamidiye kasabası kesmektedir. Bu alan Adana yolu boyunca geniş bir alanı kapsamaktadır. Kentin batı kısmında polis okulu ve Aratol Belediyesi kesmektedir. Kentin doğuya doru gelişmesinde topoğrafya izin vermemektedir. Doğu kısmını Nevşehir yolunu Hasan dağının uzantısı olan Melendiz sıra dağları ovanın hemen bitiminde başlamaktadır. Günedoğu kısmını ise Sağlık kasabası kesmektedir. Ankara yolunun devamında ise Topakkaya belediyesi sınırları kentin bu yöne doğru gelişmesini engellemektedir (Anonim 2007b).

Kentin etrafı bu şekilde çevrili durumdadır. Belediye 1998 yılında toplu konut alanı tuzlusu mevkiine doğru kaydirmiştir. Belediye burada tolu konut hamlesini burada başlatmıştır. Burada ki toplukonut alanına Yunus Emre Mahallesi adı verilmiştir. Yine TOKİ de 2003 yılında bu alanda çok sayıda tolu konut yaptırmıştır. Kentin gelişimini gösteren şehir planı Ek-11 de verilmiştir (Anonim 2004).

Aksaray'ın Kurtuluş mahallesinde ise çok sayıda gecekondü evler mevcuttur. Laleli mahallesinde ise tek katlı bahçeli eski yapıda çok sayıda evler mevcuttur. Bu mahallede sebze ve meyve üretimi yapılmaktadır. Yeni mahalle ise çok sayıda hayvan mandırası mevcut olup besicilik yapılmaktadır. Yine bu mahallede kesim hane ve hayvan pazarı mevcuttur.

Cumhuriyet mahallesinde ise tek katlı, müstakil ve yazlık olarak kullanılan evler mevcuttur. Şehir bu tarafa doğru gelişim göstermektedir. Şehrin güney kısmında ise Sağlık Kasabasına kadar olan alanda belediyenin gelir düzeyi

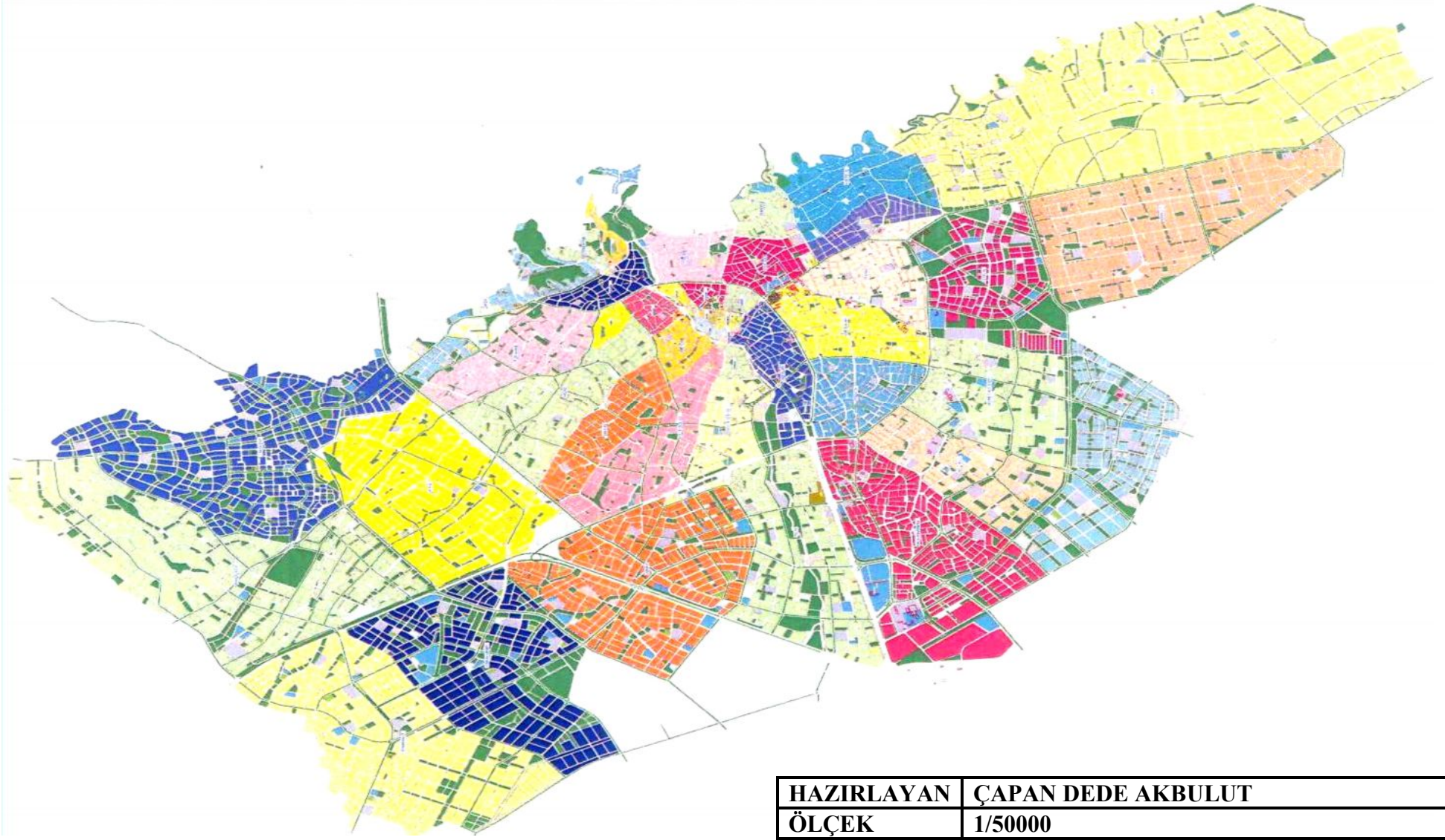
düşük halka yönelik arsa dağıtmıştır. Bu arsalar üzerine tek katlı binalar mevcuttur. Bu alanda bir kısım parseller üzerine ise hala ev yapılmamış ve çok düzensiz bir yapılaşma mevcuttur.

Son yapılan imar çalışması ile birlikte Aksaray 44 mahalleye ulaşmıştır. 24.10.1994 yılında meclis kararı ile Aratol kasabası Aksaray belediyesinden ayrılmıştır. Ayrılması ile birlikte 1.500 ha alan imar planından çıkmıştır. Yeni bir çıkartılan kanunla ile 2006 yılında tekrar Aratol kasabası Aksaray belediyesi imar planı içerisine dahil olmuştur. Yine Aksaray il merkezine yakın olan Topakkaya, Hamidiye ve Sağlık belediyeleri Aksaray mücavir alanı içerisine dahil olunması düşünülmektedir (Anonim 2007b).

Aksaray'da kentsel alanda 1964–2006 yılları arasında gerçekleştirilen imar planlama çalışmaları aşağıda çizelge 4.9 de verilmektedir.

Aksaray ilinin son yapılan imar çalışmasının tamamlanmasının sonucunda 44 mahalleye ulaşmıştır. Aksaray ili mahalle düzeni ve bu mahallelerdeki yeşil alanların dağılımları (Şekil 4.9) verilmiştir.

AKSARAY KENTİ AÇIK-YEŞİL ALANLARININ NİTELİK VE NİCELİK YÖNÜN İNCELENMESİ

Şekil 4.9. Aksaray Kenti Nazım İmar Planı (2007b)

Çizelge 4.9. Aksaray’da Kentsel Alanda 1964–2007 Yılları Arasında Yapılan İmar Planlama Çalışmaları (Anonim 2007b).

Plan Alanı	Onay Tarihi	Planlama Alanı Büyükluğu (ha)
Aksaray ili imar planı	08.09.1964	-
Aksaray İkinci imar planı	03.02.1977	-
1. Etap imar planı	19.03.1984	-
2. Etap imar planı	26.08.1984	-
İmar planının tamamı	17.04.1984	5.630
İmar planının harici alan	17.04.1984	2.700
Mücvir Alan toplamı	17.04.1984	27.700
İlave imar planı	14.06.1985	-
1.Etap Revizyon İmar planı (Ereğli-Taşpınar-Paşacık Mahalleleri)	20.05.1992	-
2.Etap Revizyon İmar planı (Tacin-Hasas-Nakkaş-Şifahane-Zafer-Çiftlik)	7.9.1992	-
1.Gecekondu önleme bölgesi	1993	174
2. Gecekondu önleme bölgesi	1993	154
Mücvir Alan Toplamı	1994	37100
İmar Planı	08.04.1997	5650
İlave imar planı	13.03.1998	234
İmar Planının Toplam Alanı	2001–2003	7430

4.1.6. Kentsel Alan Kullanımı

Gürel (1973)'e göre arazi kullanımı, 'İnsanın araziye ve arazide yaptıklarının yani kentsel ve kırsal eylemlerin fonksiyon olarak sınıflandırılması' şeklinde tanımlanmaktadır. Bunun sonucunda, arazi kullanımları; eylem, eyleme göre şekillendirilmiş mekân ve endüstriyel mekân olarak sınıflandırılabilir. Ancak, bir planlama elemanı olarak arazi kullanımının, alansal açıdan toplum çapında önem taşıyan eylemlerin kapladığı yer biçiminde ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır

Ankara-Adana bağlantısını sağlayan E-90 karayolu ve Konya karayolu üzerinde konumlanmış Aksaray kentinin, şehir merkezinden geçen uluırmak ikiye ayırmakta olup, kent makro formunu etkileyen; yönlendiren ya da sınırlayan belirleyici eşiklerde bulunmaktadır.

Kenti batı ve kuzey batı yönünde köy yerleşmeleri sarmaktadır. Doğu yönünde ise topoğrafik ve jeolojik açıdan yerleşime elverişli olmayan eğimli araziler, tepeler bulunmaktadır. Kentin güney, güneydoğuda ve güney batısında Aratol ve Hamidiye Belediye sınırları ve yerleşim alanları başlamış olup, Aksaray kent formunun gelişimi açısından yapay bir eşik teşkil etmektedir.

Kuzeydoğuda topoğrafik engeline kent gelişimini sınırlaması nedeni ile kentsel gelişim kuzeye doğru yönelmiş güneybatıdaki endüstriyel alanlar ve gelişme alanları oluşumuna karşın kuzeyde Ankara yoluna paralel imar alanları ve toplu konut alanları yer seçimine gidilmiştir.

Aksaray'da ticaret sektörü Uluırmağın güneydoğusu ile Selçuklu Caddesi arasındaki bölgede gelişmiştir. Banaklar Caddesi ulaşılabilir en yüksek bölgedir. Burası toplu ulaşım araçlarının kalkış ve varış noktasına yakındır. Geleneksel merkezin içinde kalan toptancılar sorun oluşturmaktadır. Geleneksel merkez çevre düzeni planı kararlarına göre desantrilize olmuştur (Anonim 2007b).

Aksaray ilinin İlk mahalleleri Kalınlar ve Kurtuluş Mahallesi civarındadır. Şehir merkezinin gelişimi ise hükümet meydanı ve ulucamii çevresinde olmuştur. Şehir merkezinde daha çok sanayi alanları ve ticaret merkezi olarak gelişme göstermiştir. Şekil 4.10 da Aksaray ilinin 1945 yılındaki hükümet meydanı ve çevresinin görünümü verilmiştir (Anonim 2007b).

Aksaray merkeze ait eski kentsel dokusunun korunması için kentsel ve ticari koruma amaçlı imar planı onaylanmıştır. Aksaray'da sanayi çarşısında ağır vasıta tamir atölyeleri, küçük el sanatları atölyeleri, yedek parçacılık, mobilyacılık, ağaç işçiliği ve doğramacılık da ticari hayata katkı sağlamaktadır. İl'de nakliyecilik konusunda önemli derecede ilerlemeler kaydedilmiş ve İl ekonomisine önemli katkılar sağlamıştır. Ayrıca; yurtdışında çalışan işçilerin yaz tatillerini geçirmek için İl'e gelmeleri de ticarete canlılık sağlamaktadır (Anonim 2007b).

Aksaray ilinin güney kısmı 5. dereceden deprem bölgesi, kuzey kısmı da 4. dereceden deprem bölgesinde yer almaktadır.

Hamidiye, Zincirli, Dere, Muhsin Çelebi ve Minarecik mahalleleri çekirdek yapılaşmanın yoğun olduğu bölgedir. Büyüme merkezden dışarı doğru gitmektedir. Çiftlik, Laleli, Tacin, Yeni mahallelerinde de kısmen bulunmaktadır. Tarım alanları daha çok Aksaray belediye sınırları (imar planı sınırları) dışına doğrudur. Belediye sınırları içerisinde tarım alanı yoktur; tarım mücavir alan sınırları içerisinde bulunan Mamasun Barajı ve akarsular çevresinde yapılmaktadır.

Sofular ve Kalanlar mahalleleri arasında Çipkılık mevkii, Çiftlik mahallesi, kuzeydoğusunda Tuzlusu mevkii, Büyük Bölcek ve Tacin mahalleleri arasında Uluırmağın sağ ve sol taraflarında kentsel rekreatif alanları bulunmaktadır.

Yeni sanayi mahallesinde küçük sanayi ve örnek sanayi siteleri mevcuttur. Aksaray-Adana karayolu üzerinde Taşpınar belediyesi yakınında organize sanayi bölgesi mevcuttur. Yeni mahalle - Gerentol yolu üzerinde büyükbaş ve küçükbaş hayvan besiciliği yapılmaktadır. Belediye-mücavir alan sınırları içerisinde 49 yıllığına tahsis edilen araziler üzerinde ağaçlandırma çalışmaları devam etmektedir (Anonim 2007b).

Aksaray kentinde Ankara-Adana karayolu ile Konya-Kayseri karayolu civarında yapılaşma hızlilik kazanmaktadır. Belediye olarak yeni yerleşim alanları, tarım alanı olmayan, yerleşime elverişli yamaçlarda toplu konut alanları tespit edilerek belirlenmiştir. Tuzlusu mevkiinde bulunan Yunusemre mahallesinde hızlı bir şekilde yapılaşma ve toplu konut hamlesi başlamıştır. Ticari alanlarında, karayolları üzerinde ferdi (imara uygun) yapılaşmalar haricinde Taşpazarı mahallesi batısında toptancılar, mobilyacılar, kunduracılar, galericiler, tiftik yapıya kooperatif alanları mevcuttur. Aksaray-Adana karayolu üzerinde Taşpınar

belediyesi yakınında ise organize sanayi bölgesi bulunmaktadır (Anonim 2007b).

Aksaray’da 44 mahalle bulunmaktadır. Bu mahallerin nüfus yoğunlukları şu şekildedir;

Yoğun mahalleler: B.Bölcek, Fatih, Kılıçarslan, Paşacık, Şifahane, Taşpazarı

Az yoğun mahalleler: Dere, Çerdiğin, Minarecik, Sofular, Zincirli, Muhsin Çelebi, Kalanlar, Bayram Baba, Bedir Muhtar

Orta Yoğun Mahalleler: Diğer mahalleler.

Son yapılan 2001–2003 yılları arasındaki imar çalışması ile birlikte ortaya çıkan kentsel alan kullanımı Çizelge 4.10 da verilmiştir.

Şekil4.10. Aksaray İli Hükümet Meydanı ve Çevresinden Görünüm (Anonim 1945).

Çizelge 4.10. Aksaray Kentinin Son Yapılan İmar Çalışmasıyla Ortaya Çıkan Alan Kullanımları (Anonim 2007b).

Adı	Adet	Alan(M ²)	Oran(%)
Park	3352	9759829,58	13,14
Ağaçlandırılacak Alan	12	641728,81	0,86
Ticaret Alanı	556	2199390,81	2,96
Spor Alanı	19	545431,99	0,73
Resmi kurum	93	726682,92	0,98
Cami Alanı	167	3937111,28	0,52
İlköğretim Tesisi	105	963129,42	1,30
Kreş	15	46840,47	0,06
Anaokulu	2	10403,89	0,01
Sosyal Tesis	60	332739,25	0,45
Yurt	5	23637,87	0,03
Teknik Öğretim	9	93239,90	0,13
Üniversite alanı	4	83326,16	0,07
Eğitim Merkezi	2	10060,11	0,01
Kültür Tesisi	2	17922,76	0,02
Turizm	24	464615,06	0,63
Sağlık Tesisi	53	357293,31	0,48
Akaryakıt Tesisi	9	54518,64	0,07
Mezarlık	1	6771,63	0,01
Ticari-Kültür Tesis	2	2357,63	0,01
Askeri Alan	2	33587,57	0,01
Pazar Alanı	15	140175,93	0,19
Kamyon Garajı	1	7922,24	0,01
Fuar alanı	1	1208970,17	1,63
Tedaş	1	7464,63	0,01
Aritma Tesisi	1	1014838,38	7,60
Terminal	1	122419,81	0,16
Toptan Ticaret	2	73395,06	0,10
Yollar	-	18.744.904,48	25,23
Konut Alanları	-	32.670.479,72	43,32
Toplam	10.068	74.301.189,48	100

4.1.7. Planlamada Açık ve Yeşil Alanların Durumları

Sanayi öncesi şehirlerde, özel olarak düzenlenen park veya yeşil alanlar yoktu. Dar ve çıkmaz sokaklar üzerine, bitişik nizam yapılan evler arasında, park olmaya uygun boş alanlar bırakılmazdı. Şehirler küçük olduğundan dolayı kırlara, doğal yeşilliklere ulaşmak çok kolaydı. Çoğu ailelerin evlerinin avluları, yakın çevrede bağı, bahçesi, çiftliği veya tarlası vardı. Ayrıca su kenarındaki yeşil alanlarda ve koruluklarda piknik ve mesire yerleri bulunabilirdi (Karatepe 1999).

Şehir merkezinde halka açık park olarak düzenlenen ilk yeşil alan tarihi bir değeri olan ulu caminin önündeki alandır. Bu alan Aksaray'ın ilk parkı olması nedeniyle birçok defa onarım veya yenileme yapılmıştır. Bu park en son 2007 yılında yeniden düzenlenmiştir. Bu alan hemen caminin yanında bulunan kız meslek lisesi ve park pastanesinin kaldırılması ile geniş bir alana kavuşmuştur. Bu park Aksaray'ın tam merkezinde olmasından dolayı en çok kullanılan parktır (Şekil 4.11).

Şekil 4.11. Aksaray Ulucami ve Belediye Konağı Önü Çevre Düzenlemesi (Anonim 1930).

Şekil 4.12. Aksaray Valilik Binası Önündeki Meydandan Görünüm (Anonim 1930)

Şekil 4.13. Aksaray Valilik Binası Önündeki Meydanın Görünümü Düzenlenmiş Son Hali (Orijinal 2007)

Şehir merkezindeki meydan olarak kullanılan alan çok eski tarihlerden beri meydan olarak kullanılmaktaydı. Bu alan şu anda tarihi valilik binasının tam önündeki alandır. Bu alan Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde de halkın dini ve resmi günlerinde toplandıkları alan olarak uzun yıllar kullanıla gelmiştir. Günümüzde de bu alan Aksaray'ın tek meydan özelliğini taşıyan alandır. Bu alan tören alanı ve her türlü festivallerinin, mitinglerin vb. etkinliklerin yapıldığı meydandır (Şekil 4.12-13).

Eski Aksaray'da da özel olarak düzenlenmiş, kamuya açık bir park ya da bahçe yoktur. Şehrin içindeki yeşil alanlar, mahalle aralarındaki sebze bahçeleri idi. Aksaray'da halk yeşil alan ihtiyacını, şehir dışındaki bağ ve bahçelerden karşılardı. Ayrıca Aksaray merkezden geçen uluırmağın geçtiği yerler, şu anda Kılıçaslan parkının bulunduğu yerler ve diğer akarsu kaynaklarının bulunduğu yerler piknik ve mesire alanı olarak kullanılmaktaydı (Anonim 2007b).

1948 de yapılan Aksaray'ın ilk imar planından sonra 1972 de İller Bankası tarafından 1985 de birer plan daha yapılmıştır. Bu plan 21 adet 1/5 000 nazım İmar ve 124 adet 1/1 000 uygulama imar planı paftasından oluşmaktadır. 1992 yılında 15 paftalık bir ilave imar planı yapılmıştır. 1992 yılına kadar yapılan bu imar planlarında yoğunluk, parselizasyon, ulaşım, konut alanlarına yönelik çalışmalar yapılmış açık-yeşil alanlara yeterince önem verilmediği görülmektedir. 1992 yılında yapılan planda; Sağlık Köyü'nün kuzeyinde önceden bataklık olan alanların bir bölümü yeşil alan olarak belirlenmiştir. Bu planda konut için 172,10 ha, ticaret için 1,57 ha, yollar için 70,0 ha, sosyal tesisler için 0,22 ha, spor alanları için 1,5 ha ve yeşil alanlar için 36 ha alan önerilmiştir (Anonim 2007b).

1998 yılında Şifahane ve Hashas Mahallesi imar paftalarına ilave olarak mevzi İmar planı yapılmıştır. Plan, Nevşehir Yolu kuzeyinde imar planının bittiği yerde başlayıp Topakkaya Belediyesi tapulama ve imar planı sınırına kadar, doğu yönünde Çimeli Köyü'ne giden ana sulama kanalından, batı istikameti E-90 karayolunu içine alacak şekilde hazırlanmıştır. Bu planda karayolu kenarında 12 m servis yolları ve yeşil koruma banttıan ayrılmıştır. Sulama kanalları ve arkları boyunca park ve çocuk bahçeleri ayrılarak yeşil alanların devamlılığı sağlanmıştır. Bu planda konut için 92,20 ha, spor tesis alanı 2,74 ha, yeşil alan 28,05 ha kişi başına 27,36 m² alan ayrılmıştır. 1978 yılında hazırlanan imar planı ile 1985 yılında yapılan imar planı karşılaştırıldığında açık-yeşil alanlar açısından bazı değişikliklere rastlanmaktadır.

Aksaray’da park ve çocuk oyun alanlarına 2000 yılından sonra hızlı bir şekilde yer verilmeye başlanmıştır. 2000 yılına kadar park ve çocuk oyun alanlarının düzenlenmesine yeteri kadar önem verilmemiştir. Şu anda ise çok miktarda günümüz planlamalarına uygun modern çocuk oyun alanları ve parklara ihtiyaç vardır. Fakat imar alanlarında ayrılan alanlar çok yetersizdir. Aksaray kentinde kent parkı özelliğinde düzenlenmiş bir alan yoktur. İmar planlamasında kent parkı olabilecek şekilde merkeze yakın uygun yerlerde bırakılmamıştır. Çok modern ve çocukların gelişimini sağlayacak kompleks bir düzenlenmiş çocuk oyun alanı da bulunmaktadır.

1978 yılı imar planındaki sosyo-kültürel tesis, spor salonu, lunapark ve çocuk eğlence alanı ve Koçuş Üretim Çiftliği, 1985 imar planında kaldırılarak bu bölgedeki kanal çevresinde havuzlu parklar, oyun alanları ve yüzme havuzu planlanmıştır. Bölgede daha önceden lunapark ve çocuk eğlence alanı olması bu alandaki yeşil alanların düzenlemesine kolaylık sağlamıştır. Bölgedeki kapalı spor alanı olarak ayrılan ancak yeşil alan olarak kullanılan ada üzerinden 25 m yol geçirilmiş, kalan kısım yine kapalı spor tesisi olarak planlanmıştır. Aksaray merkezde uygulanmış aktif yeşil alanların toplamı 578.910 m² dir. Kişi başına 3,5 m² yeşil alan düşmektedir.

Farklı karakterli yeşil alan miktarı %50 ‘lerin üzerinde iken 1992 yılından sonra %10 a kadar gerileme göstermiştir. Gelecekte yüksek nüfus artışına sahne olabilecek Aksaray kentinde, kentsel gelişme perspektifi içinde bu gün mevcut olan yeşil alanları toplum sağlığı yönünden belirli bir standart ve sistem içerisine konulması gerekmektedir (Anonim 2007b).

Artan nüfusun Aksaray kentinde yeşil alanlar üzerinde iki değişik yönde etkisi olmaktadır. Bunlardan birincisi kentin içerisinde bulunan bahçeli evlerin yıkılarak, ikincisiyse kent çevresindeki doğal bitki örtüsünün ve tarım alanlarının gerek kentsel gerekse planlı ya da plansız konutların yer almasıyla ortadan kalkmaktadır.

Aksaray’da ilk imar planı 08.09.1964 yılında tasdik olunmuştur. Bu zamanlar fazla bir yapılaşma görülmemiştir. Genelde eski yerleşim çevrelerinde yapılaşma başlamıştır. İkinci imar planı ise 1977’de uygulamaya başlanmıştır. Genelde Aksaray’da bu yıllarda evler müstakil olup en fazla üç-dört katlı binalar bulunmaktadır. Bu yıllarda evlerin büyük çoğunluğunun bahçesi vardır, buralarda

sebze ve meyve yetiştirilmektedir. Yeşil alanlar (başta sebze ve meyve bahçeleri olmak üzere, konut bahçeleri ve parklar) ,%50 civarında bir payla etkin kullanım alanları sunmaktadır (Anonim 2007b).

1989 yılında vilayet olduktan sonra gerekli servislerin kente getirilmesi ve artan nüfus sayısı mevcut imarlı alanları yetersiz kılmış ilave imar planları yeşil alan ve mevzii imar planları ile imarsız alanlar açılarak ihtiyaca cevap verilmeye çalışılmıştır. İşte hızlı ve sürekli büyüme sürecine girmesiyle birlikte, gerek kültürel ve gerekse doğal yeşil alanlar yok oluş dönemine başlamıştır. 1977 yılında bütün modern dünya kentlerinde olduğu gibi kentimizde de açık ve yeşil alanların imar gelişmesine ve nüfus artışına paralel olarak gelişme göstermesi, kent bakımından estetik ve fonksiyonel bir zorunluluktur (Anonim 2007b).

Aksaray’da 1997 yılında yapılan imar planlamaları çalışması neticesinde imara açılan alan 5.650 ha ulaşmıştır. Yeşil alanlar toplamı ise 3.239 ha.’dır. 1994 yılını önerilen mücavir alan sınırları toplamı 37.100 ha’dır (Çizelge 4.11).

Yeşil alanlar plan üzerinde toplumun kullanımına açık olmasına karşı uygulamada sadece çevresindeki yapılarda yaşayanların kullanacağı yeşil alanlar olarak düzenlenmesi, mahalle ya da semt ölçeğinde topluma ait açık ve yeşil alanların her geçen gün kaybolmasına neden olmaktadır. Kentte son yapılan imar çalışmasıyla ortaya çıkan yeşil alan dağılımını Ek-13 de verilmiştir (Anonim 2007b).

Çizelge 4.11. Aksaray İlinin Açık ve Yeşil Alan Durumunun Karşılaştırması.

Mahalle Sayısı	Belediye Alanı(ha)	İmar Alanı(ha)	Mücavir Alanı(ha)	Yeşil Alan(ha)
44	8.350	7.430	37.100	3.239

4.2. AKSARAY KENTİNDE MEVCUT AÇIK VE YEŞİL ALANLARIN DURUMUNUN İNCELENMESİ

1989 yılında il statüsünü kazanan Aksaray İli hızlı bir kentleşme süreci içerisine girmiştir. Bu da sanayi ve yerleşim alanlarının artmasını beraberinde getirmiştir. Nüfusu da hızla artan kent yoğun yapılaşmanın etkisi altında kalmıştır. Bütün bu etkiler kentin açık ve yeşil alan sisteminde olumsuz etkiler yaratmıştır. Açık ve yeşil alan miktarları azalan kentte yeni yapılan düzenlemeler ise hiçbir planlama kriteri ve ilkesi gözetilmeden kente rasgele dağıtılmıştır.

Bu tez çalışmasında araştırma alanına ilişkin imar planlarından belediyeden tam gerektiği bilgi sağlanamamış olup, mevcut olanların da sağlanamaması nedeniyle açık-yeşil alan ilişkileri ve sorunların saptanması daha çok yerinde yapılan incelemelerle gerçekleştirilmiştir. Aksaray'da bulunan tüm park, çocuk oyun alanları, meydanlar, yollar, bulvarlar, refüjler ve mezarlıklarla ilgili park ve bahçeler müdürlüğünün tutmuş olduğu kayıtlar olmadığından bu alanların hepsi tek tek gezilerek mevcut donatı elemanları durumları ve sorunlar yerinde tespit edilmiştir. Her park ve bulvar için bilgi kartı düzenlenerek mevcut donatı elemanları ve bitkiler yerinde görülerek mevcut durumları yazılmıştır.

Aksaray'da, yeşil alanların dengeli dağılımları, donatı elemanlarının yeterliliği, her bir yeşil alanın kendi sınırları içinde hizmet yönünden niteliği ve görsel etkinliği konularında bütün olarak bir sistem oluşturmadıkları, bu özellikler bakımından gereksinimlerin çok altında oldukları görülmüştür.

Kişi başına düşen aktif yeşil alanın 3,84 m² olduğu Aksaray ilinin içinde bulunan açık ve yeşil alanları ve verimli tarım, mera topraklarını, hızlı nüfus artışı ve sanayileşme nedeniyle kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Hızlı ve sağlıklı yapılaşma, teknik ve mali yetersizlikler, yasal boşluklar gibi nedenlerle çabuk ve yeterli kararlar üretilmemesi, kentlerin mekânsal örgütlenmesini ve fiziksel biçimlenmesini düzenleyen imar kurumlarını etkisiz kılmaktadır.

3194 sayılı imar yasası ile imar planı yapma, yaptırma ve onaylama yetkisi belediyelere devredilirken, eğitimli kadroların oluşturulamaması nedeniyle imar planları, kişisel çıkarlar doğrultusunda sık sık değiştirilerek yozlaştırılmaktadır. İmar planlarında yapılan değişikliklerde en büyük oran % 40,2 ile yeşil alanların konuta dönüştürülmesi amacıyla yapılan değişikliklerdir (Çizelge 4.12).

İmar planlarında konut parseli olarak kullanılmayan atık parseller, yeşil alan olarak ayrıldığından yeşil alanlar, il içinde düzensiz, belirli kesimlerde yoğunlaşan, birbirinden kopuk, hiç bir ilkeye dayanmayan, kendilerinden beklenen fonksiyonu yerine getirmeyen alanlar olarak görülmektedir.

İmar yasasının en büyük aksaklıklarından biri de, imar planlarının hazırlanması ve uygulanmasının mühendis, mimar ve kent plancıları tarafından yapılacağı hükmünü getirmesi ve böylesine karmaşık ve çok yönlü kararların üretildiği bir planlamayı birkaç meslek disiplinin tekeline vermiş olmasıdır. Açık yeşil akınların planlamasında en fazla rolü olan peyzaj mimarlarına yer verilmediğinden, yapılan imar planlarında açık ve yeşil alanlar; kent içindeki bazı boşluklarda gelişigüzel dağıtılan yeşil lekeler olmaktan ileri gidememiştir (Yurddaş 1992).

Çizelge 4.12: Ülkemizde İmar Planları Üzerinde Yapılan Değişiklikler Bu Değişikliklerin Oranları (Aktüre 1979)

İmar planı değişiklik nedeni	Değişik oranı (%)
Yeşil alanların konuta dönüştürülmesi	40.2
Yol ağının değişmesi	27,2
Kullanımın ticarete dönüşmesi	12,6
Yapı nizamının değiştirilmesi ve kat yüksekliğinin arttırılması	8,4
Yeni konut alanlarının açılması	5.4
Yeni sanayi alanlarının açılması	4,3
Turistik tesislere yer açılması	1,9
TOPLAM	100.0

Özellikle II. Dünya Savaşından sonra, kırsal alanlardan kentlere yığın halinde göç olması, konut üretim hızının artan konut gereksiniminin hızına yetişememesi, kentleşmenin planlı ve dengeli bir şekilde gerçekleştirilememesi, kirlilik, gürültü, açık-yeşil alanların yetersizliği ve gecekondulaşma gibi pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Oy potansiyeli dikkate alınarak çıkarılan imar afları, gecekondulara yasaklılık kazandırırken, teşvik edici de olmaktadır. Aksaray ilinde bu neden dolayı çok çarpık bir kentleşme görülmektedir.

Ülkemizde Cumhuriyet döneminde ve özellikle son yıllarda sanayi politikasındaki gelişmelerin olumlu ve sevindirici yönleriyle birlikte, üzerinde önem ve titizlikle durulması gereken olumsuz yönleri de vardır. Sanayi gelişmelerinin hız kazandığı birçok bölgelerimizde, kentsel yerleşme alanları içinde ve dışında, toprak, hava, su kirliliği, verimli tarımsal alanların kaybı, mera alanlarının kaybı, insan-bitki-hayvan topluluğuna ilişkin ekolojik dengenin bozulması, doğal kaynak ve değerlerimizin zedelenmesi ya da bütünüyle yitirilmesi vb. sorunların ortaya çıktığı ve güncel konular arasına girdiği görülmektedir (Öztan 1975).

Son yıllarda hızlı bir şekilde sanayileşmenin yoğunlaştığı Aksaray'da hava kirliliği, su kirliliği, tarımsal alanların ve mera alanlarının kaybı yoğun olarak gözlenmektedir. Tarımsal ve mera alanların geniş yer kapladığı ilimizde yoğun bir sanayileşme sonucunda verimli mera ve tarım alanları yok olmayla karşı karşıyadır.

Bu bölümde Aksaray ili açık-yeşil alan sistemini oluşturan meydanlar, yollar, sokaklar, yaya yolları, bulvarlar, refüjler, spor alanları, çocuk oyun alanları, parklar, resmi kuruluş bahçeleri, ev bahçeleri ve mezarlık alanları nitelik ve nicelik yönünden irdelenmiştir.

4.2.1 Meydanlar

Eğli' ye göre, Bugün "meydan" kelimesi çoğu zaman gerçek anlamından uzaklaşmış olarak, sadece trafiğin biraz rahatladığı geniş yol kavşaklarını ifade etmektedir (Bayraktar 1973).

Eski kentlerin kurgularını belirleyen meydanların, insanların ortak yaşama merkezi olarak geniş anlamda ele alındığında; ilkel dönemlerde ve feodal toplumda, feodalite arazinin hakim noktalarını stratejik ve politik sebepleri göz önüne alarak, kendi yönünden seçtiği alanlar, kent kurgusu büyüdükçe ve toplumsal yapı ortaya çıktıkça önem kazanarak " meydan" kimliğini elde ettiği görülmektedir. Meydan toplumun doğal olarak organik bir parçasıdır. İnsanların bir araya gelme ihtiyacı sonucu toplandıkları yerde ticaretin, mal akışının gelişmesiyle meydanlarda ticari bir fonksiyon ortaya çıkmış, toplumsal gelişim sürecince ticaretin artışı, meydana yeni bir kitle yerleştirmiştir. Böylece meydan mekânların çevreleri çoğunlukla saray, dini yapılar, yeni konaklar ve ticari binalarla tamamlanmıştır (Yamaçlı 1999).

İlk kentleşmenin başladığı dönemlerden günümüze meydanlar kentsel sirkülasyonun başlama ve dağılma yeri, kent hailemin (alışveriş) toplanma noktası olarak düşünülmüş açık alanlardır. Planlı kentleşmenin başlamasıyla birlikte kentin odak noktası olan meydanlar, sosyal, ticari, dini veya çeşitli nedenlerle insanların bir araya geldiği yerler (Agoralar) olmuştur. Zaman içerisinde kentlerin büyümesi sonucu Önemli yapılarla çevrelenmiş kentin en önemli noktaların teşkil etmişlerdir (Uzun 1993).

Geçmişten günümüze kadar meydanlarda dini tören ve kutlamalar, ticaret, politika, eğitim, kültür ve sanatsal faaliyetler, ulaşım, iletişim ve rekreasyonel aktiviteler gerçekleştirilmiştir. Kent meydanlarının kent halkı için en önemli fonksiyonu rekreasyonel aktivitelere imkân sağlamasıdır. 20. yüzyılda kentlerde görülen fonksiyonel değişimler, meydanların da değişik biçim ve fonksiyonlara cevap veren mekânlar olarak düzenlenmesine neden olmuştur. Böylece meydanlar: alışveriş, oyun, toplantı, trafik, dini, ticaret vb. fonksiyonların gerçekleştirildiği açık ortak kullanım mekânları olarak tasarlanmaya başlanmıştır (Önder ve Aklanoğlu 2002).

Peyzaj mimarlığı açısından meydanlar doğal ve yapısal elemanlar arasında ekolojik ilişkilerin kurulduğu mekanlardır. Bu fonksiyonların yanı sıra meydanlar, görsel kalitesi ve kentin geleneksel yapısını vurgulayan ve yapısal elemanların yapay görünümünü giderici bir çevre olarak da önem arz eder. Meydanları taşıdıkları özelliklere göre taşıt trafiğine hizmet etmeleri, gerekse yaya trafiğine hizmet etmesi açısından sınıflandırabileceğimiz gibi, ayrıca çeşitli özellikleri olan (anıt, tarihi bina, tiyatro, hükümet binaları, işyerleri, istasyon vb. gibi) mimari elemanlarla bütünleşen açık ve yeşil alanlar olarak bir gruplandırma yapılabilir (Uzun 1993).

Bir açık alanın "kentsel meydan" sayılabilmesi için sadece açık bırakılmış bir yer olmanın ötesinde, iki temel ölçütü yerine getirmesi gerekiyor. Buna göre ilk olarak, kentsel meydan tanımlı bir mekân olmak zorundadır (hacim birliği). Bu nedenle açık yüzeyler mekân oluşturmaya yetmez; alan ancak onu çevreleyen yapı ve diğer öğelerle birlikte bir bütünlük oluşturur. Ortaya çıkan bütünlük kentsel meydanlardır. Diğer bir ölçüt ise, meydanların hem şehirlilerce toplu bir şekilde çeşitli amaçlar için kullanılabilir olmasıdır. Böylece meydanlar üzerinden sadece geçilip gidilen yerler değil, kentlilerin özel günlerinde, kültürel, politik, ticari faaliyetler için birlikte olabilecekleri kentsel odak noktaları olarak karşımıza çıkmalıdır (Vardar 1990).

19. yy.lın hızlı, planlı ancak bazılarına göre çok mühendisçe olan kent gelişimcisi Camillo Sitte'ye göre, meydanlar kapalı (tanımlanmış) olmalıdır. Alanın çevresinin yapılarla ya da ağaçlarla çevrili olması mekân birliğini yaratır. Sitte'ye göre meydanların ortaları boş bırakılmalı, heykel, çeşme v.b. gibi meydan öğeleri ortada değil, yan veya köşelerde yer almalıdır. Meydanların eni, boyu ve onu çevreleyen yapıların yükseklikleri arasında ve içinde yer alan anıt, çeşme gibi öğelerle ilişki vardır. Bu alanlar planlarda görüldüğü gibi sadece bir satır değildir (Vardar 1990).

Meydanlar; kentin karakterini canlandıracak şekilde, estetik ve fonksiyonel olarak tasarlanmalıdır. Tasarımın hedefleri doğrultusunda bazı bölümlerin daha baskın olarak vurgulanması gereklidir. Kullanıcıları dikkate alan tasarım süreci yaklaşımlarında, ulaşmak istenen hedefe kısa sürede ve etkin bir şekilde ulaşılmaktadır. Meydanlar, kentin fiziksel yapısına olduğu kadar, sosyal

bünyenin özelliklerine göre de şekillenmelidir. Tasarımda bir çıkış noktası olarak hiç göz ardı edilmemesi gereken en önemli konu meydanın fonksiyonu ile biçimi arasındaki yakın ilişkiyi iyi kurmaktır (Önder ve Aklanoğlu 2002).

Meydanda çim veya bitkisel düzenleme yapılmış alanların oranı sert zemini geçmemelidir. Aksi takdirde mekan, meydandan çok bir park niteliği kazanır Sert zemin hakim olmalı fakat bitkisel materyal kullanımıyla alanda değişik mekansal etkiler yaratılabilir. Kullanılacak bitkiler görsel açıdan da mekâna zenginlik katmalıdır. Sert zemin üzerinde bitkiler saksı veya bitki kasalarında kullanılarak mekânın görsel olarak değeri artırılabilir (Önder ve Aklanoğlu 2002).

Kent meydanları, kentliye kısa süreli rekreasyon imkanı sağlayan kentsel mekanlar olduğu için kent halkının istek ve gereksinimlerine cevap verecek donatı elemanlarını bulundurmalıdır. Donatı elemanlarının hem estetik hem de fonksiyonel olması tercih edilmektedir. Meydanlarda kullanılacak donatı elemanlarının (heykel ve plastik elemanlar, banklar, lambalar, çeşmeler, çöp kutuları, aydınlatma elemanları, işaret levhaları, havuzlar gibi), konulacakları yerlerin, sayılarının, renk ve biçimlerinin etüt edilmesi, birbirleriyle ve çevresiyle uyumlu olması gerekmektedir. Meydanlara kimlik kazandıran heykel ve plastik elemanların, hem dekoratif hem de sanat eseri olarak kullanılabilirler (Önder ve Aklanoğlu 2002).

Su yüzeylerinin; bitkisel materyal kadar önemli etkileri olup meydanda yer alacak havuz, meydanın stiline göre şekillendirilmelidir. Meydanda kullanıcıyı en çok etkileyen ve yönlendiren elemanlardan biride döşemedir. Döşemenin dokusu yayanın hareketi ve aktivite seçiminde rehberlik yapmakta, yönünü belirlemekte, özel mekanlara girilmesini engellemekte veya hızını yavaşlatmaktadır (Ersağdıç 1998).

Aksaray için yapılan İmar Planlarında meydan olarak ayrılmış mekân bulunmamaktadır. Buna rağmen kentte tarihi gelişimin süreci içinde şekillenmiş meydan olarak nitelendirilen bir tek Hükümet Meydanı vardır. Bu alanda çok tarihi bir geçmişe sahiptir. Bu alanın tam karşısında tarihi bir vilayet binası vardır. Osmanlı döneminde de bu vilayet binasının önü tören alanı olarak ve halkın bayramlaşma alanı olarak kullanılmaktaydı. Günümüzde de bu alan tören alanı, bayramlaşma, her türlü festival ve etkinliğin yapıldığı toplanma meydanı olaraktan kullanılmaktadır. Bu meydan 6.800 m² lik bir alana sahip olup kişi başına 0,04 m² alan düşmektedir. Bu kişi başına düşen oranında çok yetersiz olduğu ve standartların altındadır.

Aksaray'ın tek meydan özelliğini taşıyan bu alanda düzenleme yönünden çok eksikler mevcuttur. Dinlenme amacıyla oluşturulmuş alanlara da rastlanmaktadır. Ancak bu meydan, doğal ve yapısal meydanlar arasındaki ekolojik işlevlerin kurulduğu alanlardan çok döşeme farklılıklarına, su oyunlarına, mimari değerlere ve yeşil elemanlara yeterince yer verilmeyen monoton alanlar olarak ortaya çıkmıştır. Bu alanda bir tane kas katlı havuzlar vardır. Bu havuzlar estetikten uzak ve geniş bir alan kaplamaktadır. Bu alanda gerektiği kadar yeşil alan ayrılmamıştır. Ayrılan yeşil alan alanda çok bakımsız vaziyettedir. Şu anda yeni bir meydan çalışması belediye tarafından yapılması düşünülmektedir. Bu meydan projesi ihale edilmiş olup en 2008 yılı içerisinde bitirilmesi düşünülmektedir. Eski adliye binası yıkılmış ve diğer Nüfus binası da yıkılarak alanın genişlemesi sağlanarak, güzel bir çalışma yapılmalıdır. Bu alanından düzenlemesi çok eski olup bu alanda yeni bir meydan düzenleme çalışması gerekmektedir. Tam bir meydan kimliğini yansıtan düzenleme yapılmalıdır (Şekil 4.14).

Şekil 4.14. Aksaray İli Hükümet Meydanı (Anonim 2006).

4.2.2 Parklar

Konut, endüstri, ticaret, eğitim vb. fonksiyonlardan oluşan kentleri, içten ve dışlan kuşatarak organik bir sistem oluşturan parklar, kentsel eğlenme ve dinlenmeye olanak sağlayan sosyal yeşilliklerdir.

Kent içi parklar, yoğun beton bloklar arasında yaşayanların kısa sürelerde doğal veya yapay bir doğa parçasında insan ölçeğinde birtakım elemanlar bulup yenileme, rahatlama ve mutluluk duyabilecekleri alanlardır (Türel 1988). İyi tanzim edilmiş bir halk parkı, açık hava tiyatroları ve müzik pavyonlarına yer veren oyun ve spor tesislerini de içine alan. Toplumun çok yönlü faydalar sağlamasına imkân hazırlayan büyük bir tesistir (Lewis 1961).

Bernartzky (1972)'e göre, planlama aşamasında yeşil alan gereksinimi ile ilgili belirlenmiş olan standart değerler hiçbir değişiklik yapılmadan kullanılmamalıdır. Yörenin şartları detaylı bir şekilde incelenmeli ve yeşil alan gereksinimi belirlenirken göz önünde bulundurulmalıdır, standart değerler, bir yerleşim yeri için gerekli olan açık ve yeşil mekân ihtiyacı hakkında bize yalnızca fikir verebilir. Bu konuda pek çok çalışma vardır ve farklı standartlar ele alınmaktadır.

Modern anlayışın gerektirdiği şekilde planlanan parklar, toplumu teşkil eden her yaş gurubu için aktif ve pasif rekreasyon imkanlarıyla donatılmış geniş alanlar kaplayan yeşil alanlardır. Allinger 1965'e göre, iyi tanzim edilmiş iyi bir halk parkı, açık hava tiyatroları ve müzik pavyonlarına yer veren; oyun ve spor tesislerini de içine alan, toplumun çok yönlü faydalar sağlamasına imkân hazırlayan büyük bir tesistir.

Parklar; büyüklüklerine ve hizmet verdikleri yerleşimlere göre farklı şekilde sınıflandırılmıştır. Eckbo, parkları büyüklüklerine göre dön sınıfa ayırmıştır (Bayraktar 1973), bunlar:

—Küçük parklar	4–20 da
—Orta büyüklükte parklar	20–200 da
—Büyük parklar	200–800 da

yerler

Hizmet verdikleri yerleşimlere göre sınırlandırıldıklarında; mahalle parkları ve merkezi parklar olarak ayrılırlar. Mahalle parkları; konut alanlarından 300–800 m uzaklıkta ve minimum 2500 m² büyüklüğünde olmalıdır. Merkezi parkların konut alanlarına uzaklıkları ise 1000–1500 m arasında, minimum 20.000 m² büyüklüğünde olması gerekir (Bayraktar 1973).

Böyle genel gruplama dışında, çeşitli sosyal ünitelerin ihtiyaç ve özelliklerine göre, şehrin değişik kısımlarında yer alması gereken yeşil sahaların çoğu park anlayışı içine girmektedir. Birçok Avrupa ülkelerindeki büyük şehir parklarının çoğu da, 1.000 dekarın üzerinde olan geniş sahalardır. Münih'te Engileshe Garten 2.370 dekar; Londra'da Hyde park 1.580 dekar; Berlin'de Tier Garten 2.590 dekar yer kaplayan topluma açık parklardır (Akdoğan 1968).

Parkların her birinin ihtiyaçlara ve bulundukları çevre şartlarına göre elverişli şekilde tertip ve tanzim edilecekleri tabiidir. Parkların tertip ve tanziminde en önemli noktalar parselasyon ile canlı ve cansız materyalin seçimi ve bunların kompozisyonudur.

Parklar büyüklüklerine, içlerinde bulunan aktivite çeşitliliğine, yetki alanlarına ve hitap ettikleri nüfusa göre sınıflandırılmaktadırlar. Parklar ve rekreasyon alanları; mahalle parkları, semt parkları, kent parkları, milli parklar, bölgesel parklar, ormanlar, koru alanları ve fidanlıklar olarak gruplandırılabilir.

Mahalle parkı, bir mahallede oturanların alışkanlıkları içine giren oyunlar için ayrılmış sosyal alanlardır. Mahalle parkları kentteki mevcut parkların %83'ünü, semt parkları %9'unu, kent ve kasaba parkları da %8'ini kapsar. Mahalle parkları genellikle yalnız bir mahalleye, semt parkları komşu birkaç mahalleye, kent parkları da tüm kent halkına hizmet eder (Çelik 2000).

Mahalle parkları, mahalle ölçeğindeki yerleşim birimlerinde daha çok çalışmayan nüfusun boş zamanlarında dinlendiği ve hafta sonlarında ise yoğun kullanıma uygun, özellikle aktif rekreasyonel ihtiyaçlara cevap verebilen alanlardır.

Bu parklarda tüm yıl boyunca kullanılabilir yapı ve özellikler yer alır. Bunların arasında estetik ve iklimatik özellikler içeren su gösterileri ve geniş havuzlar, dinlenme ve toplanma alanları ile gece kullanışları için aydınlanabilir mekânlar bulunur (Uzun 1993).

Mahalle parklarının yoğun yapı kitleleri içinde olması nedeniyle, bitkilendirmeleri fonksiyonel ve estetik amaçlar için yapılır ve bu bitki materyalleri kent atmosferine uyabilen türler arasından seçilir. Gezinti ve dolaşma eylemi, mahalle parkları içinde çok yoğun olarak görülen bir rekreasyondur. Serinlik ve gölge mekânlar bu dolaşım için en önemli birimler olarak ele alınmalıdır (Uzun 1993).

Mahalle parkında çeşitli yaş grubundaki çocuklar için informal oyun alanları bulunur. Bu alanların ekipman ve yüzey kaplamaları belirli tasarım kurallarına uymasını zorunlu kılar. Çünkü okul öncesi ve ilkokul çocukları için düzenlenen çocuk bahçeleri ve oyun aletleri mahalle parkının tasarım kriterleri içinde önemli bir bölümü teşkil eder. Mahalle parkı çocuk bahçeleri için grup oyun aletleri, salıncak, kaydırak, tırmanma küfeleri, tünel, oturma bank, masa ve gölge elemanı, kum havuzları planlanmalıdır. Ayrıca oyun alanının zemin döşemesi kum, sentetik ya da lastik yüzeyler gibi güvenlik sağlayan materyallerden seçilmesi hazırlanan tasarım içinde yer almalıdır (Uzun 1993).

Mahalle parkları 7–8 dekardan daha küçük bir alana sığdırılabilir. Bu parklar tek olarak veya semt parkları içinde yer alabilirler. Yerleşme noktalarının max. mesafesi 800 m. olmalıdır (Çelik 2000).

20.000–30.000 kişilik yerleşmeler için düzenlenecek semt parkı ve oyun alanı tüm yaşlara hizmet edecek biçimde tasarlanmalıdır. Bu parklar 6–8 hektar büyüklüğünde olmalı, bunun en az $\frac{3}{4}$ 'ü aktif rekreasyona ayrılmalıdır. Bu alan için futbol alanları, tenis kortları (4 sahadan az olmamalı), basketbol, voleybol, hentbol ve diğer oyun sahaları, rekreasyon binaları, seyir ve dinleti yerleri, el sanatları, drama ve diğer sosyal aktiviteler için özel kullanım amaçlı odalar, sessiz rekreasyon alanları, yayalar için gezinti yolları, bisiklet yolları ve acil yardım için gerekli taşıt yolları, organize edilmiş piknikler için gerekli piknik yerleri ve çocuk oyunları için sert zeminli alanlar bulunmalıdır (Çelik 2000).

Semt parkları, hizmet verdiği alan kapsamında 800–2400 m. mesafe

içinde ulaşılabilir olmalıdır Türkiye'de nüfusu 45.000 civarında olan yerleşmelerde semt parklarında kişi başına en az 1 m² alan ayrılmalıdır (TÜBİTAK 1987).

Çizelge 4.1. Bir Mahalle Parkındaki Kullanımlar İçin Ayrılması Gereken Alan Ölçüleri (Uzun 1993).

Kullanımlar	Eğitim Kuruluşuna Bitişik (da)	Bağımsız(da)
Çocuk bahçesi (0–6 yaş)	1.1	1.1
Çocuk oyun alanı (6–14 yaş)	1.5	1.5
Serbest oyun alanı	2.1	4.4
Sert yüzeyli oyun alanı	2.1	4.4
Spor alanı	-	26.5
Otopark	1.8	2.6
Bitkilendirme alanı	6.6	16.6
Piknik alanı	6.5	6.5
Sakin alan	1.1	1.1
Yaşlılar için alan	3.1	3.1
Rekreasyon merkez binası	0.90	-
TOPLAM	26.8	69.3

Mahalle ve semt parklarının, kent içinde, varsa genellikle akarsu, göl ve deniz kenarında konumlandırılmaları istenilmektedir. Mahalle ve kent parkları, kentin eğlence, dinlenme ve spor gibi rekreasyonel etkinliklerine hizmet veren büyük yeşil alanlardır (Ersoy 1994).

Kent parkı, her yaş grubunun yararlandığı içerisinde, aktif ve pasif rekreasyon olanaklarının bulunduğu, genellikle 400 da veya daha geniş büyüklükte olan etki alanı 30–60 dakikalık yürüyüş mesafesinde yer alan aktif açık yeşil alanlardır (Gül ve Küçük 2001).

Kent parkları, mahalle ve mahalle kümeleri parklarından farklı olmak üzere içlerinde yapay göller, açık hava sergi ve tiyatro amfileri, yüzme havuzu (her 5000 kişiye 1 kapalı ve 1 açık yüzme havuzu) bulundurmalıdır. Çünkü ergin insanların, günlük yorucu çalışmaları sonucu kendilerini yenilemek için dinlenmesi, hızlı çalışma temposunun etkinliklerini azaltması ile kentsel ortamın

yarattığı sinirsel gerilimi atarak ruhsal yönden güçlenmesi, kent parklarının sağlayacağı dinlenme, eğlence ve oyun olanaklarıyla mümkün olabilir. Bu amaçlar için, yüzme havuzları, tenis kortları (4–12 adet), çim futbol sahaları, piknik alanları, açık hava tiyatrosu, yaya gezinti alanları, paten alanları, oturma yerleri ve teraslar, çay bahçeleri, lokanta üniteleri, acil yardım, PTT ve servis hizmetleri için tesisler, tuvalet üniteleri, otoparklar, gösteri alanları ile servis yolları ve paratoner şemsiyesi gibi üniteler kent parkı proje programı içinde yer alması olmalıdır. Bunların yanında bakım onarım hizmetleri ve enerji dağıtım ve aydınlatma sistemleri de üzerinde önemle durulması gereken planlama çalışmalarıdır (Uzun 1993).

Bölge parkı çok geniş bir rezerve sahasıdır. Bu saha içinde başka sahalarda olmayan veya ender rastlanan peyzaj güzellikleri vardır. Bir veya daha fazla şehre veya bütün metropoliten bölgesine hizmet eder. Bölge parklarının fonksiyonları; kent içinde oluşturulan bazı rekreasyon imkanlarını temin etmek, bir metropoliten sahası içindeki kentlerin gelişimine mani olarak, birleşmelerini önleme yönünde yeşil kuşak olarak vazife görmektir (Öztan 1968).

Aksaray’da kent parkı niteliğinde 1 adet park bulunmaktadır. 159.072 m² gelen Kültürparktır. Kişi başına 1,05 m²’lik bir park alanı düşmektedir. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı normlarına göre kent düzeyinde kişi başına 1,5 m²’lik kent parkı alanı gerekmektedir. Kişi başına 0,45 m²’lik norm açığı ortaya çıkmaktadır. Bu rakamın Aksaray kent nüfusu ile çarpımı sonucunda bulunan 67.672 m²’lik bir kent parkı açığı bulunduğu görülmektedir.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı 15.000 nüfuslu mahalle ünitesinde kişi başına 1 m² mahalle parkı önermektedir. Buna göre bir mahalle parkı için 15.000 m²’lik bir alan gerekmektedir. Aksaray kentinde mahalle parkları incelendiğinde 86 adet parktan 4 tanesi bu standartlarda olduğu görülmektedir.

Aksaray kentinde son yapılan imar plan çalışmasında 3352 adet park alanı önerilmiş bu önerilen alan toplamı 9.759.829 m² dir. Düzenlenmiş mahalle park alanı sayısı şu anda ise 86 adettir. 419.838 m² dir. Aksaray da 44 mahalle mevcuttur. Alan genelinde kişi başına 2,48 m² mahalle parkı alanı düşmektedir. Bayındırlık ve İskan Bakanlığının normlarının üzerinde gözükmektedir. Fakat bu oranlar mahallelere eşit dağılmadığından nüfusu yoğun mahallelerdeki kişi başına düşen yeşil alan miktarı normların çok altında kalmaktadır (Çizelge 4.14). Ek-2’de kentteki parkların

bulundukları mahalleleri ve m² alanları verilmiştir.

Çizelge 4.14. Aksaray İli Kent ve Mahalle Parklarının Durumu.

Türü	Alanı(m ²)	Nüfus	Adet	m ² / kişi
Kent Parkı	159.072	150.384	1	1,05
Mahalle Parkı	419.838		86	2,48
TOPLAM	578.910		87	3,53

Aksaray’ın 44 mahallesinde toplam 87 adet parkı vardır. Yeni Mahalle, Zincirli, Kalınlar, Bedirmuhtar, Muhsin Çelebi, Hamidiye, Pamucak, Sofular, Şeyh Hamit, Selçuklu ve Somuncu Baba Mahallelerinde park yoktur. Geriye kalan 34 tanesinde ise park alanları mevcuttur. Bu park alanı olmayan mahalleler Aksaray’ın en eski mahalleleridir. Eski yerleşim yerleri olduğu için yeşil alan yeteri kadar ayrılmamıştır. Sonradan kurulan mahallelerde ise daha çok yeşil alan ve park alanı ayrılmıştır. İlde bulunan mahallerin % 80’inde park varken %20’ünde park yoktur. Bu oranlara bakıldığında planlama yapılırken park alanların gelişi güzel dağıtıldığını ortaya koymaktadır. Planlama yapılırken kent yoğunluğu kesinlikle dikkate alınmadan mahallelerin ihtiyaçları bilinmeden planlama yapıldığını ortaya koymaktadır.

Aksaray kentinde mülkiyeti belediye'ye ait 87 adet park bulunmaktadır. Kültür Park, Gaffar Okan Parkı ve Ihlara Vadi parkı haricindeki diğer parklar bulundukları mahalle, apartman, cadde ve sokak isimleri ile anılmaktadır.

Mevcut parklar kullanıma sunuldukları yerleşim birimlerine göre incelendiğinde bulundukları mahallelerin nüfus ölçüsü yönünden yeterli olmadığı görülmektedir. Kentte nüfus açısından yoğun, mahallerde kişi başına düşen yeşil alan miktarı az iken, buna kıyasla nüfusu az yoğun mahallerde yeşil alan miktarları artmaktadır. Bu da parkların yerleşim birimlerine gelişigüzel dağıtıldığını ortaya

koymaktadır.

Kentin en büyük parkı konumunda olan ve yapımına halen devamı edilen kültür park ulurmak boyunca bir şerit şeklinde gelişme göstermektedir. Bu park bütün kent insanına hizmet eden kent parkı niteliğinde olabilecek tek parktır. Şu andaki alanı 159 072 m² olan park tüm kent halkına hizmet vermektir. Alanda birçok kapalı ve açık dinlenme üniteleri bulunmaktadır. Halkın rekreasyonel sportif ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir alana sahip olan parkta, çay bahçesi, nargile salonu, lokanta, atla gezinti alanı, hayvanat bahçesi, koşu parkuru, yüzme havuzu, düğün salonu, çocuk oyun alanları, halı saha, idare binası, yürüyüş yolları, çocuk oyun alanları, sinema, luna park ve oturma gurupları alanda bulunan mevcut kullanımlar arasındadır. Su kenarlarında piknik üniteleri ve kamelyalar bulunmaktadır. iyileştirme çalışmalarından sonra ırmağa yeniden su verilmiş ve kültürpark bu avantajı değerlendirmiş olup bunu kayak ve bot gezintisi olarak halka sunmuştur. Park kente sunduğu kullanımlar ve kullanılan malzeme açısından en güzel park konumunda olsa da donanım açısından birçok eksik yönü de göz ardı edilebilecek gibi değil (Şekil 4.15).

Kültür parkta ve Aksaray' da diğer parklarda görülen en büyük sorun sert zemin (beton malzeme) fazlalığıdır. Kültür park bitki yönünden çok zayıf kalmıştır. Araç yolları gibi sert zemin gerektiren bazı kullanımlardan taviz verilerek bu alanların yeşil alan olarak değerlendirilmesi bu sorun açısından uygun bir çözüm olarak görünmektedir. Kültür park da çok yanlış bitkilendirme yapılmıştır. Alana uygun bitki türleri seçilmemiştir.Kültür parkta içerisinde kapsamlı olarak tasarlanmış oyun alanları (futbol, voleybol, hentbol, tenis kortları, yüzme havuzları vb.), sosyal aktiviteler için özel kullanım amaçlı alanlar, piknik yapmak için tasarlanmış özel alanlar yer almamaktadır. Aksaray'da hiçbir park alanında bu şekilde tasarlanmış alan yoktur. Kentin acilen standartlara uygun kent parkı özelliğini taşıyan alanlara ihtiyacı vardır. Alanda kullanımlar birbirinden çok bağımsızdır. Su kenarında bulunan mekânlar rekreasyonel aktiviteler için uygun biçimde düzenlenmiştir. Bu kesimdeki yabancı bitkilere ve kayalıklara müdahale edilerek ırmak kenarı insanlar açısından daha çekici hale dönüştürülebilir. Bunun yanı sıra parkta, banklar, aydınlatma elamanları ve çöp kutuları gibi donatı elamanları uyumlu bir şekilde düşünülmemiştir. Planlamada eksiklikler olmasına rağmen kültür park'ın şu anda Aksaray'da halkın rekreasyonel ve sportif

faaliyetlerine en iyi cevap veren park konumunda olduğu söylenebilir (Şekil 4.16).

Şekil 4.15. Kùltür Parktan Bir Görünüm (Orijinal 2007).

Şekil 4.16. Bakımsız ve Bitkilendirmenin Yanlış Olduğunu Gösteren Kùltür Parktan Bir Görünüm (Orijinal 2007).

Kent halkı için önemli bir yere sahip olan Kılıçaslan Parkı, bu önemini kent merkezine yakın olmasıyla kazanmıştır. Kent merkezine yakın tek piknik alanıdır. Belediye tarafından 2002 yılında revizyonu yapılan parkta piknik üniteleri, çocuk oyun alanları bulunmaktadır. Parkın girişindeki çay bahçeleri halk tarafından sık kullanılmamaktadır. Bu yüzden alan piknik alanı özelliğinin dışına çıkamamıştır Kent halkının hafta sonları yoğun olarak kullandığı Kılıçaslan parkındaki piknik üniteleri yetersiz ve düzensiz yerleştirilmiştir. Alanın içinden geçen ırmak ta bu alanın piknik alanı olarak kullanılmasının en önemli sebebidir. Halka sunduğu aktiviteler bununla kısıtlı olan park da bitki türü de azdır.

Kılıçaslan parkı Aksaray'ın en eski mesire yeri olarak kullanılan alanıdır. Bu park alanı uluırmak yatağında bulunan çok yeşil ve ağaçlık bir alandır. Bu alan Bayram Baba Mahallesinde bulunmaktadır. Bu alan eğer tam standartlara uygun biçimde düzenlenirse Aksaray'ın kent parkı özelliğini taşıyabilecek bir alandır. Uluırmağın bu parkın içinden geçerek bu alanı ikiye bölmektedir. Bu alan bitki dokusu yönünden çok geniş bir yelpazeye sahiptir. Bu alanda bulunan ağaçlar çok yaşlı olup kendi doğal halinde büyümeye bırakılmıştır. Bu alanda zemin düzenlemesi olarak bir çalışma yapılmamıştır. Çalı olarak parkta böğürtlen kendi doğal halinde gelişme göstermektedir. Bu alan bulunan ağaçlar kesinlikle muhafaza edilmelidir. Bu alandaki ağaçlar son yıllarda sulanmadıklarından dolayı birçoğu kurumaya yüz tutmuştur. Aksaray halkının yaz aylarında piknik alanı olarak yoğun bir şekilde kullandığı bir alandır. Doğal haliyle insanların ilgisini çekmektedir. Bu alan bakımsız ve korumasız bir vaziyettedir. Halkın yoğun olmadığı zamanlarda koyun sürülerinin uğrak yeri konumundadır. Bu alanın acilen en kısa bir sürede mülkiyet sorununu halledilip bir kent parkı oluşturulmalıdır (Şekil 4.17).

Şekil 4.17. Kılıçaslan Parkının Mülkiyet ve İmar Planından Kaynaklanan Sorun Nedeniyle Kendi Haline Bırakıldığıının Görüntüsü (Orijinal 2007).

Kılıçaslan parkının mülkiyet olarak 67.000 m² si belediyeye ait olup diğer kalan kısımları özel mülkiyete aittir. Bu mülkiyet sorunu çözülmeye çalışılmaktadır. En kısa sürede mülkiyet sorunu çözülüp planlaması yapılmalıdır. Bu park alanında bakımsız halde 2 adet WC, çocuk oyun alanları, oturma gurupları ve çeşmeler mevcuttur. Bu donatı elemanları kesinlikle yetersiz olup, birbirinden çok bağımsız ve çok bakımsız bir vaziyettedir. Nazım imar planında meşelik olarak adlandırılan alanda *Quercus L.*, *Platanus orientalis*, *Populus alba*, *Populus tremula*, *Pinus nigra*, *salix alba*, *salix babylonica*, *Robinia pseudoacacia*, *Acer negundo*, *Fraxinus excelsior* bulunmaktadır. Çalı olarak yabancı böğürtlen bulunmaktadır. Bulunan bu bitkilerde çok bakımsız ve kendi haline bırakılmış bir vaziyettedir.

Kılıçaslan parkı, alanda bulunan doğal bitki türleri korunarak yeni bir düzenleme yapılmalıdır. Aksaray Belediyesi 2007 yılı içerisinde bu alanda bir düzenleme yapmayı düşünmektedir. Bu amaç doğrultusunda Kılıçaslan park

projesini Türkiye genelinde yarışmaya açmıştır. Bu yarışma sonucunda bu sene içinde düzenlenecektir (Şekil 4.18).

Şekil 4.18. Kılıçaslan Parkı Piknik Alanında Bulunan Oturma Banklarından ve Alanda Bulunan Doğal Bitki Örtüsünden Bir Görünüm (Orijinal 2007).

Kentte diğer bir büyük park Fatih Mahallesi dinlenme parkıdır. Park anayol üzerinde 18.393 m² alana sahiptir, isimden de anlaşılacağı gibi Fatih mahallesi sakinlerine hizmet vermektedir. Alanda kapalı ve açık oturma birimleri, amfi tiyatro, çocuk oyun alanları, süs havuzları, yürüyüş yolları, oturma gurupları, basket sahası ve danışma binasından mevcuttur. Fakat bu idare binası şu anda temizlikçilerin malzeme koyduğu yer olarak kullanılmaktadır. Parkta bulunan iki adet büfede atıl vaziyettedir. Park alanında bulunan süs havuzu şeklinde suni kayalardan yapılan bu havuz estetikten uzak ve çok geniş bir sert zeminden oluşmaktadır (Şekil 4.20). Yapımı 2004 yılı içinde tamamlanmış olan park, belediyenin maddi olanaksızlıklarına yenik düşmüştür Donatı elemanları, oturma birimleri bulundukları mekânla ve birbiriyle uyumsuz durumdadır. Uzun süreli kullanımlarda konforsuz bir yapı göstermektedir. Diğer taraftan park mekânı gece kullanımları için de uygun yapıda değildir. Bu nedenle çevredeki halk tarafından genellikle ikindi saatlerinde toplu olarak eğlenilebilen bir mekân olarak

değerlendirilmektedir.

Şekil 4.19. Fatih Mahallesi Parkında Bulunan Süs Havuzundan Bir Görünüm (Orijinal 2007).

Park'ın projesi incelendiğinde aplikasyonun, tasarımcının düzenleme ilkelerine uygun biçimde gerçekleştirilmediği görülmektedir. Bu nedenle özellikle park içi ulaşım ve rekreasyonel aktivitelerde birtakım aksaklıkların yaşandığı gözlenmektedir. Aksaray'da parkalar içerisinde bitki çeşitliliği en fazla olan parktır. Gereğinden fazla çok bitki türü kullanıldığından ve çocuk oyun alanlarında kullanılmaması sakıncalı olan bitki türleride kullanıldığından bitkilendirme yönündende yanlışlıklar yapılmıştır. Bu eksiklere rağmen Fatih Mahallesi parkı en çok kullanılan parklar arasındadır. Fatih Mahallesi Parkı diğer parklara oranla 10 400 nüfuslu Fatih Mahallesi'nin sosyal, rekreasyonel gereksinimlerini karşılamaktadır. Parkta kullanılan oturma gurupları ve kamelyaların çok kullanışsız bir görünümde olduğu (Şekil 4.20) de görülmektedir.

Şekil 4.20. Fatih Mahallesi Parkında Bulunan Taştan Yapılmış Kamelyalardan Bir Görünüm (Orijinal 2007).

Ayrıca Fatih mahallesinde 3 adet park daha bulunmaktadır. Bunlardan birisi Buğdaycılar Apt. önündeki 4.296 m² alana sahip olan dinlenme alanıdır. Bu park kentteki diğer Örneklerinden çok farksız değildir. Parkta oturma bankları haricinde özel bir kullanım yoktur. Daha çok apartman sakinlerinin özellikle çocukların kullandıkları bir mekândır. İkincisi ise Turizm Otelcilik Okulunun önündeki parktır. Bu park da Turizm Otelcilik Okuluna hizmet veren bir park konumundadır. Diğerisi ise Trafik parkıdır. Bu park çocukların ve gençlerin trafik işaretlerini daha kolay öğrenmesi için düzenlenmiş bir parktır. Onun dışında oturma gruplarına ve süs havuzlarına yer verilmiştir (Şekil 4.21).

Fatih mahallesinde mahallede bulunan çocukların spor yapmaları için Fatih Mahalle parkı yakınına yeni olarak 1806,99 m² futbol sahası yapılmıştır. Yapımı bu yıl tamamlanmış olan yürüme yolu birçok mahalle sakininin kullanımına olanak sağlamaktadır. Bir yürüme yolunun gerektirdiği konforda olduğu söylenebilir.

Şekil 4.21. Fatih Mahallesiindeki Trafik Parkından Bir Görünüm (Orijinal 2007).

Kentin en eski parkı olan Ulu Camii önü park alanı, kent halkına uzun yıllar hizmet etmiştir. Belediye tarafından parkın revizyon planı hazırlanmış 2006 yılı içerisinde ulu camii önü park alanı yeniden düzenlenmesi için ihale edilerek parkın yapım çalışmaları devam etmektedir. Bu parkın büyük bir kısmı bitmiş durumdadır. Alanın tamamen değiştirilerek kent halkı için daha kullanılabilir ve konforlu bir hale dönüştürülmesi düşünülmektedir. Planda belli bitki türleri korunmuş, mevcut sert zeminler üzerinden yenilemeye gidilmiştir. Alanın en büyük özelliği merkezi park niteliğinde olmasıdır. Aksaray'ın en eski parkı konumundadır. Bu park alanında eskiden olan Kız Meslek Lisesi ve park pastanesinin olduğu yerler kaldırılarak park alanı daha geniş bir alana yayılmıştır. Bu parkın toplam alanı 15.000 m² dir. Yeni planlaması yapılan bu parkta oturma gurupları, gezinti yolları, WC, çay bahçesi, otopark, sadırvan ve büfeler bu alanda bulunmaktadır. Yapılan yeni düzenleme ile eski olan ağaç ve çalılarının bir kısmı kesilmiştir. Geriye kalan ağaç ve çalılarının mevcut durumları muhafaza edilmektedir. Bitki çeşitliliği yönünden zengin olan parkta *Cedrus libani*, *Salix babylonica*, *Acacia dealbata*, *Pinus nigra*, *Morus alba*, *Aesculus hippocastanum*, *Morus alba* 'Pendula', *Viburnum opulus*, *Evonymus japonica*, *Spirea vanhouttei*, *Rosa spp.*, *Philadelphus coronarius* bulunmaktadır.

Belediye önü dinlenme alanı olarak nitelendirilen 1 231 m²' lik alan kentin en işlek caddesi olan bankalar caddesi boyunca uzanmaktadır Bu alan, halkın günlük yaşamında kısa süreli dinlenme eylemlerini gerçekleştirdikleri küçük fakat önemli bir dinlenme mekânı konumundadır. Alanda, kaskatlı bir havuz ve bu havuzun etrafını çevreleyen yürüme yolu ve havuz üzerinden bu yollar birbirine bağlayan köprüler, oturma birimleri bulunmaktadır. Bitki yönünden de zenginlik arz eden alanlar arasındadır. Genelde havuzun etrafında çalılara yer verilmiştir. *Berberis thunbergii* 'Atropurpurea', *Mosa spp.*, *Thuja orientalis*, *Thuja orientalis* 'Aurea', *Juniperus sabinaj'axis baccata*, *Juniperus oxycedrus* bu alanda bulunan çalılardır. *Sophora japonica* ve *Acacia dealbata* da oturma birimlerinin arka taraflarında bulunan ağaçlardır. Ayrıca bu alanda *Abies nordmanniana*, *Cupressus sempervirens*, *Cedrus atlantica*, *Pinus nigra*, *Picea glauca* 'Conica' bulunmaktadır (Şekil 4.22).

Şekil 4.22. Ulucami Önü Parkı ve Belediye Önü Dinlenme Alanından Bir Görünüm (Orijinal 2007).

Gaffar Okan Parkı, Zafer mahallesinde 11 012 m² alana sahiptir. Parkta kapalı ve açık oturma birimleri bulunmaktadır. Devlet Hastanesinin yanında bulunan park daha ziyade hasta ziyaretlerine gelen vatandaşlar tarafından tercih edilmektedir. Sunduğu aktivite olanakları kısıtlı olan park sadece pasif dinlenme amaçlı kullanımlar için uygun nitelikler taşımaktadır. Bu park alanın yakınlarında konut alanları çok azdır. Bu park alanın yakınlarında Devlet Hastanesi, Ceza evi, Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ve D.S.İ bulunmaktadır. Park alanın daha çok kamuda çalışan ve kamu binalarında işi olanların kısa süreli ziyaret ettikleri alandır. Bu parkta bulunan donatı elamanları ve bitkiler çok bakımsız durumdadır. Park alanında oturma yerleri ve çocuk oyun alanları bulunmaktadır.

Ihlara Vadi Parkı, Taşpazarı Mahallesinde olup 11 218 m² lik alana sahiptir. Bu parkın bulunduğu alan eski Metroji yeri parkı olarak geçmekteydi. 2006 yılı içerisinde yeniden düzenlenmiştir. Aksaray'ın Konya ve Adana yolundan şehrin tam giriş kısmındadır. Bu park alanına Ihlara Vadisinin minyatürü bu alana yansıtılmaya çalışılmıştır. Bu park adını Ihlara Vadisinden almaktadır. Bu park Aksaray Belediyesinin 2006 yılı içerisinde yapmış olduğu en büyük projelerden birisidir. Park alanında seyir terasları, çocuk oyun alanına, anıt, çeşme ve geniş bir su yüzeyine yer verilmiştir. Bu parkın enbüyük eksikliği parkın her tarafından yoğun trafik akışının olmasıdır. Parka ulaşmak isteyenlerin rahat bir şekilde güvenilir şekilde ulaşmaları için alt geçit veya üstgeçidin en kısa sürede yapılması gerekmektedir. Bu parkın ulaşım sorunu çözülmezse mahalle sakinlerine ve kent insanına istenildiği şekilde hizmet edemeyecektir. Park yapımı olarak Aksaray'ın 2006 yılı içerisindeki en büyük yatırımın yapıldığı alandır. Bu parkta yoğun bir bitkilendirme yapılmıştır. Bu park yeni yapıldığı için kullanılabilirliğini ve parkın eksik taraflarını parkın kullanılmaya başladıktan sonra göreceğiz.

Kentte bulunan diğer parklar ise kullanılan malzeme ve planlama yönünden birbirleriyle aynı özelliğe sahiptirler. Küçük ölçekli mahalle aralarında yer alan ve fazla bir işlev içermeyen bu parklar, mahalle sakinlerinin ve çocukların akşam saatlerinde kullanabildikleri oturma ve çocuk oyun elemanlarından oluşan parklardır. Kent merkezine yakın olan mahallelerden uzaklaştıkça parklara ve özellikle bitkilere verilebilecek tahribatı önlemek amacıyla 1 m yüksekliğinde sınır elemanlarıyla çevrilmişlerdir. Bu uygulama, halkın park mekânını bilinçsiz kullanımlarla tahrip edeceği varsayımından hareket etmektedir, kent merkezinden

uzaklaştıkça parklar bitkisel materyal ve donanım açısından zayıflayan bir yapı arz etmektedir. Parklarda daha çok kullanılan oturma gurupları çok kullanışsız ve estetikten çok uzak bir görüntü sergilemektedir (Şekil 4.24). Park alanında spor alanı olarak ayrılan alanların çocukların istekleri doğrultusunda düzenlenmelidir. O mahallenin çocuklarının daha çok hangi spor oyunlarına ilgisinin olduğuna bilinerek düzenlenmelidir (Şekil 4.23).

Şekil 4.23. Beden Eğitim Yüksek Okulu Karşısı Parkında Basket Sahasından Görünüm (Orijinal 2007).

Şekil 4.24. Çok Parkta Kullanılan Beton Duvarlar ve Oturma Grupları Hassas Mahalle Parkından Bir Görünüş (Orijinal 2007).

Araştırma alanında yer alan parkların, planlamada tasarımın önemli bir aşaması olan tür seçim ilkeleri göz ardı edilerek, bitkilerin dendrolojik özellikleri dikkate alınmadan rasgele bitkilendirildiği gözlenmiştir. Bu nedenle bitkiler estetik ve fonksiyonel yönden istenilen etkiyi sağlayamamaktadırlar.

Park ağaçları seçiminde kullanılabilecek ölçütler:

- Büyük hacimli
- Uzun Ömürlü
- İklim, hastalık ve zararlılara, hava kirliliğine dayanıklı
- Ekonomik (fazla bakım istemeyen)
- Yaprakları döktüğünde dekoratif dalı veya kışın yeşil kalabilen ağaçlar.

Parklarda kullanılan ağaçlar geniş taçlı, uzun gövdeli ağaçlar olmalıdır. Gövde, altına girilebilir yükseklikte olduğu zaman alandan kazanılmaktadır. Aynı zamanda yaprak yüzeylerinin toplam ölçüleri göz önünde bulundurulduğunda çim yüzeyden daha fazla yeşil alan elde edilmektedir (Ek-8) (Türel 1988).

Revizyonlar kapsamında parklara zaman zaman dikimi yapılan yeşil doku elemanları, özellikle boylu ağaçları alana bitkilendirme tasarımı ilkeleri doğrultusunda değil genellikle rasgele yerleştirilmektedir. Aslında bu parklarda bitkisel materyale yeterince yer verilmemiş, Bitkiler fonksiyonel amaçlı kullanılmamıştır. Peyzaj Mimarlığı uygulamaları için sağlanan bitkiler, parklara büyüklüğüne, küçüklüğüne merkezi olup olmamasına göre dağıtılmıştır. Bütün parklarda farklı bir kullanım ve bitki çeşitliliğine rastlanmamıştır.

Aksaray kentinde parklar tekdüze olup belirli bir kent kimliğini yansıtacak bir tarz ve anlayış ortaya konmamıştır. Kültür park, Fatih parkı ve Ihlara Vadi parkı haricinde diğer parklar kullanımlar açısından birbirinin kopyası görünümündedir. Hiçbir materyal konforlu ve kullanışlı planlanmamıştır. Eleştirel bir gözle incelendiğinde bu mekânlar yalnızca yerleşimler arasındaki parsel boşluklarının değerlendirilmeye çalışıldığı izlenimi uyandırmaktadır.

Parklarda çiçek parteri olarak ayrılan alanların boş bırakıldığı ya da çim alanına dönüştürüldüğü görülmektedir. Parkların genelde bakımsız, havuzların boş olduğu görülmektedir (Şekil 4.25)

Şekil 4.25. Fatih Mahallesinde Bulunan Parktan Bir Görünüm (Orijinal 2007).

Kentteki mevcut parklar gözden geçirildiğinde, parkların İl içi dağılımının alan niteliği ve kullanım biçimi bakımından çok yetersiz olduğu görülmektedir. Ancak son üç yılda yapılan çalışmalar umut vericidir.

Aksaray Belediyesinin 2005 yılı içerisinde 480.000 m² lik alanı Çevre ve Orman Bakanlığı'ndan alınarak bu alanda hobi bahçeleri yapılmaktadır. Bu alan Tacin Mahallesiinde bulunmaktadır. Bu alan Aksaray merkeze yakın geniş bir alana sahiptir. Bu alanın şu anda 27.229 m² si hobi bahçesi olarak tasarlanmıştır. Her yıl içerisinde kiraya verilmektedir. Bu alan Aksaray için kent parkı oluşturulabilecek en müsait alanlardan biridir. En kısa sürede bu çalışmanın başlatılması gerekmektedir.

Aksaray'da park yapma çalışmaları 2000 yılından sonra hız kazanmıştır. 2000 yılına kadar Aksaray'da 40 park yapılmıştır. 2000 yılından kısa bir zamanda 40 yeni park yapılmıştır. Diğer parklarında yenilemesi yapılmıştır. 2006 yılı içerisinde 14 yeni park yapılmıştır. Vadi parkı ve Ulucami önü parkı yapılan büyük parklardandır. Aksaray kentine bundan sonraki yapılacak parkaların kent kimliğini yansıtan özellikte ve halkın ihtiyaçları doğrultusunda planlanmalıdır. Belediyenin bakım işlerinde çalışan elamanların çok iyi eğitilmesi gerekmekte ve bakımın zamanında çok iyi bir şekilde yapılması gerekmektedir. Yanlış bakımdan dolayı şu anda kentteki çoğu parkın bitkilerin formu bozuk veya bitkilerin çoğu gelişimini tamamlayamamış elden çıkmak üzereler.

Aksaray kentinde bulunan ulucami önü parkı, Vadi parkı ve Kültür park projelerinin haricindeki alanların planlarının hepsi birbirine benziyor ve bitkilendirme yönünden çok basit kalmaktadır. Kente adapte olmuş uygun bitki türlerinin kullanılmaması ve uygun kullanılan bitki türlerininse bakımsız olmasından dolayı tüm parkların yeniden bitkilendirilmesi gerekmektedir.

Aksaray Belediyesi yetkililerinden edinilen bilgilere göre halen rekreasyon amaçlar için kullanılabilecek 20 adet yeni parkın 2008 yılı içerisinde yapılması sürmektedir. Ancak kentte park alanlarının arttırılmasının yanı sıra yönetim ve bakım hizmetlerinin de aksamadan verilebilmesi için özellikle bütçe imkânları açısından da gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

4.2.3 Çocuk Oyun Alanları

Oyun kavramı, çocuğun boş zamanını değerlendirici, yetişkinin ise günlük iş ya da uğraşısı dışında eğlendirici nitelikte olan ve kendini ifadeye olanak sağlayan faaliyetlerdir. Yarışma, araştırma ruhu ile daha çok aktif niteliktedir. Bu kavram, boş zamanların değerlendirilmesi kavramı ile eş anlamlı olarak ta kullanılmaktadır. Ama oyun daha çok gelişme amacıyla çocukların başvurdukları bir faaliyettir (Tezcan 1977).

Oyunun çocuk için faydalarını şöyle özetlemek mümkündür:

- Oyun ile vücut, ruh eğitilir.
- Çocuk çeşitli denemeler ve çevreyi tanıma yolu ile bir takım korkuların etkisinden kurtulur.
- Oyun, hayal gücü, yaratıcılık, keşfetme, hüner, akıl ve problem çözme yeteneğini geliştirir.
- Oyun, çocukta işbirliği ve dayanışma duygusunu geliştirir.
- Oyun, çocuğun gelişimini ve çevresine girişkenliğini sağlar.
- Oyun, çocuğun konsantrasyon gücünü artırır.

Oyun tipleri genellikle, çocuğun yaşı ve oyunun çocuk üzerindeki etkisi esas alınarak belirlenmektedir. Wahlin (1972) ve Trillitzsch' e (1975) göre, başlıca oyun tiplerleri şunlardır:

- İşlevsel oyunlar
- Hareket oyunları
- Konstrüktif (yaratıcı) oyunlar
- Sosyal (rol) oyunlar
- Gösteri oyunları
- Kurallı (grup) oyunlar
- Sporsal oyunlar

Kentlerde açık ve yeşil alanlar içerisinde bir bölüm olarak düşünülen Çocuk oyun alanları, çeşitli yaş gruplarına hitap eden, farklı alet ve ekipmanlarla donatılan, aynı zamanda ebeveynlerin de kullanabileceği mekânlar olarak düzenlenmektedir.

Çocuk Oyun Alanları, Açık ve Yeşil Alanlar içerisinde önemli bir bölüm oluşturmaktadır. Çocuk oyun alanları çok genel bir deyim olup, 0–12 yaşlar

arasındaki çocukların çok değişik nitelikteki oyun alanlarını ifade etmektedir. Nitekim çocuk, dünyaya geldikten hemen sonra aksiyonları ile çeşitli mekânlarda çeşitli şekillerde oynayabilmektedir. Oyun onun için; yemek, içmek, uyumak, v.b. gibi en doğal ihtiyaçlardan birisidir (Gültekin ve Altunkasa 1983).

Kentlerin yeşil alan sistemlerinin bir bölümü olan çocuk oyun alanları genel olarak 1–14 yaş grupları arasındaki çocukların yararlanabileceği oyun parkları olarak tanımlanmaktadır. Buna göre çocuk oyun alanları iki ana bölümde incelenir:

1. Çocuk bahçeleri (Playlot): Kent yeşil alan sistemlerinin en küçük birimini oluşturan ve 6 yaşından küçük çocuklar için düzenlenen oyun yerleridir.

2. Oyun alanları (Playground): Esas amaçları 6–14 yaş arasındaki çocuklara hizmet etmekle beraber daha kapsamlı fonksiyonları içeren açık alanlardır. Okul öncesi çocukları için oyun yeri yanında, erişkinler için de belirli ölçüde yararlanabilecekleri sportif faaliyetlerin yapıldığı alanları içerirler (Emekçi 1995).

Lewis (1957)'e göre, her çocuk için en az $6.5m^2$ oyun alanı gereklidir. Genellikle planlamada bir mahalledeki çocukların $1/3'$ nün aynı oyun alanında olacağı düşünölmeli ve alan ihtiyacı buna göre saptanmalıdır.

Ritter (1964)'e göre 5–15 yaş grubu Çocuk Oyun Alanları için; 800 m.lik bir ulaşım mesafesinde her 800 kişi için 4 dekar (kişi başına $5m^2$) bir alana ihtiyaç olduğunu ve her mahalle için en az 40 dekarlık bir alanın gerekliliğini ortaya koymaktadır (Akdoğan 1972).

Almanya'da kabul edilen standartlara göre 1–6 yaş arası kişi başına $0.5m^2$, 12–18 yaş arası gençlere $1.0 m^2$, 18'den yukarı erginlere ise $1.0 m^2$ oyun alanı kabul edilerek planlamalar yapılmaktadır (Uzun 1990).

Ölkemizde bugün kentsel ölçekte planlama faaliyetleri 3194 sayılı "İmar Kanunu" ve onu açıklayan 9.11.1985 tarihli "İmar planlarının yapımına dair yönetmelik" hükümleriyle düzenlenmektedir. Buna göre kişi başına belediye ve mücavir alan sınırları içinde $7 m^2$, belediye ve mücavir alan sınırları dışında $14 m^2$ aktif yeşil alan düşmektedir (Anonim 1985). Ancak bu ölçülerin nerede bulunduğu, neye göre tespit edildiği yasa ve yönetmeliklerde açıklanmamış sadece "Bu standartlara uyulur" denilmekle yetinmiştir. Bununla beraber mahalle ölçeğinde oyun ve

çocuk bahçeleri için Bayındırlık ve Iskan Bakanlığı 1.5 m²/kişi, TMMOB Mimarlar Odası ise 4.0 m²/kişi yer ayrılması gerektiğini belirtmiştir (Bakan ve Konuk 1987).

Oyun alanları yerleşim konumuna ilişkin olarak, trafik güvenliği sağlanmış, kolay ulaşılabilirlik mesafesi içinde mümkün olduğu ölçüde okullar ve konutlarla ilişkili veya bitişik alanlarda planlanmalıdır. Uygun yer seçimi, yapısal ve bitkisel elemanların kullanılmasıyla güvenlik sağlanabilir. Ulaşılabilirlik ise konutlara ve okullara yeterli uzaklıkta, her mahalleye en az bir oyun alanı düşünülerek gerçekleştirilmelidir. Kolay ulaşılabilirlik mesafesi 0–2 yaş için 30 m, 3–6 yaş için 70–190 m, 7–11 yaş için 150–350 m, 12–15 yaş için ise 350 m'dir.

Planlamada çocukların yaş grupları ve cinsiyetleri dikkate alınmalı, birbirlerine zarar vermeden oynanabilecek tek başına ve grup oyununa imkân verilmelidir. Çocuk oyun alanlarından çocukların yeterli şekilde yararlanmaları ise yapı ve nüfus yoğunluğu dikkate alınarak o çevrede oturan çocuklara yetecek sayı ve büyüklükteki mekânların planlanmasıyla sağlanmalıdır (Önder ve Memlük 1997).

Oyun alanının çevresi ve trafik de bir diğer önemli konudur. Trafik yoğunluğundan uzak alanlar bu mekânlar için idealdir. Ayrıca konut alanlarına yakın olması ebeveynlerin çocuklarını kontrol altında tutmasını sağladığı için alanın kullanımını artırır. Bunun yanı sıra çocuklarıyla alana gelecek kişileri de mekân içinde düşünmeli ve buna uygun çözümler üretilmelidir.

Oyun alanı içinde ise güvenlik ön planda tutulmalıdır. Oyun elemanları için gerekli boşluk ve güvenlik alanları dikkatle tespit edilip, oyun elemanları arasında gerekli olan açıklıklar bırakılmalıdır.

Bu mekânlarda çocuğun yaratıcılığını artıracak elemanlar mutlaka kullanılmalıdır. Örneğin kum ve suyun başlıca aktiviteler olarak kullanılması gereklidir. Çocuklar yaratmayı, şekillendirmeyi son derece severler. Ayrıca çocukların ruhsal gelişimlerine son derece faydalıdır. Bundan farklı olarak su kumdan bağımsız olarak kullanılabilir. Su özellikle çocukların ilgisini çekerken alanda da güçlü bir tasarım ögesi olarak dikkate çarpar.

Çocuk oyun alanlarında renk önemli bir kriterdir. Dikkat çekici ve canlı renk kullanımı önemlidir. Ayrıca çocukların ruhsal durumlarına göre renk tercih ettiği araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Bu durum oyun alanlarında çocukları harekete

geçirmek, tepkilerini uyarmak için kullanılabilir.

Çocukların düşünme, kontrolü yeniden ele geçirme ve fazla yoğun oyunlardan kaçmayı zaman zaman kendi başlarına başarmaları gerekir, bunun için yalnız olmak daha elverişlidir. Geri çekilmek çocuk için toplumdaki rolünü öğrenmesi açısından önemlidir. Geri çekilme ve kaçış noktaları korunaklı, ayrılmış mekânlardır. Oyun alanının çeşitli yerlerinde olabilir. Çocuğun bir aktiviteyi yenilgi hissini hissetmeden bırakmasıdır. Parklarda çocukların sessiz oyunlarına yönelik özel köşelerin, küçük mekânların, kaçma noktalarının yaratılması parkın kullanımını daha da arttıracaktır.

Çocuk oyun alanının tasarımında dikkat edilmesi gereken noktaları aşağıdaki gibi özetlemek olanaklıdır (Kelkit ve Özel 2000).

1. Bu tip olanaklara görsel ve fiziksel erişiminin kolay olması
2. Yaya ulaşımın taşan yollar ile kesintiye uğramaması.
3. İş bölgelerine yakın olması,
4. Komşuluk birimi içindeki diğer açık alanlarda kolayca ayırt edilebilmesi için bazı zemin ve sınır özellikleri taşıması,
5. Davet edici olması
6. Komşuluk birimi içinde ıve gen değil süregelen bir özellik taşıması, yani her eve yakın olacak biçimde olabildiğince lineer olması
7. Mikro -klimasının konfor koşullarında olması
8. Oyun alanının oyunun örgütlenişine göre uygun olması
9. Her türlü kazayı önleyici biçimde tasarlanması
10. Olanaklıysa, 6–11 ve 12–18 yaş grubunun oyun ve spor etkinliklerini ayrı çözülmesi şeklinde sıralanabilir.

Taban elamanları: Çocuk oyun alanlarında kullanılan zemin malzemesi alan ve oyun aletleri ile uyumlu olmalıdır. Zemin konstrüksiyonu; bölgenin iklim ve toprak özelliklerine, alan büyüklüğüne, kullanım yoğunluğuna, seçilecek oyun elemanlarına göre farklılık gösterir (Önder ve Memlük 1997).

Oyun alanları çeşitli amaçlar için farklı yüzeyleri kapsamalıdır. Değişik oluşturulan yüzeyler çocuğu özellikle dokunma ve görme duyularına alt algılarının gelişmesine yardımcı olur. Yalın ayak dolaşabilecek, düştükleri zaman özellikle tırmanma aletleri çevresinde zarar görmeyecek yüzeylerin oluşturulması gerekir

(Önder ve Memlük 1997).

Oyun alanlarında en çok kullanılabilecek zemin malzemeleri şunlardır:

— Doğal zemin malzemeleri; kum, çakıl, cüruf, toprak, ağaç kabuğu, ahşap, tra-verten, mermer, granit parke.

— Yapay zemin malzemeleri; çim yüzeyler, dökme beton, beton plaklar, karo mozaik, silme mozaik, taraklı mozaik, grobeton döşeme, beton parke, ateş tuğlası, seramik, asfalt, polimer yapılı yumuşak döşeme (Önder ve Memlük 1997).

Aksaray ili'ndeki çocuk bahçelerinin hepsinde zemin döşeme malzemesi olarak kum ve çakıl kullanılmaktadır (Şekil 4.28).

Alandaki düşme ve kazalar için zemin uygun bir malzeme ile yapılmalıdır. Ülkemizde oyun alanlarında en çok kullanılan malzeme kumdur ancak bunun yerine kauçuk gibi esnek malzemelerde kullanılabilir.

Bazı parklarda yer alan kum havuzlarının 3–5 m²' yi geçmediği ve hijyenik koşullara uygun olmadığı görülmüştür. Ayrıca drenaj sistemlerinin olmaması yüzünden çocuk bahçeleri, yağışlı günlerde kullanılamamaktadır.

Gölgeleme elemanları ve oturma birimleri: Gölgeleme elemanları dinlenme ve oyalanma ortamı sağlayan, güneş ve diğer iklim olaylarından koruyucu mekanlar yaratan ve değişik birçok işlev ile peyzaj düzenlemelerinde yer alan farklı tür ve çeşitlerdeki yapısal elemanlardır, işlevleri ve konstrüksiyon farklılıklarına göre pergolalar, çardaklar, gazebolar, verandalar, çadırlar, tenteler, arkadlar, kemer ve tonozlar şeklinde uygulanabilir.

Çocuk oyun alanları uygulamalarında özellikle ebeveynlerin çocuklarını rahatça oturup izleyebilecekleri bir yönlendirme gereklidir. Çocuk oyun alanı içinde güneş ihtiyacını engellememeli, aynı zamanda çok sıcak havalarda çocukların vak-tinde rahatça oynayabilecekleri ortam da hazırlanmalıdır. Bu ortamlar yapısal ele-manlar olduğu gibi ağaç, çalı gibi bitkisel elemanlarla da sağlanabilir (Önder ve Memlük 1997).

Kentte gölgeleme elemanlarına çok az yer verilmiştir. Oturma birimleri olaraktan ahşap banklar kullanılmıştır. Çocuklar bu oyun alanlarını genellikle yaz aylarında güneşin etkisini azalttığı saatlerde kullanmaktadırlar (Şekil 4.26).

Oturma ve dinlenme grupları: Çocuk Oyun Alanları, sadece onu kullanacak olan çocuklar için değil, aynı zamanda ebeveynlerine de hizmet verebilecek şekilde planlanmalıdır. Onların dinlenme, oturma gereksinimlerini karşılayacak gölgeli, sakın mekânlara yer verilmelidir (Kelkit ve Özel 2000).

Ebeveynler, yakın bir mesafeden çocukların oynayıpını görmek isterler. Böylece, hem çocukların birbirleriyle olan davranışlarını kontrol edebilirler, hem de olası kazalarda en kısa sürede müdahale edebilme olanağı bulurlar.

Yine ebeveynlere yönelik hazırlanan oturma banklarının iklim koşulları dikkate alınarak, bitkilerle gizleme, gölgeleme v.b. fonksiyonları sağlayacak biçimde yerleştirilmesi de doğru bir planlama ilkesi olacaktır.

Aksaray'da çocuk oyun alanlarında kullanılan oturma birimleri ve dinlenme gurupları estetikten çok uzak bir görüntü sergilemektedir. Dinlenme gurupları daha çok taşların üzerine ahşap oturma yerleri yapılarak düzenlenmektedir.

Tuvalet ve çöp elemanları: Çocukların temizlik ve tuvalet ihtiyaçtan için tuvaletlerin, su içme, ellerini yüzlerini yıkama ya da su objesini oyunları ile birleştirme amaçlarıyla çeşmelerin oyun alanına yakın bir yerde inşa edilmeleri ve bakımlarının sağlıklı olarak yapılması şarttır. Fakat çocuk oyun alanları planlamalarında bu elemanlar en son akla gelen elemanlar olduğu için, çok az rastlanmaktadır. Araştırma alanında hiçbir çeşme ve tuvalete rastlanmamıştır.

Günümüzde, insanın doğadan uzaklaştığını düşünürsek yapay ya da doğal oluşturulan park alanları her yaşta insanın çeşitli gereksinmesine hizmet etmeli ve çevre bilincini geliştirmelidir, özellikle çevre kirliliği ile ilgili alınması gereken önlemler ve konunun hassasiyeti daha çocukluk çağından itibaren benimsetilmelidir. Küçük yaşlarda kazanılan alışkanlıklar daha kalıcı olduğundan her oyun alanında mutlaka çöp elemanlarının bulunması gereklidir (Önder ve Memlük 1997).

Kentteki çocuk oyun alanlarında çöp elemanları uygun bir şekilde planlanmamıştır. Çocuk bahçelerinin birçoğunda çöp kutularının yok olduğu görülmektedir. Kentteki çocuk oyun alanlarının hiçbirisinde tuvalet bulunmamaktadır.

Çevreleme elemanları: Kuşatma elemanları dış mekânla ilişkiyi sağladığı gibi sınırlandırma ve mahremiyet sağlama fonksiyonu ile ayırıcı, hacim ve mekân gelişimlerini vurgulayıcı özelliklere sahiptirler. Çocuk oyun alanlarında yer alan kuşatma elemanlarının seçiminde mümkün olduğu kadar sade, sağlam, basit. Çevre ile uyumlu ve kolay temin edilebilir malzeme seçilmesi gereklidir. Kuşatma elemanı olarak düşünebileceğimiz ilk malzeme yeşil çitler olmalıdır. Daha sonra ahşap çit, parmaklık ve pencereler, doğal taşla yapılmış duvarlar, beton duvarlar ve son olarak demir parmaklıklar, çelik teller tercih edilmelidir (Önder ve Memlük 1997).

Araştırma alanındaki çocuk bahçelerinin birçoğunda çevreleme elemanı olmadığı gibi olanlarda ise beton duvarlar kullanılmıştır (Şekil 4.29).

Oyun elemanları: Çocuk oyun alanlarında kullanılan elemanların özellikleri ve çeşitleri, alanın ölçüsüne ve kullanıldığı yere göre değişir. Oyun elemanlarında bulunması gereken özellikler şöyle sıralanabilir:

— Sade, renkli, uyumlu, ayrıntıları az, pürüzü, çatlağı, keskin ve sivri yanları bulunmayan, malzemedan yapılmış, dayanıklı, sağlam, bakımı ve temizliği kolay olmalıdır.

— Hava koşullarına ve uzun süreli kullanıma elverişli olup, çok yönlü olarak kullanılabilmesi birden çok çocuğun oynayabileceği paylaşma duygusunu aşılayacak nitelikte olmalıdır.

— Çocuğun yaş gelişimi, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun ölçüde, kolay algılanabilir ve çalıştırılabilir olmalı, biçimi, boyutları, kullanılacağı amaç ve oyun sahasına uygun olmalıdır.

— Elemanlar teknolojik gelişmeleri içeren niteliklere ve melekeler yapıya sahip olup, farklı fonksiyonları içeren oyun araçlarına dönüşe bilmeli, kurulup, sökülmesi ve taşınması kolay, doğal ve ucuz olmalıdır.

—Çocuğun merakını, ilgisini, el becerisini, girişimciliğini, yaratıcılığını, hayal gücünü etkilemeli, dil gelişimi, okuma, yazma ve matematik kavramlarını geliştirici nitelikte ve kasların uyum içinde çalıştırmasına yardımcı olmalı, hareket özgürlüğüne katkıda bulunmalıdır (Önder ve Memlük 1997).

Oyun alanlarının planlanmasında en önemli husus oyun alanının tipine göre seçilecek oyun aleti ve doğru bir planlamadır. Her oyun alanında her tip oyun

aletini kullanmak mümkün değildir. Oyun alanında kullanılacak aletlerin nitelikleri, o yörenin çevre şartlarına göre seçilir ve miktarları da onu kullanacak çocuk sayısına göre belirlenir.

Genel olarak oyun alanlarında kullanılan elemanlar şunlardır; salıncaklar, kaydıraklar, tırmanma aletleri, asma köprüler ve tüneller, atlıkarıncalar, tahtera-valliler, kulübeler, oyun panoları ve abaküsler. Bu oyun aletlerinin yanı sıra oyun alanlarında mini golf sahaları ve satranç köşeleri, hafif materyali lego tipi oyuncaklar, direksiyon panelleri, kütükler, yumuşak ve küçük topla dolu havuzlar, çocukların yaratıcılığını geliştirici oyun elemanları, cadde oyunları için sert yüzeyli bölümler, bisiklet kullanım alanları olabilir. Su ve kum her yaştaki çocuğun çok severek oynadığı oyun elemanlarıdır. Kum havuzları, suya yönelik çeşitli kullanımlar (havuz, şelale, basınçlı su, fiskiye, kanal vs.) oyun alanlarında kullanılabilir (Önder ve Memlük 1997).

Aksaray İlindeki oyun alanlarının çoğunda ana gövdesi demir borudan oturma yerleri ahşaptan imal edilen salıncak, tahterevalli, kaydırak, tırmanma aleti kullanılmış, diğer çeşitte oyun elemanlarına yer verilmemiştir. Plastik ve renkli malzemeden yapılan oyun elemanları çok az parkta bulunmaktadır, özellikle siteler yanına tesis edilen oyun alanlarının bakımı site sakinlerine bırakıldığı ve yeterli bakımı yapılmadığı için kullanılan oyun elemanlarının çoğunun bakımsız, kırık, boyası dökülmüş, paslanmış olduğu görülmüştür. Ayrıca genel olarak oyun alanları içinde oyun elemanlarının az sayıda olması nedeniyle gereksinmeye cevap verememektedir. Çocukların severek oynadığı su ve kumdan oluşan oyun elemanlarına hiç bir oyun alanında rastlanmamıştır (Şekil 4.26).

Parklarımızda özürlü çocuklara yönelik oyun elemanlarının olmamasıdır. Toplumun bir parçası olan ve soyutlanmaması gereken bu çocukların rahatlıkla elde edebilecekleri, elemanların bir bölümünden yararlanabilecekleri ve diğer çocuklarla birlikte oyun olanaklarının olduğu ortamlar planlanmalı, uygun ölçülerde oyun elemanları tasarlanmalıdır.

Bitkilendirme: Çocuk Oyun Alanlarının bitkilendirilmesinde yörenin ekolojik koşullarına uygun bitki türlerinin seçimi önemli bir husustur. Bitkiler, perdeleme, gizleme, engel oluşturma, gölgeleme gibi fonksiyonlarının yanı sıra, çocukları belirli objelere yöneltme, onlara hareket etme bölümleri oluşturma gibi önemli işlevleri ile de kullanılmaktadırlar (Kelkit ve Özel 2000). Bitkisel uygulamalarda;

— Önerilen bitki türlerinin tohum, çiçek ve diken özellikleri çocuklar için tehlike oluşturmamalıdır.

— Herdemyeşil bitki türlerinin kullanımına ağırlık verilmelidir.

—Çocukların bitkileri tanımasına olanak sağlayacak bir yaklaşımla, adeta bir arberetum sahası gibi bitkilendirme yapılmalıdır.

Çiçekleri ile arılan çeken, meyveleri ve yaprakları zehirli olan dikenleri ile çocuklar için tehlike arz eden bazı bitkilerin kullanıldığı gözlenmiştir.

Bitkilendirme tasarımı ilkeleri göz önünde bulundurulmadan rastgele yapılmış, çiçekleri ile arıları çeken, meyveleri zehirli olan ve dikenleri ile çocuklar için tehlike arz eden bitkiler kullanılmıştır.

Bitkisel düzenlemede ise, gölge ve güneş ihtiyacı uygun yerlerde karşılanmalı, üzerinde oynanacak geniş çim alanlarına yer verilmeli, sınırlama, rüzgâr, toz, gürültü önleme gibi farklı düzenlemelerde tasarım ilkeleri göz önüne alınmalı, zehirli ve dikenli bitkilere yer verilmemelidir.

Kentte yer alan hemen bütün parklarda çocuklar için sakıncalı olabilecek *Ligustrum vulgare*, *Thuja orientalis*, *Juniperus sabina*, *Symphoricarpos albus*, *Robinia pseudoacacia*, *Euonymus europaeus* gibi bitki türlerine rastlanılmaktadır. Ek 9'da çocuk oyun alanlarından uzak tutulması gereken zehirli bitkilerin listesi verilmiştir.

Alandaki bitkilendirme kışın alanı sıcak tutmalı ve yazın ise gölge yapmalıdır. Ayrıca rüzgâr da göz önüne alarak tasarım yapılmalıdır. Bunun dışında bitkilendirme yaparken zehirli bitkilerin alana ekilmemesi önemlidir

Aksaray kentinde 59 adet çocuk oyun alanı bulunmaktadır. Konu ile ilgili Aksaray Belediyesinde net bir bilgi bulunmadığından bütün çocuk bahçelerine bire bir gidilerek yerinde gözlem ve tespit edilerek çalışma yapılmıştır. Çocuk bahçelerinin toplam alanı 34.500 m² dir. İlde 0–14 yaş grubu çocuk nüfusu 47.972'dir. Buna göre çocuk başına 0,7 m², kişi başına ise 0,2 m² çocuk oyun alanı düşmektedir (Çizelge 4.15).

Bunlar genellikle binalar arasında ya da parkların içerisindeki boşlukların belli bölümde kompleks oyun elemanlarıyla donatılmasıyla oluşturulmuştur. Oyun elemanlarının yoğun kullanım ve bakımsızlık nedeniyle aşınmış olduğu ve kullanılamaz hale geldiği gözlenmiştir.

Çocuk oyun alanlarına politik bir yatırım gözü ile bakıldığından yer seçimi, alan büyüklüğü, yaş gruplarına göre dağılım göz önüne alınmadan boş bulunan her yer bu amaçla değerlendirilmiştir. İmarlı planları hazırlanırken çocuk oyun alanları konut olarak kullanılamayacak kadar küçük, parsel atığı alanlar olarak görülmektedir (Şekil 4.26).

İl'deki çocuk oyun alanlarının tamamına yakın kısmı, çocuk bahçesi şeklinde düzenlenmiş olup 0–6 yaş grubundaki çocuklara hizmet etmektedir. Buralarda kullanılan oyun aletlerinin çoğu, çocuğun zihinsel ve fiziksel gelişimine katkısı olmayan demir akşamlı salıncak, kaydırak, tırmanma ve tahterevalliden ibarettir (Şekil 4.26).

Kentte bulunan çocuk parkları her ne kadar çocuklar için farklı aktiviteler içermese de akşam saatlerinde, hafta sonlarında çocukların yoğun kullanımına sahne olmaktadır. Çocuklar için klasik çocuk oyun alanı anlayışının yıkılıp en azından kentte merkezi bir noktada serüven parkı adı altında onların zihinsel ve bedensel gelişimlerini olumlu yönde etkileyecek çok farklı rekreasyonel aktiviteleri bünyesinde barındıran bir çocuk oyun alanı tasarımı, uygun görünmektedir. Kentte bulunan mahalle parklarının birkaçı hariç geri kalan hepsinde çocuk oyun alanların yer verilmeye çalışılmıştır.

Çizelge 4.15. Aksaray ili Çocuk Oyun Alanlarının Durumu.

Çocuk Parkı Sayısı	Alan (m ²)	0–14 Yaş Nüfus	Çocuk Başına Düşen Alan	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Standardı
59	34.500	47.972	0,7 m ² /kişi	1,5 m ² /kişi

Şekil 4.26. Küçük Atık Alanların Değerlendirildiği Bir Çocuk Oyun Alanı (Orişinal 2007).

Şekil 4.27. B.Bölcek Mahallesiindeki Kùltür Park İçerisindeki Çocuk Bahçesi (Orişinal 2007).

Yer seçimi, ulaşılabilirlik bakımından kentteki Fatih ve B.Bölcek Mahallesi'nde konutlar arasında oluşturulan çocuk bahçeleri gibi iyi örneklerle de rastlanmaktadır (Şekil 4.28).

6–14 yaş grubu çocukları için oyun alanı planlanmadığından, bu grup çocukların da çocuk bahçelerinden yararlanmaları oyun aletlerinin çabuk yıpranmasına yol açmaktadır. Ek-6'da İldeki çocuk oyun alanlarının adları, bulundukları yerler ve alanlarının listesi verilmiştir.

Çocuk oyun aletleri alana gelişigüzel yerleştirilmiş, çocukların serbestçe koşup oynayacağı alanlar bırakılmamıştır. Çocuk oyun alanlarının büyük bir kısmı anayol kenarlarında bulunmakla, Çocuğun aniden caddeye çıkışı bazı oyun alanlarında hiçbir şekilde engellenmezken, bunun içinde hiçbir önlemin alınmadığı görülmektedir(Şekil 4.28).

Şekil.4.28. Çocuğun Yola Çıkışının Engellenmediği Bir Oyun Alanı ve Döşeme Malzemesi Olarak Kum Kullanılan Parklardan Bir Örnek(Orijinal 2007).

Şekil 4.29. Çevreleme Elemanı Olarak Beton Duvar Kullanılan Bir Çocuk Oyun Alanı (Orijinal 2007).

Oyun alanlarında bazı tehlikeli düzenleme ve oyun aletleri göze çarpmaktadır. Kırılan ve yıpranan oyun aletleri zamanında tamir edilmediğinden çocuklar için tehlike oluşturmaktadır. Ayrıca oyun alanlarında hiçbir önlem almadan tehlike oluşturacak düzenlemeler yapılmaktadır.

Çocuk bahçelerinin çekici olmaması, çocukların oyun oynamak için sokakları, caddeleri ve boş alanları tercih etmelerine sebep olmaktadır.

Aksaray Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü' ne ait bir fidanlığın olmaması bitkilendirme çalışmalarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Çocuk oyun alanlarının izleyicisi ve gözlemcisi olan ebeveynlerin oturma ve dinlenme gereksinimleri, çoğu parkla durağan bankların oyun alanı içine gelişigüzel yerleştirilmesi ile karşılanmıştır. Yine aydınlatma çoğu parkta

bulunmamakta bu da oyun alanlarının gece kullanımını engellemektedir. Yapılan incelemelerde çocuk oyun alanlarının standartların çok gerisinde olduğu görülmüştür. Kentte çocukların zihinsel ve bedenen gelişimini sağlayacak kompleks bir tane bile oyun alanı yoktur.

4.2.4 Spor Alanları

Spor alanları, parklar gibi kentsel doku içerisindeki büyük ve işlevsel açık alanlardır. Büyük açıklıkları ve boşlukları oluştururlar. Kentin havalandırılması, havanın temizlenmesi ve içerisinde yarattığı işlevler ile kente katkıda bulunan mekânlardır. Bu tür alanların en Önemli işlevi aktif bir dinlence türü yaratmasıdır. Bu tür işlevler, toplumun her kesimini bir araya getirdiği için önemli bir sosyokültürel değer taşır.

Kentsel alan kullanımında spor yerlerine ayrılması gereken miktar önemli olup. Çetine (1991)'e göre bu oran kentsel alan kullanımının %4,6'sını oluşturmaktadır. Bernatsky'e göre ise merkezde 3500 nüfuslu bir merkezde 1-6 ha, 7000 nüfuslu bir merkezde 2,4 ha, 10000-15000 nüfuslu bir merkezde ise 3-5 ha'lık kullanılabilir spor alanına ihtiyaç vardır (Yılmaz 1996).

3194 sayılı İmar Kanunu ve 3030 sayılı Büyükşehir Belediyeler Kanunu hükümlerine dayanılarak hazırlanmış bulunan yönetmeliğe göre spor ve oyun alanlarında, kent ölçekleri hiyerarşisine göre gerekli spor ve oyun alanları bulunur. Bunlar futbol, basketbol, voleybol, tenis, yüzme, atletizm, buz pateni, v.b. gibi spor faaliyetlerini ihtiva eden açık ve kapalı tesis alanlarıdır. Havuz, yüzme havuzu, su eğlence merkezi, göl, gölet gibi girişi veya kullanımı kontrollü olarak kamuya açık faaliyetlerin düzenlendiği alanlarda bu kapsamdadır. Gerekli kadar otopark ve kapalı alan düzenlenebilir (TAU 2000).

Prasser A'ya göre spor sahası, yalnızca sporcular ve onları seyredenler için bir yer değil, bilakis herkese açık, inşaata ve trafiğe kapalı açık alanlar olarak anlaşılmalıdır. Bu yüzden spor alanları yeşil doku ile birlikte planlanmalıdır. Prasser, ayrıca yeşil doku için verdiği ölçülerde, brüt genişliği 20 da'ı geçmeyen küçük spor alanlarında alanı % 100' ü kadar, semt sahalarında ise % 50'si kadar bir yeşil alan olması gerektiğini belirtmiştir. Gezmek, oyun ve spor alanları için zengin bir yeşil doku olması gerekliliğini vurgulamış, yan tesisler olarak bulunması gereken soyunma yerleri, wc'ler, araç-gereç binası, toplantı odası, bakıcı odası, giriş-çıkışlar, otoparklar ile yaya ve bisiklet yollarının bu yeşil dokuyla örtülmesini belirtmiştir oran olarak ta kullanılan spor yüzeyinin % 50-70' inin yeşil doku olmasını önermiştir. DOG (Alman Olimpiyat Komitesi), kent imar planında 4 m²/kişi olarak kullanılabilir spor yüzeyinin gerekli olduğunu belirtmiştir. Spor alanlarının, diğer

yeşil alanlarla kombine edilmesinin ve mümkün olduğu kadar okulların yürüyüş mesafesi yakınında planlanmalarının gerekliliğini belirtmiştir (Erdem 1979).

Kentte spor alanlarına mahallelerde çok az rastlanmaktadır. Bu az sayıdaki spor alanları ise son birkaç yılda yapılan çocuk oyun alanları içinde düşünülmüş mini futbol ve basketbol alanları şeklindedir. Fatih Mahallesi parkı, Kılıçaslan Mahallesi parkları, Coğlakı Mahallesi ve Pınar Mahallerindeki parklar örnek olarak verilebilir (Şekil 3.34).

Buttler (1958), spor alanlarının asgari ölçüsünün nüfusla ayarlanmak üzere, 60–65 da'dan az olmamasını ve her evden 800–1600 m uzaklıkta bulunmasını önermektedir. Lewis ise, asgari ölçü olarak 40 da'ı azami ölçü olarak ta 80 da'ı tavsiye etmektedir (Memlûk 1974).

Spor yerlerinin seçiminde şunlar dikkat edilmelidir (Blecken 1972-1973):

- 1-Spor yerleri kolay ulaşılabilir olmalıdır.
- 2-Meteorolojik bakımdan uygun yerlerde kurulmalıdır.
- 3-Endüstriyel emisyonlardan uzak olmalıdır.
- 4-Kentin yeşil dokusunun içinde onu tamamlar durumda olmalıdır.
- 5-Çevre yerleşiminin gürültüsünden uzak olmalıdır.
- 6-Güzel bir peyzajın içinde yerleştirilmelidir.

Spor alanları; daha küçük yaştakilerin oynayabileceği oyun bahçelerinin yanı sıra atletik alanlar, yüzme havuzları, tenis, voleybol, basketbol, hokey, futbol vb. çeşitli oyunlar için sahalardan başka, paten alanları, piknik yeri, açık hava tiyatrosu gibi üniteleri ile bir komplekstir (Akdoğan 1972).

Araştırma alanında yer alan spor alanlarının büyük bir çoğunluğu, küçük alanlarda yapısal bir öge olarak ele alınıp planlandığından yeşil dokudan yoksundur. Aksaray kent merkezinde spor oyun alanlarına verilen önem son zamanlarda daha çok artmıştır. Okul bahçe alanlarında uygun olan yerlere spor oyun alanları yapılmaktadır. Bu alanlar açık veya kapalı alan olarak öğrencilerin kullanıma sunulmaktadır.

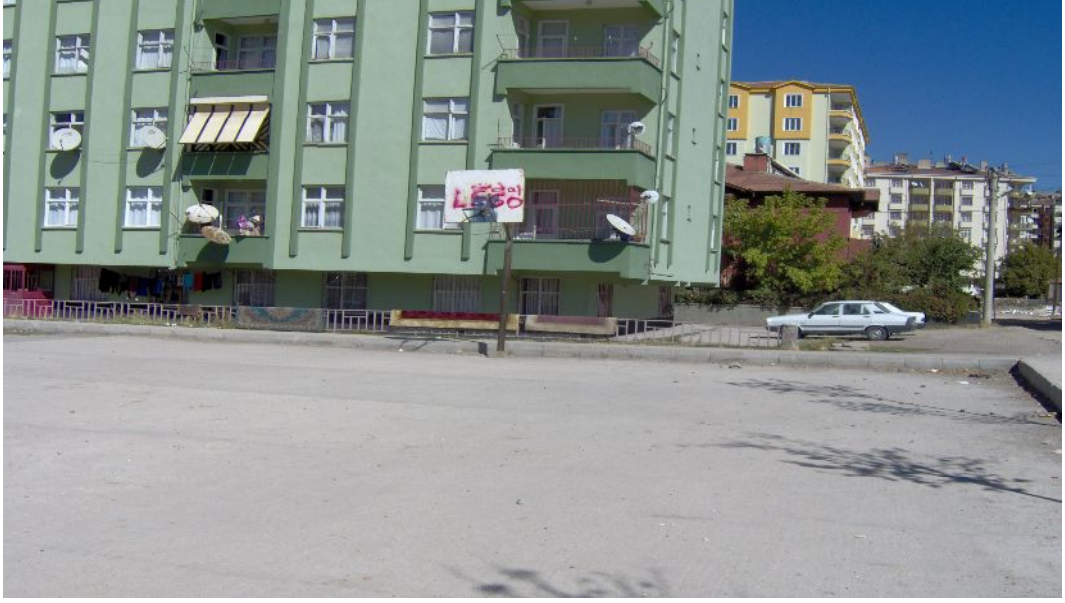
Şekil 4.30. Yeni Toprak Reform Arkası Parkı İçerisinde Yer Alan Mini Futbol ve Basket Sahası (Orişinal 2007).

Kentte spor oyun alanları olarak; mahalle ve kent parklarının bir kısmına yerleştirilmiş olan basket ve futbol sahaları yer almaktadır. Mini futbol sahalarının etrafı tel örgülerle çevrilmiştir. Zemin malzemesi olarak çakıl kullanılmıştır (Şekil 4.30).

Aksaray kentinde belediyeğe ait açık spor alanları park alanları içerisinde basketbol ve voleybol sahasının gerektirdiğı ölçülerin dışında oyun alanı olarak yer almaktadır. Basketbol sahaları mini basketbol sahası olarak tasarlanmıştır. Zemin malzemesi olarak beton kullanılmaktadır. Bitkiden yosun, herhangi bir çevreleme elamanı kullanılmamıştır. Spor alanı olarak diğerk bir kullanım ise semt ve mahalle aralarında ve okul bahçeleri kullanılmaktadır (Şekil 4.31).

Spor alanlarının yok denecek kadar az olması çocuk ve gençlerin çeşitli spor aktiviteleri için boş arazileri tercih etmelerine neden olmaktadır. Bu alanlarda dikkati çeken nokta, taşıt yollarına yakın kısımlarda herhangi bir kuşatma elemanın getirilmemesi ve spor alanlarının konutlara çok yaklaştırılmış olmasıdır (Şekil 4.31).

Kentte basket ve voleybol sahası olarak standartlara uygun olarak yapılmış tek alan Dağılgan spor kompleksi içerisinde mevcuttur. Etrafında kuşatma elamanı olarak tel örgü kullanılmış olup zemini ise asfalttır (Şekil 4.32).

Şekil 4.31. Bitkiden Yoksun, Yola Yakın Olmasına Rağmen Herhangi Bir Kuşatma Elamanı Olmayan Basketbol Sahası (Orijinal 2007).

Şekil 4.32. Dağılgan Spor Kompleksi İçerisinde Standartlara Uygun Olarak Yer Alan Basket ve Voleybol Sahası (Orijinal 2007).

Kentte tenis kortu içeren tek spor alanı, İstiklal Mahallesindeki Gençlik Spor İl Müdürlüğü spor alanı içerisinde 2 adet tenis sahası mevcuttur. Kent halkının kullanımına kısmen kapalı olan spor alanıdır. Dağılgan Spor Kompleksi içerisinde yer alan diğer spor tesisleri olarak 2 adet basketbol ve 2 adet voleybol sahası bulunmaktadır (Şekil 4.34).

Aksaray dağılgan spor kompleksi İstiklal Mahallesinde olup, 120 dekar arazi üzerine kurulmuştur. Bu alan üzerinde bulunan güreş kamp merkezinde 80 yatak kapasiteli, 40 oda, 1 adet VIP odası, çamaşırhane, kiler, mutfak, yemek salonu, tv ve etüt odası, dinlenme salonu. Kapalı spor salonu 1500 kişi kapasiteli antrenman ve spor salonu, sıvı yakıtlı, kaloriferli, sıcak suyu her gün akan tesisimizde tüm federasyon faaliyetleri, okul müsabakaları ile spor kulüplerinin antrenmanları yapılmaktadır.

Bu dağılgan spor kompleksi içerisinde bulunan ve şehrin en büyük çim sahasına sahip 15000 kişi kapasiteli stadyum inşaatı devam etmekte olup büyük bir kısmı bitmiştir. Çim zeminli saha, atletizm parkuru ve soyunma odaları amatör müsabakalar için hazırlanmış olup, kulüp ve okul müsabakaları ile törenler burada yapılmaktadır. Dağılgan Spor Kompleksi içerisindeki stadyumun açık tribünlerinin altında bulunan boks spor salonunu mevcuttur (Şekil 4.33).

Büyük Bölcek Mahallesinde bulunan Atatürk Spor salonu 1000 kişi kapasiteli, 4 oyuncu soyunma, 2 Hakem Soyunma, 1 VİP, 1 toplantı, 1 salon amiri, 3 antrenör odaları; 1 kantin ve depolar, jimnastik salonu, pvc kaplı oyun sahası mevcuttur. Bu kapalı spor salonunun etrafında gezi parkurları, yürüyüş yolları ve çim antıraman sahası mevcuttur. Halkın sabahları ve akşamüstü yürüyüş yaptığı alan olarak yoğun bir şekilde kullanılmaktadır (Şekil 4.33).

Yine belediyenin mahalle parkları içerisine yapmış olduğu 8 adet mini basket sahası ve 12 adet mini futbol sahası mevcuttur. Fatih Mahallesinde yeni yapılarak hizmete sokulan futbol alanı 1806 m² dir. Kentte çoğu mahallelerde çocuklar spor alanını çözümünü okul bahçelerinde ve boş arazilerin kullanılması ile ihtiyaçlarını sağlamaya çalışmaktadır. İl'de Fatih Mahallesi 2 adet, Kurtuluş Mahallesi 2 adet, B.Bölcek Mahallelerinde 2 adet olmak üzere toplam 6 adet halı saha mevcuttur.

Şekil 4.33. Dağılgan Stadyumu (Orijinal 2007).

Şekil 4.34. Dağılgan Spor Kompleksi İçerisinde Yer Alan Kentin Tek Tenis Sahası (Orijinal 2007).

Bölgede geniş yeşil alanlar içinde yüzme havuzları, tenis kortları gibi değişik aktiviteleri içeren spor alanları da planlanmış olmasına rağmen bugüne kadar uygulanmamıştır. Aksaray’da spor aktivesi olarak yüzme havuzu bulunmamaktadır. Kentte en kısa sürede yapılması gerekmektedir. Dağılgan spor kompleksi içerisinde yeri ayrılmış olup yapılmayı beklemektedir.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığının normlarına göre semt ölçeğinde oyun ve spor alanı kişi başına 2 m², semt stadı kişi başına 1 m², tüm kent ölçeğinde kişi başına toplam 3 m² spor alanı olması gerekmektedir (Çizelge 4.16).

Tüm kentte toplam 155.806 m² spor alanı yer almaktadır ve kişi başına 1 m² spor alanı düşmektedir. Kentteki spor alanı dağılımına baktığımızda standartların çok altında olduğu gözlenmektedir. Bayındırlık ve İskan Bakanlığının kent düzeyi normunda önerdiği 3 m²/kişi değerine göre Aksaray kentinde 296.258 m²’lik spor alanı açığa çıkmaktadır.

Kentteki spor alanlarının dağılımı, açık alan büyüklüğü, kişi başına düşen spor alanı miktarı halkın ihtiyacını karşılayacak düzeyde değildir. Kent alanı sportif faaliyetler açısından incelendiğinde, özellikle tatil günlerinde, okul bahçelerinin, mahallelerdeki boş arsaların, parklardaki çim alanların ve özellikle araç trafiği yoğun olmayan sokakların çocuklarla dolu olduğu gözlenmektedir.

Kentte üst ölçekli semt ve daha alt ölçekli mahalle spor oyun alanlarına ihtiyaç vardır. Bu alanların kent içinde homojen dağılımına dikkat edilmeli. Çünkü çocukların ve gençlerin gelişiminde büyük bir yeri olan spor faaliyeti üzerinde önemle durulması gereken öncelikli bir konudur. Spor oyun alanlarının çizelgesi Ek-12’de verilmiştir.

Çizelge 4.16. Aksaray Kenti Çocuk Bahçeleri, Mahalle Parkları ve Spor Alanlarının Durumu

Nüfus	Alan Durumu					Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Normu m ² /kişi
	Türü	Adet	Alan/m ²	m ² /kişi	m ² /çocuk	
47972	Çocuk Bahçesi	59	34500	0,2	0,7	1,5
150384	Mahalle Parkı	86	419838	2,7	-	1
	Spor Alanı	4	155806	1	-	3

4.2.5 Resmi Kurumlar ve Okul Bahçeleri

4.2.5.1 Resmi Kuruluşlar

Aksaray kentinde yer alan diğer kurum ve kuruluşlarının sahip olduğu genel alan miktarı 522.829 m²'dir ve kişi başına 3 m² açık alan düşmektedir. Kentteki tüm kamu kuruluşlarına ait bahçe miktarları (Ek-4)'de verilmektedir. Özellikle halkla ilişkisi fazla olan resmi kurum ve kuruluşlar (belediye ve vilayet binaları gibi) merkezde yer almış, büyük alan ihtiyacı duyan kuruluşlar ise kent dışında karayolları çevresinde konumlandırılmıştır. Aksaray kenti 2001–2003 yılları arasındaki imar planında 93 adet 73 ha'lık bir kısmı resmi kurum alanı olarak planlanmıştır. Kurumlardan Vilayet binası, Nüfus, Tapu Kadastro, Belediye, Bağkur gibi kurumların bahçeleri yoktur. Kurum ve kuruluşlarının açık-yeşil alan miktarları konusunda yeterli bilgiye ulaşılamamasına rağmen, en fazla alana sahip olanlar Köy Hizmetleri Müdürlüğü 83809 m², Devlet Su İşleri 31945 m², Gençlik Spor İl Müdürlüğü 89521 m², Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü 8679 m² ve Askeri alanlar yaklaşık 33587 m² olduğu görülmektedir. Kurumların çoğunda yeşil alan olarak gözüken alanların büyük bölümü açık alan şeklindedir. Ancak yeşil alan ile ilgili bilgiler yetersiz olup birkaç kurum dışında, gerçek anlamda yeşil alana sahip oldukları söylemek mümkün değildir. Özellikle Adliye Sarayı, D.S.İ, Köy Hizmetleri, Tarım İl Müdürlüğü, Müze gibi bir kaç kurum, yeşil alan konusunda daha planlı ve bilinçli oldukları gözlenmektedir. Bu kurumların bahçeleri, örnek teşkil edecek şekilde düzenli ve bakımlı olup, çocuk oyun alanları, oturma mekânları, spor alanları, otopark gibi sınırlı da olsa bazı işlevlere sahiptir. Ayrıca kullanılan bitkisel materyallerde tür ve çeşit olarak ta zenginlik göstermektedir. Buna karşın T.M.O, Bayındırlık ve İskân Müdürlüğü, Çocuk Esirgeme Kurumu gibi bazı kurum ve kuruluşlar da açık-yeşil alan olarak gözüken alanlarda estetik ve işlevsel bir düzenleme bulunmamaktadır.

Kentte uygun şekil de çevre düzenleme ve bitkilendirmenin yapıldığı, geniş bahçe alanlardan birine sahip olan D.S.İ'dir. Piknik alanı, Futbol sahası, çok eski ağaç ve çalı türlerini bahçesinde barındırmaktadır. Bunun yanında Tarım İl

Müdürlüğü, Devlet Hastanesi ve Adliye binasının bahçeleri düzenlenmiş görünümü vermektedir (Şekil 4.35–36–37).

Şekil 4.35. Devlet Su İşlerinin Bahçesinde Bulunan Çim Futbol Saha (Orijinal 2007).

Şekil 4.36. Adliye Binasının Bahçesi (Orijinal 2007).

Şekil 4.37. Kadın Doğum Hastanesinin Bahçesinden Bir Görünüm (Orijinal 2007).

4.2.5.2 Okul bahçeleri

Avrupa ve ABD’ inde özellikle aşırı kentleşme hareketlerine sahne olan bölgelerde, kent mekânından azami ve çok yönlü yararlanmak amacıyla okul bahçeleri şehir parkları, çocuk bahçeleri, oyun ve atletizm sahaları ile ilişkili şekilde planlanmaktadır. Böylece hem açık alan bakımından okula daha fazla şans tanınmakta, hem de eğitim dönemi dışında bahçe tesislerinden kentlinin bütün yıl boyunca yararlanması mümkün olmaktadır (Akdoğan 1972).

Okul çağındaki çocukların ve gençlerin daha çok aktif rekreasyona ilgi duyuldukları bilinmektedir. Bu nedenle eğitim tesislerinde öğrencilerin gereksinimlerine cevap verebilecek nitelikte bahçe alanının olması gerektiği bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı alanlarda yapılacak planlama çalışmalarının da belirli ilkeler doğrultusunda olması sağlıklı bir toplum için gereklidir (Yılmaz 1995).

Neumann (1982), okulda verilen teorik bilgilerin tek başına yeterli olmadığını, okul bahçelerinin uygulama bahçesi olarak kullanılması gerektiğini

savunmuştur. Kentlerde büyüyen öğrencilerin bitki ve hayvanları tanımakta zorluk çektiklerini, okul bahçelerinde bunlara yer verilmesi gerektiğini belirterek, bu alanların çevre laboratuvarları gibi düzenlenmesini önermiştir. Bu mekanlarda öğrencinin oyun ve rekreasyon ihtiyacı karşılanacak aynı zamanda da bilgi ve tecrübeleri artacaktır. Araştırmacı okul bahçelerinde; çatı bahçesi, sera, meyve bahçeleri, su yüzeyleri, geniş çim ile spor alanları ve hayvan barınaklarına yer verilmesi gerekliliğini vurgulamıştır (Yılmaz 1995)

Richter okul binaları çevresinde öğrenci başına 25 m² açık alan önermiştir. Bu alan içinde 5 m², özellikle ders aralarında hizmet verecek asgari açıklık olarak kabul edilmiştir (Akdoğan 1972).

Araştırma alanındaki okul bahçelerinin tamamına yakın bölümünün bitkilendirmesi genelde bahçe etrafında tek sıra halinde dikilmiş kavak, söğüt ve akçaağaçlarla yapılmaktadır (Şekil 4.39).

Anayol üzerinde yer alan okul bahçelerinde, çocuğun aniden caddeye çıkışını engelleyecek, toz ve gürültüyü filtre edecek bitkisel elemanlara yer verilmemiştir.

Özellikle gecekondu bölgelerinde ilkokul sayısının yetersiz oluşu, ilkokula giden bir çocuğun yorgunluk hissetmeden yürüyebileceği en uzak mesafeyi gündeme, getirmektedir.

Aksaray ili merkezinde anaokulu olarak 5 adet, ilköğretim olarak 33, genel lise olarak 13 adet, mesleki teknik lise olarak 15 adettir. Bağımsız anaokulu sayısı 7 adet, özel eğitim kurumları sayısı 30 adet ve yurt sayıları ise 9 adettir.

Aksaray kentinde yer alan ilköğretim ve lise okullarının bahçe alanları miktarları Ek 3'de verilmiştir. Buna göre;

Kentte bulunan bütün okulların bahçe alanları miktarı 432.564 m²' dir. İlköğretim okullarının bahçe alanları miktarı ise 230.900 m² ve toplam İlköğretim öğrenci sayısı 24.432'dir. İlin ilköğretim öğrencisi başına 9,45 m² bahçe alanı, kişi başına 3,6 m² ilköğretim kapalı alanı düşmektedir. Ortaöğretim bahçe alanı miktarı ise 201.664 m² ve toplam öğrenci sayısı 9.432 'dir. Buna göre ilde öğrenci başına 21,3 m² bahçe alanı, kişi başına ise 10,7 m² ortaöğretim kapalı alanı düşmektedir. Bu yapılan hesaplamada her okulun öğrenci sayısı farklı olduğundan bazı kalabalık okullarda öğrenci başına düşen bahçe alanı ile öğrenci sayısı az olan

okullardaki öğrenci sayısı öğrenci başına düşen bahçe miktarı farklı olmaktadır. Eşit üni form bir dağılım söz konusu değildir. Mesela Aksaray Lisesinde öğrenci başına 2,2 m² bahçe alanı düşerken öğrencisi az olan Anadolu İmamhatip Lisesinde ise 478,2 m² alan düşmektedir. Burada da görüldüğü üzere şehir merkezinde olan eski okulların bahçeleri çok az, öğrencisi çok olmaktadır. Sonradan kurulan şehir merkezinden uzak yeni okulların bahçeleri geniş oldukları gözlenmektedir.

Kent genelinde okul bahçelerine bakıldığında bahçe kenarları duvarlarla çevrili ve etraflarına ağaçlar dikilmiştir Geniş olan okul alanlarında açık ve kapalı spor alanları yer almaktadır. Bu alanlar, çocuklar için spor ve oyun alanı olarak kullanılmaktadır. Genel olarak okul bahçeleri ağaçların dışında yeşilden çok beton döşemeli alanlardan oluşmaktadır.

Kent merkezindeki okullarda, çocuk başına 12,8 m²'lik açık-yeşil alan düşmesine rağmen ne yazık ki bahçenin büyük bir kısmı yapısal veya sert malzemelerle (beton-asfalt-kilit taş gibi) kaplı olup bitkisel materyallere çok az yer verilmektedir. Başta servi, karaçam, sedir, kavak, söğüt gibi türler olmak üzere boylu ağaçlar ve az sayıda da gül, taflan, keçisakalı, kurtbağrı gibi çalılar kullanılmaktadır. Genelde çalı ve yer örtücü bitkilere yeterince yer verilmemektedir. Okul bahçelerinde sadece basketbol, voleybol gibi küçük ölçekteki spor oyun alanları yer almaktadır (Şekil4.38). Okul bahçelerinin bakımı, personel ve ekonomik yetersizliklerinden dolayı yeterince yapılamamaktadır. Sonuç olarak, Aksaray Kenti okul bahçeleri, öğrencilerin fiziksel ve zihinsel gelişimlerini olumlu yönde karşılayabilecek estetik ve işlevsel şekilde planlanmamakta ve gelişigüzel düzenlenmektedir. Bu nedenle, okul bahçelerinin estetik ve işlevsel biçimde planlamada ve bitkilendirmede okul yönetimi, veliler ve özellikle öğrenciler aktif rol almalı ve çevre koruma dersi adı altında teorik ve uygulamalı şekilde yapılması çok yarar sağlayacaktır.

Şekil 4.38. Asfalt Zemin Üzerine Yerleştirilmiş Sadece Basket Potalarından İbaret Bir Okul Bahçesi (Orijinal 2007).

İlimizde bulunan Aksaray Üniversitesi kampus alanı toplam 5.100.000 m²'dir. Bu alanın 4.552.448 m² si açık olarak kullanılmaktadır. Üniversitenin 2006 yılı içerisinde Niğde Üniversitesinden ayrılarak yeni kurulma aşamasındadır. Kampus alanında şu anda eğitim verilmemektedir. Kampus alanında rektörlük ve fakülte binaları hazır durumdadır. Öğrenci kapasitesi olarak 10000 öğrencidir. Öğrenci başına 455 m² açık bahçe alanı düşmektedir.

Aksaray kentinde Konya yolu üzerinde Polis Meslek yüksek okulu bulunmaktadır. 271 dekar üzerine kurulmuş öğrenci kampusu 1000 kişi öğrenci kapasiteli, üzerinde açık ve kapalı spor alanları ile birlikte 11 adet kapalı binalardan oluşmaktadır.

4.2.6 Yollar, Yaya Yolları, Refüjler ve Bulvarlar

Kentlerde yaklaşık % 30'luk bir paya sahip olan yollar, insanları işyerleri, okul, oyun alanları vb. kullanımlara taşıyıcı bir görev üstlenmekle beraber insanların rekreatif etkinlikte bulunabilecekleri açık mekânları oluştururlar.

Yolların, sosyal hayatın çeşitli faaliyetlerine olanak sağlamak, kanalizasyon, su, doğalgaz, elektrik gibi çeşitli tesisatın döşenmesine zemin hazırlamak ve çevresinde bulunan konutlara hava ve ışık sağlamak gibi işlevleri de vardır.

Kentsel dokunun can damarı niteliğinde olan yollar, sokaklar ve yaya yolları. İnsanların rekreatif etkinlikte bulunabilecekleri açık mekânlardır. Yolların belli başlı işlevleri; sosyal hayatın çeşitli faaliyetleri ve kent insanının mekân değişimine olanak sağlamak, kanalizasyon, su, doğalgaz gibi çeşitli tesisat borularının döşenmesine yaramak ve çevresinde bulunan konutlar için hava ve ışık temin etmektir. Yolların bu fonksiyonlarının yanında, kenar ve refüj yeşilleriyle hijyenik üzerinde, yeşil alanları birleştiren bir bağ olarak da kent estetiği bakımından oynadıkları roller çok önemlidir (Bayraktar 1973).

Yol üzerinde kullanılan ağaç vb. yeşil alan türleri ile belli bir karakter sağlamak mümkündür. Bununla birlikte işlevsel açıdan birbirinden ayrılması gereken alanlar arasında da yeşil alan kullanımı hem ayırıcı, koruyucu, hem de bağlayıcı bir önem kazanır (Tercan 1994).

Yol düzenlemesi yapılırken ağaç seçimi çok önemlidir. Ağacın taç genişliği, zaman içerisinde alacağı yükseklikler, yaprak dökmeyen ya da dökken olması, yaprak ve renk biçimi, amaca uygun olarak seçilmelidir (Tercan1994).

Ağaç türlerinin ileride alacakları taç yüksekliği ve genişliğinde aydınlatma elemanları, elektrik ve telefon telleri, trafo vb. yapılar bulunmamalıdır. Ayrıca yaya ve taşıt trafiğinin engellenmemesi için yol ağaçları taçlarının altında yayalar için en az 2,5 m., taşıtlar için 4,5 m. taç altı yüksekliği olmalıdır. Taç altı yüksekliği bordur taşından 0,5 m. içeriden ölçülmelidir (Tercan 1994).

Yolların çeşitli fonksiyonları yanında, kenar ve orta refüj yeşillikleriyle bağlık üzerinde, yeşil alanları birleştiren birer bağ olarak ta kent estetiği bakımından oynadıkları rol büyüktür. Genel olarak yol ağaçlarının fonksiyonları Şu

şekilde özetlenebilir (Bayraktar 1973).

—İyi ağaçlanmış yollar, kentin yeşil alanlarının devamı ve onları bağlayan yeşil şeritler olarak, organik bütünlüğün tamamlayıcı elemanları halinde kent peyzajında önemli yer alırlar.

—Ağaçlar mimarinin yardımcı ve tamamlayıcısıdır. Yolun iki tarafını çevreleyen mimari kitlelerin geometrik özelliklerini bozarak, keskin çizgilerini yumuşatırlar. Oransız yükseklikleri maskeleyerek çirkin görünümü giderirler. Yapılara renk, canlılık ve hareket getirerek monotonluğu önledikleri gibi, özellikle güneşli bölgelerde, gölge ve ışık oyunları ile estetik ve psikolojik etkiler yaratırlar.

—Değişik mevsimlerinler deki görünümleriyle, gergin kent hayatı içinde yaşayan insanlarda doğaya karşı ilgi uyandırır.

—Taşıt ve yaya yollarını ayırmak üzere dikilen ağaçlar, insan hayatını emniyeti altına aldıkları gibi yaprakları ile güneşin direkte ışınlarını absorbe ederek yansımalarla oluşacak sıcaklık yükselmelerini önler; rahat bir yürüyüş sağlarlar.

—İyi düzenlenmiş bir yeşil doku, yaya yürüyüşü ile kan dolaşımını ayarlayıp, insana fiziksel ve zihinsel yönden bir denge sağlar; İnsanları rahatsız eden gürültü ve tozların etkisini azaltır.

—Düşünülerek yapılan bir yol ağaçlaması, yolun yönünü ve genişliğini daha iyi belirterek emniyetli ve rahat bir trafik akışı sağlar.

Bir ağacın gelişebilmesi için zeminde bırakılması gereken toprak yüzeyi, kenarları 2x2.5 m olan bir dikdörtgendir. Ayrıca yaya trafiği ile toprağın sıkışmasının engellenmesi amacıyla demir veya beton ızgaralar kullanılır. Bu ızgaralar aynı zamanda köklerin havalanmasını ve çevredeki yüzey suyunun süzülmesine izin verirler (Arslan ve Perçin 1979).

Kentte yapılan bulvar ve orta refüj ağaçlandırılmasında zeminde bırakılan toprak yüzeyin 80x80 cm olduğu ve toprak yüzeyin de sert zeminden 10 cm kadar yükseltilerek korunduğu görülmüştür. Seçilen türler yol ağaçlandırmasına uygun olmasına rağmen tek tür olarak dikilmesi monoton bir görüntü yaratacaktır. Ayrıca dikim mesafesinin uygun olmadığı ve yol ağaçlandırması açısından da tasarım hatası olduğu görülmektedir. (Şekil 4.39).

Yol boylarım ağaçlandırma olanağı en az 300 m'lik kaldırım genişliğinde gerçekleştirilebilir. Bu durumda, ağaçlık şeritler yapılardan en az 4.5 m uzaklıkta

olmalıdır. Bu uzaklık sadece dar taçlı ya da küçük ağaçlar için uygundur. Geniş taçlı ağaçlar için yapılarla ağaçlar arasındaki mesafe 7.0 m'den az olmamalıdır (Şahin 1989). Küçük ve orta taç genişliğine sahip ağaçlar için dikim aralığı 6.00-8.00 m, çok geniş taç yapan ağaçlar için dikim aralığı 8.00-14.00 m olmalıdır.

Dar yollar için uygun ağaç türleri şunlardır:

-*Acer campestre "Feldahorn"*

-*Acer platanoides "Faassens Black"*

-*Aesculus carnea Hoyne*

-*Catalpa bignonioides Walt*

-*Crataegus oxycaniha "Pauli"*

-*Quercus robur "Fastigiata"*

-*Robinia*

pseudoacacia "Pyramidalis" -

Sophora japonica "Columnaris"

-*Quercus robur linn.*

-*Tilia tomentosa moench.*

Yol ağaçlamalarının hareket noktası imar planlarıdır. Alan kullanımını gösteren Nazım İmar Planı ve Uygulama İmar Planları, 9 Mayıs 1985 Tarih ve 19749 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 3194 No'lu İmar Yönetmeliğinin 8. maddesi gereğince belediyeler tarafından hazırlanmaktadır. Ancak imar yasasında yolların güzergâhları, genişlikleri, refüjler ve yaya yolları ile ilgili bir açıklama yapılmamıştır.

Yolların can güvenliği açısından taşıt ve yaya yolları olarak ayrı ayrı tasarlanması gerekmektedir. Ancak Aksaray ilinde şehir merkezi ve şehir merkezine yakın yerler hariç kaldırım olmaması nedeniyle taşıt ve yaya trafiği iç içe girmiş durumdadır. Orta refüjle ayrılmış, yollarda sık çalılı bir refüj plantasyonu, motoristi karşı trafiğin far etkisinden kısmen ya da tamamen korur (Koç 1979).

Şekil 4.39. Cumhuriyet Bulvarında Ihlamur (*Tilia tomentosa*) larla Bir Yol
Ağaçlandırması (Orijinal 2007).

Araştırma alanında çok az sayıda bulunan refüjlerin çok dar olduğu ve bitkilendirmenin tasarım ilkelerine uyulmaksızın gelişigüzel yapıldığı görülmektedir (Şekil 4.40). Orta refüjlerde kolay üretilen, egzoz gazlarından etkilenmeyen, çarpmalara dayanıklı, birden fazla gövdeye sahip, yerden itibaren dallanan her dem yeşil türler kullanılmalıdır.

Orta refüjlerde kullanılabilecek bitki türleri şunlardır;

- Viburnum lantana*
- Euonymus europaeus*
- Rosa canina*
- Coryllus avellana*
- Crataegus sp.*
- Rhamnus alaternus*

Şekil 4.40. Kentin En Yoğun Bulvarları Olan Atatürk Bulvarında Hatalı Bitkilendirme Yapılmış Refüj (Orijinal 2007).

Yaya yollarının düzenlenmesinde; yapılaşmış kentsel alanda mümkün olduğu kadar doğayla ilişki kurmak, monotonluktan kaçınmak gerekir. Buradaki tek ölçüt yaya ölçeğidir. Göz seviyesindeki her şeyin mekânsal etkiyi oluşturacağı düşünülmelidir. Yapılanmış kentsel çevrede ve doğal çevrede bu yolların karakteri bütünüyle farklıdır. Yaya yolları, yapılanmış veya yapılanmamış doğal çevre ile bütünleşmiştir. Kentsel dış mekânları yaya yollarının yaya alanları ile bağlanması zenginleştirir (Bakan ve Konuk 1987).

Aksaray kentinde kent içi yollar imarsız yerleşim sonucunda ortaya çıkmış ve genellikle dardır. Bu yüzden yol ağaçlaması yapmak için uygun mekânlar bulmak oldukça zordur.

Kentte refüjlerde kullanılan ağaç türleri şöyledir; *Pinus Nigra* (Kara Çam), Mavi Selvi, *Platanus Orientalis* (Çınar), *Acer Platanoides* (Çınar), *Fraxinus Excelsior* (Diş budak), *Aesculus Gamea* (At Kestanesi), *Aeculus Lutea* (At Kestanesi), *Tilia cordata*, *Tilia tomentosa* (Ihlamur), *Robinia pseu umraculifera* (Top akasya), *Betula Verrucosa* (Huş), *Acer Negunda* (Akçaağaç), *Prunus Mahaleb* (Süs Eriği),

Yaya bölgeleri yirminci yüzyılın ikinci yansından sonra büyük kentlerin iş ve eğlence merkezlerinde görülen yoğun araç trafiği, trafik sıkışıklığını oluşturması yanında dış mekan çevre konforunu azaltmış ve önemli ölçüde atmosfer kirlenmesine neden olmuştur. Bu olumsuz gelişme karşısında kentin alışveriş yapılan veya rekreasyonel hizmet veren bazı bölümlerinde, hiç araç trafiğinin bulunmadığı veya günün belirli saatleri içinde izin verilen bölgeler oluşturması zorunluluk haline gelmiştir. Kentlerin aktif olan bu bölümleri yaya bölgeleri ve alışveriş merkezleri olarak düzenlenmiş, yoğun kentsel kullanışlara göre özel tasarımlar ve yoğun kullanılabilir bir çevre için geliştirilmiştir. Bu amaçlar için belli meydan ve caddeler dinlenme, seyretme, serinleme ve görsel ilgi alanları şekline sokularak yayaya dönük bir çevre tasarımı ortaya konulmuştur (Uzun 1993).

Yaya ulaşımında amaç; öncelikle bir ulaşım türü olarak yaya yolculuklarına mekân açmak ve aynı zamanda trafik karmaşasından, araç işgalinden arındırılmış, toplumsal ve kültürel yaşamı zenginleştiren mekânlar oluşturmak olmalıdır. Çünkü gelişen kent yaşamı ile birlikte yayaların bilinçlenmesi sonucunda, yaya mekânları ve ulaşım aksları, ekonomik olduğu kadar toplumsal bir etkinlik olmaktadır (Cebeci ve Çakılcıoğlu 2001).

Kentte yaya yollarında ağaçlandırma yapılırken kaldırım genişliğine dikkat edilmemektedir. Kent içerisinde yaya kaldırımları çoğunlukta geniş alan kaplamaktadır, ancak dar olan kaldırımlara da rastlanmaktadır. Yol ve kaldırımlarda yer alan ağaçlar; dişbudak, akçaağaç, çınardır. Ağaçlar kaldırımda 50x50 cm lik genişlikteki toprak alanlara dikilmektedir. Hatta bu genişlik son zamanlarda 90x90 cm² olmuştur.

Aksaray Kentinde Bankalar Caddesi boyunca uzanan ana aks kent merkezine hakim durumdadır(Şekil 4.41). Kent merkezinden ulaşımı sağlayan ana aksa bağlı ara yollar iki aracın yan yana geçebileceği genişlikte değildir. Bu genişlikte olan yollar mevcutsa da yollara park edilen araçlar şehir trafiğinin akışında problemler yaratmaktadır. Aksaray kentinde kent merkezine ulaşımı sağlayan 2. derece yollar dışındaki tüm yollar asfalt kaplamadır. Şehir merkezindeki 1. derece yollar da asfalt kaplamadır. Diğer yollar ise kilitli parke taştır. Kentin tarihi dokusuna ait herhangi bir yol döşemesi günümüze gelmemiştir. Ya da bu dokuyu yansıtmak için herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Kentte yaya ve araç yolları birbirinden net bir şekilde ayrılmamıştır.

Aksaray da kentin özellikle yaz aylarında dışarıdan çok ziyaretçi aldığından şehir merkezi trafiği kaldırmamaktadır. Bundan dolayı yaz aylarında bankalar caddesi trafiğe kapatılmaktadır. Bu cadde üzerinde bulunan ağaçlar çok bakımsız ve yanlış budamadan dolayı formlarını kaybetmiştir. Çirkin bir görüntü arz etmektedir.

Aksaray da kent içi ulaşımı rahatlatmak amacıyla toplu otopark alanları düzenlenmelidir. Aksaray kentin de kent merkezinde yerel yönetimlerce yol ağaçlandırması yapılmış fakat bu uygulama kentin görünür alanlarında kalmıştır. Kent merkezine ait 2. derece yollarında ise *Prunus creasifera*"*Atropurpurea*" kullanımı uygun görülmüştür.

Şekil 4.41. Bankalar Caddesi Dişbudak (*Fraxinus Excelsior*) ve Aksayalar (*Acacia Dealbata*)’larla Bir Yol Ağaçlandırması (Orijinal 2007).

Şekil 4.42. Alparslan Türkeş Bulvarı Refüj ve Yol Ağaçlandırması(Orijinal 2007).

Kent merkezinde bulunan ticaret bölgesinde, kentin kuruluşundan bu yana gelmiş yaşlı ağaçlar kesilmiş ve bu alan kapalı çarşı haline getirilmiştir. Bu ağaçlara transplantasyon işlemi bile yapıp parklara taşınması mümkün olduğu halde uygulanmamıştır. Bu üzücü olay halkın da tepkisini hiçbir şekilde çekmemiştir. Kent içinde yoğun olarak bulunan ağaçlar ise *Acacia dealbata* ve *Fraxims excelsior L.* 'dir. Bu ağaçlara ise yapılan budama ve bakım işlemleri yetersiz olduğu için ağaçlar sağlıklı görünmektedir.

Kentte orta refüjlerde yapılan bitkilendirmeler yeterli değildir. Belediye son yıllarda orta refüj düzenleme konusunda olumlu gelişmeler göstermektedir.

Toplam 142.000 m² lik alanda orta refüj düzenlemesi yapılmıştır (Ek-5). Orta refüjlerde kullanılan bitki tür sayısı düşüktür. Özellikle şehirlerarası yollarda ve kent girişindeki refüj düzenlemelerinin yetersiz olduğu söylenebilir. Son yıllarda yapılan orta refüj ve bulvarların yenilenmesine gidilmiştir. Özellikle E-90 karayolu üzerindeki ortarefüj, bulvarlar ve yollarda düzenleme çalışmalarında genellikle Akçaağaç, Akasya, Aylantus, T.Akasya, Dişbudak, Çınar, İhlamur ve Süs Eriği'ne yer verilmektedir. Aksaray'ın merkeze en yakın ve en eski bulvarı Atatürk Bulvarıdır. Bu bulvar ağaçlandırılırken hiçbir planlama ilkesine uyulmamıştır. Orta

refüjdeki ağaçlar gelişigüzel şekilde, estetikten uzak ve hiçbir mesafe aralığına uyulmamıştır. Orta refüjde ağaç olarak Kara Çam, Sedir, Ailantus, Aksaya, Sofora, At kestanesine çalı türü olarak Kartopu, Keçi Sakalı ve yoğun olarak Ateş Dikeni kullanılmıştır. Yine kaldırımdaki akaçlandırmada hiçbir ilkeye uyulmamıştır. Kaldırımda Akça ağaç, Akasya, Dişbudak, Aylantus, Çınar ve Sofora gibi ağaçlara yer verilmiştir.

Orta refüj düzenlemesinde kentte çok eksikler bulunmasına rağmen son yıllarda güzel çalışmalarda olmaktadır. E-90 karayolunun orta refüjlerinin ağaçlandırılması ve çimlendirilmesi yapılmıştır. Bu alanda yeni otogarın önünden başlayarak afra önüne kadar orta refüjde 500 adet yeni top akasya dikimi yapılmıştır. Aksaray’da bulunan cadde ve bulvar sayıları çizelge 4.17’de verilmiştir. Yine terminal yolunda orta refüj ağaçlandırması yeni yapılmıştır. Burada kaldırımlarda Çınar ağacı (*Platanus orientalis*) kullanılmıştır. Orta refüjlerde ise sedir (*Cedrus libani loud*) ve top akasya (*Robinia pseudoacacia umraculifera*) kullanılmıştır. Makas kavşağından başlayıp B.Bölcek köprüsüne kadar uzanan orta refüjde ise mavi selvi (*Cupressus arizonica glauca*)’ler kullanılmıştır (Şekil 4.43).

Çizelge 4.17. Aksaray Kentinde Bulunan Cadde, Yol, Bulvar ve Hane Sayıları
(Anonim 2007b).

Mahalle Sayısı	Cadde Sayısı	Bulvar Sayısı	Sokak Sayısı	Meydan Sayısı	İşyeri Sayısı	Hane Sayısı
44	107	22	3477	1	10.312	50.537

Şekil 4.43. Ebulfeyz Elçibey Caddesi Refüj Düzenlemesinde Kullanılan Mavi Selviler (*Cupressus arizonica glauca*) (Orijinal 2007).

4.2.7 Mezarlıklar

Mezarlıklar tarih boyunca bütün toplumlarda büyük önem taşımışlardır. İnsanlar gelecek kuşaklara varlıklarını ispat edebilmek için sosyal ve ekonomik durumlarına göre öldükten sonrada hatırlanabilecekleri irili ufaklı, gösterişli, gösterişsiz yapılardan oluşan mezarlıklar bırakmışlardır. Önceleri genellikle kent dışında yer alan bu ölüler şehri, zamanla büyüyüp genişlemesi sonucunda kent sınırları içinde kalmış ve dolayısıyla yaşama mekânlarıyla iç içe günlük yaşamın birer parçası olmuşlardır. Özellikle sahip oldukları yeşilliklerle kent dışı ve kent içi yeşil dokusunu bağlamada önemli bir rol oynamışlardır. Mezarlıklar bugünün anlayışına göre sadece ölülerin bulunduğu bir alan değil halkın dinlenmesine, yeşil alan gereksinimini sağlamasına yarayan birer park olarak kabul edilmektedir. Avrupa'daki pek çok ülke kent sınırları içinde kalmış veya yakınındaki mezarlıklara ölü gömülmesini men etmiş ve bu sahaları

bakımlı yeşillikleri ile halkın dinlenmesine ayırarak park olarak kullanıma açmışlardır (Gönen 1992).

Kentlerde yeşil alan ve şeritlerin devamlılığından söz ederken mezarlık alanlarını da aynı devamlılık ve bağlılık düzeni içinde düşünmek ve planlama en doğru yoldur. Özellikle mezarlık alanlarının duvarlarla çevrili ve diğer alanlardan çok ayrı bir yüzey şeklinde izole edilmesi yerine, bunların devamlılık zincirine eklenmesi zorunludur. Bu görüşle, mezarlık iç düzeni içinde genel bir park anlamındaki düzenlerin tercih edilmesi, mezar yoğunluğunun azaltılarak mezarlıkların daha küçük alanlar şeklinde yeşil alanlar içinde desantralize edilmesi uygundur. Mezarlıklarda kullanılabilecek önemli ağaç türleri şunlardır:

- Betula verrucosa*
- Salix alba var. vitellina pendula*
- Populus tremula*
- Populus nigra*
- Populus nigra*
- Eleagnus angustifolia*

Mezarlık alanlarına bakımlar ve bitkilendirmeler belediye tarafından yapılmaktadır. Ancak bu alanlar yurt dışında görülen anlamda aktif olarak kullanılmamaktadır. Sadece ağaçlarla yeşillendirilen ve geniş yolların bulunduğu mezarlık alanları, halk tarafından özel günlerde ziyaret amaçlı kullanılmaktadır.

Mezarlık alanı ihtiyacını hesaplayabilmek için 2 önemli değerin bilinmesi yeterlidir (Bayhan 1969).

- Planlama için hedef alınan nüfus ve bu nüfusa erişme yıllarının sayısı,
- Senelik ölüm oranı.

Gürses, Türkiye'de ortalama ölümün % 0.15 olduğunu bildirmekte ve nüfus basma 3–5 m²'lik yol ve diğer tesisleri ile birlikte 7 m²'lik bir mezar alanı önermektedir. Her mezarın kabristanda 100 sene kalması gerektiğine göre (7*100*15=10.500), her bin nüfusa 10.500 m²'lik bir mezarlık alanı hesap edilmelidir (Tercan 1994).

Aksaray kentinde 2 adet mezarlık bulunmaktadır. Bunlar, Bedir Muhtar Mezarlığı ve Ervah Kabristanlığıdır. Ervah Kabristanlığı, kent merkezine yakınlığı, çok sık ziyaret edilmesi nedeni ile bakımlı ve düzenlidir. Bu mezarlığın içinde Somuncu Baba Türbesinin de bulunması bu alanda düzenleme yapılmasını zorunlu kılmıştır. Ziyaretlerin yoğun olduğu günlerde halkın dinlenmesi için oturma birimleri yerleştirilmiştir.

Aksaray kent merkezinde bulunan mezarlıkların bakımı Belediyenin kontrolü altındadır. Kentte toplam 299.990 m² mezarlık alanı bulunmaktadır ve kişi başına 1,7 m² alan düşmektedir. Kişi başına 7 m² mezarlık alanının olması gerektiği düşünülürse kent içerisinde 894 401 m² mezarlık alanına daha ihtiyaç olduğu görülür. Ervah Kabristanlığı 268.321 m² alana sahip olan mezarlık sahip olduğu yeşil dokuyla bu alanı halkın piknik alanı olarak kullanmasına olanak sağlamaktadır. Mezarlıkta bulunan kuruluşundan günümüze kadar gelen gelişmiş bitki dokusundaki yaşlı ağaçlar kentin açık ve yeşil alan sistemine önemli katkıda bulunmaktadır.

Ervah Kabristanlığında *Populus alba*, *Pinus nigra*, *Eleagnus angustifolia*, *Acacia dealbata*, *Morus alba*, *Cedrus libani*, *Juglans regia*, *Sambucus nigra*, *Thuja orientalis*, *Euonymus japonica* gibi ağaç türleri bulunmaktadır. Bu kabristanlık içerisinde tam girişte anıt ağaç olarak kanlı pelit (*Quercus L.*) denilen ağaç bulunmaktadır. Ağacın özellikleri; 17,50 cm, göğüs çevresi aşağıdan 6,5 cm, yaşı yedi yüz yıldır. Araştırmalar neticesinde Ervah Kabristanlığının tarihinin çok eskilere dayandığı görülmektedir (Şekil 4.44).

Bedir Muhtar Mezarlığı sahip olduğu 31 669 m² alan bakımından Ervah Kabristanlığından küçüktür. Bakımsız ve düzensizdir. Kentin açık ve yeşil alan sistemine katkıda bulunacak yoğun bir bitkisel dokuya sahip değildir. Halkın ziyaretlerinde dinlenme amaçlı herhangi bir uygulama yapılmamıştır.

Şekil 4.44. Ervah Kabristanlığı Girişte Yol Boyu Mazı (*Thuja orientalis*) ve Kavak (*Populus alba*) lar (Orijinal 2007).

4.1.8 Pazar Yerleri

Pazaryeri kavramı kentleşme ile birlikte başlamıştır. Ticaret merkezlerinde yer alarak geleneksel bir karakter taşımaktadırlar, pazar yerleri sosyo-ekonomik olduğu kadar sosyokültürel eylemlerinde bütünleştiği mekânlardır. Kırsal kesimin kentli ile kaynaştığı pazaryerleri kentsel dış mekânlarda geniş boşluklarda kurulurlar. Haftalık ya da günlük kurulan ve zaman zaman canlanan bu alanlar, eylemler açısından gelenekseldir. 30.000 kişilik bir kent ünitesinde pazaryeri olarak 6.000 m² ortalama bir yer ayırmak gerekir (TÜBİTAK 1987).

Açık alan kavramı içerisine dahil olan pazar yerleri inceleme alanında, hartanın birkaç günü için pazar alanı olarak kullanılırken diğer günlerde boş alan yada otopark alanı olarak kullanılmaktadır.

Kentin imar planında 15 adet Pazaryeri ayrılmıştır. Bu alan 140.175 m² dir. Ama bu alanların hepsi şu anda kullanılır durumda değildir. Kentte Hassas, B.Bölcek, Fatih, Çoğlakı, Kılıçaslan, Kurtuluş, Taşpazarı, Yavuz Sultan Selim ve Laleli mahallerindeki pazaryerleri aktif olarak kullanılmaktadır. Diğerleri aktif olarak kullanılmamaktadır. Kent bütününde kullanılır durumda toplam 69.786 m² pazar alanı bulunmakta ve kişi başına 0,41 m² alan düşmektedir. Kişi başına yaklaşık 0,2 m² pazar alanı olması gerektiği düşünülürse kentte Pazaryeri olarak sorun gözükmemektedir.

4.2.9 Konut ve Toplu Konut Bahçeleri

Doğal fizyonomiyi yutarcasına açılan ülke yolları, kent meydanlarındaki karışıklık, birçok konut kooperatiflerinin meydana getirdiği uniform karakterli, monoton yerleşmeler, iyi organize edilmeyen konut planlamaları sonucunda kent içinde çok çirkin etkili meydan örnekleri ortaya çıkmıştır (Aran 1966). Böylece çağımızın kentlisi, kentleşme hareketlerinin yarattığı çeşitli problemlerin baskısı altında, çirkin düzenlemelerle birlikte, çoğu zaman dış mekânlardan tamamen yoksun yapı kütleleri içine itilmiştir. Ayrıca, modern trafiğin gürültüsü, kent hayatının elverişsiz şartlarını dile getiren bir araç durumundadır. Böyle renksiz, kuru ve gürültülü bir kuruluş içinde yaşamak zorunda kalan kent insanında, pastoral hayata ve bu imkânı sağlayacak doğanın küçük bir parçası sayılan bahçeye duyulan özlem, biyolojik bir ihtiyaç halinde kendini göstermektedir (Bayraktar 1973).

Eckbo (1956)'ya göre, ev için güzel bir yerleşme sahası sağlayan bahçe mekânı, pencerelerden hoşla giden görüşlerle iç yaşamı da etkiler. Ayrıca yılın elverişli mevsimlerinde, evdeki yaşama mekânının dışarı doğru gelişmesini sağlar. Bu nedenle, ev planlamasında iç ve dış mekân bir arada ele alınmalıdır. Böylece, içinde yaşadığımız mekânı, gördüğümüz şeyleri, mekân ile objelerin idaresi ve kullanılışı yönünden tamamen kontrol altına almamız mümkün olur (Bayraktar 1973).

Written, konutların çevresindeki yeşil alanların işlevlerini üç madde halinde toplamaktadır (Öztan 1968):

1. Işık ve hava için giriş yeri
2. Bitkiler için barınma sahası
3. Kısa süreli rekreasyon için uygun bir yer

Eckbo (1956) bahçeleri birbirine yaslanmış evlerde konut ve bahçe alanının toplam 140–150 m², bahçe alanının ise 40–50 m² olması gerektiğini; bahçenin bir balkon gibi düzenlenerek yaz aylarında yaşama hacmine katılarak daha fazla yarar sağlayacağını belirtmiştir (Çetiner 1972).

Kanada Merkezi Planlama Komitesi, tek katlı, bahçeli konutlarda bahçenin niteliklerini şöyle belirtmektedir (Perçin 1982):

- 1-Bahçe komşular tarafından rahatsız edilmeyecek şekilde olmalıdır.
- 2-Bahçe, zemin kat planının bir parçası ve iç konut alanı ile bağlantılı olmalıdır.
- 3-Her konuta ayrılacak bahçe alanı, fazla zaman almadan işlenebilecek boyutta olmalıdır.
- 4-Çim ve çiçekli alanlar eve yakın bir yerde bulunmalıdır. Uzak olması halinde bakım işleri zorlaşır.
- 5-Sebze alanları bulunacaksa evden uzakta bir yerde bulunmalıdır.

Kırsal kesimden gelen ve gecekonduda yaşayan halk, köy yaşamını bahçesinde sürdürme isteğiyle bahçeyi bir üretim alanı olarak kullanmakta; hatta kümes hayvanı ve küçük-büyükbaş hayvan beslemektedir. Bu tür kullanım gecekondu ev bahçelerini, kentsel mekânlardan çok kent içinde köy yaşamını anımsatan mekân örnekleri olarak ortaya çıkarmaktadır.

İnşaat derinliklerinin arttırılması ve adaların küçük parsellere ayrılması bahçe paylarının küçülmesine yol açmaktadır. Özellikle cadde üzerindeki binalarda zeminlerin işyeri olarak değerlendirilmesi, ön bahçelerin yok olmasına ya da amaç dışı kullanımına yol açmaktadır (Şekil 4.46). Otopark yönetmeliği gereğince, iki daireye bir otopark alanı hesabıyla konutların otopark ihtiyacının arka bahçede karşılanması zorunluluğu getirilmiştir. Bu zorunluluk arka bahçeye ulaşmak amacıyla yan bahçelerin de tamamen sert zemin olarak değerlendirilmesi gereğini ortaya çıkarmaktadır. Zaten çok az olan bahçe payları da otopark alanı olarak

değerlendirilerek tamamen yok olmaktadır.

Tek başına sahipliliğin ortadan kalkması ve bahçelerden yararlanan kişi sayısının artması az da olsa oluşturulan yeşil alanların bakımında sorun yaratmakta; ayrıca bakımı yapılan bahçelerin de estetik yönden uygun olmayan sınırlayıcı elemanlarla (dikenli tel, duvar, ahşap çit gibi) korunmaya çalışıldığı gözlenmiştir.

Cephe yeşillendirilmesinde kullanılabilecek bazı bitkiler şunlardır (Kemaloğlu ve Yılmaz 1991): *Campsis radicans*, *Clematis sp.*, *Cobaea scandens*, *Euonymus fortunei*, *Forsythia suspensa*, *Hedera canariensis "variegata"*, *Hedera helix*, *Hydrangea petiolaris*, *Ipomea purpurea*, *Ipomea rubra caerulea*, *Jasminum nudiflorum*, *Lanigera caprifolium*, *Lanigera japonica*, *Parthenocissus henryana*, *Parthenocissus quinquefolia*, *Rosa sp.*, *Solanum crispum*, *Vitis coignetiae*

Açık-yeşil alanlar içinde en küçük ölçeğe sahip olan konut ve toplu konut bahçeleri, genellikle konut sakinlerinin yararlandığı alanlardır. Aksaray kenti, geçmişte bahçeli tek veya iki katlı yapılara sahipken, son 10 yılda örneğin Beşyüz evler, Toki toplu konut alanı, Fatih Mahallesiindeki toplu konut alanı, Belediye evleri(Belpa) toplu konutları, Yunus Emre Mahallesiindeki dubleks konutlar ve kültür park karşısındaki toplu konut alanları gibi toplu konutların giderek arttığı görülmektedir (Şekil 4.45). Eski yerleşim merkezindeki yapılar, birbirine çok yakın olması nedeniyle bahçe mekânları yok denecek kadar azdır. Kent merkezinden uzaklaştıkça tek ve çok katlı konutların veya toplu konutların sınırlı da olsa bahçe mekânlarına sahip oldukları görülmektedir. Aksaray kentindeki konut ve toplu konutların kapladığı alan yaklaşık 998 ha büyüklüğündedir ve yaklaşık 50.537 civarında konut olduğu tahmin edilmektedir. Bu sayının 20.000 âdeti, toplu konut birimlerinde yer almaktadır. İş yeri olarak 10 312 adet iş yeri mevcuttur. Aksaray'da yer alan konut ve iş yeri miktarı durumu Ek- 10 da gösterilmiştir (Anonim 2007a).

Konut ve toplu konut birimlerinde yer alan açık-yeşil alanlar istenilen standart, estetik ve işlevsel özelliklere sahip değildir. Mülk sahiplerinin ekonomik imkânı ve yeşil alan yaklaşımları doğrultusunda bahçe düzenlemeleri gerçekleştirilmekte veya genelde kendi kaderine bırakılmaktadır. Bilinçli ve planlı bir bahçe düzenleme örneği yok denecek kadar azdır. Konut ve toplu konut

bahçelerinde, başta çeşitli meyve aēaları, karaçam (*Pinus nigra var. Pallasiana*), kavak türleri (*Populus alba*, *P. nigra*). sēt türleri (*Salix Babloniyya*) gibi aēa türleri ve kurtbaērı (*Ligustrum vulgare*), keçisakalı (*Spirea vanhouttei*), Amerikan sarmařıēı (*Ampelopsis cordata*), gl (*Rosa spp.*), taflan (*Euonymus japonica*, *E. carnea*), şimşir (*Buxus sempervirens*), asma(*Vitis vinifera*) gibi bazı çalı türleri kullanılmaktadır. Bitkisel tasarımda estetik ve işlevsellik ön planda deēildir. Genelde yaz aylarında pazarlardan fidancılardan alınan ve temini kolay olan türler tercih edilmekte, bahçe meknına gelişigüzel dikilmektedir. Toplu konut bahçelerinin büyük bir bölümü ise sert döşeme dediēimiz malzemeler ile kaplanmakta ve oēunlukla bahçeyi otopark amacıyla kullanıldıkları gözlenmektedir. Kullanılan oturma birimleri ve pergolalar el yapımı herhangi bir özellik göstermemektedir. Pergolaların üstünde üzüm asmaları ve *Lonicera* 'lar kullanılmaktadır. İlkbahar ve yaz mevsimi bu bahçelerin kullanımını artırmaktadır. Bahçelerde ss bitkilerinden daha çok sebze ve meyve aēaları bulunmaktadır. Ev bahçelerinde domates, biber, salatalık, marul, soēan, mısır yetiştirilmektedir. Meyve aēalarından ise dut ve erik aēalarına çok sık rastlanmaktadır.

şekil 4.45. Konut-evre İlişkisinin İyi Oluřturulduēu Bir Ev Bahçesi (Orijinal 2007).

Şekil 4.46. Cumhuriyet Bulvarı Üzerindeki Yeteri Kadar Bahçe Ayrılmamış Bir Siteden Bir Görünüş (Orijinal 2007).

5.TARTIŞMA VE SONUÇ

Günümüzde kentlerin yalnızca insanların barınma gereksinimini karşılayan yapılardan oluşmadığı, toplu yaşam sonucu bir dizi olarak ya da kişisel gereksinimleri karşılayan birimlerine kapsadığı kesindir. Toplu yaşam sonucu bir dizi ortak ya da kişisel gereksinimlerde doğar. Uygarlık derecesi, kültür yapısı, yaptırımların etkisi ya da ekonomik yapı farkları değişiklikler doğurur. İşte kentte toplumsal yaşamın nitel ve nicel yoğunlaşması sonucu doğal gereksinimler donanımları oluşturur. Bunlar dinlenme, eğlenme, kültür, eğitim, sağlık, ticaret, spor, yönetim, ulaşım, kamu hizmetleri, altyapı gibi uzmanlaşmış olan birimler bütünüdür (Arslan 1991). Bu bütünü oluşturan doğal elemanlar ile yapay donatıların birbirleri ile uyumlu ve dengeli dağılımları sağlıklı yaşam ortamlarını meydana getirir.

Hızlı nüfus artışına paralel olarak artan yapılaşma ve bu hıza yetinemeyen planlama çalışmaları, yanlış arazi kullanım kararları ile kentlerimiz doğadan uzaklaşmakta yeşile olan özlem her geçen gün daha fazla hissedilmektedir. Kentlerde açık yeşil alan yetersizliği hava kirliliğine, yaya ve oto trafiği sıkışıklığına, kent estetiğinin giderek yitirilmesine, rekreasyon eksikliğine, gürültüye ve dolayısıyla insanlarda bir takım hastalıklara ve ruhsal gerginliklere yol açmaktadır.

Kentlerde yaşayanların bir çok hijyenik, psikolojik, rekreasyonel ve sosyal sorunlarının çözümü kentlerin fiziksel, teknik, estetik oluşumları ile yeşil alanlar arasında ekolojik bir denge sağlayacak değerlendirmenin yapılabilmesine bağlıdır. Diğer büyük kentlerde olduğu gibi Aksaray kentinde de, doğal alanların giderek azalmasıyla değişen iklim koşulları yanında konut, sanayi ve taşıtlardan kaynaklanan zararlı maddeler yaşamı gün geçtikçe zorlaştırmaktadır. Bu olumsuzluklara neden olan insanlar doğanın önemli bir parçası olduklarını unutmaktadırlar.

Çalışma alanı olan Aksaray kent merkezini açık ve yeşil alanlar açısından ele aldığımızda aktif yeşil alanlar açısından yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak pasif yeşil alanları da aktif yeşil alanlara eklediğimizde kişi başına düşen açık yeşil alan miktarı ancak standartlar yaklaşmaktadır.

Aksaray kent merkezinde yer alan mahalle, semt ve kent parklarının; kent bütünündeki toplam miktarlarını yıllar itibariyle incelediğimizde kişi başına düşen yeşil alan miktarının arttığını görürüz. Ancak yinede kentte aktif yeşil alan miktarı standartların altında kalmaktadır.

Araştırma sonuçlarından elde edilen bilgilere göre kent merkezindeki aktif yeşil alanların (parklar, çocuk bahçeleri ve oyun alanları) toplam miktarı 578910 m²'dir ve kişi başına 3,42 m² aktif açık ve yeşil alan düşmektedir. Mevcut aktif alanlara meydanlar, mezarlıklar, refüjler, pazaryerleri, açık otoparklar, resmi kurum ve okul bahçeleri, diğer açık alanlar ilave edildiğinde kişi başına 44,6 m² alan düşmektedir.

Çizelge 5.1' de Aksaray ilinde yer alan açık-yeşil alanların mevcut durumları ile araştırma bulgularında elde edilen kaynaklardan belirlenen kentte kişi başına düşmesi gereken m² 'leri verilmiştir.

Çizelge 5.1: Aksaray İlinde Yer Alan Açık ve Yeşil Alanların Durumu

Açık ve Yeşil Alan Türü	Mevcut Durum (m ² /kişi)	Olması Gereken (m ² /kişi)	İlave (m ² /kişi)
Aktif yeşil alanlar			
(Parklar, çocuk bah.,oyun alanları)	3,42	10*	6,58
Meydanlar	0,04	-	-
Resmi Kuruluşlar	2,75	-	-
İlköğretim	9,45	4,5*	fazla
Ortaöğretim	21,3	3*	fazla
Refuj ve Bulvarlar	0,84	-	-
Mezarlık	1,7	7**	5,4
Pazar Yerleri	0,41	0,2***	fazla

* Kaynak: TAU 2000

** Kaynak: Tercan 1994

*** Kaynak: TÜBİTAK 1987

3194 sayılı imar mevzuatına göre bir yerleşmede kişi başına düşmesi gereken aktif yeşil alan (parklar, çocuk bahçeleri ve oyun alanları) miktarı 10 m²'dir. Ancak çalışma alanı bu açıdan yetersiz kalmaktadır ve kişi başına 6,58 m² alana daha ihtiyaç duyulmaktadır. Buna göre nicelik olarak ta yeterli olmadığı görülmektedir.

Kent planları yapılırken dikkate alınan 3194 Sayılı Kanun gereğince yeşil alanlar için belirlenmiş olan kişi başına düşmesi gereken minimum rakam olumlu bir düşünce olamamakla birlikte, sabit bir nüfusa göre alan ayrılması nedeniyle artan nüfusla birlikte açık ve yeşil alan sorunu da gündeme gelmektedir. Bunun için açık ve yeşil alan miktarlarının nüfus artış oranına göre belirlenmesi gerekir.

Kentlerde yeşil alanlara ilişkin sorunların giderilmesi ya da en aza indirilmesi, kısa vadede alınacak önlemlerle birlikte uzun vadeli planlamalara bağlıdır. Kısa ve uzun dönemde alınabilecek önlem ve öneriler Aksaray ili örneğinde açıklanmaya çalışılmıştır.

Kent planlamalarındaki başarı iyi bir durum değerlendirilmesinin yapılmasına bağlıdır. Bölgenin konumu, doğal özellikleri, hangi yönde geliştirilmek istendiği, ileride ulaşacağı nüfus oranı ve kitle-boşluk ilişkilerinin iyi oluşturulması planlamada başarı sağlayacaktır.

Kentin gelecekte alacağı form; kent halkının konut, rekreasyon, ulaşım gibi gereksinimleri karşılanırken, sağlığı, sosyal ve kültürel istekleri de göz önünde bulundurularak belirlenmelidir. Ancak ülkemizde belirtildiği gibi bir planlama yapılmaması ya da yapılan planların uygulanamamasının en önemli nedenleri politik yaklaşımlar ve bürokratik çalışmalardır. İmar planları politik yaklaşımlardan uzak tutulmalı, doğanın korunması ana hedef olmalıdır.

Aksaray Belediyesi tarafından hazırlanan imar planlarının sadece şehir ve bölge plancıları tarafından yapıldığı görülmektedir. Ancak imar planlarının hazırlanması aşamasında Peyzaj Mimarlığı, Şehir ve Bölge Plancılığı, Mimarlık, Çevre Mühendisliği, Jeoloji Mühendisliği gibi meslek disiplinlerinden oluşan elemanların birlikte çalışmaları, doğru planlar elde edilmesi bakımından önemlidir.

Belediyeler, imar planlarının yapılması ve değiştirilmesi ile ilgili süreçlerin karar mekanizmalarına, kent halkının doğrudan katılımını sağlamalıdır. Böylece imar planları, plandan etkilenen ve planlama deneyimine sahip kişilerden oluşan

platformlarda tartişılarak, gerektiğinde oylayarak, halkın 6nceden onayını alarak, planlama kararlarının ve uygulama denetim g6revinin paylaşıldığı, tarafların uzlaşabileceği ve gelecek kuşaklara miras bırakabilecek değerlerin korunduğu bir planlama anlayışı da yaratılmış olur (Çalışkan 1990).

İmar planları ile kent içinde bırakılacak açık ve yeşil alanların miktar ve dağılımları ile ilgili kesin yasa hükümleri bulunmalı, mevcut olan hükümler gözden geçirilerek belediyelerin bu konudaki keyfi uygulamalarına son verilmelidir.

Yasallığı tartışmaya açık mevzi imar planları ile oluşturulan büyük kapsamlı yerleşme alanlarının parsel 6reterek spekulasyon yapmalarını sınırlayan planlama ve uygulamayı bir b6t6n olarak denetleyen koşullar ve s6reçler geliştirilmelidir (Perçin 1982).

6zel m6lkiyetin fazla olduğu 6lkemizde, kamu elindeki topraklarında zaman içinde gecekondular yerleşimleri nedeniyle 6zel m6lkiyete d6n6şmesi, açık ve yeşil alanlarla ilgili planlama ve uygulamaları engellemektedir. Belediye kaynaklarının sınırlı oluşu ya da kaynakları yeşil alan oluşturmak için kullanmak istememeleri, istiml6k işlerini zorlaştırmaktadır. B6ylece planlarla belirlenen yeşil alanların rant getiren diğer kullanımlara d6n6şmesi kolaylaşmaktadır. Bu nedenle, yeşil alanların 6nemi belediyeler tarafından anlaşılmalı ve bunun için yeterli kaynak ayrılmalıdır.

Kent içinde yeni parklar açarak yeşil kuşak alanı ile ilişkilerin sağlanması kamulaştırma maliyeti getireceğinden uygulanması g6t6r. Bu nedenle, imar planları hazırlanırken trafik olabildiğince, kent dışına çekilip kent merkezi toplu taşım ve yaya ulaşımının ağırlığında d6zenlenmelidir (Arslan 1991).

Sanayinin ekonomik y6nden olumlu y6nleriyle birlikte, fiziksel y6nden çevreyi değiştirme ve tahribi, biyolojik dengeyi bozma gibi olumsuz y6nleri de vardır.Sanayi alanındaki gelişmelerde ortaya çıkan ilk ve en belirgin sorun yanlış yer seçimi nedeniyle tarım alanları, meralar ve diğer açık alanlarda oluşan kayıplardır. Değerli tarım toprakları yalnız aşınma gibi doğal etmenlerle değil aynı zamanda kentleşme ve sanayileşme ile de yitip gitme tehlikesiyle karşılaşır. Hızlı kentleşme ve d6zensiz sanayi yerleşmeleri sonucunda, tarım topraklarının bir daha geri d6nmeyecek biçimde elden çıkmasının 6nlenmesi için, Anayasanın hem yerleşme 6zg6rl6đ6n6n sınırlarını g6steren 23. maddesinden, hem de iyelik hakkının toplum

yararına aykırı olarak kullanılamayacağını belirten 35. maddesinin son bendinden yararlanılabilir, iler ne kadar Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, yerleşme izinlerini verirken bir süreden beri sanayi kuruluşlarının I, II, III. ve IV. sınıf tarım topraklarına yerleşmelere karşı çıkmakta ise de, sözü geçen tarım topraklarına büyük zararlar verilmiştir.

Verimli tarım ve mera topraklarına sanayi alanlarında sıklıkla rastlanan Aksaray ilinde, bu alanların kaldırılması ve tekrar tarım ve mera toprağı olarak kazanılmasının mümkün olmayacağı bir gerçektir. Bu nedenle yeni oluşturulacak sanayi alanlarının ilimizde geniş yer kaplayan verimli topraklar üzerinde kurulmasına izin verilmemelidir. Yeni çıkan “Toprak Kanunu” iyi bir şekilde uygulanmalıdır. Mera kanunundan da taviz verilmeden uygulamalıdır.

Mevcut sanayi alanlarının çevreye olan zararını en aza indirmek için gerekli önlemler, kısa zamanda ve etkili biçimde alınmalıdır. Sanayi alanlarının etrafında geniş yeşil kuşaklara yer verilerek, fonksiyonel ve estetik yönden daha olumlu bir yapı oluşturulmalıdır. Alınan bu önlemler Aksaray'da hava kirliliğinin azalması ve havanın temizlenmesinde de etkili olacaktır.

Kentte gecekondular için yeni çalışmalar yapılmalıdır. Bu gecekonduların tamamen yıkılıp yeniden uygun kent planlarının oluşturulması gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Ancak tüm olumsuz etkilerine rağmen geniş yeşil alanlara sahip gecekonduların inşaat hakları genişletilmeden ve konut izni verilmeden, mevcut dokuları korunarak, konut ve çevrede yapılacak iyileştirme çalışmaları ile yaşanabilir sevimli mekânlar yaratılabilir. Örneğin; bu bahçeler de Aksaray koşullarına uygun lale, karanfil gibi kesme çiçek üretiminin özendirilmesi bu bahçelerin işlevselliğini arttıracak gibi ekonomik katkı da sağlayacaktır.

Aksaray'da konutların yapı ve iskân ruhsatı alabilmeleri için çevre düzenleme projesi yaptırma, onaylatma ve uygulama zorunluluğu Aksaray Belediyesince en kısa zamanda uygulanmaya başlanmalıdır. Yalnız bu uygulamaya başlamadan önce diğer İl Belediyelerin uygulamalarında görülen bazı aksaklıkların giderilmesi için tedbirler alınmalı ve bu uygulamalar formalite olmaktan çıkarılmalıdır. Alınması gereken tedbirler şöyle sıralanabilir.

Çevre düzenleme projeleri tek tek değil en az sokak bazında değerlendirilmelidir. Dış mekânın bakımı için kullanıcıların katkısının sağlanması

zorunludur. Bu nedenle kullanıcıların parasal katılımlar ile destek sağlanan, apartman yöneticilerinden oluşan. Semt yönetim kurullarının bakım işlevini yüklenmeleri için yasal dayanaklar geliştirilmelidir.

Yaşam standardının yükselmesiyle oto sayısı artmakta bu da otopark gereksinimini gündeme getirmektedir. Açık ve yeşil alanların çok azaldığı günümüzde otopark için geniş yerler ayrılması bu alanların yeşil alan olarak değerlendirilmesini engellemektedir. Bu nedenle otopark gereksiniminin bina içinde karşılanması zorunluluğu getirilmelidir.

İş yerlerinin binaların zemin katlarında tek tek değil, toplu bir merkezde oluşturulması sağlanmalıdır. Böylece dükkân kullanımları yüzünden, kent estetiği açısından da önemli olan ön bahçelerin yok olması engellenebilir.

Parselasyondaki mülkiyet sınırları yani bahçe duvarları düşey boyuda değil, yatay boyutta belirlenmelidir. Müstakil bahçeli evlerin olduğu toplu konut alanlarında, kullanıcıların kendilerine ait bahçelerinin olması isteği göz ardı edilmeden bitkisel elemanlarla sınırlandırma yoluna gidilmeli, zaten imar yönetmeliğine de aykırı olan yapısal sınırlandırıcı elemanların yapılmasına izin verilmemelidir. Böylece, bir yapı adasında bina alanlarının dışında kalan parsel parçalarının doğal bütünlüğünden yararlanarak ortak açık-yeşil mekânların yaratılması mümkün olacaktır.

Çevre estetiği açısından ve yeşil alanları koruma konusunda etkisi olabilecek balkon, teras ve çatı bahçeleri özendirilmeli, örnek olabilecek uygulamalar yapılmalıdır.

Aksaray İlinde geniş yer kaplayan verimli tarım alanlarında yerleşime kesinlikle izin verilmemelidir.

Kentsel alandaki korulukların fiziksel çevre üzerinde son derece olumlu etkileri olmasına rağmen, insanlar onlara ekonomik değeri olan, yiyecek, yakacak ve diğer tarımsal faaliyetleri kadar önem vermezler. Bu tür ağaçlıklar istenmeyen görüntüleri, sesleri ve kokuları perdelerler, gölge yaparak güneşten, perde yaparak rüzgardan koruma sağlarlar, toprağın durağan hale getirilmesine yardım ederler, nitelikli su sağlar, ekolojik çeşitliliği arttırırlar ve rekreasyon için olanaklar sağlarlar. İnsanlar açık alanlardan ziyade orman görebilmek için uzun mesafelere seyahat ederler. Kent koruları onları doğrudan kullanan insanlar üzerine olan etkilerinin yani

sıra, onları ileride gerek duyulduğunda kullanabilme duygusu da verir (Çetiner 1991).

Kentte düşük peyzaj standardı gösteren parkların yenilenerek iyi bir görüntüye kavuşturulması zorunludur. Düzenlenmiş parkların çoğunluğunun küçük olması, dinlenme, spor, oyun gibi aktivitelerin birarada yer alması, parkların kendilerinden beklenen işlevi yerine getirmemelerine neden olmaktadır. Bu nedenle, İldeki rekreasyon gereksinimini karşılamak amacıyla parklar çeşitlendirilmeli ve büyüklüklerine göre farklı işlevler taşımalıdır. Kentte en önemli sorun semt ve kent parklarının yeterince olmamasıdır. 2007 yılında yapılması düşünülen Kılıçaslan Parkının biran önce düzenlenmelidir. Bununun yanında Belediye tarafından çok uzun vadeli olarak kiralanmış Tacin Mahallesi'ndeki orman fidanlığı arazisi daha güzel bir şekilde değerlendirilerek hem hobi bahçesi hem kent parkı olarak Aksaray' ılıarın hizmetine sunulmalıdır.

Kentteki bulunan aktif yeşil alanların büyük bir kısmını oluşturan kent parkları ve mahalle parklarının bakımı çok önemlidir. Parkların bakımı ile ilgili olarak en önemli konu Park ve Bahçeler Müdürlüğünde çalışan işçilerin çok iyi bir şekilde yetiştirilmesi gerekmektedir. Parklarda bulunan her türlü bitkilerin çocuk gibi bakıma ihtiyacı vardır. Bu bitkilerin zamanında ve tekniğine uygun olarak bakımlarının yapılması gerekmektedir. Bunun için bu işe bakan ekibin çok güzel bir şekilde uzmanlaştırılması gerekmektedir.

Uluırmak Deresi kentin merkezinden geçmektedir. Belediye ırmakta ıslah ve rehabilitasyon çalışmaları yapmaktadır. Islah çalışmalarının tamamlandığı kısımlar yap-işlet-devret modeliyle halkın rekreasyon kullanımına sunulmuştur. Yapımı henüz tamamlanmış olan ırmak boyunca devam edecek olan park birçok aktiviteyi bünyesinde barındırmasına rağmen kullanımların birbirinden kopuk ve bağımsız olması nedeniyle bütünlük sağlanamamaktadır. Bu alan için bir konsept belirlenmeli ve gelişmeler bu konsept üzerinde yürütülmelidir. Bu alan kent için çok önem arz etmektedir. Bu alanın Kılıçaslan Parkını da içine alarak kent merkezinden geçerek Tacin Mahallesi'ne kadar uzanmaktadır. Bu geniş alanda bir yeşil yol çalışması yapılarak bu alan değerlendirilmelidir. Uluırmak Deresi etrafı bitkisel açıdan zayıf bırakılmamalı, farklı bitki türlerinin kullanıldığı bir alan haline getirilmelidir. Yeşil alan miktarı artırılmalıdır. Kent insanının kullanım ihtiyaçlarına göre tasarlanıp planlanmalıdır.

Uluırmak Deresi her iki yönünde de kentin dokusunu bozmayacak sınır

elemanlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Belli yerlerde bu sınır elemanları yerini bitkisel çitlere bırakabilir. Bu alan kentin rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılayacak en yüksek potansiyele sahip alandır. Çalışmaların bu alan üzerine yoğunlaştırılması gerekmektedir.

Çocuk oyun alanları büyük yeşil alanlar içinde planlanmalı, İlde çocuk başına düşen oyun alanlarının standartlara uygun hale getirilmesi sağlanmalıdır. Bunun için çocukların temel gereksinimlerine cevap verecek oyun mekânlarının mahalle üniteleri içinde dağılımlarının ve büyüklüklerinin belirlenmesinde İmar Müdürlüğü ve Park Bahçeler Müdürlüğü elemanlarının ortaklaşa çalışmaları gerekmektedir.

Doğal aksiyon çapının sınırlı olması yani başkasına ve bulunduğu yere bağımlılığı nedeniyle okul öncesi çocuğuna oyun olanağı konut yakın çevresinde sağlanmalıdır (Ergin 1982).

6-14 yaş arasındaki çocukların oyunları gürültülü olduğundan, oyun alanları ebeveynlerin çok yakınlarına sokulmamalıdır. Çocuklar en fazla 15 dakika da evleri ile oyun alanı arasındaki mesafeyi katedebilirler (Memluk 1974).

Oyun alanları mümkün olduğunca iskân alanlarının merkezi yerinde, okullar, spor alanları, gençlik merkezleri ile ilişkili olacak şekilde oluşturulmalıdır.

Kent içinde yer alan çocuk oyun alanları, parkların bir kenarında çözümlenmiş veya konut alanlarının ortak kullanımına açık boş alanlarında, içerisinde modern ya da klasik oyun gruplarının bulunduğu donatı elemanları açısından yetersiz olan alanlardır. Birbirinin aynısı durumunda olan ve sadece içerisinde birkaç çeşit oyun grubunun bulunduğu oyun alanları yeniden gözden geçirilmeli ve yeterli donatı elemanları ilave edilmelidir. Ayrıca bu alanlar ulaşılabilirlikleri açısından ele alınmalı ve uygun yerlere yeni çocuk oyun alanları ile kent bütününde büyük ölçekli çocuk oyun alanları yapılmalıdır. Aynı zamanda mevcutta bulunan çocuk oyun alanlarının konumları incelenerek tehlike arz eden alanlara acil koruma önlemi alınmalıdır.

Oyun yerleri oyunun fonksiyonuna göre planlanmalı ve ekipman seçimi bu fonksiyonlara göre saptanmalıdır. Bu alanlar pasif bir eğlence yeri anlamında düşünülmemeli, aktif, teşvik edici ve yaratıcı oyun biçimlerinde düzenlenmelidir. Çocuk oyun alanları bir eğitim alanı olarak düşünülmeli, resim yapmak, kukla, tiyatro

vs. oyunlar için uygun mekânlar hazırlanmalıdır.

Çocuk bahçesi ekipmanı birbirini engelleyici olmamalı, birbirini olumsuz yönde etkileyen birtakım oyun alanlarının etrafı mutlaka sınırlandırılmalıdır. Değişik oyunlar için değişik olanaklar bir arada sağlanmalı ve bütün oyunlar için serbest alanlar bırakılmamalıdır. Sokak oyunları için sert yüzeyler oluşturulabileceği gibi değişik oyunlar için de alanın ölçüsüyle orantılı serbest çim alanlar oluşturmak gereklidir.

Çocuk oyun elemanlarında kullanılan malzemeler sağlam, dayanıklı, güvenli ve tehlike yaratmayacak biçimde seçilmelidir.

Seçilecek bitki türlerinin kolay gelişen türden, iklim koşullarına uygun ve darbelere dayanıklı olmasına dikkat edilmeli, alanda güneşli ya da gölge mekânlar yaratma amacı göz önünde bulundurulmalıdır. Renkli bitkiler çocuklar için ilgi çekici olmakla birlikte tohum, yaprak, meyve ve çiçekleri zehirli olmayan türler seçilmeli, dikenli bitkiler kullanılmamalıdır. Çocuk oyun alanlarında kullanılmaması gereken zehirli ve dikenli bitkiler Ek 6'da verilmiştir.

Oyun alanlarının kullanışını artırmak amacıyla kum havuzları, kale, tüneller, tepeler planlanmalı, bunun için de doğal topoğrafik ve jeolojik oluşumlar iyi değerlendirilmelidir. Metal kaplamalı, durağan oyun aletleri gölgelendirilmiş bir alanda kuzey-güney doğrultusunda yerleştirilmelidir.

Mevcut çocuk oyunlarında dikkate alınması gereken önlem ve öneriler ise şöyle sıralanabilir.

İldeki çocuk oyun alanlarının, bakımı, onarımı ve bitkisel takviye çalışmaları ile standartlarının yükseltilmesi gerekmektedir. Oyun alanlarında sıklıkla kullanılan metal, durağan, gelişigüzel yerleştirilmiş oyun elemanları yerine, çocukların beceri ve yaratıcılık gücünü artıracak, yeteneğini geliştirecek, arkadaşlık ve birlik duygusunu kazandıracak oyun elemanları getirilmelidir.

Otoyol kenarlarında bulunan ve tehlike oluşturan oyun alanlarında bitkisel ve yapısal çitlerle önlem alınmalı, dikenli teller ve dikenli bitkiler alandan uzaklaştırılmalı, çim alanlar çocukların kullanımına sunulmalıdır.

Gece kullanımını sağlamak amacıyla parklarda aydınlatma yapılmalı, sulama, çeşme, çöp kutusu, ebeveynler için oturma birimleri gibi eksiklikler

giderilmelidir.

Açık ve yeşil alan sisteminin bir devamı olan okul bahçelerinin, eğitim dönemi dışında tüm kent halkının yararlanmasına olanak verecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla okul bahçelerinin düzenlenmesinde okul ve belediyelerin ortak sorumluluklar alması, daha yararlı mekânların oluşturulmasını sağlayacaktır. Özellikle gecekondü bölgelerindeki çocuk oyun alanı ve spor alanlarının eksikliği, okul bahçelerine getirilen çok yönlü işlevlerle giderilebilir.

Açık ve yeşil alanlarda yenileme, zaman içinde kişilerin sosyo-ekonomik eğilimlerinin değişmesine paralel olarak işlev değiştirme ve işlev esnekliğinin sağlanması şeklinde gerçekleştirilebilir.

Meydanlar, aynı şehirde yaşayan insanların kendi aralarında veya dışardan gelenlerle buluşarak, müşterek ihtiyaçlarını karşıladıkları, özel olarak düzenlenmiş alanlardır (Karatepe 1999). Aksaray kent merkezinde yer alan Hükümet Meydanı araç ve yaya trafiğinin yoğun olarak kullanıldığı bir mekândır. Donatı elemanlarının meydan içerisinde homojen dağılmayışı ve yetersiz olması mekânın halk tarafından "meydan" olarak algılanmasını engellemektedir. Alan daha çok sert zeminden oluşmuştur ve yer yer bitkisel düzenlemelere yer verilmiştir. Meydan sınırları içerisinde yer alan Meydan Parkı insanların buluşma, dinlenme, eğlenme vb. ihtiyaçlarını gerçekleştirdikleri bir alan durumundadır.

Aksaray Belediyesinin Hükümet meydanının yeniden düzenlenmesi için bir çalışma başlatmıştır. Bu düzenleme yapılırken, insanların etrafında toplanabildikleri, içerisinde su gösterilerinin de bulunduğu, bitkisel materyallerin homojen olarak dağıldığı ve özellikle yoğun trafik yükünün hafifletildiği bir alan haline getirilmelidir. Bu meydan insanlar için bir yerden bir yere geçişin sağlandığı alandan çok kentin kimliğini ortaya koyan ve insanları bir araya toplayan rahatlama noktası olmalıdır.

Genç nüfus tarafından yoğun olarak kullanılan spor ve oyun alanları kentlerdeki önemli aktif alanlardan biridir. Spor ve oyun alanları kentlerde mahalle ve semt ölçeğinde homojen olarak dağılması gerekir. Aksaray kent merkezi spor ve oyun alanı açısından incelendiğinde yetersiz geldiği gözlemlenmiştir. Çocuklar oyun oynamak için park ya da boş oyun alanı aramakta ve eğer bu alanlar o çevrede yoksa sokaklarda oynamaktadırlar. Trafik yoğunluğu fazla olmayan sokaklar adeta çocukların oyun sahaları haline gelmiştir. Mahallelerin belirli bölgelerinde spor ve

oyun alanları ayrılmalı ve bu alanlar içerisinde basketbol, futbol, hentbol, voleybol vb. gibi sahalar yer almalıdır

İlde mevcut yapılaşma nedeniyle spor alanlarının sınırlı olduğu Taşpazarı, Kılıçaslan ve B.Bölcek gibi Mahallelerde haftanın belirli günlerinde kullanılan pazaryerleri, haftanın diğer günlerinde spor alanı olarak kullanılacak biçimde düzenlenmelidir.

Spor alanları tek yönlü değil, değişik yaş gruplarının istek ve eğilimleri dikkate alınarak toplumun çok yönlü spor ve rekreasyon gereksinimlerine cevap veren aktif alanlar olarak geniş yeşil alanlar içinde planlanmalıdır. Spor olayının sağlık ve psikolojik fonksiyonları göz önünde bulundurulacak olursa spor alanlarının doğru biçimde bitkilendirilmesi daha da önem kazanmaktadır. Ayrıca iyi bir bitki seçimi ile spor yerlerinin etrafının sınırlandırılmasında yapısal elemanlara gerek kalmayacaktır.

Yaya yollarının düzenlenmesinde; yapılaşmış kentsel alanda mümkün olduğu kadar doğa ile ilişki kurmak, monotonluktan kaçınmak gerekir. Buradaki tek ölçüt yaya ölçeğidir. Göz seviyesindeki her şeyin mekânsal etkiyi oluşturacağı düşünülmelidir. Yapılanmış kentsel çevrede ve doğal çevrede bu yolların karakteri bütünüyle farklıdır. Yaya yolları, yapılanmış ve yapılanmamış doğal çevre ile bütünlenmiştir. Kentsel dış mekânları, yaya yollarının yaya alanları ile bağlanması zenginleştirir (Bakan ve Konuk 1987).

İlin gelecekteki yoğunluğu şimdiden düşünülerek yaya bölgeleri şimdiden oluşturulmalıdır.

Aksaray kent merkezinde bisiklet kullanıcıları için bisiklet yollarının ayrıldığı tespit edilmiştir. Doğal olarak bisikletliler kentte araç yollarını veya yaya kaldırımlarını kullanmaktalar ve araç-yaya trafiğini aksatmaktadırlar. Hem araç niteliğinde hem de spor yapmak amacıyla kullanılan bisikletler için ayrılması gereken özel alanlara acil çözüm bulunmalıdır

Kentte yaya kaldırımlarına dikilen ağaçlar 5–10 yıl içerisinde köklerinin büyümesi ile kaldırım taşlarını kaldırmakta ve taşların yenilenmesi gerekmektedir. Bu durum; ağaçlar kaldırım ile cadde arasında uygun alanda ve miktarda toprak saha içinde sınırlandırılarak çözümlenebilir ve böylece yaya trafiğine de olumlu etkisi olur.

Yol ağaçlarının, kentin yeşil alan sistemi açısından önemli olduğu

unutulmamalı, planlama çalışmaları yapılırken diğer yeşil alanlarla birlikte yol ağaçlarına da gereken önem verilmelidir. Yol ağaçlaması yapılırken yol ağacı olarak seçilen türler yol genişliğine uygun olmalı, ağaçlarla, alt yapı tesisatlarının birbirlerine zarar verici etkileşimi ortadan kaldırılmalıdır. Yaya trafiği ile toprağın sıkışmasını önlemek için zeminde beton ya da metal ızgaralar kullanılarak mevcut olan ve yeni dikilecek yol ağaçlarının kök bölgesi korunmaya alınmalıdır, Aksaray Belediyesinin en kısa zamanda yeşil alanlar için gerekli bitkilerin yetiştirilmesine olanak sağlayacak fidanlık oluşturması gerekmektedir.

Kentte konut ve sayfiye bahçelerinin düzenlenmesi kullanıcılara bırakılmıştır. Halk; özellikle yerel yönetim tarafından bahçelerin düzenlenmesi konusunda bilgilendirilmeli, tasarım ve uygulama hakkında toplantı ve seminer verilmeli, kitap ve broşür dağıtılmalıdır. Bununla birlikte bahçe düzenlemesi ile ilgili yarışmalar düzenlenmeli ve halk teşvik edilmelidir.

Kent genelinde okul bahçelerine bakıldığında bahçe kenarları duvarlarla çevrili ve etraflarına ağaçlar dikilmiştir Geniş olan okul alanlarında açık ve kapalı spor alanları yer almaktadır. Bu alanlar, çocuklar için spor ve oyun alanı olarak kullanılmaktadır. Genel olarak okul bahçeleri ağaçların dışında yeşilden çok beton döşemeli alanlardan oluşmaktadır.

Kent merkezindeki okullarda, çocuk başına 12,8 m²'lik açık-yeşil alan düşmesine rağmen ne yazık ki bahçenin büyük bir kısmı yapısal veya sert malzemelerle (beton-asfalt-kilit taş gibi) kaplı olup bitkisel materyallere çok az yer verilmektedir. Başta servi, karaçam, sedir, kavak, söğüt gibi türler olmak üzere boylu ağaçlar ve az sayıda da gül, taflan, keçisakalı, kurtbağrı gibi çalılar kullanılmaktadır. Genelde çalı ve yer örtücü bitkilere yeterince yer verilmemektedir. Okul bahçelerinde sadece basketbol, voleybol gibi küçük ölçekteki spor oyun alanları yer almaktadır. Okul bahçelerinin bakımı, personel ve ekonomik yetersizliklerinden dolayı yeterince yapılamamaktadır. Sonuç olarak, Aksaray Kenti okul bahçeleri, öğrencilerin fiziksel ve zihinsel gelişimlerini olumlu yönde karşılayabilecek estetik ve işlevsel şekilde planlanmamakta ve gelişigüzel düzenlenmektedir. Bu nedenle, okul bahçelerinin estetik ve işlevsel biçimde planlamada ve bitkilendirmede okul yönetimi, veliler ve özellikle öğrenciler aktif rol almalı ve çevre koruma dersi adı altında teorik ve uygulamalı şekilde yapılması çok yarar sağlayacaktır

Yeşil alanların korunması ve açık alanların ağaçlandırılması için Belediyenin, Valiliğin, Eğitim Kurumlarının ve yazılı-görsel basınının da herkesin üzerine düşen görevi acilen yapması gerekmektedir. Belediye her yıl en güzel ev bahçesi adı altında yarışmalar düzenleyerek, kurslar açarak bu konuda yazılı veya görsel basın vasıtasıyla her türlü imkânları seferber etmesi gerekmektedir. Valilik olarak tüm eğitim kurumlarını kapsayacak şekilde her yıl en güzel okul bahçesi adı altında yarışmalar düzenleyebilir.

Kentte en yoğun ağaçlandırılmış saha konumunda olan mezarlık alanları pasif yeşil alan durumdadır. Alansal olarak mezarlık alanları kent bütününde yetersiz kalmaktadır. Kentte yeni mezarlık alanları önerilmelidir ve bu alanlar diğer yeşillerle bir devamlılık göstermelidir. Kullanılmayan mezarlık alanları ise pasif olmaktan çıkmalı ve aktif yeşil alan olarak yeniden tasarlanmalıdır.

Planlar düzenlenirken açık ve yeşil alanlar belli bir sistem içerisinde tasarlanmalı, yeşil kuşak oluşturulmalı ve kent içinde ayrı yerlerde bulunan yeşil alanlar birbirlerine yeşil yollarla bağlanmalıdır. Böylece açık ve yeşil alanların bütünlüğü sağlanacaktır. Kentin gelecekteki makro formunu oluşturacak bir açık olan stoğu olarak düşünülmesi gereken yeşil kuşağın, tarım, rekreasyon, ağaçlandırılmış alan, doğal güzelliği korunmuş alanlar zinciri olarak planlanması ile yeşil kuşak, yoğun bir yapılaşma özelliğine sahip Aksaray'da bir taraftan hava kirliliğinin etkisini azaltacak bir doğal önlem olurken, diğer taraftan kentin doğaya açıldığı, kentte bulunamayan bazı rekreasyon olanaklarının sağlanabildiği bir niteliğe dönüştürülmüş olacaktır. Ayrıca gecekonduların yayılmasını önlemek ve kontrol altına almak, yeşil kuşak çalışmaları ile sağlanabilir.

Aksaray kentinde, bitkilerin estetik ve işlevsel özellikleri göz önünde bulundurularak yapılacak bitkilendirme, kentin gelecekte alacağı görüntüyü etkileyecek en önemli unsurlardan biridir. Bu özelliklerin yanında bitki seçimi, dikileceği yer, toprağın uygunluğu, bakım tedbirleri kombine olarak düşünülmeli ve buna göre bitkilendirme yapılmalıdır.

İl'de yer alan yeşil alanların hemen hepsinde yer örtücü bitki materyali olarak, estetik ve işlevsel bazı avantajları olan çim bitkileri kullanılmıştır. Basılmaya dayanıklı olduklarından özellikle üzerinde devamlı yürünen alanlar için büyük önem taşıyan çim alanların tesisi, bakım, onarım ve yapım masraflarının yüksek olması nedeniyle ekonomik olmamaktadır.

Kentte yapılacak bitkisel tasarım çalışmalarında İç Anadolu Bölgesi ekolojik koşullarına uyum sağlamış, çiçeği, yaprağı, meyveleri ile estetik açıdan büyük katkılar sağlayan yer örtücü bitkilere yer verilmelidir.

Aksaray ili'ndeki açık yeşil alanlar; yazın kültür yeşilleri ile bitkisel doku bakımından zengin bir görünüm sunmakla birlikte, yeşil alanlarda yer verilen bitki materyaline ilişkin yetersizlikler, özellikle her dem yeşil bitkilerin az kullanılması sonucu kış aylarında hissedilen soğuk ve çıplak bir görüntü sergilenmektedir. Açık ve yeşil alan planlama çalışmalarında, hava kirliliğini önleme, gürültüyü maskeleyme, ulaşım düzenini sağlama ve trafik ışıklarının olumsuz etkilerini, erozyonu önleme, iklim koşullarını iyileştirme etkileri, estetik etkileri ve sürekli yeşil özellikleri ile herdem yeşil bitkilerden yararlanılabilir.

Aksaray İlinde kullanılabilecek Kentin koşullarına dayanıklı herdem yeşil ve yapraklı ağaç, ağaççık ve çalı türleri Ek 9'da verilmiştir.

Genel ilkeleriyle toplumsal ve ekonomik gelişmeyi hedef alan planlama kararlarının Önceden çevreyi bozmayacak yer seçimi, kaynak kullanımı, üretim teknolojisi ve alınacak uygun önleme teknikleriyle birlikte irdelenerek, karar verilmesi Çevresel Etki Değerlendirme çalışmaları ile mümkündür. Geniş kapsamlı planlama çalışmaları sonucunda, kentsel ve kırsal alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması, su, toprak ve hava kirlenmesinin önlenmesi, doğal ve kültürel zenginliklerin korunarak, gelecek kuşakların yaşam düzeyinin geliştirilmesi ve güvence altına alınması sağlanmış olur (Arslan 1991).

Kentlerin mekânsal örgütlenme ve fiziksel biçimlenmesini düzenleyen imar kurumlarında çabuk ve yeterli kararlar üretilmemesi, çarpık ve düzensiz gelişmelere neden olmaktadır. Günümüzde yaşanan bu olumsuz gelişmelerin en büyük nedeni ise imar planlarıyla belirlenen alan kullanım kararlarının çoğu kez planlandığı biçimde uygulanamamasıdır. Alınan kararların uygulanamaması büyük ölçüde kent insanının bu konuda duyarsız ve eğitimsiz olmasından kaynaklanmaktadır.

Günümüz insanı, gelecek kuşaklara yaşanabilir bir çevre aktarma sorumluluğu taşımaktadır. Kentlerde sağlıklı ve yeterli bir yeşil kuşak yaratmak için atılacak ilk adım yeşil eğitime gereken önemi vermek ve yeşille barışık bir toplum oluşturmaktır. Yaşadıkları ortama sahip çıkacak bir toplum oluşturmak, sağlıklı kentlerin yaratılması açısından önemlidir.

Aksaray İlinde bundan sonraki yıllarda çok büyük sorunların yaşanmasını çok geç kalmadan engellemek için öncelikle yapılaşma tehlikesi ile karşı karşıya bulunan değerli tarım arazileri, doğal güzelliklere sahip alanlar koruma altına alınmalı, açık-yeşil alan sistemine katkıları sağlanmalıdır.

Eski yerleşim yerleri olan Kalanlar Mahallesi ve gecekondü yerleşimin yoğun olduğu Kurtuluş, Laleli gibi mahallelerin peyzaj problemlerinin çözömlenmesi için gerekli adımların belediye tarafından atılmalıdır. Yerleşme alanlarında belirli zamanlarda, kentin dışında yer alan arsalar için ihtiyaç karşısında yaptırılan mevzi planlar, açık ve yeşil alanları olumsuz etkilemektedir. Bu alanların zamanla kentle birleşmesi sonucunda kopukluk oluşturmaktadır ve yeşil alan, sosyal donatı gibi imkânlar sağlanamamaktadır. Dolayısıyla kentlerde mevzii imar planı anlayışı yerine mevcut planların devamı niteliğinde olan planlar düzenlenmelidir.

Son yıllarda küresel ısınmadan dolayı Aksaray'daki tüm sulak alanlar kurumaya başladı. Yıllık yağış miktarı her geçen gün azalmaya başladı. Bundan dolayı suyun çok yerinde kullanılması gerekmektedir. Bitkilerin yaşaması için çok gerekli olan suyun yerinde ve zamanında kullanılması gerekmektedir. Bu açıdan kentteki çok gerekli olmayan yerlerdeki çim alanların yerine ağaç ve çalı türlerinin dikilmesi sağlanmalıdır. Bir çim alanın yaz boyunca gerek duyduğu su miktarı ve bakım masrafları ile kentin etrafındaki tüm ağaç ve çalılar damla sulama yöntemi ile sulanabilecektir. Gereksiz yerlerdeki tüm çim alanların kaldırılarak bunun yerine kent için acilen gerekli olan kent etrafı için yeşil kuşak çalışmasına başlanarak her yıl belli yerler ağaçlandırmaya alınarak bunlarında damla sulama yöntemi ile sulanmasının sağlanması gerekmektedir.

Park kullanımını etkileyen en önemli etkenler, onların nicelikleri ve dağılımlarıdır. Aksaray kentinde merkezde ve diğer toplu konut alanlarında yapılacak eşit park alanı dağılımı (merkezde, semtlerde ve mahalle birimlerinde dengeli bir dağılım) ve tasarım ilkelerine uygun park düzenlemeleri bu alanların kullanımını artıracaktır. Bu yolla kent içi yeşil alan dağılımında da bir denge kurulmuş olacaktır.

Kentlerde açık ve yeşil alanlara ilişkin sorunların giderilmesi ya da en azından azaltılması, kısa vadede alınacak önlemlerle birlikte uzun vadeli planlamalara bağlıdır. Buna göre; kentin gelecekte alacağı form, kent halkının konut, rekreasyon, ulaşım, sağlık, sosyal ve kültürel istekleri de göz önünde bulundurarak belirlenmelidir. Kent planlamalarındaki başarı, iyi bir durum değerlendirilmesinin

yapılmasına bağılıdır. Bölgenin konumu, doğal özellikleri, hangi yönde geliştirilmek istendiğı, ilerde ulaşacağı nüfus oranı ve kitle-boşluk ilişkilerinin iyi oluşturulması planlamada başarı sağlayacaktır.

Kent makroformunda, mevcut açık ve yeşil alan sistemini irdeleyen ve sorun boyutunu ortaya koyan bu çalışma, ülkemizdeki açık ve yeşil alanlarla ilgili yönetmeliklerin ve politikaların ışığında yapılması gerekenleri ortaya koymasından önem taşımaktadır. Ne varki; yeni yerleşimlere açılacak alanlar ile yapılanmış alanlarda arzulanan bir açık-yeşil alan sistemine ulaşabilmek sandığı kadar kolay değildir. Bunu kurabilmenin yolu, sağlıklı bir kent kültürüne sahip olmak ve toplumun sosyolojik boyutunun önemine inanmaktır.

Sonuç olarak, Aksaray kentini sağlıklı, modern ve yaşanabilir bir mekan haline getirmek için, yeşil alanların nitelik ve niceliğini, bilimsel ve teknik kriterler dikkate alınarak planlamak, uygulamak ve sürekliliğini sağlamak ile mümkündür. Kent içindeki tüm açık ve yeşil alanlar, kentsel yönetimin kararlarının yer aldığı planlarla bir bütünlük arz etmeli, zaman içindeki değişimler için süreklilik ve esneklik sağlayacak şekilde oluşturulmalıdır. Ayrıca Aksaray kent insanı ve sivil toplum örgütlerinin de, bilinçli açık ve yeşil alan oluşturma konusunda yerel yönetimi etkileme ve yönlendirme açısından daha aktif olması zorunludur.

KAYNAKLAR

- Anonim, 1930. Aksaray Belediyesi, Kültür Müdürlüğü Yayın ve Tanıtım BroŖrleri,Aksaray
- Anonim, 1945. Aksaray Belediyesi, Kültür Müdürlüğü Yayın ve Tanıtım BroŖrleri,Aksaray
- Anonim, 1987. Ankara BykŖehir Belediyesi, İmar Daire BaŖkanlıĖı, Ankara.
- Anonim, 1999. Turizm Envanteri, Turizm Müdürlüğü Yayınları, Aksaray.
- Anonim, 2002 Aksaray Belediyesi, İmar Müdürlüğü, Aksaray.
- Anonim, 2004. Turizm Envanteri, Turizm Müdürlüğü Yayınları, Aksaray.
- Anonim, 2004a. Aksaray İli Çevre Durum Raporu, Aksaray Valiliği İl Çevre Müdürlüğü, Aksaray.
- Anonim, 2005. Aksaray Belediyesi, Park ve Bahçeler Müdürlüğü, Aksaray.
- Anonim, 2006. Aksaray Belediyesi, Kültür Müdürlüğü Yayın ve Tanıtım BroŖrleri, Aksaray.
- Anonim, 2006a. Devlet Meteoroloji İŖleri Genel Müdürlüğü, 2006, Aksaray Kenti İklim Verileri, Ankara.
- Anonim, 2007. Aksaray Ticaret sanayi odası, Aksaray.
- Anonim, 2007a. Aksaray Belediyesi, Numarataj Bölümü, Aksaray.
- Anonim, 2007b. Aksaray Belediyesi, İmar Müdürlüğü, Aksaray.
- Anonim, 2007c. Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem AraŖtırma Enstitüsü
- Anonim, 2007d. Devlet İstatistik Enstitüsü, 2000 Genel Nüfus Sayımı ve Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, 2007, Ankara.
- Anonim, 2007e. Aksaray Tarım İl Müdürlüğü Brifingi, 2007, Aksaray.
- Akçura, T.1971. Ankara Türkiye Cumhuriyetinin BaŖkenti Hakkında Monografik Bir AraŖtırma, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, Yayın No:16, Ankara.

- Akdoğan, G. 1968. İstanbul peyzajının tanziminde peyzaj mimarisi ile ilgili problemler ve ana prensipler, tarım bakanlığı toprak-su genel müdürlüğü, sayı: 155, Ankara.
- Akdoğan, G. 1972. Beş Büyük Şehirde Çocuk Oyun Alanları, Okul Bahçeleri Ve Spor Alanlarının Yeterlilikleri Ve Planlama Prensipleri Üzerine Bir Araştırma, A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları: 552, Bilimsel Araştırma Ve İncelemeler: 304, A.Ü. Basımevi, Ankara.
- Aktüre, S. 1979. 19. Yüzyılın Sonunda Anadolu Kenti Mekânsal Yapı Çözümlemesi, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Baskı Atölyesi, Ankara.
- Ateş, T. 1979. Konut Sorunu Karşısında Yerel Yönetimler Akkundu Batıkent Örneği, ODTÜ. Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama , Master Tezi, Ankara.
- Ateş, T. 1985. Ankara Kenti Yeşil Alan Planlamasında Mogan Gölü Akköprü Arasındaki Göl Akarsu Sistemi Çevresine İlişkin Potansiyel Ağırlığın Saptanması Ve Değerlendirmesi Üzerine Bir Araştırma, A.Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Doktora Tezi, Ankara.
- Arslan, M., Perçin, H. 1979. Yol Ağaçlanmasında Bitkisel Materyalin Koruma Ve Bakımları, Peyzaj Mimarlığı Dergisi 1979-Özel Sayı, Karayolları Genel Müdürlüğü Matbaası, Ankara.
- Arslan, M. 1991. Kent Ekolojisi Açısından "Yeşil Kuşak" ve Ankara Örneği. Peyzaj Mimarlığı Dergisi 1991/2, Tısa Matbaacılık Sanayi, Ankara.
- Bakan, K., Konuk, G. 1987. Türkiye’de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi, Yayın No: U5, TÜBİTAK Yapı Araştırma Enstitüsü, Ankara
- Bayhan, İ.H. 1969. Şehir Planlaması, İstanbul Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi Öğretim Üyesi, Yüksek Mimar, İskender Matbaası, İstanbul.
- Bayraktar, A. 1973. İzmir Şehrinin İmarında Peyzaj Mimarisi İle İlgili Problemler ve Prensiplerin Tespiti, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Mimarisi Kürsüsü, Birlik Matbaası, Yayın No: 33, İzmir.
- Blecken, F. 1972–1973. Wiessenschaftliche Beiträgelzur Funktion Des Sportbund Der Sportstaetten “Das Gartenamt, 21/1972-22/1973. Patzer-Verlag GmbH4, Co, KG, Berlin-Batı Almanya.

- Çalışkan, A. 1990. 3194 Sayılı imar Yasası Açısından Kentlerimizde Açık Yeşil Alan Sisteminin Geleceği ve Ankara-Çankaya ilçesi Örneği. A.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı,, Master Tezi, Ankara.
- Cebeci, Ö.F., Çakılcıoğlu, M. 2001. Ulaşımında Gözden Kaçan Ayrıntı; Yaya I, TMMOB Makine Mühendisleri Odası, İstanbul'da Kent İçi Ulaşım Sempozyumu, İstanbul.
- Çelik, A. 2000. Tokat Kenti Mevcut Alan Kullanım Kararları ve Açık-Yeşil Alan Verilerinin Saptanması Üzerinde Bir Araştırma, A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Çelik, M. 2002 Havza Entegre Yöntemleri, NÜ. Fen Bilimleri İnşaat Anabilim Dalı, Aksaray.
- Çetiner, A. 1972. Şehircilik Çalışmalarında Donatım İlkeleri, İTÜ Mimarlık Fakültesi, Doçentlik Tezi, İTÜ Matbaası, İstanbul.
- Çetiner, A. 1991. Şehircilik Çalışmalarında Donatım İlkeleri, İstanbul.
- Çil, A.1990. Batıkent Toplu Konut Alanında Açık Ve Yeşil Alanların İrdelenmesi Üzerine Bir Araştırma, A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Master Tezi, Ankara.
- Değirmencioğlu, A. 1998. 1923'den Günümüze Ankara İmar Planlarının Açık ve Yeşil Alanlar Açısından İrdelenmesi, A.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Durmuş, S. 1983. Peyzaj Planlamada Proje Ve Uygulama Tekniğinin Gelişimi Üzerine Bir Araştırma, A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Master Tezi, Ankara.
- Eckbo, G. 1956. Landscape For Home Landscaping, F.W. Dodge Corporation., New York
- Elhatip, H. 2000. Aksaray ilindeki Su Kaynakları Ve Çevre Sorunları Aksaray Valiliği Çevre Koruma Vakfı, Aksaray.

- Ersoy, M. 1994. Kentsel Alan Kullanım Normları, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Erdem, Ü. 1979. Kent İçi Yeşil Alanlarında Açık Ve Spor Yerlerinin Yeri ve Önemi, İTÜ. Orman Fakültesi Yayını, İstanbul.
- Ersağdıç, Y. 1998. Kent Meydanlarının Rekreatyone İşlevleri Açısından İncelenmesi ve Bu İşlevlerin Konak Meydanı Örneğinde İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İzmir.
- Gedikli, R. 2002. Kentlerde, Kişi Başına Düşmesi Gereken Açık Yeşil Alan Büyüklüğünün Değerlendirilmesinde Kullanılabilecek Matematiksel Model Önerisi Makalesi, KTÜ, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Planlama TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara
- Gönen, G. 1992. Mezarlıklar, Peyzaj Mimarlığı Dergisi, Sayı: 33, istanbul.
- Gültekin, E, Altunkasa, F. 1983. Çukurova Bölgesinin Üç Büyük Kentinde Çocuk Oyun Alanlarının Fiziksel Yönden İncelenmesi ve Yeterlilikleri Üzerine Bir Araştırma, Ç.Ü.Ziraat Fakültesi Yıllığı, Yıl:14, Sayı:2, Sayfa:121-134, Adana.
- Gül, A, Küçük, V. 2001. Kentsel Açık-Yeşil Alanlar ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi, S.D.Ü. Orman Fakültesi Dergisi Sayı:2 Sayfa:27-48, Isparta.
- Gürel, E.1973. Türkiye’de Kent Mekânsal Standartları Üzerine Bir Deneme, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- Gürses, İ., vd.1968. Ankara Rekreatyon Planlama Esasları. İmar ve İskan Bakanlığı, Planlama ve İmar Genel Müdürlüğü, Bölge Planlama Dairesi Raporu, Ankara.
- Gürses, İ. 1970. Yeşil ve Serbest Alan Politikası, Peyzaj Mimarlığı Dergisi, Sayı:1, Ankara.
- Kahraman, G.N. 1999. Kayseri Kentsel Gelişme Alanının Peyzaj Planlama Kapsamında Değerlendirilmesi, Ç.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Y. Lisans Tezi, Adana.

- Karatepe, Ş. 1999. Kendini Kuran Şehir, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, No:30, Önder Matbaası, Ankara.
- Kaymaklı, G., 1990. Ülkemizde Açık Ve Yeşil Alan Standartlarının Uygulanmasında Peyzaj Mimarlığı Açısından Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Yolları Üzerinde Bir Araştırma, A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj mimarlığı Ana bilim Dalı, Y. Lisans Tezi, Ankara.
- Keleş, R. 1980. Kent Bilim Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara
- Kelkit, A., Özel, A.E. 2000. Çanakkale Kenti Çocuk Oyun Alanların Fiziksel Yönden İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma, ÇOMÜ Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Çanakkale.
- Kemaloğlu, A., Yılmaz, O. 1991. Cephe Yeşillendirmesinin Kent Ekolojisine Katkıları Ve Ankara İçin Öneriler, Peyzaj Mimarlığı Dergisi: 1991/2, Peyzaj Mimarlığı Dernek Yayınları, Tisa Matbaacılık Sanayi, Ankara.
- Kırzioğlu, I. 1995. Peyzaj Kavramı ve Şehir Planlamasında Kullanımı, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Yayınları No: 175, Erzurum.
- Koç, N. 1979. Karayolları Ağaçlandırmasının İşlev Ve Estetik Yararları, Peyzaj Mimarlığı Dergisi: 1979-Özel Sayı, Karayolları Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Köselioğlu, M. 1980. Oyun ve Spor Alanları, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 19/2 (217-225), Bornova- İzmir.
- Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 1994. Aksaray İli Arazi Varlığı, T.C. Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Lewis, H. 1957. Plannig The Modern City, Volume I. Chapman Hall Ltd. 80 s., London.
- Lewis, H.M.L. 1961. Plannig The Modern City, Volume I. John Wiley And Sons Inc., New York.
- Memlük, Y. 1974. Çocuk Oyun Alanlarının Düzenlenmesi Etkileyen Faktörler, Peyzaj Mimarlığı Dergisi: 1974, Peyzaj Mimarlığı Dernek Yayınları, Tisa Matbaacılık Sanayi, Ankara.
- MTA Genel Müdürlüğü, 1989. Aksaray Kentinin Çevre Jeolojisi ve Doğal Kaynakları, Ankara.

- Oakes, H. 1958. Türkiye Toprakları. Türk Ziraat Mühendisleri Birliği Neşriyatı, No:18., Ankara.
- Önder, S. 1997. Konya Kenti Açık ve Yeşil Alan Sisteminin Saptanması Üzerine Bir Araştırma, A.Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara
- Önder, S., Memlûk, Y. 1997. Konya Kenti Selçuklu İlçesinde Çocuk Oyun Alanlarının Fiziksel Yönden İncelenmesi ve Yeterlilikleri Üzerinde Bir Araştırma, S.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi 11(14):59-74, Konya.
- Önder, S., Aklanoğlu F. 2002. Konya Kenti Meydanlarının Planlama ve Tasarım Yönünden Değerlendirilmesi, S.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi 16 (30): 105-111, Konya.
- Ötürkcen, N., Tuncel, A. 1977 Ankara'daki Yeşil Alan Sorunu, Mimarlık Dergisi 3.
- Öztan, Y. 1968. Ankara Şehri Ve Çevresi Yeşil Saha Sisteminin Peyzaj Mimarisi Prensipleri Yönünden Etüd Ve Tayini, A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları:344, Ankara.
- Öztan, Y. 1975. Endüstriyel Yerleşimde Sorunsuz Arazi İsrafi ve Toprak Reformu Yasasının Geçerliliği, Peyzaj Mimarlığı Dergisi, Sayı: 1975/1, Peyzaj Mimarlığı Derneği Yayınları, Tisa Matbaacılık Sanayi, Ankara.
- Özcan, K. 2006. Sürdürülebilir Kentsel Gelişmede Açık-Yeşil Alanların Rolü "Kırıkkale, Türkiye Örneği", Ekoloji Dergisi, Yayın No:15, 60,37-45, 2006, İstanbul.
- Pamay, B. 1978. Kentsel Peyzaj Planlaması, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, İÜ. Yayın No:2487, O.F. Yayın No: 265, Çağlayan Basımevi, İstanbul.
- Perçin, H. 1982. Ankara Kenti Toplu Konutlarının Peyzaj Mimarlığı Yönünden Çevre Düzenleme İlkelerinin Saptanması, A.Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Doktora Tezi, Ankara.
- Ritter, P. 1964. Planning For Man And Motor, The Mac Millan Can, New York.

- Richter, G. 1981. Handbook Stadtgrün.Landschaftsarchitektur Im Stadtischen Freiraum. BLU Verlagsgesellschaft, München.
- Tandy, C. 1970–1971. Handbook Of Urban Landcape, The Architects Journal Technical Section. The Architects Pres, London, England.
- Tandy, C. 1975. Handbook Of Urban Landcape, The Architects Pres İn London, U.K.
- TAU, 2000. 3194 Sayılı İmar Kanunu ve ilgili Yönetmelikleri, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara.
- Tercan, S- 1994. "Ankara Mamak İlçesinde Açık ve Yeşil Alan İlişkileri ve Peyzaj Mimarlığı Açısından Alınması Gerekli Önlemler", Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Y. Lisans tezi, Ankara.
- Tezcan, M. 1977. Boş Zaman Sosyolojisi, Doğan Matbaası, Ankara.
- Toprak-Su Genel Müdürlüğü, 1978. Konya Kapalı Havzası Toprakları, Toprak-su Genel Müdürlüğü Yayınları: 288, Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı Yayınları 204, Havza No: 16, Rapor Sayısı: 72, Ankara.
- Türel, A. 1987. Ankara’da Konut Yapım Süreçleri. Ankara 1985’den 2015’e. Ankara Belediyesi EGO Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Türel, G. 1988. Ankara Kenti Yeşil Alanlarının Kullanım Etkinliklerinin Bugünkü Durumu Ve Yeterlilik İçin Alınması Gereken Önlemler, A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara
- TÜBİTAK, Yapı Araştırma Enstitüsü, 1987. Türkiye’de Kentsel Dış Mekânların Düzenlenmesi. Yayın No:U5, Tübitak Matbaası, Ankara.
- Uzun, G. 1990. Kentsel Rekreasyon Alan Planlaması, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Kitabı No:48, Adana.
- Uzun, G. 1993. Kentsel Rekreasyon Alan Planlaması, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ders Kitabı No: 48, Adana.
- Vardar, A. 1990. Meydansız Kentler makalesi, Planlama TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara.
- Whitehorn, K.1968 Planning For Play, İncidental Play, Thomes And Hudjon, London, England.

- Yavuz, F. 1956. Şehirciliğimiz Hakkında Mukayeseli Raporlar, A.Ü. Siyasal Bilgilere Fakültesi Yayınları, No: 65-47., Ankara.
- Yıldızcı, A.C. 1982. Kentsel Yeşil Alan Planlaması ve İstanbul Örneği, İTÜ Mimarlık Fakültesi, Doçentlik Tezi, İstanbul.
- Yıldızcı, A.C. 1991. Türkiye’de İmar Planları Yapım ve Uygulamasında Yeşil Alan Sorunları. P.M. Dergisi, Sayı:91/2, s:26-28, Ankara.
- Yılmaz, H. 1995. Erzurum Kenti Okul Bahçelerinin Peyzaj Mimarlığı İlkeleri Yönünden İncelenmesi, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 26(2), 537–547, Erzurum.
- Yılmaz, H. 1996. Erzurum Kenti Spor Alanları Üzerine Bir Araştırma, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 27(2), 262–271, Erzurum.
- Yurddaş, S.1992. Ankara Yenimahalle İlçesinde Açık Yeşil Alan İlişkileri ve Peyzaj Mimarlığı Açısından Alınması Gerekeli Önlemler, A.Ü.Ziraat Fakültesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

EK-1: Aksaray İli Arazi kullanma Durumu (Anonim 2004)

Kullanma Şekli	Su Ero	Arazi Kullanma Kabiliyet Sınıflar (Hektar)									Genel Toplam
		I	II	III	IV	Toplam	V	VI	VII	Toplam	
Kuru Tarım	1	37259	3557	13365	56	54327		66		66	54303
	2		17137	68575	54387	140099		2707	117	2821	142920
	3				691	691		3871	308	4179	4870
	4										
Sulu Tarım	1	29248	3635	12548	2120	47551					47551
	2		4945	1678	573	7196		235		235	7431
	3										
	4										
Bağ Bahçe	1	561	319	165	403	1448					1448
	2		1878	2418	1500	5796			22	22	5818
	3										
	4										
Özel Ürün	1										
	2										
	3										
	4										
Çayır Mera	1	3800	2111	3591	14354	23860	2240	55123	43428	100791	1246470
	2		624	6876	5425	12925		6196	3576	9772	22697
	3				1112	1112		20057	32779	52836	53948
	4			172	927	1099		3372	18739	22161	23200
Orman Funda	1										
	2		161	342	293	796					796
	3							2805	2240	5009	5009
	4								5147	5147	5147
Diğer Kullanım	1	68		901	444	1413		421	217	638	2051
	2		79	336		415			28	28	443
	3							87		87	87
	4										
Toplam		70936	34446	110967	82285	298634	2240	99440	106562	208292	506876

EK-2: Aksaray Belediyesine Ait parklar (Anonim 2007b)

Park ismi	Bulunduğu Mahalle	Alan(m ²)
Kültür Park	Büyük Bölcek Mahallesi	159012
Fatih Parkı	Fatih Mahallesi	18398
Ihlara Vadi Parkı	Taşpazarı Mahallesi	11218
Gaffar Okan Parkı	Zafer Mahallesi	11012
Ulucami Parkı	Hacıhasanlı Mahallesi	15000
Kız Kuran Kursu Karşısı	Nakkaş Mahallesi	7267
Ereğli Parkı	Ereğli Kapı Mahallesi	6450
Hürriyet Parkı	Hürriyet Mahallesi	6200
Örnek Sanayi Parkı	Sanayi Mahallesi	5738
Çorakçı Parkı Huzur Bloklar; Parkı	Taşpazarı Mahallesi	5734
Huzur Blokları Parkı	Büyük bölcek Mahallesi	4580
Sema Koleji Yanı	Küçük Bölcek Mahallesi	4556
Buğdaycılar Apt Önü	Fatih Mahallesi	4296
M. Akif Ersoy İlköğretim Yanı	M. Akif Ersoy Mah.	4286
Beden Eğitimi Y:O. Karşısı	Pınar Mahallesi	4193
SSK Karşısı	Zafer Mahallesi	3959
Pembe Köşk Karşısı	Şifahane Mahallesi	6930
Küçük Bölcek Parkı	Küçük Bölcek	4575
Askerlik Şubesi Karşısı	Kılıçaslan Mahallesi	5682
Tofaş Arkası Parkı	Küçük Bölcek Mahallesi	4294
Yeni Meteoroloji Parkı	Sanayi Mahallesi	7400
Vilayet Binası Onu	Minarecik Mahallesi	12000
Yunus Emre Parkı	Yunus Emre Mahallesi	3194
Askerlik Şubesi Arkası Parkı	Pınar Mahallesi	6750
500 Evler Giriş Yeşil Alan	Büyük Bölcek Mahallesi	5950
Sivil Savunma Yanı	Taşpazarı Mahallesi	5800
Yeni Sanayi Sitesi Cami Parkı	Yeni Sanayi Mahallesi	5900
Hasas Mah. Parkı	Hasas Mahallesi	4900
Dağılgan Parkı	Pınar Mahallesi	5400
Tiyatro Karşısı Park	Büyük Bölcek Mah.	4788
Belediye Evleri Parkı	Büyük Bölcek Mah.	5600
Kurtuluş Parkı	Kurtuluş Mahallesi	6200
Erdem Sitesi Arkası	Taşpazarı Mahallesi	5 186
Aydınlar Cami Yanı	Şifahane Mahallesi	5760
Düğün Salonu Arkası	Minarecik Mahallesi	3780

EK-2: Aksaray Belediyesine Ait parklar (Anonim 2007b) (Devamı)

Park ismi	Bulunduğu Mahalle	Alan(m²)
Süslü Cami Yanı	Paşacık Mahallesi	3580
Atatürk Bulvarı Parkı	Paşacık Mahallesi	3 438
Sanayi kavşağı Parkı	Büyük Bölcek Mahallesi	3 593
Yazıcıkulu Parkı	Taşpazarı Mahallesi	3 535
Cezaevi Önü	Şifahane Mahallesi	2 500
Hazım Kulak A.L.	Büyük Bölcek Mahallesi	1990
Dirican Sokak Parkı	Büyük Bölcek Mahallesi	2200
Yıldız Blokları Arkası	Büyük Bölcek Mahallesi	3348
Ihlara Otelı Yanı	Taşpazarı Mahallesi	2250
Osmangazi Lisesi Yanı	Meydan Mahallesi	1645
Bel. Önü Havuz ve Düzenleme	Meydan Mahallesi	1231
Aksaray Lisesi Arkası	Dere Mahallesi	1 200
Sağlık Ocağı Yanı	Hürriyet Mahallesi	2079
Birlik Yanı Park	Pınar Mahallesi	3150
Kanber Demir İlkokulu Yanı	İstiklal Mahallesi	1950
Aliğa Camii	Paşacık Mahallesi	1540
Köksal Apt Onu	Paşacık Mahallesi	1980
Saray Öğrenci Yurdu Yanı	Taşpazarı Mahallesi	2438
Sancılı Baba Yanı	Taşpazarı Mahallesi	2180
Çağdaş Apartmanı Onu	Paşacık Mahallesi	1268
Çetinkaya Apt- Önü	Nakkaş Mahallesi	1870
Başak Hamamı Arkası	Şamlı Mahallesi	1071
Göktaş Apt- Önü	Paşacık Mahallesi	754
Hastane Köprüsü Yam	Zafer Mahalleli	720
Otobüs Terminali Önü Düz.	H.Harmanı Mahallesi	2400
Mezbahana Önü Düzenleme	H.Harmanı Mahallesi	3200
Ak. İrfan Koleji Önü Parkı	KüçükBölcek Mahallesi	2280
Tacin Mah.Ladin Mob. Arkası Parkı	Tacin Mahallesi	2415
Nakkaş Geylani Vakfı Karşısı Parkı	Nakkaş Mahallesi	1878
İ.H. Lisesi Arkası Parkı	Coğlakı Mahallesi	2509
Çiftlik Mah. Parkı	Çiftlik Mahallesi	940
Genç Osman İlkokulu Yanı Parkı	Kılıçarslan Mahallesi	1275
Eski İtfaiye Arkası Parkı	Ereğli Kapı Mahallesi	1039
Gima Arkası Parkı	Hacıhasanlı Mahallesi	1580
Akkent Sitesi Parkı	Çerdiğin Mahallesi	1250
Fatih Mah. Kule Karşısı Parkı	Fatih Mahallesi	2300

EK-2: Aksaray Belediyesine Ait parklar (Anonim 2007b) (Devamı)

Park ismi	Bulunduğu Mahalle	Alan(m²)
Yunus Emre Mahallesi 1	Yunus Emre Mahallesi	2772
Yunus Emre Mahallesi 2	Yunus Emre Mahallesi	4146
Lale Bağları	Laleli	1886
Eski Tarım Reformu Yanı	Kılıçaslan	1919
Yeni Tarım Reformu Yanı	Pınar	4388
Cezaevi Altı	Şifehane	2747
Belediye Arkası Parkı	H.Hasanalı Mahallesi	459
Hastane Arkası Parkı	Zafer	2117
Hobi Bahçeleri	Tacin	27229
Atatürk Parkı	B.Bölcek Mahallesi	3835
Cuma Pazarı Yanı	Hassas	7113
Nakkaş Parkı	Nakkaş Mahallesi	4950
Anadolu öğretmen L. yanı	Fatih Mahallesi	3988
Kılıçaslan Parkı	Bayram Baba Mahallesi	67000
Çerdiğın Mahallesi Parkı	Çerdiğın Mahallesi	2749
Arıtma Tesisleri Onü Düz.	Cumhuriyet Mahallesi	4500
TOPLAM: 86 Park	33 Mahallede var	578 910

EK-3: Aksaray Merkezde Bulunan Okulların Bahçe Miktarları (MEB 2006)

Okul Adları İ.Ö.O	Spor Alanı (m ²)	Bahçe Alanı (m ²)	Tüm Alanı (m ²)
Yeni Mah. İ.Ö.O	-	9000	9500
Türkiye Odalar ve Borsalar İ.Ö.O	7600	8662	9200
Laleli İ.Ö.O	200	717	1049
Emlak Kredi İ.Ö.O	-	6020	6817
19 Mayıs İ.Ö.O	-	3650	4213
Şehit Ali Er İ.Ö.O	120	3085	3763
Sadet Güney İ.Ö.O	11000	11900	14000
Gazi İlköğretim İ.Ö.O	2000	3580	4270
Hamit Acar İ.Ö.O	-	2700	3000
Mehmet Timur sarraf İ.Ö.O	-	6471	7368
Piri Mehmet Paşa İ.Ö.O	-	1543	2223
Mustafa Yazıcı İ.Ö.O	10000	20000	30000
Kanber Gülizar Demir İ.Ö.O	2000	2223	3723
Kömürcü Mehmet Baysal İ.Ö.O	-	5643	6352
Hacı Cumali İ.Ö.O	200	700	1000
Hacı Mustafa Demir İ.Ö.O	6000	7842	9870
Güller Ceylan İ.Ö.O	-	3120	3750
Zafer İ.Ö.O	529	2327	2856
Selçuk İ.Ö.O	441	2537	3132
Fatma Mitat Gürsoy İ.Ö.O	-	4050	4732
23 Nisan İ.Ö.O	3000	24490	53200
100. Yıl Eğitim Vakfı İ.Ö.O	-	9440	10460
Zafer İ.Ö.O	-	1754	2255
Meliha Zekai Dalkılıç İ.Ö.O	-	2283	2881
Gazi Paşa İ.Ö.O	-	4519	9519
Mehmet Akif Ersoy İ.Ö.O	400	6027	6357
Mehmet Sarrafoğlu İ.Ö.O	-	3193	3700
Hacı Cevriye İ.Ö.O	-	4402	5062
Merkez Cumhuriyet İ.Ö.O	-	460	1081
Kılıçarslan İ.Ö.O	600	6500	8500
Gençosman İ.Ö.O	-	2500	3000
Yavuz Sultan Selim İ.Ö.O	1170	17219	17919
Atatürk İ.Ö.O	-	6219	10000
Özel İdare İ.Ö.O	-	3456	9526
Mehmetcik İ.Ö.O	300	10502	12904
Fatih Sultan Mehmet İ.Ö.O	-	4440	4872
Seyhun Aytaç İ.Ö.O	-	10000	20000
Zübeyde Hamm	500	6955	7484
Nene Hatun İ.Ö.O	771	771	1300
TOPLAM	46831	230900	320838

EK-3: Aksaray Merkezde Bulunan Okulların Bahçe Miktarları (MEB**2006)(Devamı)**

Okul Adları (<i>Ortaöğretim</i>)	Spor Alanı (m²)	Bahçe Alanı (m²)	Tüm Alanı (m²)
Kız Meslek Lisesi	-	1046	2911
Hizmetiçi Eğitim Reh.Arş.Mrk.	-	650	2735
Hazım Kulak Anadolu Lisesi	700	6952	8187
Anadolu Otelcilik Turz.Mes. Lisesi	-	8603	11153
75.Yıl Teknik Lise ve End.Mes. Lisesi	1300	6057	7374
Akşam Sanat Okulu Lisesi	-	4000	5000
İmamhatip Lisesi	-	1381	2815
Anadolu İmamahatip Lisesi	3000	77000	87000
Kanber Demir Lisesi	-	5800	8808
Özel sema Koleji Lisesi	-	3000	5200
Aksaray Çıraklık Eğitim Merkezi	-	1100	2000
Aksaray Ticaret Mes. ve Anadolu Tic. M.L.	-	9100	12000
Aksaray Anadolu Otelcilik ve Turz. M.L.	-	2130	2850
Osmangazi Lisesi	1200	6000	8305
Atatürk Lisesi	-	3975	6225
Aksaray Fen Lisesi	-	20000	57000
Somuncu Baba Lisesi	1200	2868	3323
Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi	-	3129	4500
Anadolu Öğretmen Lisesi	-	4000	11600
Sağlık Meslek Lisesi	3785	3785	5500
Endüstri Meslek Lisesi	3000	12328	23658
Aksaray Lisesi	-	3000	7305
Aksaray Ticaret Meslek Lisesi	2000	15760	17760
TOPLAM	16185	201664	303209

EK-4: Aksaray İl Merkezinde Yer Alan Resmi Kurumların Açık ve Yeşil Alan Miktarları

KURUMUN ADI	AÇIK ALAN MİKTARI(M²)
Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü	89521
Tarım İl Müdürlüğü	12745
Müze Müdürlüğü	11910
Pancar Kooperatifleri	17435
Adliye Sarayı	56700
Bayındırlık ve İsakan Müdürlüğü	8679
D.S.İ Şube Müdürlüğü	31945
Toprak Tarım Bölge Müdürlüğü	12444
Köy Hizmetleri Müdürlüğü	83809
Meteoroloji İl Müdürlüğü	4350
T.M.O	12300
İl Milli Eğitim Müdürlüğü	2308
Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	1290
Çocuk Yuvası	2300
Çocuk Esirgeme Kurumu	9000
Çevre ve Orman İl Müdürlüğü	12350
Askeri Alanlar	33587
Öğretmen Evi	1162
Aksaray Meslek Eğitim merkezi Müdürlüğü	4675
Eğitim Merkezi Müdürlüğü(A.S.O)	8301
Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü	1900
İl Emniyet Müdürlüğü ve Polis Evi	29909
Devlet Hastanesi	20000
Şahap Topcu S.S.K hastanesi	7230
Göğüs Hastahkları Hastanesi	11200
Kadın Doğum Hastanesi	12400
Ö.Kaşif Sağlık Ocağı	3741
H.C.Uğur Sağlık Ocağı	3238
Türk Telekom ve P.T.T	16400
TOPLAM	522.829

EK-5: Aksaray Merkezde Bulunan Orta Refüj ve Bulvarlar (Anonim 2007b)

ORTA REFÜJ İSMİ	ALAN(M²)
Alpaslan Türkeş Bulvarı	27 760
Selçuk Caddesi	13 560
Kurtuluş Vakıf Tarlası	3 500
Fatih Mahallesi Kule Alışveriş Merkezi Önü ve Ara	4 200
Hacılar Harmanı Atatürk Lisesi Önü	5 050
Dsî Kanal Sokak	8 500
E-90 Fatih Camii Arası Orta Refüjü	2 250
Atatürk Bulvarı Orta Refüjü	16 200
SSK Karşısı Orta Refüjü	4 250
Öz Men Tesisleri Yeni Sanayi Arası Orta Refuj	6 600
Tiyatro Önü Huzur Blokları Arası Orta Refujü	1 200
Hasas Nakkaş Mahalleleri Orta Refujü	5 550
Pembe Köşk Arkası Orta Refüjü	1 950
Tofaş Servisi Arkası Orta Refüj	6 200
Belediye Evleri Orta Refüj	1 900
Cezaevi Opet Akaryakıt İstasyonu Arası Orta Refuj	3 200
E-90 Afra Önü Refüj	4 500
E-90 Özmen Tesisi Otomarsan Refüj	5 400
Dağılğan Yolu Orta Refüjü	2 400
Cumhuriyet Bulvarı	15 200
TOPLAM ALAN	142.000

EK-6:Aksaray İlinde Yer Alan Çocuk Bahçeleri ve Çocuk Oyun Grupları

Mahalle	Adres	Tırmanma	Kaydırak	Tahterevallı	Komple Oyun	Birli Salıncak	Barfiks	Basket Sahası	Mini Futbol	Mini Grup (modern)
Kılıçaslan	Gençosman İ.Ö.O lu yanı	1	1	1	1	2	1		1	
Taşpazarı	Bağkur arkası	1	1	1	1	1	1			
Ereğli Kapı	Acem Sok. Gökteş Ap.önü	1	1	1	1	2				
Ereğli Kapı	Acem Sok. Köksal Ap.önü	1	2	2	1		1			
Kalanlar	Kalanlar Mah.cami önu	1	2	1	1	2				
Tacin	Yeni Meteoroloji Yanı	2	1		1	1	1			
Sofular	Sofular Mahallesi	1	3	1	2	1				
Çerdiğin	Öğretmen evi karşısı	1	1			2				
Y.Sultan Selim	Y.S.Selim Girişi	1	2	2	1	3	2			
Selçuklu	Atatürk Lisesi Karşısı	1	1	1	1	2	1			
Şamlı	Öğretmen Evi Arkası	1	1			1				
Çiftlik	Çiftlik Mah. Fırın Arkası	1	2	2	1	2	1			
Çiftlik	H.Acar İ.Ö.O yanı	1	1		1	2	1			
K.Bölcek	E-90 Köprüsü yanı	1	2	2	1					
Nakkaş	Çetinkaya Ap. Önu	1	2	2	1		1			
Fatih	Otomarsan Blokları	2	3	1	2	2				
Taşpazar	Tiyatro-Eser Ap. Yanı	1		2						
Y.Sultan Selim	Y.S.Selim camii yanı	1	1	1	1	1	2			
Kurtuluş	Kurtuluş Mah Taşçı sok.	2	3	2	1	2	2			
H.Harmanı	H.Harmanı Acil 112 ark.	3	2	3	2	3	1			
Bedir Muhtar	B.Muhtar Mezarlığı Karşı	2	1	2	1	3	1			
Şamlı	Şamlı Mah. Bağlar Sok.	1	2	1	2	2	1			
Y.Sultan Selim	Y.S.Selim 45 nolu sok.	2	2	3	2	2	2			
Y.Sultan Selim	Y.S.Selim okulu yanı	3	2	2	1					
Zafer	İlimiz Çocuk Hastanesi	2	1	1	1	2				
Zafer	İlimiz Çocuk Esirgeme	2	2	1	1	2	1		1	
Hasas	Cuma pazarı yanı	2	2	1	1	2	1			
Zafer	Şehitlik yanı	1	1		2	2				
Laleli	Laleli mahallesi	2	2	2	1	1	1			
B.Bölcek	Polis Evi Civarı	2	2	1	2	1	1			
B.Bölcek	Banka evleri 4.blok	1	2	2	1	1				

EK-6:Aksaray İlinde Yer Alan Çocuk Bahçeleri ve Çocuk Oyun Grupları (Devamı)

Mahalle	Adres	Tırmanma	Kaydırak	Tahterevalli	Komple Oyun	Birli Salıncak	Barfiks	Basket Sahası	Mini Futbol	Mini Grup (modern)
Taşpazarı	Sivil savunma yanı	1	2	1	1	1	1	1		
Yunus Emre	Baysal sitesi önü	1	2		1	1				
Şifahane	Cezaevi Karşısı	1	1	2	1	2	1			
Taşpazarı	Dilekçiler petrol arkası	2	2		1	2				
Pınar	Kavurmacı Sokak	1	1	2	1	1	1			
Fatih	Köytür Blokları Karşısı	2	1	2	1	1	2			
Tacin	Alay Binası arkası	1	1	1	1	1				
Pınar	Dağılgan	1	1		1	1		1		
Kılıçaslan	As.Şubesi Arkası	1	2	1	1	2	1		1	
K.Bölcek	Dirican Sok.	2	2		1	1	1			
Nakkaş	Kız Kuran kursu karşısı	1	2	1	1	1	1			
Hürriyet	Hürriyet Mah.	1	1			1	1			
Y.Sanayi	Örnek sanayi alanı	1	2	1	1	2	1			
Taşpazarı	Çorakçı sok	1	2	2	1	1				
B.Bölcek	Huzur Blokları	1	2	1	1	1				
K.Bölcek	Sema koleji	2	2	1	1	2	2			
Fatih	Buğdaycılar Ap.Önü	1	1	2	1	1	1	1		
M.Akif Ersoy	M.Akif Ersoy İ.Ö.O yanı	1	2	1	1					
Pınar	Beden Eğitim Y.O karşısı	1	1			1		1		
Zafer	SSK karşısı	1	2	1	1	1	1			
Y.Sanayi	Y.sanayi sitesi camii yanı	1	1		1	1				
Taşpazarı	Erdem sitesi arkası	1	2	1	1	1				
Pınar	Y.ToprakReform karşısı	1	2	2	1	3	1	1	1	
Paşacık	Süslü camii yanı	1	2	1		1				
Paşacık	Atatürk bulvarı	1	2	1	1		1			
B.Bölcek	Sanayi kavşağı	1	2	1	1	1	1			
Taşpazarı	Yazıcıkulu	2	1	1	1	1				
Taşpazarı	Saray Öğrenci yurdu yanı	1	2	1	1	1		1		
Nakkaş	Geylani vakfı karşısı	1	2		1	2	1			
Hamidiye	Başak Hamamı arkası	2	2	1		1	1			
Tacin	Ladin Mob.Arkası	2	1	1	1	1				
Hürriyet	Sağlık ocağı yanı	2	1	1	1	2	1			

EK-6:Aksaray İlinde Yer Alan Çocuk Bahçeleri ve Çocuk Oyun Grupları (Devamı)

Mahalle	Adres	Tırmanma	Kaydırak	Tahterevalli	Komple Oyun	Birli Salıncak	Barfiks	Basket Sahası	Mini Futbol	Mini Grup (Modern)
B.Bölcek	Söyler Sok.	2	1	1	1	3				
K.Bölcek	Ak.İrfan Koleji önü	2	3	2	1	2	1			
Sanayi	100. yıl okulu yanı	1	1		1		1			
İstiklal	Hürriyet mah ecirler	2	2		1	3				
Çoğlakı	Atatürk Bul.	1	2	1	1	3	1			
H.Harmanı	Galericiler Sitesi	2	2	1	1	1	1			
Ereğlikapı	Eski İtfaiye arkası	2	1	1		1				
B.Bölcek	Çeşme sokak	2	1		1	3	1			
Pınar	Birlik yanı	1	1		1	1				

EK-7: Kentlerde Açık ve Yeşil Alanların Sınıflandırılması (Öztan, 1968)

ALAN	YERİ	FONKSİYONU	DÜZENLENMESİ
JEOFİZİKSEL Arazi, su, vejetasyon	Kentin her yerinde	Kentin.fiziksel Yapısına katılım	<i>Topografya ve su planlamayı sınırlandırmaya imkân sağlar. İnsan yapısı elemanlarla, tabiat varlıkları arasında bağıntı kurar</i>
BÜYÜK AÇIK ALANLAR Resmi kurumlar, Mezarlıklar, rezerve edilmiş alanlar, parklar, golf sahaları,	Kent Merkezinden Uzakta	Toplanma alanları	<i>Geniş ölçüde araziye ihtiyaç vardır. Yapı kitleleri ile insan arasındaki dengeyi sağlamada önem taşır</i>
TARIM ALANLARI	Kentin Çevresinde veya içinde	Rezerve edilmiş Açık saha, taşınması kolay ve taze ürün üretimi	<i>Kent ile kontrast bir peyzaj oluşturur. Sakin görünümü ile kent insanına huzur verir.</i>
SİRKÜLÂSYON Araç-yaya	Kenti her yerinde ve çevresinde	İnsan ve eşyanın mekân değişimi	<i>Kentin tüm açık sahaları ile yapı kitlelerini birbirine bağlar. Hareket kolaylığını sağlayacak düzende olmalıdır.</i>
KÜÇÜK AÇIK ALANLAR Çarşı meydancıkları, parklar, k. meydanlar, B.meydanlar, endüstriyel,	İmar alanları içinde merkezi iş bölgesinde ve kentin her yerinde	Yayaların-malların toplanması ve dağıtılması, rekreasyon	<i>Çok yönlü ve sürekli kullanış tampon görevi rekreasyonel hizmet.</i>
YARDIMCI ALANLAR Bina girişleri, dekoratif yeşil alanlar	Kentin her yerinde	Yaya girişini temin etmek estetik	<i>Sürekli kullanış estetik</i>
ÇEŞİTLİ Otopark bakı noktaları	Binalara yakın yüksek yerler	Otopark seyretmek	<i>Yeterli alan manzaraya hakim bir yer</i>

EK- 8: Aksaray İlinde Kullanılabilecek Bitkilerin Listesi (Anonim 2005)

HERDEMYEŞİL AĞAÇ VE ÇALILAR	
AĞAÇLAR	ÇALILAR
<i>Abies concolor</i> Hoopes	<i>Arbutus unedo</i> L.
<i>Abies pinsapo</i> Boiss	<i>Berberis weitchu</i> Schneid.
<i>Abies alba</i> M.11.	<i>Buxus balearica</i> Lam.
<i>Abies bornmülleriana</i> Matlf.	<i>Buxus microphylla</i> Sieb. et Zucc.
<i>Abies nordmanniana</i> spach.	<i>Calluna vulgaris</i> (L) Huli.
<i>Abies cilicica</i> carr.	<i>Cistus laurifolius</i> L.
<i>Cedrus atlantica glauca</i> Beissn	<i>Cotoneaster salicifolia</i> Franch.
<i>Cedrus deodora</i> Loud.	<i>Eunymus japonica</i> thanb.
<i>Cedrus libani</i> Loud	<i>Euonymus radicans</i> Sieb.
<i>Chamaecyparis lawsoniana</i> parl.	<i>Juniperus chinensis</i> L.
<i>Chamaecyparis obtusa</i> Endl.	<i>Juniperus communis</i> L.
<i>Chamaecyparis pisifera</i> Endi.	<i>Juniperus excelsa</i> Bieb.
<i>Picea excelsa</i> wall.	<i>Juniperus horizontalis</i>
<i>Picea pungens v.glauca</i> Engelm.	<i>Juniperus nana</i> Wild
<i>Pinus excelsa</i> Wall.	<i>Juniperus oxycedrus</i> L.
<i>Pinus nigra</i> Arn.	<i>Juniperus sabina</i> L.
<i>Pinus silvestris</i> L.	<i>Ligustrum ionandrum</i>
<i>Pinus montana</i> Mili.	<i>Ligustrum japonicum</i> Thunb.
<i>Pinus parviflora</i> S.	<i>Ligustrum vulgare</i> L.
<i>Thuja orientalis</i> L.	<i>Lonicera nitida</i> Wills.
<i>Thuja orientalis pyramidolis</i>	<i>Rhamnus alaternus</i> L.
<i>Cupressus arizonica glauca</i>	<i>Lonicera pileata</i> Oliv.
<i>Cupressus govaniana</i>	<i>Mahonia aquifolium</i> Nutt.
	<i>Prunus laurocerasus</i> L.
	<i>Rhamnus alaternus</i> L.
	<i>Taxus baccata</i> L.
	<i>Taxus baccata</i> L. var. <i>fastigiata</i> .
	<i>Viburnum lantana</i> L.
	<i>Viburnum tinus</i> L.

EK -8: Aksaray İlinde Kullanılabilecek Bitkilerin Listesi (Anonim 2005)

YAPRAĞINI DÖKEN AĞAÇ, AĞAÇCIK VE ÇALILAR	
AĞAÇLAR	AĞAÇCIK VE ÇALILAR
<i>Acer carpestre L.</i>	<i>Althea rosea</i>
<i>Acer negundo L.</i>	<i>Berberis thunbergii</i>
<i>Acer platanoides L.</i>	<i>Caragana arborescens</i>
<i>Acer pseudoplatanus L.</i>	<i>Cornus mas L.var sibirica</i>
<i>Aesculus tippocastanum L.</i>	<i>Chaenomeles japonica</i>
<i>Ailanthus altissima</i>	<i>Coryllus avellana L.</i>
<i>Betula verrucosa</i>	<i>Cotoneaster horizontal</i>
<i>Catalpa bignonioides.</i>	<i>Crataegus monogyna</i>
<i>Fraxinus excelsior</i>	<i>Crataegus oxyacantha</i>
<i>Gleditsia triacanthos</i>	<i>Eleagnus angustifolia</i>
<i>koelreuteria paniculata</i>	<i>Eunymus europeae</i>
<i>Morus alba pendula</i>	<i>Forsythia intermedia</i>
<i>Platanus orientalis</i>	<i>Hedera helix</i>
<i>Populus alba</i>	<i>Ligustrum vulgare</i>
<i>Populus nigra</i>	<i>Lonicera caprifolium</i>
<i>Populus tremula</i>	<i>Lonicera tatarica</i>
<i>Quercus robur</i>	<i>Malus floribunda</i>
<i>Robinia pseudoacacia</i>	<i>Parlhenocissus quinquefolia</i>
<i>Salix alba</i>	<i>Philadelphia coronaries</i>
<i>Salix babylonica</i>	<i>Prunus ceracifera pisardii nigra</i>
<i>Sophora japonica</i>	<i>Prunus serrulata</i>
<i>Tilia cordata</i>	<i>Rosa canina</i>
<i>Ulmus campestre</i>	<i>Sambucus nigra</i>
<i>Elagnus angustifolia</i>	<i>Spireare vanhoutteii</i>
<i>Malus floribunda</i>	<i>Syringa vulgaris</i>
<i>Prunus mahaleb</i>	<i>Tamarix tetrandra</i>
<i>Ulmus americana</i>	<i>Vibirnum lantana</i>
<i>Aesculus lutea</i>	<i>Wisteria chinesis</i>

EK -8: Aksaray İlinde Kullanılabilecek Bitkilerin Listesi (Anonim 2005)

Otsu Bitkiler

Acantholimon echinus (L) Boiss.

Acantholimon venustum Boiss.

Ajuga reptans

Cerastium tomentosum

Dianthus plumarius

Hypericum calycinum L.

Ruscus aculeatus L.

Sedum sp.

Vinca major ve V.minör

Viola odorata

EK-9:Çocuk Oyun Alanlarından Uzak Tutulması Gereken Zehirli Bitki Türleri (Ergin 1982)

Bitki Türü	Zehirli kısmı	Zehirlilik derecesi¹¹
ODUNSU BİTKİLER		
Clematis vitalba L. C, viticella L. (Orman asması)	Bütün kısımları	*
Daphne laureola L.	Bütün kısımları	***
Gcnista tinctoria L. (Boya çalısı)	Bütün kısımları	*
Hedera helix L. (Duvar sarmadığı)	Yapraklar, üzümler, Özellikle meyve eti	*
Lonicera sp. (Hanımeli)	Kırmızı ve siyah Üzümleri	*
Nerium oleander L (Zakkum)	Bütün kısımları	**
Buxus sempervirens L. (Şimşir)	Yapraklar	*
Caragana arborescent (Bezelye çalısı)	Bütün kısımlar	*
Huonymus eurcypacus (Taflan)	Bütün kısımları Özellikle meyveleri	**
İlex aquifohum L (Çobanpüskülü)	Üzümleri	*
Juniperus Sabina L, (Sabırla ardıcı)	Bütün kısımları Özellikle sürgünleri	***
Laburnum anaqyroides L. (San salkım)	Bütün kısımları	**
Ligustrum vulgare L, (Kurtbağrı)	Kabuk, yapraklar ve Üzümler	*
Prunus laurocerasus L. (Karayemiş)	Kabuk, yapraklar, Tohumlar, tomurcuklar	*
Robinia pseudoacacia L. (Yalancı akasya)	Kabuk, tohumlar	*
Sambuccus ebulus L. (Bodur mürver)	Bütün kısımları	*

EK-9:Çocuk Oyun Alanlarından Uzak Tutulması Gereken Zehirli Bitki Türleri (Ergin 1982) (Devamı)

Bitki Türü	Zehirli kısmı	Zehirlilik derecesi¹⁾
Symphoricarpus albus (inci çalısı)	Üzümler	*
Taxus bacciaia L. (Porsuk)	Bütün kısımları	**
Thuja ocidderualis L. (Batı mazısı)	Sürgünler ve Kozalakları	***
Viburnum opulus L. (Adi kartopu)	Kabuk, yapraklar ve üzümler	*
Wisteria sinensis (Morsalkım)	Kökler ve meyveler ve dallar	*
OTSU BİTKİLER		
Aconilum napellus L.	Bütün kısımları	***
A vulparia Rehb.		
A. varie-gatum L.		
A. parüculalum Lamb.		
A. anıtıora L. (Kurtboğanlar)		
Anemone nemorasa L.	Bütün kısımları	*
A. praitensis L.		
A. Sylveslrıs L.		
A. ranunculoîdes L.		
A. pülsalilla L. (Manisa lalesi)		
Arum macuialum L. (Yılan yaşlığı)	Kökler, çiçekler ve üzümler	**
Dryonia alha L. (Akasma)	Bütün kısımları, özellikle üzüm ve yumruları	**
Colchicum automnale L. (Çiğdem)	Bütün kısımları	***
Conium maculanum L (Baldıran)	Bütün kısımları	***
Dalura stramonium L.	Bütün kısımları	**
Digitalis purpurea L		
D. lutea L.		
D. grandiflora L.	Bütün kısımları	**
D. lanata Ehrth (Yüksük otu)		

* Zehirli

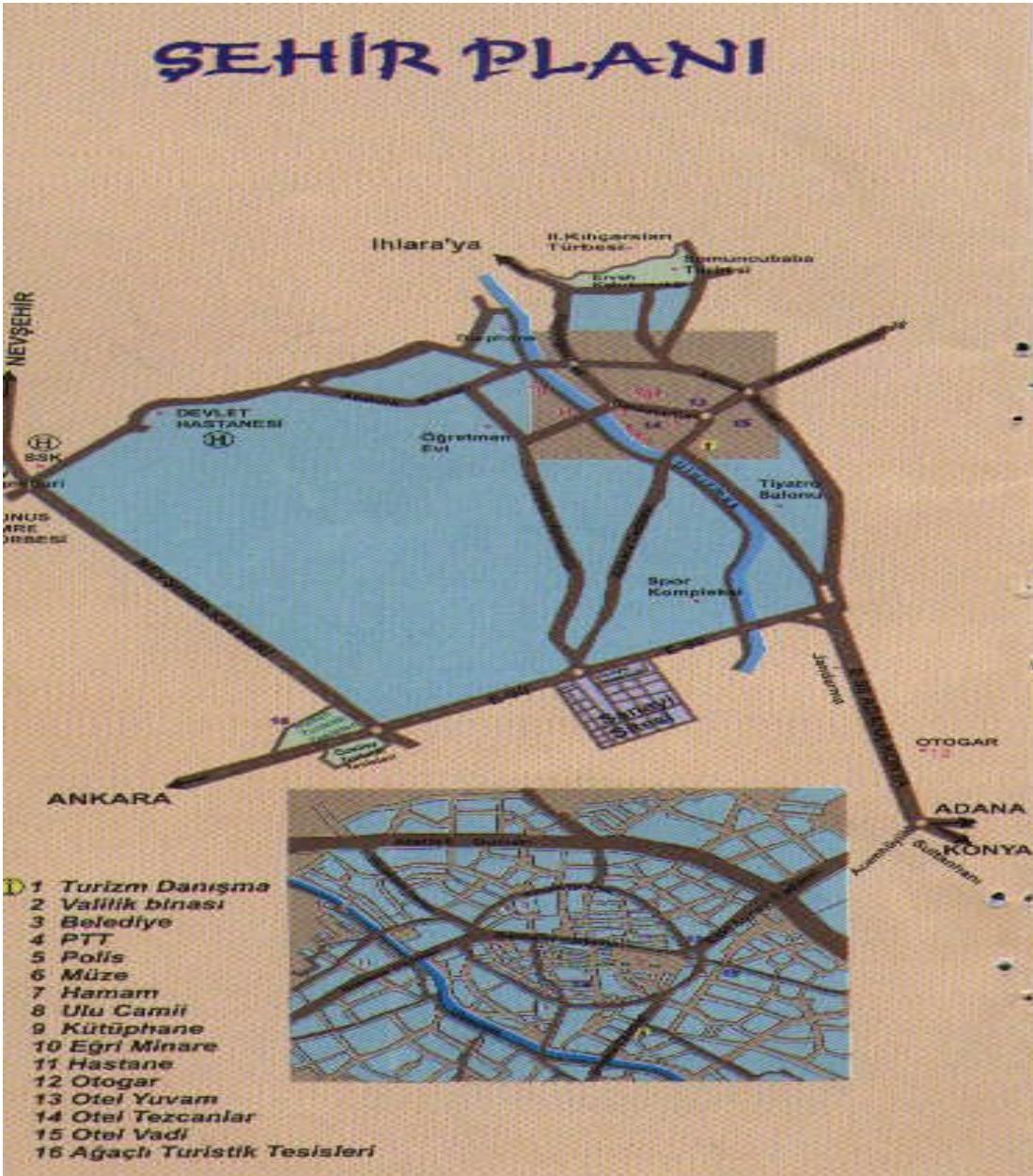
* Kuvvetli zehirli (Zehir etkisi yüksek, ağır zehirlenmelere neden olabilir.)

* Çok kuvvetli zehirli (Zehir etkisi çok yüksek, çok az miktarda bile ölüme neden olabilir

EK-10: Mahalle Nüfus Yoğunluğu, İş Yeri Sayısı ve Konut Miktarı (Anonim 2007a)

MAHALLE ADI	KONUT	NÜFUS	ÖZEL İŞ YERİ
ZİNCİRLİ	191	735	442
MİNARECİK	47	156	1011
MUHSİN ÇELEBİ	238	786	160
DERE	281	928	124
HACI HASANLI	955	3152	765
HAMİDİYE	966	3188	857
TAŞPAZAR	3904	12884	1408
PAMUCAK	806	2660	93
MEYDAN	1747	5766	191
ÇERDİĞİN	1220	4026	134
SOFULAR	303	1000	145
COĞLAKI	1690	5577	198
KILIÇASLAN	2001	6603	487
EREĞLİ KAPI	2557	8439	308
PAŞACIK	1831	6043	118
TACİN	1049	3462	250
SANAYİ	931	3073	1625
BÜYÜK BÖLCEK	3434	11333	274
KÜÇÜK BÖLCEK	3370	11121	270
NAKKAŞ	921	3040	26
ŞAMLI	446	1472	31
ŞİFEHANE	1093	3607	50
ŞEYHHAMİT	1259	4155	59
BEDİR MUHTAR	200	664	9
BAYRAMBABA	145	485	
KALANLAR	73	243	1
BAHÇELİ	991	3271	16
KURTULUŞ	1327	4380	51
PINAR	1201	3963	44
FATİH	3413	11356	397
İSTİKLAL	296	1124	39
LALELİ	853	2952	17
HÜRRİYET	890	3223	14
YAVUZ SULTAN SELİM	1630	5380	30
MEHMET AKİF ERSOY	739	2439	26
SELÇUKLU	528	2050	8
HACILAR HARMANI	1217	4239	392
SOMUNCUBABA	243	1026	31
ÇİFTLİK	983	3244	23
HASAS	1573	5191	39
ZAFER	834	2998	74
YUNUS EMRE	1101	3634	63
CUMHURİYET	851	2809	11
YENİ	209	878	1
TOPLAM	50537	168755	10312

Ek-11: Kentin Gelişimini Gösteren Şehir Planı (Anonim 2004)

EK-12: Aksaray Kentinde Yer Alan Spor Oyun Alanları (Anonim 2007b)

Spor Tesisinin Türü	Mahalle	Alanı (m²)
Dağılgan Spor Kompleksi	İstiklal	120 000
Atatürk Stadı	Çoğlakı	20 000
Atatürk Spor Salonu	Büyük Bölcek	6500
Futbol Sahası	Fatih	1806
Halı Saha	Büyük Bölcek	2500
Halı Saha	Kurtuluş	2500
Halı Saha	Fatih	2500
TOPLAM		155 806

EK-13: Aksaray Nazım imar Planı Yeşil Alanlar (Anonim 2007b)

